

ಶ್ರೀಶೇಷಾಚಲ ಪ್ರೆಸ್ಸು-ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ,
ಪೊ. ಆನಂದವನ, ಜಿ. ಧಾರವಾಡ.

ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲ ಪ್ರೆಸ್ಸು-ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ.

ಪೊ. ಆನಂದವನ, ಜಿ. ಧಾರವಾಡ

SHRI SHESHACHAL PRESS & GRANTHAMALA,

Manager. B. P. KALE. Post. ANANDVAN, Dist. DHARWAD.

ಸर्वेपिसुखिनः संतु सर्वेसंतुनिरामयाः ॥

सर्वेभद्राणिपश्यंतु नकश्चित्दुःखमाप्नुयात् ॥

॥ ೨೯ ॥

ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಪ್ರಭಾಕರ

ಎಂಬ ವೈದ್ಯಕೀ ಪ್ರಸ್ತುತದೊಳಗಿನ

ಜ್ವರ

206676

(ಎಂಬ ೩೨ನೇ ಪ್ರಕರಣವು.)

೧೯೩೧

ಬೆಲೆ ೧ ರೂ.

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200674

UNIVERSAL
LIBRARY

॥ ೨೬ ॥

ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಪ್ರಭಾಕರ
ಎಂಬ ವೈದ್ಯಕೀ ಪುಸ್ತಕದೊಳಗಿನ

ಜ್ವರ

(೩೨ನೇ ಪ್ರಕರಣ.)

ಗ್ರಂಥಕಾರ:—

ಪ್ರಭಾಕರ ಬಾಳಾಜಿ ಓಗಲೆ,
ಓಗಲೇವಾಡಿ. (ಕಂಸ್ಥಾನ ಜಿಂಧ.)

ಕಾಂತ್ಲಾಪುರಂ ಮೊ.

ಭಾಷಾಂತರಕಾರ:—

ಭಿಕಾಜಿ ಪರಶುರಾಮಪಂತ ಕಾಳೆ,
ಮ್ಯಾನೇಜರ. ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್,
ಆನಂದವನ. (ಜಿಲ್ಲಾ ಧಾರವಾಡ)

[ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳು ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಿಂದ ಕಾವಿಪಟ್ಟಿವೆ.]

ಶಾ. ಶಕೆ ೧೮೫೨ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೧

ಜಿ. ೧ ರೂ.

ಸೂ ಚ ನೆ.

೧ ಹೊಸಬಿಷಧಿ(ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ)ಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಹುಳಿತ, ಕೊಳೆತ ಹಾಗೂ ಬಹಳ ಹಳೆಯ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಕೂಡದು.

೨ ಯಾವದೊಂದು ಬಿಷಧವು ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ತತ್ಸಮಾನಗುಣದ ಬೇರೆ ಬಿಷಧ ವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಸಾಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು. (ಬಿಷಧಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಪಟ್ಟಿಯು ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಪ್ರಭಾಕರ ಪುಸ್ತಕದ ಎರಡನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ ನೋಡಿರಿ) ಬಹಳ ಬಿಷಧಿ ಜೀನಸುಗಳೊಳಗಿನ ಯಾವುದೊಂದು ಗೌಣ ಬಿಷಧವು ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಷಧ ಮಾಡುವದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬಾರದು; ಆದರೆ ರಸಾಯನಿಕ ಬಿಷಧಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಡೆಯಲಾರದು.

೩ ಯಾವದೊಂದು ಬಿಷಧಿಯು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯದಂತಿ ದ್ದರೆ, ತತ್ಸಮಾನ ಗುಣಧರ್ಮದ ತಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಬೇರೆ ಬಿಷಧಿ ಯನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಬೇಕು.

೪ ಯಾವುದೊಂದು ಬಿಷಧಿಯಾಗಲಿ, ವನಸ್ಪತಿಯಾಗಲಿ ಗೊತ್ತಾಗದಿ ದ್ದರೆ ತದ್ವಿಷಯವನ್ನು ತಜ್ಞರಿಂದ ತಿಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೫ ಬಿಷಧಗಳನ್ನು ಒಹು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು; ಜೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀ ಕ್ಷಿಸಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಹಾಗೂ ಅವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಾಗ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯ ಕಡೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಡಬೇಕು.

೬ ಯಾವ ಬಿಷಧಗಳ ಎಲೆ, ತೆರಿಗಟಿ, ಬೇರು, ಹೂ, ಕಾಯಿ ಇವುಗಳು ತೋಟದಲ್ಲಿ, ಹೊಲದಲ್ಲಿ, ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ, ಬೈಲಲ್ಲಿ, ಬೆಲಿಯಲ್ಲಿ, ಹಿತ್ತಲಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಬಹುದಾಗಿವೆಯೋ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಂದ ಅವನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತರತಕ್ಕದ್ದು; ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಂಗಡಿ ಯೊಳಗಿಂದ ಜಿಕ್ಕಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಅಂಗಡಿಯ ಬಿಷಧ ಗಳಿಗಿಂತ ಆಗ ತಾನೆ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಗಳಿಂದ ತಂದ ಬಿಷಧಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಹಾಗೂ ತೀವ್ರ ಗುಣಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ.

೭ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಿಷಧವನ್ನು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲವೋ, ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮಭಾಗವಾಗಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

೮ ಚರ್ಣವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಸೋಸಿದ ಚರ್ಣವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

೯ ಕಾಢೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆ(ಗಡಿಗೆ) ಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದು ಉತ್ತಮವು. ಅದು ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಕಲಾಯಿಯ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಕಾಢೆಯನ್ನು ಕುದಿಸುವಾಗ ಆ ಪಾತ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ಮುಚ್ಚಳವನ್ನಿಡಕೂಡದು; ಹಾಗೂ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತ ಕುಸ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಢೆಯಿರುವಾಗಲೇ ಆ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಒಲೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಆ ಕಾಢೆಯು ಆರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವದು.

೧೦ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಬೇನುತುಪ್ರವನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಕಸಾಯವು ಪೂರಾ ಆದ ಮೇಲೆಯೇ ಕೂಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಜನ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಬೆರಿಸಿದರೆ ಎರುದ್ದವಾಗುವದು. ಕಸಾಯದ ಪ್ರಮಾಣವು ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರಿಗೆ ೧ ತೊಲಿ, ೨ ರಿಂದ ೫ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಬಾಲಕರಿಗೆ ೨-೨|| ತೊಲಿ, ೬ ರಿಂದ ೧೨ ವರ್ಷದವರಿಗೆ ೩ ತೊಲಿ, ಅದಕ್ಕೂ ದೊಡ್ಡವರಿಗೆ ೪-೫ ತೊಲಿ.

೧೧ ಈ ಪುಕ್ತಕದಲ್ಲಿಯು ಔಷಧದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಬಹುಶಃ ದೊಡ್ಡವರಿಗಾಗಿ ಒರೆದಿರುತ್ತದೆ. ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ, ಆಶಕ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯವರಿಗೂ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಾನದಂತೆ ನೋಡಿ ಕೂಡಬೇಕು.

೧೨ ಯಾವುದೊಂದು ಔಷಧದ ಅನುಪಾನ ಅಥವಾ ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಯಾವುದೊಂದು ಜೀನಸು ರೋಗಿಗೆ ನೇರದಂತಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಒಕರಿಕೆಯುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತತ್ಸಮಾನ ಗುಣದ ಬೇರೆ ಔಷಧವನ್ನಾಗಲಿ, ಅನುಪಾನವನ್ನಾಗಲಿ ಯೋಜಿಸಬೇಕು. ರೋಗಿಗೆ ಅದೇ ಔಷಧದ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಬಾರದು; ಯಾಕಂದರೆ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ಔಷಧವು ಹಿತಕರವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

೧೩ ಔಷಧವನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಪಿನ ಅಥವಾ ಕಲಾಯಿ ಮಾಡಿದ ಒಟ್ಟಲಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಉಳಿದ ಧಾತುಗಳ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಕಿಲುಬು ತುಡೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಕೆಡುತ್ತದಾದ್ದರಿಂದ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬಾರದು.

೧೪ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಹಾಕುವ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಅಬಡು-ಜುಡಾಗಿ ಕುಟ್ಟಿ ಹಾಕಬೇಕು. ವಯೋಮಾನದಂತೆ ೧ ರಿಂದ ೩ ತೊಲಿಯು ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಔಷಧಗಳೂ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಮಾಣವಿರಬೇಕು. ಎಷ್ಟು ಕಸಾಯವು ಇಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೋ, ಅದರ ಆ ಪಟ್ಟು ನೀರು ಹಾಕಿ ಮಂಪ್ಪಾಯ ಮೇಲೆ ಕುದಿಸಬೇಕು. ಅಷ್ಟಮಾಂಶದ ಜೊರತು, ಜತುಫಾಂಶ, ತೃತೀಯಾಂಶ, ದ್ವಿತೀಯಾಂಶ ಕಸಾಯಗಳು ಬೇಕಿದ್ದರೆ ಅದರಂತೆ ನೀರು ಹಾಕಬೇಕು.

೧೫ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಪಥ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಪಥ್ಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಹೇಳದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಸಾಧಾರಣ ಪಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಒಪ್ಪ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸತಕ್ಕ ಔಷಧಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಔಷಧದ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಕಡಿದು ಮಾಡುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಸರ್ವಥಾ ಸೇವಿಸಕೂಡದು.

೧೬ ಔಷಧಗಳನ್ನರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಪ್ಪಿನ ಕಲಬತ್ತನ್ನು ಒಯೋಗಿಸಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಚಿನ್ನಿನುಣ್ಣಿನ ಕಲಬತ್ತನ್ನಾಗಲಿ, ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಅರೆಯುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಾಚಿನ ಕಲಬತ್ತನ್ನಾಗಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು.

೧೭ ಗಂಡಸರಿಗಿಂತ ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಔಷಧದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕುಸಕಡಿದು ಮಾಡಬೇಕು. ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ, ಬದುಂದ ಹೆಂಗಸರಿಗೂ ಅಷ್ಟುಷ್ಟು ವೀರ್ಯದ ಔಷಧವನ್ನೂ, ತೀಕ್ಷ್ಣ ರೇಚಕವನ್ನೂ, ವಾಂತಿಯ ಓಷಧವನ್ನೂ ಅಥವಾ ಗರ್ಭಕ್ಕೆ ವಿಘಾತಕವಾದ ಔಷಧವನ್ನೂ ಕೂಡಕೂಡದು.

೧೮ ಔಷಧ ತೂಗುವ ತಕ್ಕಡಿ, ಕಲ್ಲು, ಅಳತೆಯ ಮಾಪು, ಕಲಬತ್ತು, ಪಾತ್ರೆ, ನೋಸುವ ಅಂವೆ, ಸವಟು, ಡಮಜೆ, ಬಟ್ಟಲು, ಸೀಸೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಡತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು ಔಷಧದ ಕೆಲಸವಾದ ಕೂಡಲೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿಡಬೇಕು. ಒಂದು ಔಷಧದ ಪಾತ್ರೆ-ಸೀಸೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡದ ಹೊರ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಔಷಧವನ್ನೆಂದೂ ಹಾಕಕೂಡದು.

೧೯ ಯಾವ ಔಷಧದ ಪಾಡದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಲ್ಲವೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವದ್ದಿಲ್ಲವೋ, ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ರೋಗವು ಗುಣವಾಗುವವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಸಾರ್ಥತಕ್ಕದ್ದು. ಅವಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಯುವದು.

೨೦ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಡುವಾಗ ಜೋಪಾನದಿಂದಿಡತಕ್ಕದ್ದು; ಮಕ್ಕಳ ಇಲ್ಲವೆ ಇತರರ ಕೈಗೆ ಸಿಗುವಂತಿಡಬಾರದು.

೨೧ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ, ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಪಾಠಕ, ಗಂಧಕ, ನೋಮಲ, ಜೇವಾಳ ಇವುಗಳನ್ನೂ ತೀವ್ರ ಭಸ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದ ರಸಾಯನಗಳನ್ನೂ ಎಂದೂ ಕೂಡಕೂಡದು. ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಸಾಮ್ಯ ಔಷಧಗಳನ್ನೇ ಕೂಡಬೇಕು.

೨೨ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪಾವಲಿ, ಚಕಲಿ, ಅಣೆ ಇವುಗಳು ನಿಕಲ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವೆ ಘರ್ಷದ ಎಷ್ಟೋ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಔಷಧಗಳನ್ನು

ಕೊಡುವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಪಾಪಲೀ ತೊಕ, ಚವಲೀ ತೊಕ, ಎಂದು ಬರೆದಿದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹಳೇ ನಾಣ್ಯಗಳಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪಾವಲಿ, ಚವಲಿಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಆಧುನಿಕ ನಿಕು ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಲಾಗದು.

೨೩ ರೋಗಿಯು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಆತನ ಕೂಡ ಸವಿಮಾತಾಡಬೇಕು. ಪ್ರೇಮದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಬೇಕು. ಆತನ ಸವಿಮಾತಾಡಲಿ ಆತನಿಗೆ ಕೇಳಬರುವ ಹಾಗೆ ಕುಚು ಕುಚು ಎಂದು ಅವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕಿವಿಮಾತಾಡಬಾರದು. ಅವನಿಗೆ ಸಂಶಯ ಬರುವ ಹಾಗೆ ನುಡಿಯಬಾರದು; ಹಾಗೂ ಆತನ ಮರಣವನ್ನು ಅವನಿಗಿಂತೂ ತಿಳಿಸಬಾರದು.

ಇದು ಅನಂದವನ-ಅಗಡಿಯ ಶ್ರೀ ಕೇಷಾಬಲ ಪ್ರಾಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
ಭಿ. ಪ. ಕಾಳೆ ಇವರಿಂದ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

—[೬]—
ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

ರೋಗದ ಹೆಸರು.		ಪುಟ
೧	ಲಂಘನದ ನಿಯಮಗಳು.	೧೪
೨	ಜ್ವರರೋಗಿಯ ಶುಶ್ರೂಷೆ.	೨೦
೩	ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಬಿಸಿನೀರಿನ ಉಪಯೋಗ	೨೨
೪	ದೋಷಗಳ ಪರಿವರ್ತನ	೨೪
೫	ದೀಪಧಗಳ ಯೋಜನೆ	೨೫
೬	ರೋಗಿಯ ಶುಶ್ರೂಷೆ	೨೬
೭	ಮಜ್ಜೆಗಿಯ ಮಹತ್ವ	೨೬
೮	ಜ್ವರಬಂದವನಿಗೆ ಹಾಲು ಕೊಡದಿರುವ ಕಾರಣ	೩೦
೯	ವಾತಜ್ವರ	೩೧
೧೦	ಪಿತ್ತಜ್ವರ	೩೩
೧೧	ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರ	೩೬
೧೨	ಕಫಜ್ವರ	೩೭
೧೩	ವಾತಪಿತ್ತಜ್ವರ	೩೯
೧೪	ವಾತಕಫಜ್ವರ	೪೧
೧೫	ಕಫಪಿತ್ತಜ್ವರ	೪೩
೧೬	ಸನ್ನಿಪಾತಜ್ವರ	೪೫
೧೭	ಸನ್ನಿಪಾತ ಜ್ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಇತರ ಮತಗಳು	೪೮
೧೮	ಸನ್ನಿಪಾತ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ	೫೦
೧೯	ಸನ್ನಿಪಾತದಲ್ಲಿ ವಾಯುವಾದರೆ ಉಪಾಯ	೫೭
೨೦	ಕರಣಮೂಲ	೬೦
೨೧	ವಾತೋಲ್ಬಣ ಸನ್ನಿಪಾತ	೬೨
೨೨	ಪಿತ್ತೋಲ್ಬಣ ಸನ್ನಿಪಾತ	೬೩
೨೩	ಕಫೋಲ್ಬಣ ಸನ್ನಿಪಾತ	೬೪
೨೪	ತ್ರಯೋಲ್ಬಣ ಸನ್ನಿಪಾತ	”
೨೫	ತಂದ್ರಾ (ಮೆಟ್ಟು)	೬೫
೨೬	ಸನ್ನಿಪಾತದ ಒಳಭೇದಗಳು	೬೬ — ೭೮

(೧) ಸಂಧಿಕೆ	೬೬	(೯) ಭ್ರೂಗ್ನೇಶ್ವ	೭೨
(೨) ಅಂತಕೆ	೬೭	(೧೦) ರಕ್ತಪ್ಪೀವಿ	೭೩
(೩) ರುಗಾಹ	೬೮	(೧೧) ಶ್ವರಾಪಕೆ	೭೪
(೪) ಚಿತ್ತವಿಘ್ನಮ	೬೯	(೧೨) ಜಹ್ವಕೆ	೭೫
(೫) ಶೀತಾಂಗ	೭೦	(೧೩) ಅಭಿಷ್ಯಾಸ	೭೬
(೬) ತಂದ್ರಿಕೆ	”	(೧೪) ಹಾರಿದ್ರಕೆ	೭೭
(೭) ಕಂಠ ಕುಬ್ಜ	೭೧	(೧೫) ಸಮಕ್ರಿದೋಷ ಲಕ್ಷಣ	೭೮
(೮) ಕರ್ಣಕೆ	೭೨		

೨೭ ಅಗಂತುತ್ವದ ಜ್ವರಗಳು

೭೮ -- ೮೫

(೧) ಅಭಿಜಾರ ಜ್ವರ	೭೯	(೯) ತೀವ್ರೋಷಧಿ ಗಂಧಜನ್ಯಜ್ವರ	೮೨
(೨) ಶಾಪಜ್ವರ	೭೯	(೧೦) ಶ್ರಮಜನ್ಯಜ್ವರ	೮೨
(೩) ಭೀತಿಜ್ವರ	೭೯	(೧೧) ದಾಹಜನ್ಯಜ್ವರ	೮೩
(೪) ಭೂತಾವೇಶಜ್ವರ	೮೦	(೧೨) ಶ್ವೇತಜನ್ಯಜ್ವರ	೮೪
(೫) ಕಾಮಜ್ವರ	೮೧	(೧೩) ಅಭಿಧಾತುಜನ್ಯಜ್ವರ	,,
(೬) ಶೋಕಜ್ವರ	೮೧	(೧೪) ಸ್ವೇದಜನ್ಯಜ್ವರ	,,
(೭) ಶ್ರೋಧಜ್ವರ	೮೧	(೧೫) ದೃಷ್ಟಿಜ್ವರ	೮೫
(೮) ವಿಷಜ್ವರ	೮೨		

೨೮ ಶೈಲ ಶ್ವೇದಜ್ವರಗಳು

೮೫ -- ೮೬

(೧) ಹುತುಮಾನಗಳು ಬದಲಾಗುವಾಗ ಬರುವ ಜ್ವರ	೮೫	(೨) ಮೈಮೂರಿಂದಂತಾಗಿ ಬರುವ ಜ್ವರ	೮೫
		(೩) ಶೈಲಜನ್ಯಜ್ವರ	೮೬

೨೯ ಕಾಲಜ್ವರ

೮೬

೩೦ ನವಜ್ವರ

೮೭

೩೧ ವಿಷಮಜ್ವರ

೮೯ -- ೧೦೪

(೧) ಸಂತಪ ಜ್ವರ	೯೪	(೬) ತೃತೀಯಕ ಜ್ವರ	೧೦೦
(೨) ಸಂತಪಜ್ವರ	೯೬	(೭) ಚಾತುರ್ಥಿಕ ಜ್ವರ	೧೦೧
(೩) ಮಹೋದ್ರಜ್ವರ	೯೭	(೮) ಐದುದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬರುವ ಜ್ವರ	೧೦೩
(೪) ಏಕಾಹಿಕ ಜ್ವರ	೯೭	(೯) ಪಾಕ್ಷಿಕ, ಮಾಸಿಕ ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ಜ್ವರಗಳು	೧೦೪
(೫) ದ್ವಯಾಹಿಕ ಜ್ವರ	೯೯	(೧೦) ಏಕಾಂಗಜ್ವರ	,,

೩೨ ವಿಷಮಜ್ವರದ ವಿಶೇಷ ಭೇದಗಳು

೧೦೫ -- ೧೧೫

(೧) ವಾತಖರಾಸಿಕ ಜ್ವರ	೧೦೬	(೫) ಏಕವೇಗಜ್ವರ	೧೧೩
(೨) ಪ್ರಲೇಪಕ ಜ್ವರ	,,	(೬) ದಾಹಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರ	೧೧೪
(೩) ತೀವ್ರಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರ	೧೦೭	(೭) ಗಂಭೀರಜ್ವರ	೧೧೫
(೪) ಅಂತವೇಗಜ್ವರ	೧೧೩		

೩೩ ಸಪ್ತಧಾತುಗತ ಜ್ವರ

೧೧೬ -- ೧೧೮

(೧) ರಸಧಾತುಗತಜ್ವರ	೧೧೬	(೫) ಅಸ್ಥಿಗತಜ್ವರ	೧೧೭
(೨) ರಕ್ತಧಾತುಗತಜ್ವರ	,,	(೬) ಮಜ್ಜಾಗತ ಜ್ವರ	೧೧೮
(೩) ಮಾಂಸಗತಜ್ವರ	೧೧೭	(೭) ಕುಕ್ರಧಾತುಗತಜ್ವರ	,,
(೪) ಮೇದಗತಜ್ವರ	,,		

೩೪ ಜೀರ್ಣಜ್ವರ (ಅಸ್ಥಿಜ್ವರ)

೧೧೯

೩೫ ಮಧೂರಾ ಜ್ವರ

೧೨೩

೩೬ ಶೈಷ್ಣವ ಮಧೂರ ಜ್ವರ

೧೨೬

ಗ್ರಂಥಕಾರನ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು.

“

ಚಿಂತಾ ಪ್ರಭಾಕರ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೊಡ್ಡ ವೈದ್ಯಕೀ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸರ್ವಜನರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ (ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ) ಬರೆದಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಹಲವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯಗಳನ್ನೂ, ಔಷಧಗಳನ್ನೂ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ರೋಗಿನಿವಾಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಬಹುದು; ಅದರೇ ಆ ಗ್ರಂಥವು ಬಹು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೆಲೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗದೇಕೆಂದು ಅದರೊಳಗಿನ ಮಹತ್ವದ ಈ ಜ್ವರ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಛೇದಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಸರ್ವರೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ವರದಂಥ ತೀವ್ರ ಪ್ರಾಣಘಾತಕವಾದ ಬೇರೆ ರೋಗವಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅನುಭವಿಕ ವೈದ್ಯರಿಗೂ ಡಾಕ್ಟರರಿಗೂ ಜ್ವರವೇಕ್ಷೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಭ್ರಮೆಯುಂಟಾಗುವದೆಂಬದು ಸರ್ವಶ್ರುತವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಯೋಗ್ಯಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಕ್ತ ಉಪಚಾರಗಳಾಗದಿದ್ದರೆ, ಜ್ವರವು ವಿಕೋಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುವದು; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಮೃತ್ಯುವೂ ಒದಗುವದು. ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಜ್ವರಗಳೂ ಅವುಗಳ ಮೇಖ್ಯಾಂಗ-ಉಪಾಂಗಗಳೂ ಮತ್ತು ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹಲವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅನುಭವಿಕ ಔಷಧಗಳೂ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಅದರಂತೆ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ರೋಗ, ಪ್ಲೇಗ ಹಾಗೂ ಇತರ ಜಂತುಜನ್ಯಜ್ವರ, ಹವೆ ಒದಲಾಡ್ವರಿಮುಂಟಾಗುವ ಜ್ವರ, ಬೇರೆ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದಂಟಾಗುವ ಜ್ವರ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಉಪಚಾರಗಳೂ ವಿಶದವಾಗಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಪ್ಲೇಗಿನ ಕಾರಣ, ಪೂರ್ವೀಕಾಸ, ಪೂರ್ವದ ಉಪಾಯ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಯಥಾಸಾಂಗ-ಲಭ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆದಿದೆ; ಮತ್ತು ಅನುಭವಿಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ; ಇದರಂತೆ ಜ್ವರ ನಿಂತ ಲಕ್ಷಣ, ಜ್ವರ ನಿಂತ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು, ಶಕ್ತಿ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಉಪಾಯ ಮಾಡಬೇಕು ಮುಂತಾದ್ದರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೂ ಸರ್ವ ಮಾನ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ; ಮತ್ತು ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಇತರ ಉಪದ್ರವಗಳೂ, ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಅವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಉಪಾಯಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಪ್ರಸಂಗ ಬಿದ್ದಾಗ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಿ

ದೇಕೆಂದು, ಪುಸ್ತಕವ(ಭಾಷೆಯ)ನ್ನು ಸರ್ವರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತಹ ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕುಟುಂಬಿಕನು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಇದರಂತೆಯೇ ಬಾಲರೋಗ, ಸ್ತ್ರೀರೋಗ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನಾ ದರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಛಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಿರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಾದರೂ ಈ ಪುಸ್ತಕದಂತೆಯೇ ಉಪಯುಕ್ತಗಳಾದುವೆಂದು ಎದೆ ಒಟ್ಟಿ ಹೇಳಬಲ್ಲೆವು.

ಓಗಲೆವಾಡಿ,
ಮಿತಿ ಕಾರ್ತಿಕ ೨೧ ಅ ಶಕ ೧೮೪೬ } ಪ್ರಧಾಕರ ಬಾಳಾಜಿ ಓಗಲೆ.

ಭಾಷಾಂತರಕರ್ತನೆ ಮುನ್ನುಡಿ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ಅಪರೂಪ. ಆದರಲ್ಲೂ ಜ್ವರದಂಥ ಅತಿ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಾಂಗೋಪಾಂಗವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಗಳ ಔಷಧಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅನ್ನಬಹುದು. ಪ್ರಸ್ತುತದ ಜ್ವರ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನೆಗಡಿ-ಕೆಮ್ಮಿನ ಜ್ವರದಿಂದ ಮಹಾ ಸನ್ನಿವಾತ-ಪ್ಲೇಗದಂಥ ಅತಿ ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾದ ಜ್ವರಗಳ ವಿವೇಚನವು ಬಹು ಜೊನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಔಷಧಿ-ವೈದ್ಯಗಳ ಯೋಜನೆಯಂತೂ ತೀರ ಸುಲಭವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕುಟುಂಬದವರು ತಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಓದು-ಬರಹ ಕಲಿತಂಥ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಕೂಡ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರು. ಇಂಥ ಉಪಯುಕ್ತ ಹಾಗೂ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಒಂದು ಶ್ರಮ ಒಟ್ಟು (ಅನುಭವದಿಂದ) ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ, ನನ್ನ ಕನ್ನಡ ಸಮಾಜದ ಮುಂದಿರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಜೊನ್ನಾಗಿ ಆಶ್ರಯವು ದೊರೆತರೆ, 'ಪಿತೃತ್ವಾ ಪ್ರಜಾಕರ'ವೆಂಬ ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳ ನಿದಾನ, ಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಔಷಧಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಬೃಹತ್ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸದೇಕೆಂದಿರುತ್ತೇನೆ.

ಜಗದೀಶನು ಸರ್ವರಿಗೂ ಅಖಂಡವಾದ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನೀಯಲಿ!

ಅನಂದವನ. } ಕನ್ನಡಿಗರ ಸೇವಕ,
ತಾ| ೧-೧-೧೯೩೧ } ಬಿ. ಪ. ಕಾಳೆ.

ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನಳಿಯುವ ಯಂತ್ರವು.

[ಥರ್ಮಾ ಮಿಟರ.]

***

ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಯಾವ ಯಂತ್ರದಿಂದ ಅಳಿಯಬಹುದೋ ಆ ಯಂತ್ರಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ “ಥರ್ಮಾ ಮಿಟರ” ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಜ್ವರದ ಮಾನವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ಇದು ಅತ್ಯವಯುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಜ್ವರಗ್ರಸ್ತನಾದವನ ಶರೀರದೊಳಗಿನ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನಳಿಯಬೇಕು. ಥರ್ಮಾಮಿಟರವೆಂದರೆ ಒಂದು ಕಾಡಿನಕೊಳವೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಜವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಆ ಕೊಳವೆಯು ಬಾಯಿಯು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. (ಮಗ್ಗಲಿನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿರಿ) ಮತ್ತು ಆ ಕೊಳವೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕೇಶಾರ್ಕತಿಯ ಕೊಳವೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಪಾರಜಕ್ಕೆ ಕೊಂಚ ಉಷ್ಣತೆಯೂ ಸಹನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅಕ್ಕಲ್ಪ ಉಷ್ಣತೆ ತಗಲಿದರೂ ಕೂಡ ಅದು ಒಳಗಿನ ಕೇಶಾರ್ಕತಿಯ ಕೊಳವೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಮೇಲಕ್ಕೇರ ಹತ್ತುತ್ತದೆ.

ಆ ಕೊಳವೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಕೊಳವೆಯು ಮೇಲೆ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ತಳೆಯುವ ಅಂಶಗಳ ಅಂಕಿಗಳು ಒರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಶರೀರದೊಳಗೆ ಉಷ್ಣತೆಯುಪ್ಪಿರುತ್ತದೆಂಬದೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕೊಳವೆಯು ಮೇಲೆ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ (ಅಂಶಗಳು) ಇನ್ನೊಂದೆ ೧೦೦ರ ವರೆಗೆ ಅಂಕಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯುಂಟಾಗಲಾರದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಶದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಅಂಶದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶದ ವರೆಗೆ ಐದು ಗೆರೆಗಳು ತೋರಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಆ ಐದು ಒಳಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಡುವೆ ಮತ್ತೊಂದೊಂದು ಸಣ್ಣ ಗೆರೆಯಿರುತ್ತವೆ. ಅಕ್ಕಲಿಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ ಉಷ್ಣತೆಯು ಧರ್ಮವು ಇದ್ದಂತದ ವರೆಗೆ ಏರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲ

ಬಾಣದ ತುದಿಯಂತೆ ಗುರ್ಜ ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಇದು ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಉಷ್ಣತೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಉಷ್ಣತೆಯು ವಿಶೇಷ ಕಾರಣದ ಜೊತೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಂತ ಮೇಲಿರುವ ಉಷ್ಣತಾದರ್ಶಕವು ೧೦೦ರ ವರೆಗೆ ಏರಿತರೆ ೧೦೦ ಅಂತ ಉಷ್ಣತೆಯಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಇದರಂತೆಯೇ ಉಷ್ಣತಾದರ್ಶಕ ಪಾರಜವು ಯಾವ ಅಂಶದ ವರೆಗೆ ಏರುವದೋ ಅಷ್ಟು ಅಂತ ಉಷ್ಣತೆಯಿರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಉಷ್ಣತಾಮಾಪಕ ಯಂತ್ರಗಳು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದಕ್ಕೆ ಸೆಂಟಿಗ್ರೇಟ್ ಎಂತಲೂ, ಎರಡನೇದಕ್ಕೆ ಫಾರೆನ್‌ಹೀಟ್ ಎಂತಲೂ ಅನ್ನುವರು. ಜ್ವರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಷ್ಣತೆ ತಿಳಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಫಾರೆನ್‌ಹೀಟ್ ಎಂಬ ಯಂತ್ರವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಆರೋಗ್ಯವಂತರ ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯು ೯೮.೬ ಅಂಶವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತ ವರೆಗೂ ಇಳಿಯುವದು. ಇಲ್ಲವೆ ಇತರ ವರೆಗೆ ಸಹ ಏರುವದು. ಎಷ್ಟೋ ರೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯು ಮಾನವು ೮೦.೭೫ ವರೆಗೆ ಸಹ ಇಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಕೃತಮ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು - ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ೯೮ ಅಂಶಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಉಷ್ಣತೆಯಿತ್ತೆಂದರೆ ಜ್ವರಬಂದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು; ಹಾಗೂ ೯೭ ಕ್ಕಿಂತ ಉಷ್ಣತೆಯು ಮಾನವು ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಭೀತಿಯುಂಟಾಗಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು; ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯು ೧೦೦ ಅಂಶವಿದ್ದದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತರದ ಉಷ್ಣತಾಮಾಪಕ ಯಂತ್ರದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನಷ್ಟು ಮಿನೀಟು ಹೆಚ್ಚು ತಕ್ಕದ್ದೆಂಬದನ್ನು ಒಪ್ಪಾಣೆ ಬರೆದಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಯಂತ್ರದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಬರೆದಿರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅದನ್ನು ೫ ಮಿನೀಟುಗಳ ವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತಕ್ಕದ್ದು. ಯಂತ್ರದ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಮಿನೀಟುಗಳಿಗಿಂತ ಒಂದು-ಒಂದೂವರೆ ಮಿನೀಟು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ತಕ್ಕದ್ದು. ಹೆಚ್ಚು ವೇಳೆ ಹೆಚ್ಚು ವದರಿಂದ ಪಾರಜವು ಹೆಚ್ಚು ಗೇನೂ ಏರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಉಷ್ಣತೆಯು ಸರಮಾವಧಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಶದ ವರೆಗೆ ಪಾರಜವು ಎಂದೂ ಏರಲಾರದೆಂಬದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಬೇಕು.

ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ೪ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಬಗಲು, ಬಾಯಿ, ಮೊಣಕಾಲ ಸಂದು ಹಾಗೂ ಗುದ ಈ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಒಗಲಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಳೆಕೊ

ಳ್ಳುವ ಪರಿವಾರ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಒಗಲಿಕ್ಕಿಗಿನಗಿಂತ ಬಾಯ್ಲಿಕ್ಕಿಗಿನ ಉಷ್ಣತೆಯ ಮಾನವು ಅರ್ಧ ದಿಗ್ರಿ(ಅಂಶ) ಹೆಚ್ಚು ಇರುತ್ತದೆ. ಗುದದ್ವಾರದೊಳಗಿನ ಉಷ್ಣತೆಯು ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ. ರೋಗಿಯು ವಯಸ್ಸು, ಉಷ್ಣತೆ ಆಳಿಯುವ ಕಾಲ, ವ್ಯಾಯಾಮ, ಋತುಮಾನ, ಹವೆ ಮತ್ತು ತಿನ್ನತಕ್ಕ ಆಹಾರ ಇವು ಉಷ್ಣತೆಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ದೊಡ್ಡವರಿಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕವುಕ್ಕುಳ ಉಷ್ಣತೆಯು ಒಂದು ಅಂಶದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಇರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಉಷ್ಣತೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ವಾರ್ಧಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಮತ್ತೆ ಬೆಳೆಯಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಒಗಲಿಕ್ಕಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಅರ್ಧಕನ ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅದು ದೊಡ್ಡವರಿಗಿಂತ ೧ ಅಂಶದಷ್ಟಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಮುಪ್ಪಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗಂಡವರಿಗಿಂತ ಹೆಂಗಸರ ಉಷ್ಣತೆಯು ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬೆಳಗಿನ ೪ ಗಂಟೆಯಿಂದ ಸಾಯಂಕಾಲದ ೪ ಗಂಟೆಯ ವರೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಮೈಯು ಉಷ್ಣತೆಯು ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ರಾತ್ರಿಯ ೧೨ ಗಂಟೆಯ ವರೆಗೆ ಅದು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಬೆಳಗಿನ ೩-೪ ಗಂಟೆಯ ವರೆಗೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬೆಳಗಿನ ರ್ಯಾವದ ಹಾಗೂ ಸಾಯಂಕಾಲದ ಉಷ್ಣತೆಯು ಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಂದೂವರೆ ಅಂಶದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬೆಳಗಿನ ರ್ಯಾವದ ೩ ಗಂಟೆಗೂ ಸಾಯಂಕಾಲದ ೩ ಗಂಟೆಗೂ ಉಷ್ಣತೆಯು ಮಾನವು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದೇಹವನ್ನು ಕಷ್ಟಪಡಿಸಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗಿನ ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯು ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಚಹ, ಕಾಫಿ, ಸೆರೆ ಮುಂತಾದ ಪೇಯಗಳೂ, ದ್ರವಕ್ಕ-ತ್ರಿವಕ್ವಾದಿ ಒಡಾನ್ನಗಳೂ ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತೆಯು ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ.

ಛರ್ಮಾವಿಜಲರನ್ನು ಯಾವನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುವ ನೋವು ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾರಜವಿರುವ ಭಾಗವನ್ನು ಕೆಳಗಡೆ ಮಾಡಿ ಹಿಡಿದು ಅದನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೊಡವದೇಕು; ಅಂದರೆ ಉಷ್ಣತಾದರ್ಶಕ ಪಾರಜವು ಮೇಲೆ ಏದ್ದರೆ ಕೆಳಗಿಳಿದು ತನ್ನ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅದುವೇ ಅಂತಕ್ಕೆ ಬಂದಿತೆಂಬದನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪಾರಜವಿದ್ದ ಭಾಗವನ್ನು ರೋಗಿಯು ಒಗಲಿಟ್ಟು, ಅಥವಾ ಮತ್ತಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವುದು ಅವ್ಯವಿರುವದೋ ಅಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಆ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮಿನೀಟುಗಳ ವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚುಬೇಕೆಂದು ಅದರ ಮೇಲೆ ಒರೆದಿರುವದೋ ಅಷ್ಟು ಮಿನೀಟುಗಳ ವರೆಗೆ ತಡೆದುಬೇಕು. ನಂತರ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ನೋಡಬೇಕು. ಅಧರೋಳಗಿನ ಪಾರಜವು ೪೬ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಇದ್ದಷ್ಟಕ್ಕೇ

ಇಷ್ಟರೆ ಧರ್ಮಾವಿಹಿತರು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಹತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಹತ್ತಿ ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೇಕು. ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ತಾಪ, ಕಸಾಯನ ಕ್ರಿಯೆ, ಕ್ರೋಧ, ಹರ್ಷ ಇವುಗಳ ಉತ್ತೇಜನದಿಂದಲೂ ರೋಗಿಯ ಶರೀರದ ಉಷ್ಣತಾಪಾನವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಗಲಿಹಿಳಗಿಟ್ಟ ಧರ್ಮಾವಿಹಿತರವು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿದಂತೆ, ಮೇಲಿನ ಅಂವೇ-ಅಂಚದಿಗಳಿಗೇ ಹತ್ತುವ ಸಂಭವವದ ರಿಂದ ಉಷ್ಣತೆಯ ಪ್ರಮಾಣವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಬಗಲಿಹಿ ಲಿಹಿಗಳೆ ದೆವರು ಬಂದಿದ್ದರೂ ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಆಗ ರೋಗಿಯು ದೆವರನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಒರಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾವಿಹಿತರನ್ನಿಡಬೇಕು. ಧರ್ಮಾವಿಹಿ ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹ ಪೂರ್ಣದಲ್ಲಿ ರೋಗಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರಲಿಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸ ಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಅದನ್ನಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಆ ಕಡೆಯ ಭುಜವನ್ನು ತುಸು ಒತ್ತಿಹಿಡಿಯ ಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಧರ್ಮಾವಿಹಿತರು ಪೊಳ್ಳಿನಲ್ಲುಳಿಯದೆ, ಯೋಗ್ಯ ಉಷ್ಣತೆ ಯನ್ನು ತೋರಿಸುವದು; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮಾವಿಹಿತರು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಒಡೆಯುವ ಅಂದಿಕೆಯೂ ಉಳಿಯಲಾರದು.

ಧರ್ಮಾವಿಹಿತರನ್ನು ಬಾಯಿಹಿಳಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನೋಡುವ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ವೊದಲು ಅದನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ತೊಳೆದು ಒರಿಸಬೇಕು. ಒಳಿಕೆ ಅದನ್ನು ರೋಗಿಯು ನಾಲಿಗೆಯ ಕೆಳಗೆ ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು; ಅದರೆ ಹಲ್ಲಿನ ಆಘಾತವು ಅದರ ಮೇಲಾಗದಂತೆ ಬರೇ ಶುಟಿಗಳಿಂದಲೇ ಒತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು; ಹಾಗೂ ನಿಯಮಿತ ಕಾಲದ ನಂತರ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ನೋಡಬೇಕು.

ಎಷ್ಟೋ ಉಷ್ಣತಾಪಾದಕ ಯಂತ್ರಗಳು ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿರುವದ ರಿಂದ ಅವನ್ನು ಬಗಲಿಹಿಳಗಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಬಾಯಿಹಿಳಗಿಂದ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ನೀ- ಟಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಡದನೆ ಅವುಗಳೆಹಿಳಗಿನ ಉಷ್ಣತೆಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೆಳಗಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಉಷ್ಣತೆಯು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದಿಡದನೆ ಅದನ್ನು ಸೆಟ್ಟಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಉಷ್ಣತೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನೆಣಿಸ ಹೋ ಗದೆ ಅದ್ದುಹಿಡಿದೇ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದ ರಿಂದ ಚರ್ತಕ ವಾರಜವು ಕೆಳಗಿಳಿಯುವ ಅಂದಿಕೆಯಿಲ್ಲ; ಅದರೆ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಕಾ ಶದ ಧರ್ಮಾವಿಹಿತರುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಹಿಡಿದರೂ ಅವುಗಳ ವಾರಜವು ಕೆಳಗಿಳಿ ಯುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ; ಹಾಗೂ ತೊಂದರೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಾವಿಹಿತರನ್ನು ಪ ಯೋಗಿಸುವಾಗ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾರೆ ಅದನ್ನು ತೊಳೆದು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಒರಿಸಿಯೇ ಹೆಚ್ಚುಬೇಕು. ಅದನ್ನು ತೊಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ರಸಕವುರದ ನೀರನ್ನು ಪಯೋಗಿಸು

ವದು ಯೋಗ್ಯವು. ಈ ನೀರಿನಿಂದ ರೋಗಜಂತುಗಳು ಬಂಧಿತವಾಗಿ ನಾಶವಾಗುವವು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ರೋಗಿಯು ಮೈಯೊಳಗಿನ ರೋಗಜಂತುಗಳ ಸಂಸರ್ಗವು ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಆಗಿ ಆನರ್ಥವೊದಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

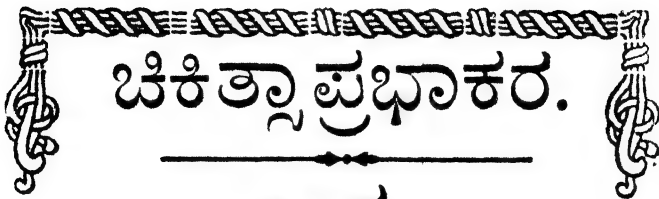
ಹಸುಗೂಸುಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮಾಮೀಟರನ್ನು ಹಚ್ಚಬೇಕಾದರೆ ಅವುಗಳ ನೊಳಕಾಲ ಸಂದಿಗೆ ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಯಾಕಂದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಕೂಸುಗಳು ಕಾಲನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ಗುದದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾಮೀಟರ ಹಚ್ಚುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಸಹಸ್ರ ಒದಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ರೋಗಿಯು ಅಕ್ಕವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಆತನ ಚಲನವೇನದ ಮೂಲಕ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿರದಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಗುದದ್ವಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಇಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಧರ್ಮಾಮೀಟರದ ಹೊರತು ಕೈಯೊಳಗಿನ ನಾಡಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಜ್ವರವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಪದ್ಧತಿಯುಂಟು. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಿತ್ತಾ ಪ್ರಭಾಕರ ಗ್ರಂಥದೊಳಗೆ ಅಷ್ಟವಿಧ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾಡೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮೇಲಿಂದಲೂ ಜ್ವರವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು.

ಜ್ವರ.

ಜ್ವರ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು:—

ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೀರು ಕುಡಿಯೋಣ, ಅವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡೋಣ, ಮಿತಿಮೀರಿ ತಿನ್ನೋಣ, ತಂಗಳ ಆಹಾರವನ್ನು ತೋಣ ಅಥವಾ ಹಸಿ ಬಿಸಿ ಮಿಶ್ರ ಆಹಾರ ಮಾಡೋಣ ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ; ಹಗಲು ಮಲಗುವದೂ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡದಿರುವದೂ, ಮಲ-ಮೂತ್ರಗಳನ್ನವರೋಧಿಸುವದೂ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದಲೂ; ಅಧಿಕ ಶ್ರಮ, ಸಂತಾಪ-ಭಯ-ಚಿಂತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದಲೂ ಜ್ವರ ಬರಹತ್ತುತ್ತವೆ.

ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ವರವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ರೋಗವಾಗಿದ್ದಂತೆ, ಬಹು ದುಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಧಾತುಕವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ರೋಗಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಜ್ವರವಿಂದ ನಾಯುವನರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಮನುಷ್ಯನ ಓಜಸ್ಸು ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳ ತೇಜವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಜ್ವರ ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೈದ್ಯರಿಗೂ ಕೂಡ ಅದರ ಮಟ್ಟ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಹೆಸರ.ವಾಸಿಯಾದ ಚಿಕಿತ್ಸಕರು ಕೂಡ ಜ್ವರದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿವಿಕ್ಕಿ ಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭಯಂಕರ ರೋಗವು ನಾನಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆತಿ ಅಪ್ರ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮೇಲೆಯುತ್ತದೆ. ಜ್ವರದ ಮೂವ್ಯು ಭೇದಗಳು ಎಂಬು ಇರುತ್ತವೆ. ೧ ವಾತ, ೧ ಪಿತ್ತ, ೧ ಕಫ, ೨ ದ್ವಂದ್ವಜ, ೧ ಸನ್ನಿವಾತ, ೧ ಆಗಂತುಕ. ಆದರೆ ಜ್ವರದ ಉಪಭೇದಗಳು ಅಗಣಿತವಿರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ:—

ಜ್ವರದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಬೆವರು ಬರದಿರೋಣ; (ಆದರೆ ಪಿತ್ತ ಜ್ವರದಲ್ಲಿಯೂ ಶೀತಜ್ವರ, ಚಳಿಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೆವರು ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.) ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು ಇವುಗಳಿಗೆ

ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವಿರದಿರೋಣ; ಸಂತಾಪ, ದೇಹಜಡತ್ವ, ವೇದನೆ ಇವೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದೆ ರಡು ವಿಕಾರಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗೋಣ; ಬಾಯಿಗೆ ರುಚಿಯಿರ ದಿರೋಣ; ಅನ್ನದ ಮೇಲೆ ವಾಸನಾರಹಿತವಾಗೋಣ; ಬಹಿರ್ದೇಶಿಗೆ ಆಗದಿರೋಣ; ಅಥವಾ ಹೊಟ್ಟೆ ಝಾಡಿಸಹತ್ತೋಣ, ಕೈಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಇರದಂತಾ ಗೋಣ, ನಿದ್ರಾನಾಶವಾಗೋಣ ಇಲ್ಲವೆ ಅತಿ ನಿದ್ರೆ, ಬರೋಣ, ಅಸಹ್ಯ ಪದಾರ್ಥ ಗಳ ಮೇಲೆ ವಾಸನೆಯುಂಟಾಗೋಣ, ಅಪ್ರೀತ್ಯರ ಹಾಗು ಹುಡುಗರು ಹುಪ್ಪದಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕಾರ ಉಂಟಾಗೋಣ, ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಶಬ್ದ, ಅಗ್ನಿ, ಚಳಿ, ಗಾಳಿ, ನೀರು, ದುಸುರು, ನೆಳಲು ಇವುಗಳ ತಿರಸ್ಕಾರವುಂಟಾಗೋಣ ಇಲ್ಲವೆ ಇಚ್ಛೆಯಾಗೋಣ ಇವೇ ವೇದದಲಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಆಲ್ಲದೆ ಅಸಂತೋಷ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ.

ವಾಗ್ಭಟಸೂತ್ರಸಾಧನ:—ಆಶ್ರೇಯಾದಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಜ್ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವದೇನೆಂದರೆ, ಆಮಾಶಯದೊಳಗಿನ ದೋಷಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಂದ ಗೊಳಿಸಿ, ಅಮದೊಳಗೆ ಬೆರೆತುಕೊಂಡು, ಶ್ವಾಸತಸುಗಳು (ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ) ಹೊರಬೀಳದಂತೆ ತಡೆದು, ಜ್ವರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ವರದ ಪೂರ್ವಲಕ್ಷಣಗಳು ಶೋಕಹತ್ತುತ್ತಲೆ ಇಲ್ಲವೆ ಜ್ವರ ಬರಹತ್ತಿದ ಕೂಡಲೆ ಶಕ್ತಿ ಕ್ಷೀಣವಾಗದಷ್ಟೇ ಲಂಘನ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾಕಂದರೆ ಶಕ್ತಿಯೇ ಆರೋ ಗ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯವೇ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಪ್ರಯೋಜಕ ಫಲವಾಗಿರುವದು. ಲಂಘನದಿಂದ ದೋಷಗಳು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತವೆ, ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರದೀಪವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಶರೀರವು ಹಗ್ಗುರಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟಾಯಿತೆಂದರೆ ದೇಹಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ, ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆ, ಅನ್ನದ ಮೇಲೆ ವಾಸನೆ, ಸಚನಶಕ್ತಿ, ಬಲ, ಮತ್ತು ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ.

೧ ಲಂಘನದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಯಮಗಳು.

ಚಿಂತಾಮಣಿ ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿ:—ಲಂಘನ ಮಾಡುವಾಗ ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ ಇವುಗಳ ಬಲಾಫಲಗಳನ್ನರಿತು ಲಂಘನ ಮಾಡಬೇಕು. ಏನೂ ತಿನ್ನದಿರೋಣ, ಆಲ್ಪಾಹಾರ ಮಾಡೋಣ, ಒರೇ ದುಸಿ ನೀರು ಕುಡಿಯೋಣ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಬಗೆಗಳು ಲಂಘನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಲಂಘನವು ಎಲ್ಲ ದೀಪಕಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಭೇಷಜರತ್ನಾವಲಿಯಲ್ಲಿ:—ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯ ಉಂಟಾಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ೩, ೫ ಇಲ್ಲವೆ ೧೦ ದಿನಗಳ ಲಂಘನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಆದರೆ *ಸಾಮಾನ್ಯರದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಲಂಘನವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಬಲವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. ನಿರಾಮಾನ್ಯರದೊಳಗೆ ಅಷ್ಟು ತೀಕ್ಷ್ಣ ಲಂಘನವು ಕೆಲಸದ್ದಲ್ಲ. ಈ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಲಂಘನ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ನಡೆಯುವದು. ಕ್ಷಯರೋಗದ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಲಂಘನವು ಅಪತ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಹಾಲು ವರ್ಜ್ಯ ಪದಾರ್ಥವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ಆದರೆ ಕ್ಷಯರೋಗದೊಳಗೆ ಜ್ವರ ಬರಹತ್ತಿದರೂ ಹಾಲು ಕೊಡಲಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಆ ರೋಗದೊಳಗಿನ ಜ್ವರಗಳು ನಿರಾಮಾನ್ಯರದ್ದಾಗಿವೆ. ಆದರಂತೆ ದೇರಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲಂಘನ ಮಾಡಲೇಬೇಕೆಂಬದು ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಬರೇ ವಾತಜ್ವರ, ಪಿತ್ತಜ್ವರ, ಧಾತು ಕ್ಷಯಾತ್ಮಕಜ್ವರ, ಆಗಂತುಕಜ್ವರ, ಜೀರ್ಣಜ್ವರ, ಭಯಜ್ವರ, ಕ್ರೋಧಜ್ವರ, ಕಾಮಜ್ವರ, ದೃಷ್ಟಿಜ್ವರ, ಶ್ರಮಜ್ವರ, ರಕ್ತಕ್ಷಯಜ್ವರ, ಅಧಾಂತಜ್ವರ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಘನ ಮಾಡಕೂಡದು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಯಾ ದೋಷಗಳ ಶಮನೋಪಾಯಗಳೇ ಹಿತಾವಹಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಆರ್ಯವೈದ್ಯಕವಲ್ಲಿ ಲಂಘನದ ದಿನವಗಳ ಗುಣಧರ್ಮಗಳು ಕೆಳಗೆ ಬರೆದಂತೆ ಇರುತ್ತವೆ:—

೧ ದಿನದ ಲಂಘನ ಮಾಡಿದರೆ:—ಆಮ.ನಾಶವಾಗಿ ಅವಶನವು ಹೋಗುವದು.

೨ ದಿನಗಳ ,, —ಪಿತ್ತವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು.

೩ ,, ,, —ಕಫವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು.

೪ ,, ,, —ವಾತದ ಒಲ ಕುಂದುವದು.

೫ ,, ,, —ಹಸಿವೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವದು.

೬ ,, ,, —ಎಲ್ಲ ಅವಯವಗಳು ಉತ್ಸಾಹ ಹೊಂದುತ್ತವೆ

೭ ,, ,, —ಜ್ವರವು ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಿಂದ ಪಡನವಾಗುತ್ತದೆ.

೮ ,, ,, —ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವವು.

೯ ,, ,, —ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವವು.

ಹೆಚ್ಚು ಲಂಘನದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಷೇಧವು.

ಹೆಚ್ಚು ಲಂಘನ ಮಾಡಿದರೆ ಅಶಕ್ತತೆ ಹೆಚ್ಚುವದು. ಕೆಮ್ಮು, ನೀರಡಿಕೆ, ಅರುಚಿ, ಸ್ನಿಗ್ಧತೆ, ಅಗ್ನಿ, ನಿದ್ರೆ, ದೃಷ್ಟಿ, ಶ್ರವಣಶಕ್ತಿ, ವೀರ್ಯ, ಒಜಸ್ಸು, ಹಸಿವೆ ಹಾಗೂ ಜ್ವರ ಇವುಗಳು ಕ್ಷಯಿಸುವವು; ಮತ್ತು ಒತ್ತಿ, ಶೃದಯ, ತಲೆ, ಎಲನ ಖಂಡ, ಮಂಡಿಗಳು, ತಿಗದ ಎಲುವು ಹಾಗೂ ಪಕ್ಕಡಿಗಳು ಇವೆಲ್ಲವು ನೋವಾಗ

* ಸಾಮಾನ್ಯರವೆಂದರೆ ಆಮಾಷೋಷಯುಕ್ತ ಜ್ವರಗಳು. ನಿರಾಮಾನ್ಯರವೆಂದರೆ ಆಮಾದೋಷ ರಹಿತ ಜ್ವರಗಳು.

ಹತ್ತಿ ಜ್ವರ, ಬಡಬಡಿಸಿ, ಆಫಾಂಗವಾಯು, ಗ್ಲಾನ್ಸಿ, ಓಕರಿಕೆಗಳು ಉಂಟಾಗುವವು. ಎಲುವುಗಳ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ನೋವುಂಟಾಗಿ ಮಲ-ಮೂತ್ರಗಳು ಕಟ್ಟುವವು; ಹಾಗೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಅನಿಷ್ಟ ವಿಕಾರಗಳಾಗಹತ್ತುವವು.

ದೋಷಗಳ ನಾನಾ ಭೇದಗಳಿಗನುಸರಿಸಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಹೀ, ಭೇದೀ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಭೇದಗಳುಂಟಾದರೂ ರೋಗವು ಮಾತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ನಿರಾಮಾನ್ಯವೆರಡರ ಹೊರತು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರಂತೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಗಳುಂಟಾಗಿ ದ್ವಂದ್ವ ಲಂಘನ ಮತ್ತು ಪುಂಹಣ ಇವೆರಡು ಮುಖ್ಯ ಭೇದಗಳಲ್ಲೇ ಅವುಗಳ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಲಂಘನದ ಪ್ರಕಾರಗಳು:—ಆಹಾರವಾವುದನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸದಿರೋಣ, ಬರೇ ಬಿಸಿ ಇಲ್ಲವೆ ತಣ್ಣೀರು ಕುಡಿಯೋಣ, ಲಘುವಾದ ಅಲ್ಪ ಆಹಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳೋಣ, ಬರೇ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿಂದಿರೋಣ, ಒಂದೇಸಾರಿ ಉಟ ಮಾಡಿರೋಣ, ಕೇವಲ ಹಾಲು ಇಲ್ಲವೆ ಮಜ್ಜೆಗೆಯನ್ನು ಕುಡಿದಿರೋಣ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಲಂಘನಗಳನ್ನು ದೋಷದ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗನುಸರಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕು.

೨ ಜ್ವರ ರೋಗಿಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ.

ಯಾವ ಔಷಧವು ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕದೆ, ಸಮದೋಷಗಳನ್ನು ವಿಸ್ಮೃತಗೊಳಿಸದೆ, ಎತಮದೋಷಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಸಮಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತರುವದೋ ಆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ತಮನವಂಬ ಹೆಸರು. ಆದರಲ್ಲಿ ಪಾಚನ, ದೀಪನ, ನಿರಾಹಾರ, ನೀರು ಕುಡಿಯದಿರೋಣ, ವ್ಯಾಯಾಮ ಮಾಡೋಣ, ಕಾವು ಕೊಡೋಣ ಇಲ್ಲವೆ ಬಿಸಿಲು ಕಾಸೋಣ ಮತ್ತು ಗಾಳಿ ಒಡಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ ಎಂಬ ಏಳು ಬಗೆಯ ತಮನ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳಿರುವವು. ಇದರಂತೆ ಶೋಧನದಲ್ಲಿ ಬಸ್ತಿ, ವಮನ, ವಿರೇಚನ, ರಕ್ತ ಮೋಕ್ಷ, ಉರ್ದ್ರವಿರೇಚನ ಎಂಬ ೫ ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ. ಯಾವ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಲಂಘನವು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆಯೋ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಲಂಘನದ ನಂತರ ಆ ರೋಗಿಯು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ವಲತುಧಿ, ದೇಹಲಾಘವ, ರುಚಿ, ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆ ಇವೆಲ್ಲ ಸುಧಾರಿಸುವವು. ಹೃದಯ, ಕಂಠ ಮತ್ತು ತೇಗುಗಳು ಸುಧಾರಿಸುವವು. ವ್ಯಾಧಿಯ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹವುಂಟಾಗುವದು; ಮತ್ತು ಮೆಚ್ಚು ಇಳಿಯುವದು. ರೋಗಿಯು ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದನೆಂದರೆ ಮುಂದೆ ೬ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವ ವರೆಗೆ ಔಷಧಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧನಾದೆಲ್ಲವು ಅಕ್ಕಿಯ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಗಂಜಿ

ಯನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ವೊಡಲು ಅವನಿಗೆ ಮಂಡ = (ಅಕ್ಕಿಯ ನಾಲ್ಕು ಮಾಲು ನೀರು ಹಾಕಿ ಕುದಿಸಿ ಅನ್ನದ ಅಗಳು ಸಹ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಗಂಜಿಯನ್ನು) ವನ್ನು ಕೊಡಹತ್ತಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಜಠಾಗ್ನಿಯು ಪ್ರದೀಪ್ತವಾಗುವದು. (೧) ಭತ್ತದ ಅರಳಿನ ಗಂಜಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅಕ್ಕಿ ಹುಂಡು ಮಾಡಿದ ಗಂಜಿಯಲ್ಲಿ ತುಂತಿ, ಹವೀಜ, ಸೈಂಧಲವಣ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳ ಕಾಲುತೊಲಿ ಚರ್ಣವನ್ನು ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ರೋಗಿಗೆ ಹುಳಿ ಪದಾರ್ಥದ ಮೇಲೆ ವಾಸನೆಯುಂಟಾ ಗಿದ್ದರೆ ದಾಳಿಂಬದ ರಸದಲ್ಲಿ ಸೈಂಧಲವಣ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. (೨) ಜ್ವರದ ರೋಗಿಗೆ ಜುಲಾಬುಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಪಿತ್ಥವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ತುಂತಿ ಹಾಗೂ ಜೀನತುಪ್ಪಗಳನ್ನು ಆರದ ಗಂಜಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. (೩) ಕಿವ್ವೆಟ್ಟಿ, ಪಕ್ಕಡಿ ಹಾಗೂ ತಲೆ ಇವುಗಳು ನೋಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ನೆಲಗುಳಲದ ಬೇರು ಮತ್ತು ನೆಗ್ಗೇಮುಳ್ಳು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕೊಡ ಬೇಕು. (೪) ಜ್ವರ ಮತ್ತು ಅತಿಸಾರ ರೋಗಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಉಂಹೊನ್ನೆ, ಕಲ್ಲ ಕಡಲೆ ಬೇರು, ಎಳೆ ಪತ್ರಿಕಾಯಿ ಕೊಯ್ದಿರಿಸಿದ ವುಡಿ, ತುಂತಿ, ನೆಯ್ತಲೆ ಹುತ್ತು ಹವೀಜ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದ, ದೀಪನ ಹಾಗೂ ಪಚನ ವಾಗುವಂಥ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. (೫) ಬಿಕ್ಕು ಮತ್ತು ವೇದನೆಗಳು, ಶ್ವಾಸ, ಮತ್ತು ಕೆಮ್ಮುಗಳುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಒಳುಪಂಚಮೂಲಿಕೆಯ ಕಷಾಯ ದಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದ ಸದಕದ ಹಿಟ್ಟಿನ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ರೋಗಿಗೆ ಕಫದ ಎಕಾರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಬೃಹತ್ ಪಂಚಮೂಲಿಕೆಯ ಕಷಾಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದ ಸದಕದ ಹಿಟ್ಟಿನ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. (೬) ಮಲಾವ ರೋಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಸದಕ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಮತ್ತು ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು ಇವುಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡ ಲ್ಪಟ್ಟ ತುಪ್ಪದ ಒಗ್ಗರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಪುರಿವಾದಿ ಮುಲಗಳನ್ನೂ ವಾತಾದಿ ದೋಷಗಳನ್ನೂ ಅನುಲೋಮನ ಮಾಡುವಂಥ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. (೭) ಬದ್ಧಕೋಷ್ಠ ಮತ್ತು ಹೊಟ್ಟೆ ಮುರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ—ಕಾಡಮೇಣಸಿನ ಬೇರು, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಬೇರು, ಕರೀದ್ರಾಕ್ಷಿ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ತುಂತಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅಕ್ಕಿ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. (೮) ಗುದದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಕತ್ತರಿಸಿದಂತೆ ವೇದನೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ— ಬಾರೀಹಣ್ಣು, ಆಮನೋಲು, ಶಾಲೀರ್ದರ್ಣ, ಉಂ ಹೊನ್ನೆ ಹಾಗೂ ಎಳೆ ಪತ್ರಿಕಾಯಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅಕ್ಕಿ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. (೯) ಬೆವರು ಹಾಗೂ ನಿದ್ರೆ ಬರದೆ ನೀರಡಿಕೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿದ್ದರೆ—ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ತುಂತಿ ಇವು ಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಅಕ್ಕಿ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. (೧೦) ನೀರಡಿಕೆ

ವಾಂತಿ, ದಾಹ ಮತ್ತು ಜ್ವರಗಳಿದ್ದರೆ: -ಕಲ್ಲಾಸಕ್ಕರೆ, ಕರೀದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಬಾರೀಹಣ್ಣು, ಕಂಬಂಟ, ಬೇಕಿನ ಗಡ್ಡೆ, ರಕ್ತಚಂದನ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅಕ್ಕೀ ಗಂಜೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬೇನುತುಪ್ಪ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು. (೧೧) ಸೆರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಮಾದಕ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ— ರೋಗಿಯು ನೀರಡಿಕೆ, ಓಕುಕೆ, ಹಾಗೂ ದಾಹ ಇವುಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಉರ್ಧ್ವಗಾಮಿನಿ ರಕ್ತಪಿತ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಗಂಜೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು. ಅಂಥ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜ್ವರನಾಶಕಗಳಾದ ದಾಳಿಂಬ, ಕಿತ್ತಳೆ ಮೊದಲಾದ ಹಣ್ಣುಗಳ ರಸ ತೆಗೆದು ಕೊಡಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ನೀರೊಳಗೆ ಬೇನುತುಪ್ಪ, ಸಕ್ಕರೆ ಬೆರೆಸಿ, ಅದನ್ನು ಭತ್ತದ ಅರಳಿನ ಗಂಜೆಯೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಭತ್ತದ ಅರಳಿನ ಕಾಟಿ ಇಲ್ಲವೆ ಜವಗೊಡಿಯ ಕಾಟಿ ಅಥವಾ ರೋಗಿಗೆ ದಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಧಾತ್ಯದ ಯಾವ ಅಥವಾ ಕಾಟಿ = ಧಾನ್ಯದ ಎಂಟು ಪಟ್ಟು ನೀರು ಬೆರೆಸಿ ಬೆನು ಸಿದ್ಧ ನಾರು ಇಲ್ಲವೆ ಹೆಸರಿನ ನಾರು ಹರಿದ ಅಕ್ಕಿಯ ಅನ್ನ ಅಥವಾ ಗಂಜೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ಔಷಧವು ಜೀರ್ಣಿಸುವ ಮೊದಲು ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಆಹಾರವು ಜೀರ್ಣಿಸುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಔಷಧ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ಅದರಿಂದ ರೋಗ ಸಂಹಾರವಾಗುವದೊತ್ತಟ್ಟಿಗೇ ಉಳಿದು, ಬೇರೆ ಹೊಸ ರೋಗವೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸಕರೂ ರೋಗಿಯೂ ಎಚ್ಚರಪಡಬೇಕು.

೩ ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಬಿಸಿ ನೀರಿನ ಉಪಯೋಗವು !

ವಾತಕಫಾತ್ಮಕ ಜ್ವರದೊಳಗೆ ನೀರಡಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರಿನು ಕೊಡಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಕಫವನ್ನು ನೀರು ಮಾಡಿ ನೀರಡಿಕೆಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಆಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರದೀಪ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಶ್ರೋತಸುಗಳನ್ನು ಮೆತ್ತಗೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಬಿಸಿನೀರಿನಿಂದ ಪ್ರಬ್ಧವಾದ ಪಿತ್ತ, ವಾತ, ಬೆವರು, ಮಲ ಮತ್ತು ಮೂತ್ರಗಳು ಅನುಲೋಮನಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ; ಹಾಗೂ ಆತಿ ನಿದ್ರೆ, ಜಡತ್ವ, ಅರುಚಿ ಇವುಗಳೂ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತವೆ. (೧) ಒಂದೂ ಕುದಿ ಕೊಟ್ಟ ನೀರು ಕುದಿಯುವದರಿಂದ ಮಹಾ ಶ್ರೋತಸು (ದೊಡ್ಡ ಕರಳು)ಗಳಿಗೆ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಯುವ ಗತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಮಲೋತ್ಸರ್ಜನವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. (೨) ಅದರಿಂದ ಕ್ಷೇಮಲ ಸ್ವಚಯೋಳಿಗಿಂದ ಹರಿಯುವ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಿಗಟು, ಸ್ರಾವ, ಕಫ, ಜೊಲ್ಲು, ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ಮತ್ತು ಕರುಳುಗಳೊಳಗಿನ ದ್ರವ ಮುಂತಾದವುಗಳು

ತಕ್ಕಾಗಲಿ ಅವುಗಳ ಜಿಗಟುತನವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. (೩) ಆ ಬಿಸಿನೀರಿನಿಂದ ಒಳಗಿನ ಶರೀರವೆಲ್ಲ ತೊಳೆದುತಾಗಿ, ಪಿತ್ತ, ಆಮ, ಹೊಲಸು ಮುಂತಾದವು ಗಳೆಲ್ಲ ಕೆಳಗೆ ದೂಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಅನ್ನಕೋಶವು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ, ಪುನಃ ಅನ್ನಗೃಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. (೪) ಅದರಿಂದ ಪಿತ್ತ ಮಾರ್ಗದೊಳಗಿನ ಪಿತ್ತವೂ ಕೆಳಗೆಳಿದು, ಮಲವು ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ್ದಾಗುವದು; ಹಾಗೂ ಮಲದ ಆಸಕ್ಯ ದುರ್ಗಂಧ (ನಾಶ)ವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು. (೫) ಅದರಿಂದ ರಕ್ತದೊಳಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾನದಿಂದಾದ ಗಂಟುಗಳೂ ಅಥವಾ ಆಗಂತುಕ ಕ್ಷಾರದ ಗಂಟುಗಳೂ ಎದ್ದು ಹೊಂದಿ ಲೋಪವಾಗುವವು. (೬) ಅದರಿಂದ ಮೂತ್ರವು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗುತ್ತದೆ. (೭) ತಡೆಯುವಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಬಿಸಿ ಬಿಸಿಪಾದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವದರಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಜೀವರು ಬರುತ್ತದೆ. (೮) ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾವಗಳ ಉತ್ಪನ್ನವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಜರಗುತ್ತದೆ. (೯) ಮತ್ತು ತುಸ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ನೀರದಿಕೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಶ್ಲೇಷ್ಮಲ ಶ್ವೇತಲ ಅಂಶಗಳೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. (೧೦) ರೋಗಿಯು ಮನೋವಿಕಾರಗಳು ಸುಧಾರಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ಹುಪಾರಿಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. (೧೧) ಪಚನಕ್ರಿಯೆಯು ಸುಧಾರಿಸುತ್ತದೆ. (೧೨) ಇದರೊಳಗಿನ ತತ್ವವಿಷ್ಟೇ; ಬಂದು ಕುಡಿ ಬಂದ ನೀರು ನಿರ್ದೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. (೧೩) ಬಿಸಿನೀರು ಕುಡಿಯುವದರಿಂದ ನೀರದಿಕೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. (೧೪) ನೆರೆಗುಡುಕನಿಗೆ ದಿನಾಲು ಬಿಸಿನೀರು ಕುಡಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ ಅವನ ಮದ್ದದ ಚಟವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು. ಅದರ ಮೇಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಯು ಹೋಗುವದು. (೧೫) ಬಿಸಿನೀರು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇರರಿಗೆ ಬರಬಾರದೆಂದು ಆದರಲ್ಲಿ ಶಂಕೆಯು ಪುಡಿ, ಅಾವಂಗ, ಅಜಿವಾನ ಇವುಗಳನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಬೇರರಿಗೆ ಬರಲಾರದು. (೧೬) ಮಲಾವರೋಧದ ಚಟವಿದ್ದವರು ದಿನಾಲು ರಾತ್ರಿ ನೆಲವರಿಯ (ಸೋನಾಮುಖಿಯ) ಎಲೆಯ ಪುಡಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಕಕ್ಕೀ ಕಾಯಿಯೊಳಗಿನ ತಿಳುನ್ನಾಗಲಿ ಬಿಸಿನೀರೊಳಗೆ ಹಾಕಿ ಕುಡಿಯಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಮಲಶುದ್ಧಿಯು ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತದೆ. (೧೭) ರಾತ್ರಿ ಕುಡಿಯಬೇಕಾದ ಬಿಸಿನೀರನ್ನು ೨೦ ತೊಲಿ ಕುಡಿಯಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಮಲಗುವಾಗ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಕುಡಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ತಣ್ಣೀರಿನ ಗುಣಗಳು ಬಿಸಿನೀರಿನ ವಿರುದ್ಧಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ತಣ್ಣೀರು ದೋಷಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವದು. ಬಿಸಿನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಗುಣಗಳಿದ್ದರೂ ಪಿತ್ತಜ್ವರದಲ್ಲೆ; ಪಿತ್ತಾಧಿಕ್ಯಜ್ವರದಲ್ಲೆ; ಕಣ್ಣು-ಮೂಗುಗಳೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ಬಂದು, ದಾಹ, ಮೇಹ, ಅತಿಸಾರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತ

ವಾದ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ; ವಿಷ ಮತ್ತು ಮದ್ಯಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ; ಉರಾಕ್ಷತ, ಕ್ಷಯ, ರಕ್ತಪಿತ್ತವಾದ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಬಿಸಿ ನೀರು ಕೊಡಕೂಡದು. ಇಂಥ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಜೀಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಇಂದನ, ಶಾಂಠಿ, ಬಾಳದಬೇರು, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಗಿ, ಕರೇಬಾಳದಬೇರು ಇವುಗಳ ಜ್ವರವನ್ನು ಹಾಕಿ ತಯಾರಿಸಿದ ತಣ್ಣೀರು ಹಿತವಾದುದು. ಅದು ನಾಶಕವಾಗಿ ಜ್ವರ ಮತ್ತು ನೀರಡಿಕೆಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಉಷ್ಣತೆಯು ಪಿತ್ತದ ವಿನಃ ಇರಲಾರದು; ಮತ್ತು ಜ್ವರವು ಉಷ್ಣತೆಯ ಹೊರತು ಉಂಟಾಗದು. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಗೆಯ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪಿತ್ತಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಪಿತ್ತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಆದರಂತೆ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ, ವೈಗೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚುವದು, ಇಂದನ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಲೇಪಕೊಡುವದು ಮತ್ತು ನಿರರ್ಥಕ ಲಂಘನಗಳು ವಜ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

೪ ದೋಷಗಳ ಪರಿವರ್ತನ.

ಒಂದು ದೋಷವುಂಟಾಯಿತೆಂದರೆ ಅದು ಮತ್ತೊಂದು ದೋಷವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಆ ಎರಡನೇ ದೋಷದಿಂದ ಮೊದಲನೇ ದೋಷವು ಬಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೇದು ಬಿಳಿಯಿತೆಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಎರಡನೇದು ಬಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅವು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಹಾಯಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಎರಡೂ ದೋಷಗಳು ಒಲಿಯುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೋಷಗಳ ಸರಪಳಿಗೆ ದೋಷಗಳ ಪರಿವರ್ತನವೆನ್ನುವರು. ಆ ಸರಪಳಿಯನ್ನು ಕಡಿದೊಗೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಆ ದೋಷಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಒಲಿಷ್ಠವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕುಶಲ ವೈದ್ಯನು ದೋಷಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೀತಿಯಿಂದ ವಿಲವಲೋಕಿಸಿ, ಅವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಜ್ವರದ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ರೋಗಿಯು ಬಲಕುಂದದಂತೆ ಮತ್ತು ದೋಷಗಳು ಒಲಿಷ್ಠವಾಗದಂತೆ ೬ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಲಂಘನಾದಿಗಳಿಂದ ದೋಷಗಳ ನಾಶವಾಯಿತೆಂದರೆ ಶೇಷ-ದೋಷಗಳ ಪಡನ ಹಾಗೂ ತಮನ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಷಾಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಪಿತ್ತಜ್ವರಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಹಿಯಾದ, ಕಫಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಬಾರವಾದ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಒಗಟು ರಸವು ಪಿತ್ತ ಮತ್ತು ಕಫಜ್ವರಗಳ ನಾಶಕವಾಗಿದ್ದರೂ ನವಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಅತೃಪ್ತ

ಅಥವಾ ಆಮಂತ್ರಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಗರು ಕಪಾಯವನ್ನು ಕೊಡದಾರದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಮಲಾವರೋಧವಾಗಿ ವಿಷಮವಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅರುಚಿ, ದಿಕ್ಕು, ಉಬ್ಬುಸ, ಹೊಟ್ಟೆಯುಬ್ಬುವದು. ಮುಂತಾದ ವಿಕಾರಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ.

೫ ಔಷಧದ ಯೋಜನೆ.

ಕೆಲವರು ೭ ದಿನಗಳಿಗೆ, ಕೆಲವರು ೧೦ ದಿನಗಳಿಗೆ, ಕೆಲವರು ಲಘು ಅನ್ನವನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ ನಂತರ ಜ್ವರನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಔಷಧವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಯಾವಾಗ ಕೊಟ್ಟರೂ, ಆಮವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕೊಡಕೊಡದು; ಆದರೆ ಜ್ವರ ಹುಟ್ಟಿದ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಥಾಂಶ ಕಪಾಯದ ನೀರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಬಹಳ ಬಿಸಿಯಾಗಿ ಕೊಡದೆ ಮಂದೋಷ್ಣವಾದದ್ದನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಅದರಿಂದ ಆಮ ಹಾಗೂ ಇತರ ದೋಷಗಳು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತವೆ. ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ ಮುಂತಾದ ಯಾವ ದೋಷಗಳಿವೆಯೆಂಬುದು ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದು, ಅವುಗಳ ವಚನಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ತೀವ್ರ ಜ್ವರದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದವನಿಗೆ ದೋಷಗಳ ಉದ್ವೇಗ ಸಮಯದಲ್ಲಿ (ವಾಂತಿ, ದಾಹ, ತಳಮಳ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದಾಗ) ಅಥವಾ ದೋಷಗಳ ಸಂಚಯವಾಗಿ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಬ್ಬು ಒಂದು, ಮೈಗೆ ಒದ್ದೆಯ ಅರಿವೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿದ ಹಾಗಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳುಂಟಾದಾಗ್ಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಔಷಧವಿಂದ ವಚನವಾಗದೆ ಅದು ಪುನಃ ಜ್ವರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಜ್ವರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಮೈ ಹಗ್ಗರಾಗಿ ದೋಷಗಳು ಶಂತಿವಾಗುತ್ತಿದ್ದ (ಅಂದರೆ ಮಲ, ಮೂತ್ರ, ಬೆವರುಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದರೆ) ನೆಂದರೆ ಆ ರೋಗಿಗೆ ಆಗರ ಜ್ವರಬರಹತ್ತಿದ್ದರೂ ಔಷಧವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ಎರಡನೆಯದೇನೆಂದರೆ:—ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ನಿದ್ರೆ, ಸ್ನಾನ, ಅಧ್ಯಂಗ, ಊಟ, ಸಿಟ್ಟು, ಮೈಧುನ, ಗಾಳಿ ಒಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ವ್ಯಾಯಾಮ, ಕಪಾಯ ಇವೆಲ್ಲ ವರ್ಜ್ಯವಾಗಿವೆ. ಸಾರಾಂಶವಿಷ್ಟೇ, ಹೊಸದಾಗಿ ಉಂಟಾದ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಅದರ ವೇಗವು ತುಸಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವ ವರೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಔಷಧವನ್ನೂ ಕೊಡಕೊಡದು; ಮತ್ತು ಅಂಥ ರೋಗಿಗೆ ಊಟವೂ ಹಿತಕರವಾಗುವವಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೊಡಲು ಅವನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಗಂಜಿ, ಕಾಟಿ, ಯವಾಗೂ ಮತ್ತು ದೋಷಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಜ್ವರದ ವೇಗವು ಕಡಿಮೆಯಾದನಂತರ ಔಷಧೋಪಚಾರ ಮಾಡಕ

ಕೃದ್ವು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ, ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಯಾವುದೊಂದ ವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅಥವಾ ಶೋಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದು ವಿಷಮಾತ್ಮ ತ್ವದೆ. ವಿಷಮಜ್ವರವೆಂದರೆ ಯಾವ ಜ್ವರವು ವಿಕೃತ-ವಿಕೋಪಕ್ಕೆ ತ್ವದೋ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಷಮಜ್ವರವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

೬ ರೋಗಿಯು ಶುಶ್ರೂಷೆ.

ಬೇನೆಯವನ ಕೋಣೆಯು ಜಳಜಳವಾಗಿಯೂ ಗಾಳಿಯಾಡತಕ್ಕ ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ತೇವವಿರಕೂಡದು. ಅಲ್ಲಿ ಜನರ ಇರಬಾರದು. ಹಾಸಿಗೆಯು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿರಬೇಕು; ಹಾಗೂ ದಿನಾಲು ಹಾಕಿ ಬದಲು ಮಾಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಒಗೆದು ಜಳಜಳ ಮಾಡಿ ಒಣಗಿ ಕೋಣೆಯೊಳಗಿನ ಮಲ-ಮೂತ್ರಗಳಹೆ ಒಲಸನ್ನು ತೆಗೆದು ನೆಲವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬೇವಿನ ಎಲೆ, ಲೋಭಾನ, ಗುಗ್ಗುಲ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಚಂದನ, ಜಟಾಮಾಂಸ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಷ್ಟು ಗಳ ಧೂಪ ಹಾಕಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಆಗಂತುಕ ರೋಗಜಂತುಗಳ ನೆ ಹವೆಯು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗುವದು

೭ ತಕ್ರಪ್ರಶಂಸೆ (ಮಜ್ಜಿಗೆಯ ಮಹತ್ವ)

ಯಥಾಸುರಾಣಾಮವ್ಯಕ್ತಂ ಹಿತಾಯ |

ತಥಾನರಾಣಾಮಿಹತಕ್ರಮಾಹುಃ || (ರಾಜನಿಘಂ

ದೇವರಿಗೆ ಅವ್ಯಾವು ಹೇಗೆ ಹಿತವಹವಾಗಿರುವದೋ ಹಾ ನರಿಗೆ ಮಜ್ಜಿಗೆಯು ಹಿತಕಾರಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಆರೋಗ್ಯದಿಂದಿರ.ವ ರೋಗವುಂಟಾದಾಗಲೂ ಮಜ್ಜಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಹಿತಕರವೆ ತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಹಿಂದುಗಳ ಉಟದಲ್ಲಿ ಉಟದಕಡೆಗೆ ಮಜ್ಜಿಗೆ-ಅನ್ನವನ ಪರಿಪಾಕವಿದೆಯಷ್ಟೇ? ಆ ಪದ್ಧತಿಯು ವೈದ್ಯಕಾಸ್ತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗೊಂದಿಲ್ಲ ಉತ್ತಮವಾದ್ದಿರುತ್ತದೆ ಪಾರ್ಥಿವ ಕಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಗುಣವು ಮಜ್ಜಿಗೆಯಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ ರುಧಿರಾಧಿಃಕಣವು ಆಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಎಲವುಗಳ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಗಳಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧ (ಆಮ) ದ್ರವ್ಯವು ಸಂಚಯವಾಗದೆ, ತಂತುಗಳಿಗೆ ಗಳಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳೇ ದೊರೆತು, ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಅಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಹೊರದಿದ್ದು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ರಕ್ತದೊಳಗಿನ ಜಡಭಾಗದೊಡನೆ

ಆದನ್ನು ನೀರು ಮಾಡುವ ಧರ್ಮವು ಮಜ್ಜಿಗಿಯಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ ರುಧಿರಾಧಿಸರಣಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ರಕ್ತವಾಹಿನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಡದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಚಯವಾಯಿತೆಂದರೆ ಅವು ಉಬ್ಬುತ್ತವೆ; ಹಾಗೂ ಅದರಿಂದ ರುಧಿರಾಧಿಸರಣಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಸ್ನಾಯು ಮತ್ತು ಇತರ ಅವಯವಗಳಿಗೆ ರಕ್ತದ ಪೂರೈಕೆಯಾಗದೆ ಶರೀರವು ನಿಸ್ತೇಜವಾಗಹತ್ತುತ್ತದೆ. ದಿನಾಲು ಉಟದಲ್ಲಿ ಮಜ್ಜಿಗಿಯನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ರಕ್ತವಾಹಿನಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ, ಜಡದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಚಯವಾಗದೆ ಶರೀರವು ಪುಷ್ಟವಾಗುವದು. ಮಜ್ಜಿಗಿಯಿಂದ ಶರೀರದ ತಂತುಗಳ ದಿಳವಣಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಶರೀರದೊಳಗಿನ ಹೊಲಸನ್ನು ಹೊರಜೆಲ್ಲುವ ಯಕ್ರುತ, ಕ್ಷಯ, ಮೂತ್ರಪಿಂಡ ಮುಂತಾದ ಮುಖ್ಯ ಇಂಪ್ರಿಯಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಮಜ್ಜಿಗಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತೇಜನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮಜ್ಜಿಗಿಯಿಂದ ಅನ್ನಾಶಯ, ಕರುಳು ಮುಂತಾದ ಪಚನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿ, ಅನ್ನವನ್ನು ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಅರಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥಗಳಾಗುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಚರ್ಮೇ ಬೆಚ್ಚು, ವೀರ್ಯಯುಕ್ತ ಹಾಗೂ ರೋಗರಹಿತವಾದ ರಕ್ತವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಜ್ಜಿಗಿಯು ಸೇವನೆಯಿಂದ ರಕ್ತವಾಹಿನಿಗಳು ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ರಕ್ತಾಧಿಸರಣವು ಚನ್ನಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಮಜ್ಜಿಗಿಯು ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ರಕ್ತವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಫಲಪ್ರದಂಕಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಜ್ಜಿಗಿಯಲ್ಲಿ ದೃಢಗುಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಎಮ್ಮೆಯ ಮಜ್ಜಿಗಿಗಿಂತ ಅಕಳ ಮಜ್ಜಿಗಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಗುಣಕಾರಿಯಾದದ್ದು (ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಪ್ರಭಾಕರವೆಂಬ ಹೆದ್ದಿತ್ತಿಗೆಯೊಳಗಿನ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಗುಣದೋಷವೆಂಬ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯ ಮಜ್ಜಿಗಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.)

ಮೂಲವ್ಯಾಧಿ, ಸಂಗ್ರಹಣಿ, ಉದರ, ಆಮಾಂಶ, ಗುಲ್ಮ, ಪಾಂಡು, ಕಾವಣಿ, ವಾತ, ಜ್ವರ, ಪ್ರಮೇಹ, ವಾಯುಶಕ್ತಿ, ಅರುಚಿ ಮುಂತಾದ ರೋಗಗಳಿಂದ ಗ್ರಸ್ತರಾದವರಿಗೆ ಮಜ್ಜಿಗಿಯಿಂದ ಚನ್ನಾಗಿ ಗುಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೊರಕಡಿದಿ, ಆಮಾಂಶ, ಅಪಚನ ಇತ್ಯಾದಿ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಹಾಲು ಕೂಡ ದಹ್ಯುಕ್ತವಿದ್ದರೆ, ಅವರನ್ನು ಬರೇ ಮಜ್ಜಿಗಿಯು ಪಥ್ಯದಿಂದ ಇಟ್ಟರೆ, ಅವರಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಗುಣಕಾಣದಿರದು.

ಎರಡು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳ ಕರುಳುಗಳು ದುರ್ಬಲವಾಗಿ ಅಪಚನವಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಕರುಳುಗಳ ದಾಹವಾಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹೊರಕಡಿದಿ ಹತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಧುರವೂ, ತೆಳ್ಳಗೂ ಆದ ಅಕಳ ತಾಜಾ ಮಜ್ಜಿಗಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಒಳ್ಳೆ ಹಿತಕರವಾಗುವದು.

ಮಜ್ಜಿಗೆ ಕುಡಿಯುವದರಿಂದ ಕುತ್ತಿಗೆಯೊಳಗಿನ ಗಂಡಮಾಲೆಯು ನಾಶವಾಗುವದೆಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು ಯೋಗಶಕ್ತಾಕರದಲ್ಲಿವೆ; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಡಾಕ್ಟರ ಮ್ಯಾನ ಲ್ಯಾರಿಂಸನ್ರು ಈಗ ಅನುಭವ ತಕ್ಕೊಂಡು ಒಳ್ಳೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ನಲ್ ಎಡ್ವರ್ಡ್ಸರೂ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಮಜ್ಜಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಗಳ ಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಿನ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಡಾಕ್ಟರರು ಸಹ ರೋಗಿಗೆ ಮಜ್ಜಿಗೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸು (ಆಗ್ರಹ) ಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಶ್ರೋತ ಸುಗಳು ಹಗುರಾಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಜ್ಜಿಗೆ ಕುಡಿಯಲಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಡಾಕ್ಟರರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ವಾಗ್ವಟನು ಎಂದೋ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ವುಣೆ ಪಟ್ಟಣವಾಸಿಗಳಾದ ಮೊಹದಳಿ ವೈದ್ಯರು ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಮಜ್ಜಿಗೆಯ ಗುಣ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಮಜ್ಜಿಗೆಯನ್ನು ಸೇವಿಸಲಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರಾದ್ದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ “ತಾಕೆ ವೈದ್ಯ.” ಎಂಬ ಉಪನಾಮವು ಬಿದ್ದಿತ್ತು.

ಜ್ವರಪೀಡಿತರಿಗಂತೂ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲದ ಆಹಾರವೆಂದರೆ ತಾಜಾ ಮಜ್ಜಿಗೆಯೇ ಸರಿ. ಅದರಲ್ಲಿ ತುಸ ಶುಂಠಿಯನ್ನು ತೆಯ್ದು, ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈಂಧಲವಣ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೆಚ್ಚು ಗುಣಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮಜ್ಜಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಯಿಟ್ರಿಕ್, ಮ್ಯೂರಿಎಟಿಕ್, ಲ್ಯಾಕ್ಟಿಕ್ ಆ್ಯಸಿಡ್ಸ್ ಗಳಿರುವವಲ್ಲದೆ, ಬೆಣ್ಣೆ ಮತ್ತು ಹಾಲೊಳಗಿನ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಮಜ್ಜಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಚಕಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ಪಾಚಕ ಪಿಂಡಗಳ ಆಶಕ್ತತೆಯ ಮೂಲಕ ಪಾಚಕ ಪಿತ್ತವು ನಾಶವೃ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದೆ ಎಷ್ಟೋಸಾರೆ ಅಜೀರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಜ್ಜಿಗೆಯೊಳಗಿನ ಆಮ್ಲದ ಪರಿಣಾಮವು ಪಾಚಕ ಪಿಂಡದ ಮೇಲೆ ಆಗಿ, ನಾಶವೃ ಪಾಚಕಪಿತ್ತವುಂಟಾಗಹತ್ತುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಮಜ್ಜಿಗೆಯೊಳಗಿನ ಆಮ್ಲದ ಪರಿಣಾಮವು ಕರುಳುಗಳ ಮೇಲೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಸಣ್ಣ ಕರುಳಿನೊಳಗಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪಿಂಡಗಳೆಂದಲೇ ಶರೀರದ ಪಚನ ಹಾಗೂ ಶೋಷಣ ಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗುವವು. ಆ ಶೋಷಣ ಕ್ರಿಯೆಯು ಎಷ್ಟು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಜರಗುವದೋ, ಅಷ್ಟು ಜೆನ್ನಾಗಿ ರಸೋತ್ತಾದನ ಮತ್ತು ಅದೇ ಮಾನದಿಂದ ರಕ್ತ ಸಿದ್ಧಿಯು ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಈ ಕ್ರಿಯೆಯು ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಕೆಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿ ಸರಿಪಡಿಸಲು ಮಜ್ಜಿಗೆಯಂಥ ಅನ್ನವೇ ತಕ್ಕದ್ದಾಗುವದು.

ಕರುಳೊಳಗಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪಿಂಡಗಳ ಮೇಲೆ ಮಜ್ಜಿಗೆಯೊಳಗಿನ ಲ್ಯಾಕ್ಟಿಕ್ ಆ್ಯಸಿಡ್ಸಿನಿಂದ ಉತ್ತೇಜಕ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವದರಿಂದ ಅವು ಮಂದವಾಗಿ ಉಳಿಯುವವಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅದೇ ಆ್ಯಸಿಡ್ಸಿನ ಜಂತುಘ್ನತೆಯು ಗುಣದಿಂದ ಕರಳೊ

ಳಗಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಜಂతుಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಹುಳಿ ಮಜ್ಜೆಗೆಯಿಂದ ಕರುಳಿನ ಉಪಯುಕ್ತ ಜಂతుಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಜ್ಜೆಗೆಯಲ್ಲಿ ಮ್ಯೂರಿಂಟಿಕ್ ಆಸಿಡ್ನಿರುವದರಿಂದ ಅದೂ ಅತ್ಯುಪಯುಕ್ತವಾದ ಆಮ್ಲವಾಗಿದೆ ಅದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಯಕೃತ, ಉದುಕ (ನೀರುಗಡ್ಡೆ) ಇವುಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತವೆ. ಯಕೃತದೊಳಗಿಂದ ಪಿತ್ತಾಶಯ ದೊಳಗಾಗುವ ಸ್ರಾವವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅದು ಉದುಕ (ನೀರುಗಡ್ಡೆ)ದೊಳಗೆ ಪಿತ್ತವಾಹಿಯು ದ್ವಾರದಿಂದ ಸ್ರವಿಸುತ್ತದೆ. ಯಕೃತ ಪಿತ್ತವು ಪಚನಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅತ್ಯುಪಯುಕ್ತವಾದದ್ದು. ಅದರ ಮೇಲೂ ಮಜ್ಜೆಗೆಯಿಂದ ಸುಪರಿಣಾಮವಾಗುವದು.

ಮಜ್ಜೆಗೆಯು ಒಗರಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಅದರ ತಾಜಾ ಮಜ್ಜೆಗೆಯು ಹುಳಿ ಮಧುರವೂ ಒಗರೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಒಗರಿನ ಗುಣಧರ್ಮದ ಮೂಲಕವೇ ಮಜ್ಜೆಗೆಯು ಒಗರು ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಮಜ್ಜೆಗೆಯೊಳಗಿನ ಆಮ್ಲದ್ರವ್ಯಗಳು(ಹುಳಿಯು) ಹೆಚ್ಚಾದವೆಂದರೆ ವಿಸ್ಫೋಟವಾಗುತ್ತದಾದ್ದರಿಂದ ತಾಜಾ ಮಜ್ಜೆಗೆಯನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಕೇವಲ ಆಹಾರವೆಂದೇ ಮಜ್ಜೆಗೆಯನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಮೂಲವ್ಯಾಧಿ ಮುಂತಾದ ರೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೆನೆಮೊಸರಿ ನಲ್ಲಿ ಅದರ ಕಾಲುಪಾಲು ನೀರು ಬಿಸಿ ಕಡೆದು, ಬೆಣ್ಣೆ ತೆಗೆಯದಂಥ ಮಜ್ಜೆಗೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು; ಅದರ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬೆಣ್ಣೆ ತೆಗೆದ ಮಜ್ಜೆಗೆಯನ್ನೇ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಬೆಣ್ಣೆಯು ಪಚನಕ್ಕೆ ಒಡವಾಗುವದು; ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನಿಮಾಂದ್ಯವಾಗುವದರಿಂದ ಅದು ಬೇರ್ಗವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಎಷ್ಟೋ ಡಾಕ್ಟರರಂತೂ ಆಂತರ್ದಾಹಕ್ಕೆ ಮಜ್ಜೆಗೆಯಲ್ಲಿ ಒರ್ಫ ಹಾಕಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವರು; ಅದರ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅದರ ಸದುಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತರಕ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಬರೇ ತಾಜಾ ಮಜ್ಜೆಗೆಯು ಮಾತ್ರ ನಿರ್ದೋಷಕರವಾದ ಆಹಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಡಾಕ್ಟರ ಶಾಫ್ಸಬರಿಯು ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ:—“೪ ದುಡ್ಡಿನ ಮಜ್ಜೆಗೆಯು ಸೇವನದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಬರುವದೋ, ಅಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯು ೪ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮಾಂಸದಿಂದಲೂ ಬರಲಾರದು.” ಇರಲಿ. ಮಜ್ಜೆಗೆಯು ಶರೀರಸಂವರ್ಧಕವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ದಿನಾಲು ಸೇವಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅತಿ ಅಗ್ಗವಾದಂಥ ಆ ಅಮೃತ ರಸವನ್ನೇ ಬಡವರಾದ ನಮಗೋಸಗ ನಿರೋಸಿದ ಆ ದಯಾಘನ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕೊಂಡಾಡಿದರೂ ಕಡಿಮೆಯೇ ಸರಿ.

೮ ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಹಾಲನ್ನೇಕೆ ಸೇವಿಸಬಾರದು?

ಜ್ವರಗಳೆಲ್ಲ ಬಹುಶಃ ಆಜೀರ್ಣಾದಿ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟುವದರಿಂದ, ಜ್ವರ ಬಂದಾಗ ಜಠರಾಗ್ನಿಯು ಅತಿ ದುರ್ಬಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಹಾಲು ಪಾಷ್ಠಿಕ ಅನ್ನವು ಅದರಿಂದ ಅದು ಜ್ವರ ರೋಗಿಗೆ ಪಚನವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ಅಗ ಅವನಲ್ಲಿ ಜಠರ ರಸವು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹಾಲು ಪಚನ ವಾಗದೆ ಅದರ ಸಣ್ಣ-ದೊಡ್ಡ ಕಣಗಳಾಗಹತ್ತುತ್ತವೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಸೇವಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಹಾಲಿನ ಒಂದೇ ಮುದ್ದೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಅದು ಬೇಗನೆ ಪಚನವಾ ಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅದು ಸ್ತಂಭದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಹಾಲಿನ ಮುದ್ದೆಯು ಒಳಭಾಗವಂತೂ ಕೇವಲ ಅಪಕ್ವವಾಗಿರುತ್ತದೆ. (ಹಾಲಿನ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಪಡ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ನಿಯಮಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧ ಹಾಲು ಎಲ್ಲ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ದುರ್ಲಭ ವಾಗಿದೆ. ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಂತೂ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕದ್ದಾದ ಸಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಲು ಸಿಗು ವದೇ ಇಲ್ಲ. ಇಲೀ ಹಾಲನ್ನೇ ಜ್ವರ ರೋಗಿಗೆ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ವೈದ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಸಾರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅಶುದ್ಧ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡುವದೆಂದರೆ ರೋಗಿಗೆ ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆಯೇ ಸರಿ!) ಅದು ಪಚನವಾಗದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಜಿಗುಟು ಹಾಗು ದುರ್ಗಂಧಯುಕ್ತ ಹರಳುಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಅವು ಜಠರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕರುಳಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವದರಿಂದ ಕ್ರಿಮಿಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಬೇಗನೆ ಆಗಿ, ಜ್ವರ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಹಾಲು ಕೊಡುವದು ಘಾತುಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಾವಿಗೆ ಹಾಲೆರದರೆ ಆ ಹಾಲೂ ಹೇಗೆ ವಿಷವೇ ಆಗುವದೋ, ಹಾಗೆ ಹಾಲು ಜ್ವರರೋಗಿಯು ಜಠರದೊಳಗಿನ ಅಮ ವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರೂ ರಕ್ತಕ್ಷಯಜ್ವರ, ಉರೇಕ್ಷಿತ ಜ್ವರ, ಕ್ಷಯಜ್ವರ, ಆಘಾತಜ್ವರ, ಭಯಜ್ವರ ಮುಂತಾದ ಅಜೀ ರ್ಣಾಂತದಿಂದ ಹುಟ್ಟದಿದ್ದ ಹಾಗು ಆಗಂತುಕಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರು ತ್ತದೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಇಂಥ ಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ರೋಗಿಯು ಪಚನಶಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆ ಯಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಪ್ಲೇಗ, ಎನ್‌ಫ್ಲುಂಯ್ಷಾ, ಕೀಟಕದಂಶಜನಿತ ಜ್ವರ, ದೂಷಿತಜಲ ಜನಿತ ಜ್ವರ ಇತ್ಯಾದಿ ರಕ್ತವಿಕೃತಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಮುಂದಿ ಡಾಕ್ಟರರೂ, ವೈದ್ಯರೂ, ಹಕೀಮರೂ ರೋಗಿಗೆ ಹಾಲು ಸೇವಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಜ್ವರಗಳು ಕೀಟಕವಿಷಜನ್ಯಗಳಾದುದರಿಂದ ಹಾಲು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಅದು ಶರೀರದೊಳಗೆ ಭೇದಿಸಿದ ಆ ವಿಷದೂಷಿತ ರಕ್ತದಿಂದ ಬೇಗನೆ ಕೆಟ್ಟು, ವಿಷಜಂತುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಹವಾಗುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಅವುಗಳು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವವು; ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಥ ಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲು ಕೊಡುವದು

ಸರಿಯಲ್ಲ. ಹಾಲಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಬಹು ದೊಡ್ಡದೊಬ್ಬ ಮಾತು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದುದು; ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ಉಪಯೋಗವು ಏಕೋಪಕಾರವಾಗಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಉಳಿದ ರೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಕ್ಷಯ, ವಾದಾಗ್ರ, ಘಾತ, ಸಂಧಿವಾತ, ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲಿನ ಉಪಯೋಗವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆಂಬ ಮಾತು ನಿರ್ವಿವಾದವಾದದ್ದು.

೯ ವಾತಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣಗಳು:—ವೈ ನಡುಗುವದು, ಗಂಟಲು ಹಾಗೂ ಶುಟಿಗಳು ಒಣಗುವದು, ಮಲಾವಶೋಧ, ತೀನು ಬರದಿರುವದು, ಹೊಟ್ಟೆ, ತಲೆ, ನಡ, ಕಣ್ಣು, ವೈ ಹಾಗೂ ಪಕ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ನೋವುಂಟಾಗುವದು, ನಿದ್ರಾನಾಶವಾಗುವದು, ಕೆಲ ಹೊತ್ತು ತುಸು ಹಾಗೂ ಕೆಲ ಹೊತ್ತು ಕಷ್ಟ ಜ್ವರ ಬರುವದು, ಜಾಯಿಗೆ ರುಚಿಯಿಲ್ಲದಿರುವದು, ಅನ್ನಕ್ಕೆ ರುಚಿ ಮತ್ತು ಇಚ್ಛೆಯಿರದಿರುವದು, ಆಕಳಿಕೆ ಬರುವದು, ಹೊಟ್ಟೆಯುಬ್ಬುವದು, ಅನ್ನ ಪಚನವಾಗದಿರುವದು, ಭ್ರಮೆ, ವೋಹ, ವೈಮೇಲೆ ರೋಮಾಂಶಗಳೇಳುವದು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಬ್ಬು ಬರುವದು, ತೊಡೆ ಒಡೆರುವದು, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ನಾದವಾಗುವದು ಮತ್ತು ಒಣ ಕೆಮ್ಮು ಇತ್ಯಾದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ.

ಔಷಧವು ಜೀರ್ಣಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಜೀರ್ಣಿಸದಿದ್ದ ಲಕ್ಷಣಗಳು:—ವಾತದ ಅನುಲೋಮನವೆಂದರೆ ವಾತವು ಹೆಚ್ಚಾಗದಿರುವದು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವೆನಿಸುವದು, ಹಸಿವೆ-ನೀರಡಿಕೆಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗುವದು, ವೈ ಹಗುರಾಗುವದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವದು, ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಯೂ ನಿರಾಶಂಕವಾಗಿಯೂ ತೀಗು ಒರುವದು ಮುಂತಾದವು ಔಷಧ ಜೀರ್ಣಿಸಿದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಅಶಕ್ತತೆ, ಕೈಕಾಲು ಹರಿಯುವದು, ಶರೀರ ದಾಹವಾಗುವದು, ಬವಳಿ ಒರುವದು, ಮೂರ್ಛ ಒರುವದು, ತಲೆ ನೋವು ವದು, ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ತೋರದಿರುವದು ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಕ್ಷೀಣವಾಗುವದು ಇವೆಲ್ಲ ಔಷಧವು ಜೀರ್ಣಿಸದಿದ್ದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿರುವವು.

ವಾತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಹಿಪ್ಪಲಿಬೇರು, ಕಲ್ಲಸಬ್ಬಸಿಗೆ, ಅಡಸಾಲದ ಎಲೆ, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಶುಂಠಿ, ಅವೃಕಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆಯನ್ನು ತುಸು ಬೇನುತುಪ್ಪ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು; ಅಂದರೆ ವಾತಜ್ವರವು ತೀವ್ರ ನಿಲ್ಲುವದು.

ಸೂಚನೆ:—ಕಪಾಯವು ಆರದ ಒಳಕ ಅದರಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪವನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕು; ಅದರೆ ಬೆಲ್ಲ, ಸಕ್ಕರೆ, ಕಲ್ಲಸಕ್ಕರೆ, ತುಪ್ಪ, ಎಣ್ಣೆ ಮುಂತಾದ

ವುಗಳನ್ನು ಹಾಕುವದಾದರೆ ಕಪಾಯವು ಬಿಸಿಯಿರುವಾಗಲೆ ಹಾಕಬೇಕು. ಇವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಕಪಾಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಔಷಧಗಳ ಕಾಲುವಾಲು ಅಂದರೆ ಕಪಾಯದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನು ನೇರಿ ೪ ತೊಲೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಇಲ್ಲವೆ ಬೆಲ್ಲ ಸಕ್ಕರೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ೧ ತೊಲಿ ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

೨ ಮೂರಲೆಹೊನ್ನೆ, ಉರಿಹೊನ್ನೆ, ಕಲ್ಲಕಡಲೆ ಬೇರು, ಕರೇದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಕಂಬಂಟನಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಿಂದ ತೀವ್ರ ವಾತಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಅಮೃತವಾತ ಭೈರವ:—ಶುದ್ಧ ಇಂಗುಳೀಕ, ಮೆಣಸು, ಬಳೆಗಾರ. ಸಣ್ಣಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಖಾರಗೆಣಿಸಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಹರದ ವರೆಗೆ ಅರೆದು ಅವರೇಕಾಳಿನಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಬೇಕು; ಹಾಗು ಅಲ್ಲದ ಇಲ್ಲವೆ ತುಲಸೀರಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಸಾರೆ ಒಂದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯಂತೆ ಕೊಡಬೇಕು.

೪ ವಾತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಹಿಂಗುಳೀಶ್ವರ ಮಾತ್ರ:—ಶುದ್ಧ ಇಂಗುಳೀಕ, ಸಣ್ಣ ಹಿಪ್ಪಲಿ ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅರೆದು ಅವರೇಕಾಳಿನಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಜೇನುತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೫ ವಾತಜ್ವರಕ್ಕೆ ವಾಚನವು:—ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಹಿಪ್ಪಲೀಬೇರು, ಶುಂಠಿ ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆಯಿಂದ ಈ ಜ್ವರದ ಪಡನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವೆ ಬೃಹತ್ತಂತ್ರ(ಕೋಶ ನೋಡಿ) ಮೂಲಿಕೆಗಳ ಕಪಾಯದಿಂದಲೂ ಪಡನವಾಗುತ್ತದೆ.

೬ ಬಾಳದಬೇರು, ಶುಂಠಿ, ಉರಿಹೊನ್ನೆ, ನೆಲಬೇವು, ಅನವಾಲದಬೇರು ಇಲ್ಲವೆ ತದಕನ ಬೇರು, ನೆಲಗುಲ್ಲಬೇರು, ಗುಕ್ಕದಬೇರು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ನೆಗ್ಗಿ ಮುಕ್ಕು ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆ ಮಾಡಿ ೩ ಇಲ್ಲವೆ ೭ ದಿವಸ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ವಾತಜ್ವರಗಳು ಕೊಡಲೆ ನಿಲ್ಲುವವು.

೭ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ನೆಲಇಂಗುಳಿ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆಯನ್ನು ೭ ದಿನ ಕೊಡಬೇಕು.

೮ ತೀವ್ರ ವಾತಜ್ವರಕ್ಕೆ:—ಮೂರಲೆಹೊನ್ನೆ, ಕಲ್ಲಕಡಲೆಯ ಬೇರು, ಕರೇದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಕಂಬಂಟನಬಳ್ಳಿ, ಅವಗೂದೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಗೆ ದೊಂಡೆ, ನುಗ್ಗೀತೊಗಟೆ ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆಯನ್ನು ೩ ಇಲ್ಲವೆ ೭ ದಿನ ಕೊಡಬೇಕು.

೯ ಸಣ್ಣಹಿಪ್ಪಲಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಶುಂಠಿ, ದೇವದಾರು, ನೆಲಗುಲ್ಲಬೇರು, ಗಂಟು ಭಾರಂಗಿ, ಹವೀಜ, ಹಿಪ್ಪಲೀಬೇರು, ತಾವರೆ ಗಡ್ಡೆ ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-

ಧ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಉಬ್ಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯುಕ್ತವಾದ ವಾತ್ಸರ್ಯದ
ವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೦ ಗಂಧಕಚೂರ, ಕೊಳಂಜನ, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ದುಷ್ಟಪುಟಿಟ್ಟು,
ಇಂಗಳ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಶುಂಠಿ, ಅಗಲಶುಂಠಿ, ನೆಲಬೇವು, ಕಟುಕರೋಣಿ
ಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಾಫ-ನಿಕಾಫ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ ಕೆಮ್ಮು
ಗು ಇತರ ವಿಕಾರದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದ ವಾತ್ಸರ್ಯಗಳು ಗುಣಹೊಂದುತ್ತವೆ.

೧೧ ತ್ರಿಫಲಾ, (ಅಕಲಿಕಾಯಿ, ತಾರಿಕಾಯಿ, ನೆಲ್ಲಿಹೆಟ್ಟು,) ತ್ರಿಕಟು,
ಅಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ) ಬಿಲ್ಲ, ಸಕ್ಕರಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ೧-೧ಭಾಗ ಹಾಗೂ ಇವು
ಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಅರ್ಧಭಾಗ ತಿಗಡಿ ಕೂಡಿಸಿ ಚೂರ್ಣಮಾಡಿ ಒಂದೊಂದು
ಲಿಯ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿದೇಕು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು
ದು ಮೇಲೆ ಬಿಸಿ ನೀರು ಕುಡಿಯದೇಕು. ಅಂದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಶೂಲಿ, ಅರುಚಿ,
ಮುಕ್ಕಿ, ವಾತ್ಸರ್ಯ ಇವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೨ ಶುದ್ಧ ವಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಇಂಗಳಾರ ಇವುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ
ಕ್ಕೊಂಡು ಇವುಗಳಿಗೆ ಖಾರಗೇಣಿನ ಭಾವನೆಕೊಟ್ಟು, ಸಣ್ಣಹಿಪ್ಪಲಿಯ ರಸ
ಇಲ್ಲವೆ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ೭ ಭಾವನೆ ಕೊಡದೇಕು. ಒಳಕ ಎಲ್ಲವುಗಳ
ಚೂರ್ಣ ಮಾಡಿ ಮೆಣಸಿನಾಳ ಕಪಾಯ, ಭಂಗಿಸೊಪ್ಪಿನ ಕಪಾಯ, ಕರೀ
ತ್ತಿಯ ರಸ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ೭-೭ ಭಾವನೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರೇ
ಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಅವನ್ನು ಬೇನುಕುಪ್ಪ. ಹಿಪ್ಪಲಿವುಡಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ
ಒಂದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯಂತೆ ೭ ದಿವಸ ಎರಡು ಸಾರೆ ಕೊಡುತ್ತ ಹೋದರೆ
೧೫ ವಾತ್ಸರ್ಯವಾದರೂ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೦ ಪಿತ್ತಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ದೇಹವು ಹಳದಿ ಒಣ್ಣದ್ದಾಗುವದು, ಮೈಯೆಲ್ಲ ಉರಿಯು
ತ್ತುವದು, ನೀರಡಿಕೆ, ಮೂಛೆ, ಅಲ್ಪನಿದ್ರೆ, ಜಾಯಿ ಕಹಿಯಾಗುವದು,
ಕರಿಕೆ, ಬವಳಿಬರುವದು, ಬಡಬಡಿಸುವದು, ಮಲವು ತೆಳ್ಳಗಾಗುವದು,
ವರು ಬರುವದು, ಅಮಲು ಬರುವದು, ತಂಪು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ಒಯಕೆ
ಾಗುವದು, ಮಲಮೂತ್ರ ಹಾಗೂ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅರಿವನನಗವಾಗುವದು
ವೆಲ್ಲ ಪಿತ್ತಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ ಪಿತ್ತಜ್ವರದಲ್ಲಿ ವೊದಲು ವಾಂತಿ
ಸಿದಿಸುವದುತ್ತಮವು. ಇದರಿಂದ ದೋಷಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವವು. ಪಿತ್ತ
ಳುವ ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಾಂತಿ ಮಾಡಿದೇಕು.

ಪಿತ್ತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಕಪಿಪದವಲ, ಬೇವು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ದಾಳಿಪರಪಾ, ಸೆಲಗುಳ್ಳ ಬೇರು, ದಾಳದಬೇರು, ಹವೀಜ, ಶೋಧ್ರ(ಡಾಲಾಂ ಗಿಡ), ಬೇಕಿನ ಗಡ್ಡೆ, ಶುಂಠಿ ಎವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆ ಮಿಂದ ಎಂಥ ಪಿತ್ತಜ್ವರವಾದರೂ ನಿಲ್ಲುವದು.

೨ ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಅಳಲೆಕಾಯಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ, ಬೇಕಿನ ಗಡ್ಡೆ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿಯೊಳಗಿನ ತಳುಲು ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಬಡಬಡಿಕೆ, ವಾಹ, ದಾಹ, ಬವಳಿ, ಶೋಷ, ನಿರದಿಕೆಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಪಿತ್ತಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಸೆಲಗುಂಗಳ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ, ಗೌಲ, ಸೆಲಬೇವು, ಅಡಸಲು, ಕಟುಕರೋಣಿ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ನಿರದಿಕೆ, ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರ, ದಾಹ ಇವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೪ ಬೇಲೆ ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆಯ ಕಪಾಯದಿಂದ ಪಿತ್ತಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುವದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಂದನ, ದಾಳದಬೇರು, ಶಂಠಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಮಾಡಿದ ಕಪಾಯದಿಂದಂತೂ ಅಜ್ವರವು ಹೇಳತೊಂದರಿಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ರಕ್ತಚಂದನ, ಹವೀಜ, ಅಮೃತಕುಳ್ಳಿ, ಬೇಕಿನ ಕೊಗಟೆ, ಸದ್ದಕಾಹ್ಲ ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಪಿತ್ತಜ್ವರ, ಕಫಜ್ವರ, ಶ್ವಾಸ, ದಾಹ, ವಾಯು ಇವುಗಳು ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

೬ ಶಂಠಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ, ದಾಳದಬೇರು, ಬೇಕಿನ ಗಡ್ಡೆ, ರಕ್ತಚಂದನ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯವನ್ನು ಅರಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಓಕರಿಕೆ, ದಾಹ, ಪಿತ್ತಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುವದು.

೭ ರಕ್ತಚಂದನ, ಹವೀಜ, ಬಿಳಿ ಗಣಜಲಿಬೇರು, ದಾಳದಬೇರು, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಕೊಡಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೮ ಶಿವನೀಬೇರು, ಕಾಗೆದೊಂಡೆ, ಕರೇದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಚಂದನ, ದಾಳದಬೇರು, ನೆತ್ತರದಾಳ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ. ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ ಅರಿಸಿ, ಸೋಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಪಿತ್ತಜ್ವರ, ದೃಷ್ಟಿಭ್ರಮ, ದಾಹ, ವಾಂತಿ ಇವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೯ ಹಳೇ ಹುಣಸೀಹಣ್ಣನ್ನು ರಾತ್ರಿ ನೀರಿನೊಳಗೆ ನೆನೆಹಾಕಿ, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅದರೊಳಗಿನ ಅರ್ಧನೀರು ನೀರು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಬಿಡ್ಡೀ

ತೂಕ ಶುಂಠಿ, ದಾಳಚಿನ್ನಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕನಾಯೆ ಮಾಡಿ ಇಳಿಸುವಾಗ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ನೋಡಿಸಿ ಕುದಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಪಿತ್ತಜ್ವರವು ತೀವ್ರ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಹವಾರದು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕನಾಯೆ ಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಹುಣಸೀಹಣ್ಣು ನೆನೆಹಾಕಿ ಮೇಲಿನ ಕ್ರಮದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು.

೧೦ ಪಂಚಭದ್ರ ಕನಾಯೆ:—ಶುಂಠಿ, ಜೀಕಿನ ಗಡ್ಡೆ, ಕಲ್ಲಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ನೆಲಬೆಂಪಿನ ಕಡ್ಡಿ ಇವುಗಳ ಕನಾಯದಿಂದ ಪಿತ್ತಜ್ವರವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೧ ನೆಲಗಂಜಿ, ಡಾಳಂಬರ, ಲೋಧ್ರ, ದಿಳವಲಕಾಯಿ ಇವುಗಳನ್ನು ರೆದು ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ದಾಹಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದವನ ತಲೆಗೆ ಲೇಪ ಮಾಡಬೇಕು.

೧೨ ಮಾದಾಳದ ತುರಿ, ಜೀನುತುಪ್ಪ, ಸ್ವೇಂಧಲವಣ ಇವನ್ನು ಕಲಿಸಿ ತಲೆಗೆ ಹಚ್ಚಿದರೆ, ನಾಲಿಗೆ, ನೆತ್ತಿ, ಗಂಟಲು, ಕೊಲೇಮು (ಪಿಪಾಸಾಸ್ಥಾನ) ಈ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೆ ದೋಷವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೧೩ ಅತ್ತಿಯ ದೇರು ಮತ್ತು ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕನಾಯೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕಹಿಪದವಲದ ಕನಾಯೆ ಅಥವಾ ಬಡೇಲೋಪದ ಕನಾಯೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇವುಗಳಿಂದ ಪಿತ್ತಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೪ ಪಿತ್ತಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಪಾಚನವು:—ಕಟಿಕರೋಗಿ, ಜೀಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ನೀಜ, ಅಗುಳುಕುಂತಿ, ಕಿರಿಕಿವನಿ, ಬಾಳದಬೇರು ಇವುಗಳ ಕನಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಕೂಡಿಸಿ ಕುದಿದರೆ ಪಿತ್ತಜ್ವರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೧೫ ಪಿತ್ತಜ್ವರದಲ್ಲಿ ತಲೆನೋಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ತಲೆಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ತೀವ್ರ ಜ್ವರಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ನೀಲೀ ಕಮಲಗಳನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಕುಚ್ಚಿ, ಆ ಕನಾಯೆ ದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಪಾಕ ಮಾಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಆ ಪಾಕ (ಸರಬತ್ತ) ವನ್ನು ಮೂರು ಮೂರು ತಾಸಿಗೆ ಕುದಿಸಬೇಕು.

೧೬ ಶುದ್ಧವಾರಜ, ಗಂಧಕ, ತಾಮ್ರಭಸ್ಮ, ನೇವಾಳದ ಬೇರು ಇವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅರೆದು, ಆ ಜರ್ಜಿರಕ್ಕೆ ಲಕ್ಕೀರಸದ ಮತ್ತು ಖಾರ ಗೆಣಿಸಿದ ರಸದ ೧-೧ ಭಾವನೆ ಕೊಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಅರೆದು ಗುಲಗಂಜಿಯಷ್ಟು ಮಾತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ವಾಸಾರಿ ೧ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಎರಡೇ ಪ್ರಹರದಲ್ಲಿ ಪಿತ್ತಜ್ವರ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಕೋಗಿಯು ಶಸ್ತ್ರೇನಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು. ಮಜ್ಜಿಗೆಯನ್ನು ಉಣ್ಣಬೇಕು. ಡಾಳಂಬರಹಣ್ಣು ತಿನ್ನಬೇಕು. ಈ ಮಾತ್ರೆಯು ಶೂಲಿ ಹಾಗೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊ

ಒರುವದು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಿಂಹರಸವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ದ್ರವಧಕ್ಕೆ ಸಿಟ್ಟು, ಸಾಹಸ, ಸ್ತ್ರೀಸಂಗ, ವ್ಯಾಯಾಮಗಳು ವರ್ಜ್ಯ.

೧೭ ಕಹಿಪಡುವಲ ಮತ್ತು ಸದಕ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ, ಆರಿಸಿ, ಬೇನುತುಪ್ಪ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಕಸಾಯ ಕುದಿದೊಡನೆಯೇ ಅಂತ ದಾಹ, ನೀರದಿಕೆ ಮತ್ತು ಪಿತ್ತಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುವದು. ಅಥವಾ ೪ ತೊಲಿ ಹವೀಜಗಳನ್ನು ರಾತ್ರಿ ನೀರಲ್ಲಿ ನೆನೆಹಾಕಿಟ್ಟು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಆರೆದು ಸೋಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಅಂತರ್ದಾಹವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೧೧ ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಉಳಿದ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲ ಪಿತ್ತಜ್ವರದಂತೆಯೇ ಇರುವವಲ್ಲದೆ, ದಾಯಿಂದ ರಕ್ತ ಇಲ್ಲವೆ ರಕ್ತಮಿಶ್ರ ಕೆಂಪು ಉಗುಳು ಬೀಳುತ್ತದೆ.

ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ.

೧ ಬಾಳೆಹಿರಿದಾದ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಎಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪ, ಇಲ್ಲವೆ ಬೇನುತುಪ್ಪ ದೊಡನೆ ನೆಕ್ಕಿಸಿದರೆ ದಾಹಜ್ವರ, ಕೆಮ್ಮು, ರಕ್ತಪಿತ್ತ, ವಿಸರ್ಜ, ಶ್ವಾಸ, ವಾಂತಿ ಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೨ ನೆಲಇಂಗಳ, ಅತಿಬದೆ, ನೆಲಬೇವು, ಕಟುಕರೋಗಿ, ಅಡಸಾಲದ ಎಲೆ, ಕಲ್ಲು ಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಕರೇದ್ರಾಕ್ಷೆ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ನೀರದಿಕೆ, ದಾಹ, ವೈಕಡತ, ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರ ಇವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

೩ ನೆಲಇಂಗಳ, ಕಲ್ಲು ಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಗೌಲ, ನೆಲಬೇವು, ಅಡಸಾಲ, ಕಟುಕ ರೋಗಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಕೂಡಿಸಿ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ಕೃಷ್ಣ, ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಜ್ವರ, ರಕ್ತ ಬೀಳುವದು, ದಾಹ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

೪ ಅಮೃತಕುಳ್ಳಿ, ಆಳಲೀಕಾಯಿವುಡಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯ ದಿಂದ ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ಬಾಳದಬೇರು, ಜೀಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಶುಂಠಿ, ರಕ್ತಹಂದನ, ಹವೀಜ, ಬೇವಿನ ಕಡ್ಡಿ, ಪದ್ಮಕಾಠ್ಯ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯವನ್ನು ರಕ್ತ ಪಿತ್ತಜ್ವ ರಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಆ ಜ್ವರದ ತಮನವಾಗುವದಲ್ಲದೆ ದಾಹ, ಶೋಷ, ಹಿರಣ್ಮಗಳ ನಾಶವಾಗಿ ಜಠರಾಗ್ನಿಯು ಪ್ರದೀಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

೬ ಬೇವು, ಅತಿಬದೆ, ಲೋಧ್ರ, ಜಾಲಾರಿಯು ಗಿಡ, ಜೀಕಿನಗಡ್ಡಿ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ಅಮೃತಕುಳ್ಳಿ, ಬಾಳದಬೇರು, ಹವೀಜ, ಎಳೇಪತ್ರೀ ಕಾಯಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆರಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ

ಕೊಡದೇಳು. ಇದರಿಂದ ಅತಿಸಾರ, ಶ್ವಾಸ, ಒಣಕೆಮ್ಮು, ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರ ಮತ್ತು ಸಾದಾಜ್ವರ ಇವೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

೭ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ಜಜ್ಜಿ ರಾತ್ರಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಹಾಕಿ, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅದನ್ನು ಕಿನ್ನಡಿ, ಆ ಕಲ್ಮವನ್ನು ನೋಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕುದಿಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೮ ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ರಕ್ತಚಂದನ, ತಾವರೆ ಗಡ್ಡೆ, ಬೇಕಿನ ಗಡ್ಡೆ, ಕಟುಕ ರೋಣಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ಬಾಳದದೇರು, ಕರೇಬಾಳದದೇರು, (ಲೋಧ್ರ)ಜಾಲಾರಿಯಗಿಡ, ಕೋಡಮುರಕನಬೀಜ, ಕಲ್ಲುಪುಟುಗಿ, (ಫಾಲಸಾ) ಉದುವೆ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿ, ನೆಲಗಂಗಳ, ಅಡಸಾಲ, ಪೈಪ್ಪೆ ಮಧು, ಕಹಿಪಡವಲ, ನೆಲದೇವು, ಹವೀಜ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ಪಿತ್ತದಿಂದಂಟಾದ ಜ್ವರ, ಶ್ರವ, ದಾಹ, ಬಡಬಡಿಕೆ, ರಕ್ತಪಿತ್ತ, ಆಮ್ಲಪಿತ್ತ, ಮೂರ್ಛೆ, ಓಕರಿಕೆ, ಶೂಲಿ, ಬಾಯಾರಿಕೆ, ಅರುಚಿ, ಶ್ವಾಸ, ಒಣಕೆಮ್ಮು, ಬಾಯಿಗೆ ನೀರು ಬರೋಣ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೨ ಕಫಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:— ಒಣ ಓಕರಿಕೆ, ಮೈ ಜಡ, ಬಾಯಿಯು ಜಿಗಟು-ಜಿಗಟು ಇಲ್ಲವೆ ಉಪ್ಪು ಉಪ್ಪು ಆಗೋಣ, ನೆಗಡಿ, ಕೆಮ್ಮು, ಆಲಸ್ಯತನ, ಮೈ ತಣ್ಣಗಾಗೋಣ, ಮಲ-ಮೂತ್ರ ಮತ್ತು ನೇತ್ರಗಳು ಬೆಳ್ಳಗಾಗೋಣ, ಶ್ವಾಸ, ದನಿ ಒಡೆಯೋಣ, ಶಬ್ದ ಜಾಡ್ಯ, ಮೂಗು ಹೊಲಸಾಗೋಣ, ತಲೆ ನೊಯ್ಯೋಣ, ಮತ್ತು ಜಡವಾಗೋಣ, ಅತಿ ನಿದ್ರೆ, ರಸವಾಹಿನಿ ನಾಡಿಯು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗೋಣ, ಮೈಮೇಲೆ ರೋಮಾಂಚನಗಳೇಳೋಣ, ಬೆವರು ಬರೋಣ, ಹೊಟ್ಟೆಯು ಬಿಪ್ಪೋಣ, ಹೆಚ್ಚು ಮೂತ್ರವಾಗೋಣ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಬ್ಬು ಬರೋಣ, ಕಣ್ಣಿನ ನೀರು ಹರಿಯೋಣ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕಫ ಜ್ವರವು ಯುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕಫಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಸಣ್ಣಹಿಪ್ಪಲಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಬೇರು, ಕಾಡುಮೆಣಸಿನ ಬೇರು, ಚಿತ್ರ ಮೂಲ, ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಯಾಲಕ್ಕಿ, ಆಜಿವಾನ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ಅಗಲಶುಂಠಿ, ಮದರಂಗಿ ಬೀಜ, ಜೀರಿಗೆ, ಗಂಟುಫಾರಂಗಿ, ಬೇವಿನ ಹಣ್ಣು, ಇಂಗು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಬಾಗೇಮರ, ವಾಯುವಾಡಂಗ, ಅತಿಬಜಿ, ಹೆಗ್ಗುರು ಟಿಗೆ ಇವು ಎಲ್ಲ ಅಥವಾ ಸಿಕ್ಕಷ್ಟು ಔಷಧಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಕಫಜ್ವರದ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ಸಣ್ಣಹಿಪ್ಪಲಿ, ಹಿಪ್ಪಲೀ ಬೇರು, ಕಾಡು ಮೆಣಸಿನ ಬೇರು, ಚಿತ್ರ ಮೂಲ, ಶುಂಠಿ ಈ ಪಂಚಕೋಶಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆಯಿಂದ ಕಫಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಕಟುಕರೋಣಿ, ಹಿಪ್ಪಲೀಬೇರು, ಅಳಲೀಕಾಯಿ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿ, ಜಿಂಕಿನಗಡ್ಡೆ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ಸರ್ವಜ್ವರ ನಾಶಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೪ ಕಹಿ ಪಡವಲ, ಅಳಲೀಕಾಯಿ, ತಾರೆಕಾಯಿ, ಸಲ್ಲಿಚೆಟ್ಟು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಕಚೋರಾ, ಅಡಸಾಲ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನು ತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಕಫಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಸಣ್ಣಹಿಪ್ಪಲಿ, ಶುಂಠಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ಕುದಿದರೆ, ಜ್ವರ, ಉಬ್ಬಿಸ, ಕಫ, ಕೆಮ್ಮು, ಶೂಲಿ, ಅಗ್ನಿ ಮಾದ್ಯ, ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ವಾತ ಹಿಡಿದಿದ್ದರೆ ಅವೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

೬ ನೆಲಬೇವು, ಬೇವು, ಅತ್ತಿಜಿ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ಬಾಳದ ಬೇರು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಬಿಕ್ಕ, ಉಬ್ಬಿಸ, ಕೆಮ್ಮುಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಕಫಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುವದು.

೭ ನೆಲಬೇವು, ಬೇವು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕಚೋರ, ಶುಂಠಿ, ಕಲ್ಲಮುರುಕನ ಗಿಡ(ತಾಪಲಿ) ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಕಫಜ್ವರ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೮ ಕಟುಕರೋಣಿ, ಬೇವು, ಅತ್ತಿಜಿ, ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಸಣ್ಣಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ಬಾಳದಬೇರು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಬಿಕ್ಕ, ಉಬ್ಬಿಸ, ಕೆಮ್ಮುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಫಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೯ ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಅಡಸಾಲ, ದೇವದಾರು, ಶುಂಠಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿಪ್ಪಲಿವುಡಿ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಕಫಜ್ವರ, ಕೆಮ್ಮುಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವವು.

೧೦ ಕೋಷ್ಠಕೊಳಂಜನ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ಮೆಣಸು, ಕಹಿ ಪಡವಲು, ಹೆಗ್ಗುರುಬೆಗಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಕಫಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವವು.

೧೧ ಕಫಜ್ವರಕ್ಕೆ ವಾತನವು:—ಅಳಲೀಕಾಯಿ, ಮಾದಾಳದ ಬೇರು, ಶುಂಠಿ, ಹಿಪ್ಪಲೀ ಬೇರು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಜವಾರವನ್ನು ಹಾಕಿ ಜ್ವರ ಬಂದ ೧೨ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಕೊಡಬೇಕು.

೧೨ ಶಾಲಿ, ಅಡಕಾಲವೆಲೆ, ಬೇಕಿನಗದ್ದಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ ಇವುಗಳ ಕನಾಯವನ್ನು ೭ ದಿನದ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೩ ದುಪ್ಪವುಜೆಟ್ಟು, ಕಿರಿವಣಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೪ ಲಕ್ಕೇನೊಪ್ಪಿನ ಕನಾಯದಲ್ಲಿ ಮೆಣಸಿನ ಚೂರ್ಣ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಕರ್ಣಮಾಂಸ್ಯ, ತೊಡೆತೋವು, ಕಫಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೫ ಮೃಕಸಂಜೇವಿನೀ ರಸ:—ಶುಧ್ಧಚಾಪಾಳಕಾಯಿ ೩ ಪಾಲಾ, ಬಳಿ ಗಾಕಿ ೨ ಭಾಗ, ಇಂಗೀಕ ೪ ಭಾಗ, ಅಭ್ರಕಫಸ್ಯ ೧ ಭಾಗ, ಶಾಲಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಚಿತ್ರಮೂಲ, ಸ್ವಂಧಲವಣ ಇವೆಲ್ಲ ೧-೧ ಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನರೆದು, ಒಳಕ ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು, ಅವರೇಕಾಳಷ್ಠ್ಯ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂಥದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸದೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ೨ ಪ್ರಹರಗಳಲ್ಲಿ ಕಫಜ್ವರಗಳು ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲವಾಗ ತ್ತನೆ ಪಥ್ಯ:—ಕುಪ್ಪ-ಅನ್ನ. ಈ ದೊಷಧರ್ಮದ ಮಹಾಘೋರ ಸನ್ನಿವಾತ, ತ್ರಿದೋಷ, ವಿಷಮಜ್ವರ, ಅಮವಾತ, ವಾಯುಶೂಲ, ಗುಲ್ಮ, ಪ್ಲೀಹ, ಜಲೇಶದರ, ಶೀತಘನಕಜ್ವರ, ಸಂತತಸಂಜ್ಞಕ-ವಿಕಮಜ್ವರ ಮುಂತಾದ ರೋಗಗಳ ಮೇಲೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುಣ ಬರುತ್ತದೆ.

೧೩ ವಾತಪಿತ್ತ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ನೀರಡಿಕೆ, ಮೂರ್ಛ, ಭ್ರಮೆ, ದಾಹ, ನಿದ್ರಾಸಾತ, ತಲೆ ಶೂಲಿ, ಬಾಯಿ-ಗಂಟಲಾಗಳಾರಿಕೆ, ಬಕರಿಕೆ, ರೋಮಾಂಶ, ಅರುಚಿ, ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಕಗ್ಗತ್ತಲಿಸುಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಂತಾಗೋಣ, ಸಂವಿನೋವು, ಆಕಳಿಕೆ, ಬಡಬಡಿಕೆ, ಮೂತ್ರದ ಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪು ಇಲ್ಲವೆ ಹೊಗೆಯಂತಾಗೋಣ, ಕಣ್ಣು ಉರಿ, ತಲೆ ಜತವಾಗಿ ನೋಯುವದು, ಬಾಯಿ ಕಹಿ ಹುಳಿಹುಳಿಯಾಗುವದು ಇವೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆ ಮಾನದಿಂದ ಆಗುತ್ತವೆ

ಪಾಚನಕ್ಕೆ:—ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಪಾಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಎರಡು ದೋಷಗಳ ಪಾಚನವನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಅಂದರೆ ವಾತ, ಪಿತ್ತಜ್ವರಗಳ ಪಾಚನವನ್ನು ಈ ವಾತಪಿತ್ತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

ವಾತಪಿತ್ತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ನೇದೇವು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ಕಡೋಲಾ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷಿ,

ಮೊಗಸು, ಶುಂಠಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲ ಹಾಕಿ ಅರಿದ ವೇಲೆ ಕೊಟ್ಟರೆ, ವಾತಪಿತ್ತಜ್ವರದ ಶಮನವಾಗುವದು.

೨ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬುಸಿಗಿ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡಿ, ನೆಲಬೇವು, ಶುಂಠಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವನ್ನು ವಾತಪಿತ್ತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು.

೩ ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ನೆಲಬೇವು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಅಡಸಾಲ, ಕಡ್ಡೀರಾ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ವಾತಪಿತ್ತಜ್ವರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೪ ಜೇಕಿನಗಡ್ಡಿ, ಹವೇಜ, ನೆಲಬೇವು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಬೇವು, ಕಟುಕ ರೋಣಿ, ಕಹಿಪಡುವಲ ಇವುಗಳ ಕಾಫ್-ನಿಕಾಫ್ ಕೊಡಬೇಕು.

೫ ನೆಲಗುಳ್ಳದೇರು, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಅಡಸಾಲ, ನಂಜಾರೆ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಸನೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬುಸಿಗಿ, ಬಹಿರಲ ಅಂಟು, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿ ತಿಳಲು, ತ್ರಿಫಲ ಇವು ಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಡುವದು.

೬ ನೆಲಗುಳ್ಳದೇರು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ರಾಸನೆ, ನಿರಾಮೆ ಒಳ್ಳಿ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಚನ್ನಂಗಿ ಬೇಳೆ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ವಾತಪಿತ್ತಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುವದು.

೭ ಸೆಬ್ಬೆ ಅರಳ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ೩ ತೊಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಹಳೇಬಿಲ್ಲ ಹಾಕಿ, ೨ ಸೇರು ನೀರಲ್ಲಿ ಕುದಿಸಿ, ಅರ್ಧಸೇರು ಕಷಾಯ ಉಳಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಮಲಗುವಾಗ ನಾಕತ್ತು ಕುದಿದರೆ, ಬೆವರೊಡೆದು ವಾತಪಿತ್ತ ಜ್ವರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು.

೮ ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬುಸಿಗಿ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿ ತಿಳಲು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡಿ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ ಇವುಗಳ ಕಾಫ್-ನಿಕಾಫ್ ಕೊಡಬೇಕು. ವಾತ ಪಿತ್ತಜ್ವರ, ಮೂರ್ಛೆ, ದಾವು, ದಾಹ, ಒಡಬಡಿಕೆ, ಭ್ರಮೆ ಇವುಗಳ ನಾಶ ವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಇದೊಳ್ಳೇ ಔಷಧವಾಗಿದೆ.

೯ ನೀಲೀಕಮಲ, ಕಲ್ಲಕಡಲೆ, ದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಇಪ್ಪಿತೊಗಟೆ, ಜ್ಯೋತ್ಸ್ಮಧು, ದಾಳದೇರು, ಪದ್ಮಕಾಷ್ಠ, ಶಿವನೀದೇರು, ಫಾಲನೆ ಈ ಔಷಧಿಗಳನ್ನು ಕುಟ್ಟಿ ರಾತ್ರಿ ನೀರಲ್ಲಿ ನೆನೆ ಹಾಕಿ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಕುದಿದರೆ ವಾತಪಿತ್ತಜ್ವರ, ಒಡಬಡಿಕೆ, ಭ್ರಮೆ, ಓಕರಿಕೆ, ಮೂರ್ಛೆ, ನೀರಡಿಕೆಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೦ ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿ ತಿಳಲು, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡಿ, ಜ್ಯೋತ್ಸ್ಮಧು, ಇಪ್ಪೀ ಹೂವು, ದಾಳಹಿರದಾ, ಅರಿವಿಣ, ಮರಃವಿಣ, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಬೇವಿನ ತೊಗಟೆ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಟ್ಟರೆ ವಾತ ಪಿತ್ತಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೧ ಇಪ್ಪೀದೇರು, ಕರಿಬಂಟಿನಬಳ್ಳಿ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಜ್ಯೋತ್ಸ್ಮಧು,

ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ರಕ್ತಚಂದನ, ಶಿವಭೇದೀರು, ಲೋಭ, ತ್ರಿಭುಜ, ಕೋಪ, ಮರಾಳವೊಗ್ಗ, ಫಾಲನೆ, ಕಮಲದ ತುತು ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಅರಳು ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ವಾತವಿಘ್ನಜ್ವರ, ದಾಹ, ಕೃಷ್ಣ, ಮೂರ್ಛೆ, ಅರುಚಿ, ಭ್ರಮ ಮತ್ತು ರಕ್ತಪಿತ್ತಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೨ ನವಜ್ವರರೋಧಿಸಿಂಹ:—ಶುದ್ಧ ಪಾಕಜ, ಲೋಹಭಸ್ಮ. ಗಂಧಕ, ತಾಮ್ರಭಸ್ಮ, ಸೀಸದ ಭಸ್ಮ, ತ್ರಿಕಟು, (ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಪಿಪ್ಪಲಿ,) ಇವುಗಳ ಸವ ಭಾಗ ಚರ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅದರರ್ಥದಷ್ಟು ನೇವಾಳದ ಬೇರು ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ೨ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಅರೆದು ಅವರೋಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಅಲ್ಲದ ರಸ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಇವುಗಳೊಡನೆ ಒಂದೊಂದು ಗುಳಿಗೆ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ವಾತವಿಘ್ನಜ್ವರ, ವಾತವಿಕಾರ, ಸಂಗ್ರಹಿಣಿಗಳು ನಿರ್ನಾಮವಾಗುವವು.

೧೩ ಪಿತ್ತಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಮೈದೆಹಿಗಳು ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಬೇಸನ ಎಲೆಗಳನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಮೈಗೆ ಹನ್ನಾಗಿ ಸವರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಕ್ಷೇಪ್ರದಕ್ಷಿಯೇ ಆ ದಾಹವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು.

೧೪ ವಾತ ಕಫಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಸಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಡತ, ಅತಿನಿದ್ರೆ, ದೇಹಬಡ, ತಲೆಭಾರ, ನೆಗಡಿ, ಉಬ್ಬುಸ, ಕೆಮ್ಮು, ಅಲ್ಪಸ್ವಪ್ನ ಬೆವರು, ಮೈಯುರಿ, ಸಾಧಾರಣ ಜ್ವರ, ಭ್ರಮ, ಮಬ್ಬು, ಮೈ ನಡುಗು, ಕಲಕುಮೂತ್ರ, ಆಕಳಕೆ, ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ನೀರುದುರುವದು, ಮೂಗಿನೊಳಗಿಂದ ಒಂದೇಸವನೆ ನೀರು ಬೀಳುವದು, ಜಾಯಯು ಅಂಟಂಟು ಹಾಗು ಉವ್ವುಪ್ಪು ಆಗುವದು ಇವೆಲ್ಲ ವಾತ ಕಫಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ.

ವಾತ ಕಫ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು:—

೧ ಬೇವು, ಶುಂಠಿ, ದೇವದಾಗು, ಅಮೃತಜಿಹ್ವೆ, ಕಿರಿಶವನೆ, ಕಟಕ ರೋಣಿ, ಒಣ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಿಂದ ಸಂಧಿಸೋವು, ಶಲಿಸೋವು, ಒಣ ಕೆಮ್ಮು, ಅರುಚಿ, ವಾತಕಫಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ನೆಲಗುಲ್ಲಬೇರು, ಶುಂಠಿ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಅಮೃತಜಿಹ್ವೆ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯವು ವಾತಕಫಜ್ವರ, ಉಬ್ಬುಸ, ಒಣಕೆಮ್ಮು, ಅರುಚಿ, ಪಕ್ಕಿಕೂಲಿ, ತ್ರಿದೋಷಜನಿತ ಜ್ವರ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

೩ ಉತ್ತರಾಣಿಯ ಬೂದಿಯನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ನೆಕ್ಕಿದರೆ ಗಂಟಲು ಮತ್ತು ಎದೆಯೊಳಗಿನ ಕಫವು ನೀರಾಗುತ್ತದೆ.

೪ ನೆಲಗುಲ್ಲಬೇರು, ಶುಂಠಿ, ಬೊಡಲಬೇರು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ವಾತಕಫಜ್ವರ, ತ್ರಿದೋಷಜ್ವರ, ಉಬ್ಬುಕ, ಒಣಕೆಮ್ಮು, ಬೆನ್ನು ಶೂಲಿ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಗುಣವಾಗುತ್ತವೆ.

೫ ಕಕ್ಕಿ(ಕಾಯಿ) ತಿಳಲ, ಹಿಪ್ಪಲೀಬೇರು, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ ಇವುಗಳ ಕಾಢೆ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಕಫವಾತಜ್ವರ, ಅನುಶೂಲಿಗಳ ನಾಶವಾಗಿ, ದೀಪನ ಪಚನವಾಗುತ್ತದೆ.

೬ ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಶುಂಠಿ, ಅಡಸಾಲ, ಕಲ್ಲುಸುಪ್ಪಿಸಿಗಿ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ನೆಲಗುಲ್ಲಬೇರು, ನೆಲಿಂಗಳ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ವಾತಕಫಜ್ವರಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೭ ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಶುಂಠಿ, ಕಲ್ಲುಸುಪ್ಪಿಸಿಗಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ಕಫವಾತ, ಅರುಚಿ, ಹಿರಣಿಕ, ದಾಹ, ಶೋಷ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ನಾಶಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವದು.

೮ ನೆಲಬೇವು, ಅಜ್ಜಾನ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಒಜಿ, ಕಿರಿತಿನಣಿ ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಮೈಗೆಹಚ್ಚಿದರೆ ಸಂತತವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಬೆವರು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೯ ನೆಲಬೇವು, ಶುಂಠಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ನೆಲಗುಲ ಬೇರು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಬೇರು, ಒಳ್ಳೆಬಳ್ಳಿ ಕರೀಲಕ್ಕೆ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ವಾತಕಫಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೦ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಬೇರು, ಅಡವಿ ಮೆಣಸಿನ ಬೇರು, ಚಿತ್ರಮೂಲ, ಶುಂಠಿ, ಒಜಿ, ಅತಿಬಜಿ, ಬೇರಗಿ, ವಾದಿರೀಬೇರು, ಕೋಡಮುರುಕನ ತೊಗಟೆ, ಮದರಂಗೀ ದೀಪ, ನೆಲಬೇವು, ಹೆಗ್ಗುರುಟಿಗೆ, ಸಾಸ್ತಿ, ಮೆಣಸು, ಕಿರಿತಿನಣಿ, ಬೊಡಲಬೇರು, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ವಾಯುವಡಂಗ, ದುಷ್ಟವುಜೆಟ್ಟಿ, ಎಕ್ಕೀಬೇರು, ಗಕ್ಕ, ರಾಣಿ, ನೆಲಿಂಗಳ, ಅಜ್ಜಾನ, ಅಜವೋದ, ಶಿವಣೀಬೇರು, ಇಂಗು ಈ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ಕುದಿದರೆ ವಾತ ಕಫಜ್ವರ, ವಾಯು, ಶೀತ, ಬೆವರು, ಮೈನಡುಗು, ಮುಬ್ಬು, ಮೈಮೇಲೆ ಲೋಮಾಂಶಗಳೇಳುವದು, ಅರುಚಿ, ಮಹಾವಾತ, ಅಪಶಂಕ್ರಕವಾತ, ಎಲ್ಲ ಅವಯವಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, ಮತ್ತು ಸರ್ಪಾಣ್ಣ ಜ್ವರ ಇವುಗಳ ನಾಶವಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಕಷಾಯವು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆ.

೧೧ ನೆಲಗುಲ ಬೇರು, ಅಜ್ಜಾನ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವನ್ನು ಹಿಪ್ಪಲಿ ಚೂರ್ಣದೊಡನೆ ಕೊಡಬೇರು; ಅಂದರೆ ವಾತಕಫಜ್ವರ, ಉಬ್ಬುಕ, ಶೂಲಿ, ನೆಗಡಿ, ಕೆಮ್ಮುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೨ ಕಹಿಪಡುವಲ, ಶಂಖ, ಜನಗೋದಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯವು ನೀರಡಿಕೆ, ವಾತಕಫ ಜ್ವರ, ಶೂಲಿ, ಉಬ್ಬುಸ, ಬಣಕೆಮ್ಮು, ಅರುಚಿ, ಬದ್ಧಕೋಷ್ಠ ಇವುಗಳಿಗೆ ದೀಪನ ಪಾಚನವಾಗಿದ್ದು ಹಿತವಹವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೧೩ ಜ್ವರೇಭಸಿಂಹರಸ:—ಶುದ್ಧಪಾರಜ, ಮೆಣಸು, ಸೀಸದ ಭಸ್ಮ, ಅಭ್ರಕ ಭಸ್ಮ, ತಾಮ್ರ ಭಸ್ಮ, ಜಾಸಾಕಕಾಯಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಭಾಗತಕ್ಕೊಂಡು ಮೂರು ಭಾಗ ಗಂಧಕ ಕೂಡಿಸಿ, ಆ ಮಿಶ್ರಣವನ್ನು ಭಂಗಿ, ಸೂರ್ಯಬಳ್ಳಿ, ಕಾಡ ಕವಡೀಕಾಯಿ ಇವುಗಳ ರಸದಲ್ಲಿ ೩ ದಿನ ಅರೆದು, ಅಲ್ಲದ ರಸದ ೩ ಭಾವನೆ ಕೊಟ್ಟು ೨ ಗುಲಗಂಜಿಪ್ರಮಾಣದ ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಅಂಥದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಎಳ್ಳೆದೆಲೆಯ ರಸದೊಡನೆ ತಿಂದರೆ ತೀವ್ರ ಕಫವಾತಜ್ವರವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೫ ಕಫಪಿತ್ತಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಹಳಿ ಒರೋಣ, ದಾಯಿ ಕಹಿಯಾಗಿ ಜಿಗಟಾಗುವದು, ಮುಬ್ಬು, ಮೋಹ, ಕೆಮ್ಮು, ಅರುಚಿ, ನೀರಡಿಕೆ, ಕಫ ಮತ್ತು ಪಿತ್ತ ಬೀಳುವದು, ದಾಹ, ಮೂತ್ರದ ಬಣ್ಣವು ಕೆಲಹೊತ್ತು ಕೆಂಪು ಕೆಲಹೊತ್ತು ಬಿಳಿವೂ ಆಗುವದು, ನಿద್ರಾನಾಶ, ಕಂಠಾವರೋಧ, ಅಂಗಾಂಶ ಉರವು, ಅಗ್ನಿಮಾದ್ಯ, ದಾಯಿಗೆ ದುರ್ವಾಸನೆ ಬರುವದು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಕಫಪಿತ್ತ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಕಫಪಿತ್ತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಪಾಚನ:—ಜೀರಿಗೆಗತ್ತಿ, ಕಲ್ಲುಸುಟ್ಟು ಸಿಗಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯವನ್ನು ಜ್ವರಬಂದ ೪ನೇ ಇಲ್ಲವೆ ೫ನೇದಿನವಸ ಪಾಚನಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೨ ಹಾಗುಕಾಯಿ ರಸದಲ್ಲಿ ಮೆಣಸಿನಕಾಳಿನ ಪುಡಿ ಹಾಕಿ, ಕೊಟ್ಟರೆ ಕಫ ಬಿದ್ದು ಜ್ವರದ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಕಹಿಪಡಲ, ರಕ್ತಚಂದನ, ಹೆಗ್ಗುರುಟಿಗೆ, ಕಟುಕೋಣೆ, ಅಗಳ ಶಂಖ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯವು ಪಿತ್ತಕಫಜ್ವರ, ಹಿರಕೆ, ದಾಹ, ವೈಕಡಿಕ ಇವುಗಳ ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ.

೪ ನೆಲಗುಲ್ಲದೀರು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಶಂಖ, ಕೋಡ ಮುರುಕನಬೀಜ, ನೆಲಗಂಗಳ, ನೆಲದೇವು. ಇಂದನ, ಜೀರಿಗೆಗತ್ತಿ, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಕಟುಕೋಣೆ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯ ದಿಂದ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಜ್ವರ, ದಾಹ, ತೃಷ್ಣೆ, ಅರುಚಿ, ಬಿಕ್ಕು, ಕೆಮ್ಮು, ಎದೆಶೂಲಿ, ಪಕ್ಕೆಶೂಲಿಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಬೇವು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕೋಡುಮುರ ಕನಬೀಜ, ಶುಂಠಿ, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಚಂದನ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವನ್ನು ಹಿಪ್ಪಲಿ ಪುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರೆ, ಪಿತ್ತಕಫಜ್ವರ, ಓಕರಿಕೆ, ಅರುಚಿ, ಕಫ, ದಾಹ, ಶೃಷಿ ಇವುಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ.

೬ ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಶುಂಠಿ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ನೆಲಬೇವು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಜ್ವರಗಳೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

೭ ಅಡಸಾಲದ ಎಲೆ, ಹೊ ಕೂಡಿಸಿ ರಸ ತೆಗೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಕಫ, ಪಿತ್ತ, ಜ್ವರ, ರಕ್ತಪಿತ್ತ, ಕಾಮಣಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೮ ರಕ್ತಚಂದನ, ಪದ್ಮಕಾಷ್ಠ, ಹವೀಜ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಬೇವಿನಕಡ್ಡಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಕಫಪಿತ್ತಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗಿ, ಓಕರಿಕೆ, ದಾಹ, ಶೋಷ ಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ.

೯ ಹವೀಜ, ಬಾಳದಬೇರು, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಅರಿಷಣ, ಬಾಳಹಿರಡಾ, ಬೇರಿಗೆ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಕಫಪಿತ್ತಜ್ವರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೧೦ ಸೂರ್ಯಶೇಖರರಸ: —ಶುದ್ಧಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಬಳಿಗಾರ ಇವನ್ನು ೧-೧ ಭಾಗ, ಶುದ್ಧ ಚಾಮಾಳಕಾಯಿ ೨ ಭಾಗ, ಸೈಂಧಲವಣ, ಮೆಣಸು, ಹುಣಸೀಹುಳಿ, ಸಕ್ಕರೆ ಇವು ೧-೧ ಭಾಗ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಲಿಂಬೀಹಣ್ಣಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ಆರೆದು, ೨ ಗುಲಗಂಜೀ ಪ್ರಮಾಣದ ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಡಬೇಕು. ಅಂಥದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಳಿ ನೀರಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ವಾತ ಶ್ಲೇಷ್ಮಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೧ ಕಹಿಪಡುವಲ, ಖಾರಗೆಣಸು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮ ಜ್ವರ, ಓಕರಿಕೆ, ದಾಹ, ಮೃಕದಿತ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಾಶವಾಗುವದು.

೧೨ ಕಹಿಪಡುವಲ, ಬೇವು, ತ್ರಿಫಲ, ಕಲ್ಲಕಡಲಿಬೇರು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ಪಿತ್ತಕಫಜ್ವರಕ್ಕೆ ಮಾರಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೧೩ ಮುರೇಸಾಣಿಪಚ್ಚಾಸ, ಅಪ್ಪಾಸ, ಬಜಿ, ಇಂಗು, ಬಾಳದಬೇರು, ಹವೀಜ, ಅರಿಷಣ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಬೈಷ್ಣವಧು, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಕಲ್ಲು ಸಬ್ಬಸಿರಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಷಾಯಮಾಡಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕುಡಿದರೆ ಕಫಪಿತ್ತಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೪ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ರಸ: —ಶುದ್ಧಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಮೆಣಸು, ಬಳಿಗಾರ ಇವನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಮನುಸಿಲವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅರೆದು ಅದಕ್ಕೆ ೩ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ನಿೂನದ ಪಿತ್ತದ ಭಾವನೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ಬಳಿಕ ೩ ಗುಂಜಿಯ ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಒಂದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲವ ರಸದೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಮೇಲೆ ತಣ್ಣೀರು ಕುಡಿಸಬೇಕು. ಪಥ್ಯ:— ಮಜ್ಜಿಗೀಲನ್ನು, ಬದನೀಕಾಯಿ ಭಜ್ಜಿ ಉಣಬೇಕು; ಅಂದರೆ ೩ ವರು ದಿನ ಗಳಲ್ಲಿ ಕಫಪಿತ್ತಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೫ ರಸರತ್ನರಂಗ ಗ್ರಂಥದೊಳಗೆ ಹೇಳಿದ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಜ್ವರಾಂಕುಶ:— ಶುದ್ಧಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಬಳೆಗಾರ, ಮೆಣಸು ಇವನ್ನು ಸಮ ಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೂಡಿಸಿ ಅರೆದು, ಅದಕ್ಕೆ ೭ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಎಣನದ ಪಿತ್ತದ ಭಾವನೆ ಕೊಡ ಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಒಣಗಿದ ಮೇಲೆ ಡಬ್ಬಿ ತುಂಬಿಟ್ಟು ೨ ಅವರೇ ಕಾಳಷ್ಟು ಔಷಧವನ್ನು ಖಾರಗೇಣಿಸಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರಿ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಒಂದೇ ಪ್ರಹರದಲ್ಲಿ ಕಫಶ್ಲೇಷ್ಮಜ್ವರವು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪಥ್ಯ:—ಮಜ್ಜಿಗೀಲನ್ನು, ಬದನೀಕಾಯಿ ಭಜ್ಜಿ.

೧೬ ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರ.

ಕಾರಣ:—ಬಹಳ ಹುಳಿ, ಸ್ನಿಗ್ಧೋಷ್ಣ, ತೀರ್ವೋಷ್ಣ, ಮಧುಕ, ಮಧ್ಯ ಸೇವನ, ಬಿಸಿಲು ಇಲ್ಲವೆ ಬೆಂಕಿ ಕಾಸುವದು, ಒಗರು ಪದಾರ್ಥ ತಿನ್ನುವದು, ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧ, ಅತಿರುಕ್ಮ, ಅತಿಜಡ, ಆಕಂಠ ಭೋಜನ, ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣ, ತೀತಪದಾರ್ಥ ಸೇವನ, ಶೋಕ, ಭ್ರಮ, ಚಿಂತೆ, ಪಿಶಾಚಿ ಬಾಧೆ ಮತ್ತು ಮಿತಿ ಎಂದಿರದ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗ ಈ ಎೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಜೈತ್ರ, ವೈಶಾಖ, ಶ್ರಾವಣ, ಭಾದ್ರಪದ, ಅಶ್ವಿಣ, ಕಾರ್ತಿಕ ನೂಸಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಸನ್ನಿವಾತದ ಪ್ರಕೋಪ ವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸನ್ನಿವಾತವುಂಟಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕರ್ಮ-ವಿಪಾಕಗಳು.

ವಿಶ್ವಾಘಾತ ಮಾಡಿದರೆ, ಬಿರುಸುಡಿಗಳನ್ನಾಡಿದರೆ, ಹೆರವಕ ಪ್ರಾಣ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ, ನಿರಪರಾಧಿಯನ್ನು ನೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರೆ, ದ್ವೇಷ ಮಾಡಿದರೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದರೆ, ಕಾಸ್ಟ್ರ-ವೇದ-ದ್ವಿಜ ಇವರುಗಳ ಮೇಲೆ ದೋಷಾ ರೋಪಣ ಮಾಡಿದರೆ, ಹೋಮ, ಯಾಗ, ಕುಂಡ, ಜಲಾತಯ, ವಿವಾಹ, ಜಾವಿ ಮತ್ತು ಅಡವಿಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿದರೆ ಮತ್ತೂ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ೧೩ ಬಗೆಯ ಸನ್ನಿವಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರದ ಪರಿಹಾರವಾಗ ಬೇಕಾದರೆ, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಧರ್ಮಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಪರಿಶೋಧಕಾರದ ಕೆಲಸ ಗಳನ್ನೂ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವುಂಟಾಗುವಂಥ ಉತ್ತಮ ಕೆಲಸವನ್ನೂ, ದೇವಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಕೆರೆ, ಭಾವಿ, ಔಷಧಾಲಯಗಳನ್ನೂ, ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಗಿಡ

ಹೆಚ್ಚುವದೇ ವೊಡಲಾದ ಸತ್ಯಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಮಂತ್ಯಾಂತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸನ್ನಿವಾತವು ಕೇವಲ ಮೃತ್ಯುಪುರೂಷವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಸನ್ನಿವಾತವನ್ನು ಯಾವ ಭೈಷಜನು ಗೆಲ್ಲುವನೋ, ಅವನು ಮೃತ್ಯುಂಜಯನು. ಆದುದರಿಂದ ಸನ್ನಿವಾತಗೋತ್ರಿಯನ್ನು ಯಾವನು ನೆಟ್ಟು ಮಾಡುವನೋ, ಅವನಿಗೆ ರೋಗಿಯು ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದರೂ ಅವನ ಉಪಕಾರ ತೀರಲಾರದು. ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರವೆಂದರೆ, ತ್ರಿದೋಷಯುಕ್ತ ಜ್ವರವು. ವಾತಾದಿ ತ್ರಿದೋಷಗಳು ಕೆಲವೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರಕೋಪವಾಗಿ ಆದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಜ್ವರವೇ ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರವು.

ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳು:—ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದಾಹ, ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಶೀತ, ಎಲುವು, ಸಂವಿಗಳು, ತಲೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಶೂಲಿ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ನೀರು ಬರುವದು, ಕೆಕ್ಕರಿ ಸುವದು ಅಥವಾ ಕೆಂಪಡರುವದು, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಶೂಲಿ ಹಾಗೂ ನಾಡವಾಗುವದು, ಗಂಟಲದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಮುಳ್ಳುಗಳೆದ್ದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ದ್ವನಿ ಹೊರಡುವದು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮೆಟ್ಟು ಬರುವದು, ಮೂರ್ಛೆ, ಬಡಬಡಿಕೆ, ಉಬ್ಬಿಸು, ಅರುಚಿ, ಕೆಮ್ಮು, ಭ್ರಮೆ, ನಾಲಿಗೆಯು ಸುಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಕವ್ವಾಗಿ ಒಣಗುವದು. ವೈನಡುಗು, ರಕ್ತ-ಕಫ ಪಿತ್ತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉಗುಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರುವದು, ತಲೆ ನಡಗುತ್ತವದು, ನೀರಡಿಕೆ, ನಿದ್ರಾನಾಶ, ಎದೆನೆಣೀವು, ಬೆವರು, ಮಲ ಮೂತ್ರಗಳು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆಗುವದು ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಲವಾಗುವದು, ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗಿದಾಗ ಶ್ವಾನೋಚ್ಛ್ವಾಸದ ಗಟ್ಟಿ ದನಿಯಾಗುವದು, ಕಪ್ಪು-ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ದುಂಡನ್ನ ಗಂಟುಗಳು ಮೈಮೇಲೇಳುವದು, ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ದಾರದೆ ಇರುವದು, ಮುಖ, ಮೂಗು ಮತ್ತು ಕಿವಿ, ಇವುಗಳ ಪಾಕವಾಗುವದು, ಹೊಟ್ಟೆಯು ಜಡವಾಗುವದು ಮತ್ತು ವಾತಾದಿ ಕುಪಿತ ದೋಷಗಳು ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಾಕವಾಗೋಣ ಇವೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾನದಿಂದ ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ.

ಸಾಧ್ಯಾಸಾಧ್ಯ ಲಕ್ಷಣ:—ವಾತ, ಪಿತ್ತ ಮತ್ತು ಕಫಗಳ ವೃದ್ಧಿಯಾದರೆ, ಜಠರಾಗ್ನಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಂದಿದರೆ ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವಾತದ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಉಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ರೋಗಿಯು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೆ ಸಾಧ್ಯವೆನ್ನಬೇಕು.

ಸನ್ನಿವಾತದಲ್ಲಿ ಧಾತುಪಾಕಲಕ್ಷಣ:—ನಿದ್ರಾನಾಶ, ಎದೆ ನೆಟಿದಂತಾಗೋಣ, ಮಲಮೂತ್ರಗಳಾಗದಿರೋಣ, ಶರೀರದ ಜಾಸ್ಯ, ಅನ್ನಗ್ನಿ, ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಪಾತ ಇವೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಸನ್ನಿವಾತದಲ್ಲಿ ಮೂಲಪಾಠದ ಲಕ್ಷಣಗಳು:—ದೋಷಗಳ ಸ್ವಭಾವವು ಬದಲಾಗೋಣ, ಜ್ವರಕಡಿಮೆಯಾಗೋಣ, ದೇಹವು ಹಗುರಾಗೋಣ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ನಿರ್ವಹವಾಗೋಣ ಇತ್ಯಾದಿ. ಧಾತುಪಾಠ-ಮೂಲಪಾಠಗಳಾಗುವದು ರೋಗಿಯ ಕೇವಲ ದೈವಬಲವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಆಗಂತುಕ ಕಾರಣಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ದೋಷಜನಿತ ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರಗಳ ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯು:—೭-೯-೧೧ ದಿನ. ಈ ಮೂರು ಕಾಲಗಳು ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫಗಳಿಗಾಗಿವೆ ಆದುದರಿಂದ ಆಯಾದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಧಾತುಪಾಠವಾಯಿತೆಂದರೆ ರೋಗಿಯು ಸಾಯುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಅದೇ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಪಾಠವಾಯಿತೆಂದರೆ ಅವನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಾನೆಂದು ನಿರ್ವಾಧವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಸನ್ನಿವಾತದ ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯು:—೭-೯-೧೧-೧೪-೧೮-೨೨ ಈ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ರೋಗವು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಆ ರೋಗಿಯು ಆ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲಾವಧಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಉಳಿದರೆ ಅವನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಾನೆ.

ಸನ್ನಿವಾತದ ಬಗ್ಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡತಕ್ಕ ಮಹತ್ವದ ಸೂಚನೆಗಳು:—

(೧) ಸನ್ನಿವಾತದ ರೋಗಿಗೆ ಭತ್ತದ ಅರಳ ಹಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪೃಂಧುವಣ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಅದು ನಿರ್ವಿಘ್ನದಿಂದ ಜೀರ್ಣಿಸಿದರೆ ಅವನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಬದುಕುವನು. ಆ ಅರಳ ಹಿಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಶೀತಕರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ಪೃಂಧುಲವಣದ ಹೊರತು ಅದೊಂದನ್ನೇ ಕೊಡಕೂಡದು. (೨) ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರದವನು ವೊದಲು ಲಂಘನ ಮಾಡಬೇಕು. (೩) ವೊದಲು ಬರೇ ನೀರಿನ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ ಮಂದೋಷ್ಣ ಕೊಡಬೇಕು. (೪) ಕಾಂಕಾಲ್ಕಕ್ಕೆ ಔಷಧ ಕೊಡಬೇಕು. (೫) ಶಣ್ಣೀರನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಲೇ ಬಾರದು. (೬) ಜೀನತುಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟನಂತರ ಅದರ ಮೇಲೆ ಶೀತೋಷಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು; ಆದರೆ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಶೀತೋಷಚಾರಗಳು ಕೇವಲ ವಿರುದ್ಧ; ಮತ್ತು ಜೀನತುಪ್ಪಕ್ಕೆ ಉಷ್ಣೋಷಚಾರಗಳು ವಿರುದ್ಧ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕೇವಲ ವಿಷಕರವಾಗುವವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸನ್ನಿವಾತದಲ್ಲಿ ಜೀನತುಪ್ಪವನ್ನೆಂದೂ ಕೊಡಕೂಡದೆಂದು ಮರೆಯಲಾಗದು. (೭) ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಅಮು ಮತ್ತು ಕಫನಾಶಕ ಔಷಧಗಳನ್ನು ವೊದಲಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಕಫವು ಕ್ಷೀಣವಾಯಿತೆಂದರೆ ಪಿತ್ತ ಶಮನೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. (೮) ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಲಂಘನವು ಸಹನವಾಗುವದೋ, ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ರೋಗಿಯು ಶರೀರದೊಳಗೆ ದೋಷಗಳಿರು

ತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು; ದೋಷಗಳು ಹೋದಮೇಲೆ ರೋಗಿಗೆ ಲಂಘನವು ಸಹನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕಫ-ಪಿತ್ತ ಇವು ದ್ರವ ಧಾತುಗಳಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅವು ದೋಷವು ಹೊರಟು ಹೋದಮೇಲೆ ಸಹ ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳ ಲಂಘನವು ಅವನಿಗೆ ತ್ರಾಸದಾಯಕವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ವಾತದೋಷವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಲಂಘನವು ಕೂಡ ಸಹಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ಔಷಧದಿಂದ ಗುಣ ಬರದಿದ್ದರೆ, ಬೇರೆ ಔಷಧವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಮೊದಲಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಔಷಧದ ವೇಗವು ಕಡಿಮೆಯಾಗದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಔಷಧವನ್ನು ಕೊಡಕೂಡದು. ಕೊಟ್ಟರೂ ಹಿತಕರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರದ ರೋಗಿಗೆ ಮಾಂಸವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಕೊಡಲಾಗದು. ಯಾರಾದರೂ ಕೊಟ್ಟರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕೊಡ ಹೇಳಿದರೆ ಅವನು ರೋಗಿಗೆ ಆಗದ ಘಾತುಕನಿರುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಸನ್ನಿವಾತದಲ್ಲಿ ಕಫ, ವಾತ, ಪಿತ್ತ ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೋಷದ ಉಲ್ಬಣದಿಂದ ೩; ಎರಡೆರಡು ದೋಷಗಳ ಉಲ್ಬಣದಿಂದ ೩; ಮತ್ತು ಮೂರೂ ದೋಷಗಳ ಉಲ್ಬಣದಿಂದ ೧; ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ೭. ಮತ್ತು ಪ್ರಬುದ್ಧ, ಮಧ್ಯ, ಹೀನ ಹೀಗೆ ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫಗಳ ದೋಷಗಳ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ೭. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಟ್ಟಿಗೆ ೧೩ ಪ್ರಕಾರದ ಸನ್ನಿವಾತದ ಜ್ವರಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಸನ್ನಿವಾತರೋಗಿಯು ಎಲ್ಲ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೂ, ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನೂ ಬಲು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಬರೆದಿಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ಉಪಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉಪಾಯಗಳು ಬಗೆ ಬೇಕುವವೋ, ಅವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಯಶಸ್ಸು ದೊರೆಯುವದು ಖಂಡಿತವು.

೧೭ ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರದ ಬಗ್ಗೆ ಇತರ ಮತಗಳು.

೧ ದೋಷಗಳ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದು ಅಗ್ನಿಯು ಅತಿ ಮಂದವಾಗಿ ಇತರ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಗಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರವು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನಪ್ರಕಾರವಿರದಿದ್ದರೆ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೆನ್ನಬಹುದು.

೨ ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣ ಮೂಲದೊಳಗೆ ದೊಡ್ಡ ಗಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರೋಗಿಯು ಒಮ್ಮೆಯೇ ಒದುಕುತ್ತಾನೆ. (ಕರ್ಣಮೂಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಔಷಧಗಳು ಮುಂದೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.)

೩ ಏಕವು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರೆ ೧೦ ದಿನಗಳಿಗೆ, ಕಫವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ೧೨ ದಿನಗಳಿಗೆ, ವಾತವು ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ ೭ ದಿನಗಳಿಗೆ ಧಾತುವಾಕವಾದರೆ ರೋಗಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ: ಮಲವಾಕವಾದರೆ ಉಳಿಸುತ್ತದೆ.

೪ ೭-೧೦-೧೩ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ; ಅಥವಾ ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೫ ದಾಹ, ಭ್ರಮ, ಬೆವರು, ನೀರಡಿಕೆ, ನಡುಗು, ಮಲ ನೀರಾಗೋಣ, ಸ್ತೂತಿದವೋಣ, ನೆರಳುವದು, ಮೈ ಹೊಲಸು ನಾರುವದು ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಉಂಟಾದರೆ ಜ್ವರವು ಆರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೬ ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರದಲ್ಲಿ ವೇದಲಿಗೆ ಆಮ ಮತ್ತು ಕಫಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಅವು ಕಡಿಮೆಯಾದ ಒಳಿಕ ಕಫ ವಾತಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಔಷಧ ಕೊಡಬೇಕು.

೭ ವೇದಲು ಲಂಘನ, ಉಸುಗಿನ ಉಗೆ, ನಸ್ಯ, ವಾಂತಿಯಾಗುವ ಔಷಧ, ಅವಲೇಹ, ಅಂಜನ ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

೮ ೩-೫-೧೦ ದಿನಗಳಿಗೆ ಆರೋಗ್ಯವುಂಟಾಗುವ ತನಕ ಲಂಘನ ಮಾಡ ಬೇಕು. ಇದು ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾಗುವದು.

೯ ಲಂಘನವೆಂದರೆ ಏನೂ ತಿನ್ನದಿರುವದಿದ್ದರೂ ಅದು ಇಲ್ಲಿ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಒಂದೇ ದಿನದ ಲಂಘನದಿಂದ ಪ್ರಾಣವು ವ್ಯಾಕುಲವಾಗುತ್ತಿರಲು, ೯ ದಿವಸಗಳ ಸತತವಾದ ಲಂಘನವು ಸಹನವಾಗುವ ಒಗೆ ಹೇಗೆ? ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿವಸವನ್ನು ಒರೇ ನೀರನ ಅಪ್ಪಮಾಂಶ ಕಷಾಯದಿಂದಲೇ ಕಳೆಯಬೇಕು, ಮರುದಿನದಿಂದ ಔಷಧೀಯುಕ್ತ ಗಂಜಿ, ಕಾಟಿ, ಯವಾಗು ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾದುದನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಅನ್ನ ವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಕೊಡಕೂಡದು; ಅಂದರೆ ಲಂಘನ ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಆಗು ವದು; ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ದೋಷಗಳೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ.

೧೦ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಜ್ವರದಲ್ಲಿಯೂ ಸನ್ನಿವಾತದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಲಂಘನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದರೂ ಸ್ವಯ, ವಾಯು, ಭಯ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಶೋಕ, ಶಾಪ, ಶ್ರಮಜನ್ಯಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಲಂಘನವು ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆ ದಾಲ, ವೃದ್ಧ, ಗರ್ಭಿಣಿ ರೋಗಿಗಳಿಗೂ ಲಂಘನವು ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

೧೮ ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ದೇವದಾರು, ಶಂಠಿ, ನೆಲಗುಳ್ಳದೀರು, ಗುಕ್ಕದದೀರು, ಹವೀಷ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜ್ವರವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ.

೨ ಕಿರಿಶಿವಣಿ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಒಜಿ, ಆಗಲಶಂಠಿ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಬೇರಿಗಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ದೇವದಾರು, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ದುಷ್ಟವುಜೆಟ್ಟು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ನೆಲಬೇವು ಶುಂಠಿ, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಕೋಡುಮುರುಕನಬೀಜ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಕಚೂರ, ಕಾಚೀಹುಲ್ಲಿನದೀರು, ಹವೀಷ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಷಾಯವಿಳಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಇಂಗು ಮತ್ತು ಖಾರಗೆಣಸಿನರಸ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಕರ್ಣಮೂಲ, ಕುತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಗಂಟಲುದಾವು, ಸೂಸುಗೆಮ್ಮು, ಉಬ್ಬುಸ, ಕಫ ಮತ್ತು ವಾತಜ್ವರ, ಬಿಕ್ಕು, ಹನುಗ್ರಹ, ಗಲಗಂಡ, ಗಂಡ ಮಾಲೆ, ಕಫದಿಂದಂಟಾದ ಸ್ವರಘೇಧ, ತಲೆಭಾರ, ಕಿವುಡು, ಕಫ ಮತ್ತು ಮೇದೋಷ ಇವುಗಳ ವೃದ್ಧಿ, ಹೆಚ್ಚುಬಗೆಯ ಜ್ವರಗಳು, ಸಂಜ್ಞಾನಾಶ, ಸನ್ನಿವಾತ, ಅಭಿನ್ಯಾಸ ಇವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಫೆಯು ಮೃತ್ಯುಶುಲ್ಕ ಜ್ವರದ ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

೩ ನೆಲಬೇವು, ದೇವದಾರು, ದಶಮೂಲಿ, ಶುಂಠಿ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕಟುಕ ರೋಣಿ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ಹವೀಷ, ದೊಡ್ಡಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಮಬ್ಬು, ಬಡಬಡಿಕೆ, ಕೆಮ್ಮು, ಆರುಚಿ, ದಾಹ, ವೇದಿಹ, ದಮ್ಮು ಇವುಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಾದರೂ ಮೃತ್ಯುಶುಲ್ಕ ಜ್ವರದ ನಾಶಕವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

೪ ರಾಸನೆ, ಅಳ್ಳೇಕಾಯಿ, ಗುಕ್ಕದದೀರು, ನೆಲಗುಳ್ಳದೀರು, ಲೆಕ್ಕೇಬೇರು, ಆಗಲಶುಂಠಿ, ಒಜಿ ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾಸಿ ಗುಗ್ಗುಳ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಸನ್ನಿವಾತ, ಬೆವರು, ಶೈತ್ಯ, ಬಡಬಡಿಕೆ, ಶೂಲಿ, ದಮ್ಮು, ಕಫ, ಬಾಣಂತಿಬೇನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದಲೂ ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಇಲ್ಲವೆ ಆಕಳ ಉಚ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಳ್ಳಿ ಹಾಗೂ ಬಂಗಾರ ಹಾಕಿ ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ, ವಯೋಮಾನದಂತೆ ಸರಾಸರಿ ೩ ತೊಲಿ ಕಷಾಯವಿಳಿಸಿ ಕೊಡ ಬೇಕು. ಇದೊಳ್ಳೇ ತೀವ್ರ ಔಷಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಗುಣ ತೋರು ವದು.

೬ ಬೋರೆ, ಬೆಳವಲ, ಅತ್ತಿ, ಬೇವು, ನೆಲ್ಲಿ, ಆರಿ, ನೀರಲ ಇವುಗಳ ಎರೆ

ಪ್ರತ್ಯೇಕ ೨ ತೊಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ೪೦ ತೊಲಿ ನೀರು ಹಾಕಿ, ಅಷ್ಟ ಮಾಂಶ ಅಂದರೆ ೫ ತೊಲಿ ಕಸಾಯವಿಳಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ನೋಸಿ, ಅರಿಸಿ, ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕುಡಿಸಬೇಕು. ರಾತ್ರಿ ನಿಕಾಫೆ ಕೊಡಬೇಕು. ದಿನಸ ೨ .

೭ ಸನ್ನಿವಾತದಲ್ಲಿ ನಾಲಿಗೆಯು ಮುಳ್ಳು ಮುಳ್ಳಾದರೆ:—ನೆಲವರಿಯ ಸಣ್ಣ ಪುಡಿ ಮಾಡಿ, ಅರಿವೆಯಲ್ಲಿ ನೋಸಿ, ಅದನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪಾಗಿ ನಾಲಿಗೆಗೆ ತಿಕ್ಕಬೇಕು. ಮುಳ್ಳು ಹಾಗೂ ಆರುವಿಕೆಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ನಾಲಿಗೆಯು ವ್ಯಧವಾಗುತ್ತದೆ.

೮ ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ನೆಕ್ಕಿಸುವ ಔಷಧ:-ಬಂಗಾರ, ಬೆಳ್ಳಿ, ರುಬ್ರಾಕ್ಷ ಹವಳ, ಮುತ್ತ, ಹವೀಜ, ಕಮಲಬೀಜ, ಪುತ್ರಜೀವ, ರೇತಿಮೆಯ ಬೂದಿ, ಉತ್ತತ್ತಿಯ ಬೀಜ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಧು ಇವೆಲ್ಲ ಅಥವಾ ಸಿಕ್ಕಷ್ಟು ಜೇನಸುಗಳನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ತಯ್ಯು ಆಗಾಗ್ಗೆ ೨-೩ ತಾಸುಗೊಂದಾವರ್ತಿಯಂತೆ ನೆಕ್ಕಿಸಬೇಕು.

೯ ಸನ್ನಿವಾತದಲ್ಲಿ ನಾಲಿಗೆಯು ಕಪ್ಪಾದರೆ:—ಶೀಗೀಕಾಯ, ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಮಧು ಇವುಗಳನ್ನು ಜಾಲೀ ಎಲೆಯೊಡನೆ ಅರೆದು ನಾಲಿಗೆಗೆ ತಿಕ್ಕಬೇಕು. ನಾಲಿಗೆಯ ಕಪ್ಪುವರ್ಣವಡಗಿ, ಮೆತ್ತಗಾಗುವದು.

೧೦ ಸನ್ನಿವಾತದಲ್ಲಿ ವಾಯುವಾಗಿ ಹೆಲ್ಲು ಗಿಟಕಿರಿದರೆ:—ನಾರೀಹುಲ್ಲಿನ ತೆನಂತದು ಒಣಗಿಸಿ, ೨ ತೊಲಿ ಆ ತೆನಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ(೪೦ ತೊಲಿ) ೧ ಸೇರು ನೀರು ಹಾಕಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ೨-೩ ತೊಲಿಯ ಗಟ್ಟಿ ಬಂಗಾರ ಇಲ್ಲವೆ ಬಂಗಾರದ ಒಡನೆ(ಅಂದರೆ ವಾಟಲಿ, ಕಡೆ, ಅಷ್ಟಪೈಲು ಇತ್ಯಾದಿ)ಹಾಕಿ ಅಷ್ಟ ಮಾಂಶ ಕಸಾಯವಿಳಿಸಿ (೫ ತೊಲಿ) ಕೊಟ್ಟರೆ ಒಂದೇ ಪ್ರಹರದಲ್ಲಿ ಸ್ವೈತಿ ಬರುವದು. ಕಾರಣ ಬಿದ್ದರೆ ೨-೩ ಸಾರೆ ಸಹ ಕೊಡಬಹುದು.

೧೧ ವಾಯುವಾದರೆ:—ಎಕ್ಕೀ ಬೇರಿಗೆ ಹತ್ತಿದ ಮಣ್ಣನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಎಕ್ಕೀಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ತೊಯ್ಯಿಸಿ, ಅರೆದು, ಅದನ್ನು ಒಣಗಿಸಿ ಚರ್ಕಣ ಮಾಡಿದಬೇಕು. ಪ್ರಸಂಗ ಬಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ಕಾಗದದ ಕೊಳವೆಯೊಳಗಿಂದ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಊದಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ರೋಗಿಯ ವಾಯುವಿಕಾರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಸಾವಧವಾಗುವನು. ಬಳಿಕ ಬಳೆದ್ದಿಳ್ಳಯ ಪಕಳಿ ೧ ತೊಲಿ, ಮೆಣಸು ೧ ತೊಲಿ ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ ಅದರೊಳಗಿನ ೧ ತೊಲಿ ಕಸಾಯವನ್ನು ಅರಿಸಿ ಜೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿಯ ೧ ತೊಲಿಯನ್ನು ಸಂಜೆಗೆ ಕೊಡಬೇಕು; ದಿನಸ ೩

೧೨ ವಾಯುವಾಗಿ ಹೆಲ್ಲು ಗಿಟಕಿರಿದರೆ:—೧೦ ಥಾಲಿ ನೀರು ಹಾಕಿ ೧ ಥಾಲಿ ಉಳಿಯುವವರೆಗೆ ಅಟ್ಟಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿನ ಸಿಂಪಿನ ೪ ಗುಂಡೆ ಭಸ್ಮ

ವನ್ನು ಹಾಕಿ ಆ ನೀರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪಾಗಿ ಕುಡಿಸಬೇಕು. ಒಂದೇ ಗಳಿಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಗುಣ ತೋರುವದು.

೧೩ ತ್ರಿದೋಷಕ್ಕೆ:—ಶುದ್ಧ ಇಂಗಲೇಕ ೧, ಶುದ್ಧ ರಸಕರ್ಪೂರ ೧, ಕಸಸಿಂಧುಕರ ೧, ಉತ್ತಮ ಜೇನತುಪ್ಪ ೩, ಶುದ್ಧ ಗಂಧಕ ೩ ಈ ಪ್ರಮಾಣ ದಿಂದ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಮೊದಲು ಜೇನತುಪ್ಪವನ್ನು ಕಾದ ಬಾಣ್ಣಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಗಂಧಕವನ್ನರೆದು ಏಕಜೀವ ಮಾಡಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಉಳಿದ ಮೂರು ಜೇನಸುಗಳ ಪುಡಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಚುಚುಗದಿಂದ ಕೈ ಯಾಡಿಸಬೇಕು. ಜೇನತುಪ್ಪ, ಗಂಧಕಗಳು ಸುಡುವವರೆಗೆ ಬಾಣ್ಣಿಯನ್ನು ಒಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ನಂತರ ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಅರಳೇ ಬೇರಿನ ಹಸೀ ಹೆರಕಲ ವನ್ನು ಒತ್ತಿಡಬೇಕು. ೨ ಗಳಿಗೆಯಾದ ಬಳಿಕ ತೆಗೆದು ಖುಬತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅರೆದು ಅದನ್ನು ಸೀಸೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಡಬೇಕು. ವಾಯು ಮತ್ತು ತ್ರಿದೋಷ ಜ್ವರ ಗಳಿಗೆ ಅನುಪಾನದೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಉತ್ತಮ ಗುಣಕೊಡುತ್ತದೆ.

೧೪ ಮಾತೃಕಂಡ ಭೈರವ:—ಶುದ್ಧ ವಾರಜ ೧ ಭಾಗ, ಶುದ್ಧ ನೇಪಾ ಳದ ಬೇರು ೧ ಭಾಗ ಇವನ್ನು ಚಿತ್ರಮೂಲರಸದಲ್ಲಿ ೩ ದಿವಸ ಅರೆದು ಅದನ್ನು ಅರಿವೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಆ ಅರಿವೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಕೆಸರು ಮೆತ್ತಿ ಅದನ್ನು ವಾಲುಕಾ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕಾವು ಕೊಡಬೇಕು. ೪ ಗಳಿಗೆಯ ನಂತರ ಒಂದು ಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಆ ಯಂತ್ರದೊಳಗಿನ ಉಸುಗಿನಲ್ಲಿ ಹುಗಿಯಬೇಕು. ಆ ಕಡ್ಡಿಗೆ ಕೊಡಲೆ ಬೆಂಕಿ ಹತ್ತಿದರೆ ಔಷಧವು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯ ತಕ್ಕದ್ದು. ಬಳಿಕ ಆ ಮುಸಿಯು ತಣ್ಣಗಾದ ಮೇಲೆ ಇಳಿಸಿಡಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಅನುಪಾನದೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. [ಜೇನುತುಪ್ಪ-ಹಿಪ್ಪಲಿಯೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸನ್ನಿವಾತ, ವಾಯು, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಬಾವುಗಳು, ಪಾಂಡುರೋಗ, ಅರ್ಷರೋಗ, ವಾತರೋಗ, ಹಲೀಮಕ, ವಾತರಕ್ತ, ಜಲೋದರ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವ ಉದರ ರೋಗಗಳು, ಸರ್ವ ಶೂಲಿಗಳು, ಹೊಟ್ಟೆ ಶೂಲಿಗಳು, ತಲೆಶೂಲಿಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ರೋಗಗಳು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ರೋಗದ ಮಾನದಿಂದ ಪಥ್ಯಮಾಡಿಸಬೇಕು.

೧೫ ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಕಸ:—ಶುದ್ಧ ಇಂಗಲೇಕ ೫ ತೊಲಿ ಮತ್ತುಸುಲಿದ ಬಳ್ಳಿಕ್ಕೊಳ್ಳಿ ೫ ತೊಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಕುಟ್ಟಿ, ರವದಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ, ಒಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣುಹಂಚಿನೊಳಗಿಟ್ಟು ಬಳ್ಳಿಕ್ಕೊಳ್ಳಿಯು ಸುಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಇಂಗ ಳೇಕ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅರೆದು ಮತ್ತೆ ಬಳ್ಳಿಕ್ಕೊಳ್ಳಿಯ ರವದಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಮತ್ತೆ ಮಣ್ಣುಹಂಚಿನೊಳಗೆ ಹಾಕಿ ಬಳ್ಳಿಕ್ಕೊಳ್ಳಿಯು ಸುಡುವ ವರೆಗೆ ಹುರಿಯಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ೪೦ ತೊಲಿ ಬಳ್ಳಿಕ್ಕೊಳ್ಳಿಯು ಸುಟ್ಟು ಇಂಗಲೇಕದ ಪಾಕವಾಯಿ

ತೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಸೀಸೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಡಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಒಂದು ಗುಂಜೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದರಸ, ಬಳ್ಳಿಳ್ಳಿಯ ರಸ, ಜೇನುತುಪ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಹೆಣ್ಣು ಗಿಟಕಿರಿದಿದ್ದರೂ ಸನ್ನಿವಾತವು ಶಮನವಾಗುವದು.

೧೬ ಮೂರೇಣಿನ ಕಳೆಯ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಮೂರು ಬೆರಳಿನ ಚಿಮಟಿಗಿಯನ್ನು ಬಿಸೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಡುವದು. ಸನ್ನಿವಾತ ಮತ್ತು ನಾಳಗೂಡಗಳು ಅದರಿಂದ ಗುಣವಾಗುತ್ತವೆ.

೧೭ ಘೋರಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಆನಂದಭೈರವ ಮಾತ್ರ:— ಇಂಗಲೇಕ, ತಾಮ್ರಭಸ್ಮ, ಒಳೆಗಾರ, ಗಂಧಕ, ಚಿತ್ರಮೂಲ, ನೇಪಾಳದ ಬೇರು, ಕರೀಮದ್ದಿನ ಬೀಜ ಇವನ್ನು ಸಮಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಾಡಿಗೆ ರಗಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ೭ ಭಾವನೆ ಕೊಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ೭ ದಿವಸ ಅರೆಯಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಗುಲಗಂಜಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಕ್ಕೇಬೇರಿನ ಕಾಢೆಯಲ್ಲಿ ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿಗಳ ಚಿಮಟಿಗಿಯನ್ನು ಹೊಣ್ಣ ಹಾಕಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಂಥ ದೊಂದು ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅರೆದು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಘೋರಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಮುಖ್ಯ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ.

೧೮ ನಾಗಾಜುನ ಗುಟಿಕಾ:--ನೇಪಾಳದ ಬೇರು, ಸೀಸದಭಸ್ಮ, ಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಸುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು, ಗುಲಗಂಜಿಗಳನ್ನು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ಆ ಒಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತೆತ್ತು ಜೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸನ್ನಿವಾತ, ತ್ರಿದೋಷ, ವಾಯುವಿಕಾರ-ಸಂಧಿಗತವಾಯುಗಳ ನಾಶವಾಗುವದು. ಪಥ್ಯ:--ವೊಸರು ಅನ್ನ, ಮಜ್ಜಿಗೆ ಅನ್ನ.

೧೯ ವ್ಯಾಧಿತೇಜಾಂಬರ ರಸ:--ಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಒಳೆಗಾರ, ತ್ರಿಕಟು, ಜಾಪಾಳಕಾಯಿ ಇವನ್ನು ಸಮಪ್ರಮಾಣ ತಕ್ಕೊಂಡು ಪುಡಿ ಮಾಡಿ ತ್ರಿಫಲದ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಅರೆಯಬೇಕು. ೩ ದಿವಸ ಅರೆದು ಅವರೇಕಾಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಟ್ಟಿಡಬೇಕು. ಅಂಥದೊಂದು ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಆತಂಕವಾಗುವದು. ಇದೇ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೆತ್ತು, ರೋಗಿಗೆ ಅಂಜನ ಮಾಡಿದರೆ ಕೇವಲ ಶುಕಣೋನ್ಮುಖನಾಗಿದ್ದರೂ ೨ ಗಳಿಗೆಯ ವರೆಗಾದರೂ ಬದುಕುತ್ತಾನೆ.

೨೦ ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರ ಮತ್ತು ನವಜ್ವರ:--ಕರೀ ಚಿತ್ರಮೂಲ ೧ ತೊಲಿ, ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ ೧-೧ ತೊಲಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಎಕ್ಕೆಯ ಹೊವೆನೊಳಗಿನ ಮಕರಂದದ ರಸದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನುಗ್ಗಿರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಕಡಲೇಕಾಳನ್ನು ಗುಳಿಗೆ

ಮಾಡಿದದ್ದೇಕು. ದಿನಾಲು ಎರಡೂ ಹೊತ್ತು ೧-೧ ಗುಳಿಗೆಯಂತೆ ಅಲ್ಲದರಸ ದಲ್ಲಿ ತೆಯ್ಯು ಜೇನುತುಪ್ಪ ಇಲ್ಲವೆ ಸಕ್ಕರೆ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಗುಣವಾಗುವದು. ಪಥ್ಯ: ಹುಳ್ಳೀಕಾಟಿ ಮತ್ತು ದಿಸಿನೀರು.

೨೧ ಚಂಡಮಾರ್ತಂಡರಸ:--ತ್ರಿದೋಷವಾತ, ಸನ್ನಿವಾತಗಳಿಗೆ ಲೋಹ ಭಸ್ಮ, ಗಂಧಕ, ಇಂಗಲೇಕ ಇವು ಶುದ್ಧವಾದವುಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಬ್ಬಿಣದ ಸವುಟಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ದೀಪದ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಗಂಧ ಕವು ಕರಗಿತೆಂದರೆ ತೆಗೆದು ಗುಲಗಂಜಿಯಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿದದ್ದೇಕು. ಅಂಥ ದೊಂದು ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಬಳ್ಳೊಳ್ಳಿ ರಸ ಇವುಗಳೊ ಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಅಲ್ಲ ಇಲ್ಲವೆ ಶುಂಠಿ, ಕೊಳಂಜನ, ಆಜ್ಞಾನ, ಹಿಪ್ಪಲೀ ಬಳ್ಳಿಯ ಗಂಟು, ನುಗ್ಗೀತೋಟಿ ಇವುಗಳನ್ನು ನೀರು ಹಾಕಿ ಅರೆದು ರಸ ತೆಗೆದು ದಿಸಿಮಾಡಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨೨ ದೇವದಾರು, ಆರಿಷಣ, ಅಂಬೇಹಳದಿ, ಬೇವಿನಕಡ್ಡಿ, ತ್ರಿಫಲ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡಿ, ಕಟುಕರೋನಿ, ಕಹಿಪಡುವಲ ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಎಂಥ ಘೋರ ಸನ್ನಿವಾತವಿದ್ದರೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೨೩ ತ್ರಿಕಟು, ತ್ರಿಫಲ, ಕೋಡುಮುರುಕ, ಕತ್ತಿಕರಬು, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬ ಸಿಗಿ, ಬೇವು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ನೆಲಬೇವು, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಕಟುಕರೋನಿ, ಹವೀಜ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡಿ, ಆಡಸಾಲ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಲುತೊಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ ಅರಿದ ಮೇಲೆ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ೭ ದಿವಸ, ಎರಡು ವೇಳೆ. ಇದರಿಂದ ಸನ್ನಿವಾತವೂ ಗುಣವಾಗುವದು.

೨೪ ಸನ್ನಿವಾತ ವಾಯುವಿಗೆ ಅಂಜನ:—ಮೆಣಸು, ನಿಳೇಸಾಸುವೆ, ವಾಯುವಡಂಗ, ಒಜಿ, ಕೋಷ್ಟ, ತುಳಸಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೋತಿನ ಉಚ್ಚೆಯೊಳಗೆ ಅರೆದು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿದದ್ದೇಕು. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ತೆಯ್ಯು ಅಂಜನ ಮಾಡಿ ದರೆ ಸನ್ನಿವಾತವಾಯುವು ಇಳಿಯುತ್ತದೆ.

೨೫ ಎರಡನೇ ಅಂಜನ:—ಪಾರಜ, ಸುಣ್ಣ, ಒಡಿಗನ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಇಲ್ಲಾಣ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅರ್ಧತೊಲಿ, ಶುದ್ಧ ಜಾಪಾಳಕಾಯಿ ೩ತೊಲಿ, ಮೆಣಸು ೨ ತೊಲಿ, ಸುಲಿದ ಔಡಲ ತಿಳಲು ೩ ತೊಲಿ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಟ್ಟಿ ಚೂರ್ಣಮಾಡಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಜ ಮತ್ತು ಸುಣ್ಣ ಕೂಡಿಸಿ ಅರೆದು ಅಳಕ ಅದ ನ್ನೆಲ್ಲ ಲಿಂದೀಹುಳಿಯಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಜೋಳದಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿದದ್ದೇಕು. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅಂಥದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಲಿಂದೀಹುಳಿಯಲ್ಲಿ ತೆಯ್ಯು ಅಂಜನ ಮಾಡಿದದ್ದೇಕು. ಇದರಿಂದ ಸನ್ನಿವಾತ ವಾಯು, ಉನ್ನತ್ತವಾಯು, ಸರ್ವ

ವಿಷಗಳು ಇಳಿಯುತ್ತವೆ. ಬಾಳಂತಿಯ ಮಂದವಾಯುವೂ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇರುಳುಗಣ್ಣು, ಕಣ್ಣುತೊಲಿ, ಭೂತಬಾಧೆ, ಶೀತಜ್ವರ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಗುಣವಾಗುತ್ತವೆ.

೨೬ ತಂದ್ರಾ ಇಲ್ಲವೆ ಮೂರ್ಛೆ ಬಂದರೆ:—ಕಸತ್ತಿರಿ ಮತ್ತು ಮೇಣಸು ಇವುಗಳನ್ನು ಕುದುರೆಯ ಜೊಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ತೆಯ್ದು ಅಂಜನಮಾಡಿದರೆ ಗುಣವಾಗುವದು.

೨೭ ವಾಯುವಾಗಿ ಸ್ಫುಟಿಸಿದರೆ:—ಬಿಳೀ ಉಳ್ಳೇಗಡ್ಡಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ನಟ್ಟನಡುವೆ ಹೆಚ್ಚಿ, ಬಿಸಿ ಇರುವಾಗಲೆ ಎರಡೂ ಮೈಲಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವನ್ನಿಟ್ಟು ಮೇಲೆ ಅರಿವೆಯಿಂದ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಬಿಗಿಯಬೇಕು. ಇದೊಂದು ತರದ ಬರೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ರೋಗಿಯು ಹುಪಾರಾಗುವನು.

೨೮ ಉತ್ತಮ ಹೇಮಗರ್ಭ, ವಾತವಿಧ್ವಂಸ, ಪ್ರತಾಪಲಂಕೇಶ್ವರ, ಮಹಾಮೃತ್ಯುಂಜಯ, ಪಂಚಸೂತ ಇವುಗಳೊಳಗಿನ ಯಾವುದೊಂದು ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸ ಮತ್ತು ಜೇನತುಪ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ತೆಯ್ದು ನೆಕ್ಕಿಸಬೇಕು.

೨೯ ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಕಷಾಯ:—ಕಟುಕರೋಣಿ, ನೆಲ ಬೇವು, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಕಚೂರ, ರಾಸನೆ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಮದರಂಗಿ, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ದೇವವಾರು, ಶುಂಠಿ, ಅಳಲೀಕಾಯಿ, ನೆಲಇಂಗಳ ಒಂದೆಲಗ(ಐಘ್ರಿ) ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಷಾಯಮಾಡಿ ನೋರಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ತ್ರಿದೋಷ, ಹಗಲುನಿದ್ದೆ, ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರಾನಾಶ, ತೃಷೆ, ಕೆಮ್ಮು, ಶೋಕ, ದಾಹ, ದಮ್ಮುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕಾಫೆಯಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಹಿಪ್ಪಲಿವುಡಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರೆ ಬೇರೂಜ್ವರ ಮತ್ತು ವಿಷಮಜ್ವರಗಳೂ ಹೋಗುತ್ತವೆ.

೩೦ ಅದಸಾಲದ ಹಣ್ಣಾದ ಎಲೆಗಳಿಗೆ ಉಗೆ ಕೊಟ್ಟು ರಸ ತೆಗೆದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಖಾರಗೆಣಿಸಿನ ಮತ್ತು ತುಳಸೀರಸ ಹಾಕಿ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಧುವನ್ನು ತೇಯಿದು ಜೇನತುಪ್ಪ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೩೧ ದಶಮೂಲ, ತ್ರಿಫಲಾ, ತ್ರಿಕಟು, ನೆಲಬೇವು ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ದೇವ ದಾರು, ಬಾಳಹಿರಡಾ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಅರಿಷಿಣ, ಮರಅರಿಷಿಣ, ಬೊಡಲಬೀಜ, ರಾಸನೆ, ಎಕ್ಕಿಬೇರು, ವಾಯವಡಂಗ, ಕಟುಕರೋಣಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚವಲೀ ತೂಕ ಹಾಕಿ ೪೦ ತೊಲಿ ನೀರಿನೊಡನೆ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು. ರಾತ್ರಿ ಅದನ್ನೇ ನಿಕಾಢೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಘೋರ ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರವೂ ಶಮನವಾಗುವದು.

೩೨ ಸನ್ನಿವಾತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮೂರ್ಛೆಗೆ:—ಮರಅರಿಷಿಣ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ತ್ರಿಫಲ, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಕಹಿಪಡವಲ, ಅರಿಷಿಣ, ಬೇವು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಡಬೇಕು.

೩೩ ಅಂಜನ:—ಬಿಳೀ ಸಾಸಿವೆ, ಗೋಮೂತ್ರ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಮೆಣಸು, ಸ್ತಂಧಲವಣ, ಒಕ್ಕೊಳ್ಳಿ, ಮನಸೀಲ, ಬಜಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ೧ ದಿವಸ ಅರೆದು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿದಬೇಕು. ಇದರ ಅಂಜನ ಮಾಡುವದರಿಂದ ಎಚ್ಚರದವ್ವಿದಂಥ ರೋಗಿಗೆ ಕೂಡ ಹುಪಾರಿಯಾಗುವದು.

೩೪ ನಸ್ಯಾ:—ಇಪ್ಪಿಯ ಅಂಟು, ಸ್ತಂಧಲವಣ, ಬಜಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಪ್ರಮಾಣ ತಕ್ಕೊಂಡು ನೀರಲ್ಲಿ ಅರೆದು, ಮೂಗಿನೊಳಗೆ ಒಂದೆರಡು ಹನಿ ಬಿಡಬೇಕು. ಸ್ತೃತಿದವ್ವಿದವನು ಎಚ್ಚರಾಗುತ್ತಾನೆ.

೩೫ ಕಿಂಶಿವಣಿ, ಜೆಳ್ಳಬೇರು, ದುಷ್ಟಪುಡೆಟ್ಟು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಜೇನುತುಪ್ಪ ಇವುಗಳ ಲೇಹ್ಯಮಾಡಿ ನೆಕ್ಕಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಶ್ವಾಸ, ಕೆಮ್ಮು, ಜ್ವರ, ಕಫ ಇವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೩೬ ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ನೆಲಬೇವು, ಬೇವು, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕಟುಕರೋಣಿ ಬಜಿ, ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಅಡಸಾಲ, ಕಾಡಕವಡಿ, ರಾಸನೆ, ನೆಲಗಂಗಳ, ಕಹಿಪಡವಲ, ದೇವದಾರು, ಅಂಪಿಣ, ಬಿಳೀಪಾದರಿ, ಶುಮರಿ, ಒಂದೆಲಗ, ಮರಕಂಪಿಣ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ತಿಗಡಿ, ಅತಿಬಜಿ, ಕೊಳಂಜನ, ಮದರಂಗಿ, ತೊಟ್ಟಿಲಕಾಯಿ, ಗುಕ್ಕು, ಕೋಡಮುರಕನಬೀಜ, ಅಳಲೀಕಾಯಿ, ತಾರೀ ಕಾಯಿ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ಕಜೋರ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಾಫೆ ಮಾಡ ಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ (ಒತ್ತೀಸಿ) ೩೨ ರ ಕಸಾಯುವೆನ್ನುವರು. ಈ ಕಸಾಯು ದಿಂದ ೧೩ ಬಗೆಯ ಸನ್ನಿಪಾತಗಳೂ, ಶೂಲಿ, ಕೆಮ್ಮು, ಬಿಕ್ಕು, ಶ್ವಾಸ, ಗುದ ರೋಗ, ಆಧ್ಯಾಸ, ಉಪಶ್ವಂಧ, ಅಂತ್ರವೃದ್ಧಿ, ಗುರೋಗ, ಅರುಚಿ, ಎಲ್ಲ ಸಂಧಿ ಗ್ರಹ ಇವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೩೭ ನೆಲಬೇವು, ಒಕ್ಕೊಳ್ಳಿ, ಮಂಗಳರವಳ್ಳಿ, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಅತಿಬಜಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಗೋಮೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಸಾಯು ಮಾಡಿ ಕೊಡ ಬೇಕು. ಇದು ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೩೮ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ನಾಲಿಗೆಗೆ ಮುಳ್ಳು ಬಂದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ನಾಲಿಗೆ ಒಡೆದರೆ:— ದ್ರಾಕ್ಷೆಯನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಶುಪ್ಪ ಮಿಶ್ರ ಮಾಡಿ ನಾಲಿಗೆಗೆ ತಿಕ್ಕ ಬೇಕು; ಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೩೯ ಗಂಟಲು ದಾವು ಬಂದರೆ:—ಶುಂಠಿ, ದೇವದಾರು, ಚಿತ್ರಮೂಲ, ರಾಸನೆ ಇವುಗಳ ಲೇಪದಿಂದ ದಾವು ಇಳಿಯುತ್ತದೆ.

೪೦ ಕಫ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ:—ಖಾರಗೇಣಿಸಿ ರಸ, ಸ್ತಂಧಲವಣ, ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳನ್ನರೆದು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಯ ಪಾಕದಲ್ಲಿ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿಟ್ಟರೆ

ಬೇಕು. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಬಂದ ಉಗುಳನ್ನು ಉಗುಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಪಕ್ಕಡಿ, ಎದೆ, ಕುತ್ತಿಗೆ, ಗಂಟಲು, ತಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದ್ದ ಕಫವೆಲ್ಲ ಹೊರಟು ಕೋಗಿ, ಶರೀರವು ಹಗುರಾಗುವದು.

೪೧ ದಶಮೂಲದ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಭತ್ತದ ಅರಳು ಹಾಕಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ವಾತನ ದೀಪನ ಮತ್ತು ಉಷ್ಣತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ ಸನ್ನಿಪಾತದ ಕಸುವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೪೨ ನೆಲಿಂಗಕ, ನೆಗ್ಲಿ, ನೆಲಗುಳ್ಳ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅಹಾರವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇದರಿಂದ ದೋಷಗಳ ಶಮನವಾಗಿ ಅಗ್ನಿ, ಒಲಗಳ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ತ್ರಿದೋಷಯುಕ್ತ ರೋಗಿಗಂತೂ ಈ ಉಪಾಯವು ಒಲು ಹಿತಕರವಾಗಿದೆ.

೪೩ ಅರ್ಧನಾರೀ ನಟೀಶ್ವರ: —ಪಾಠಕ, ಗಂಧಕ, ನೇಪಾಳದ ಬೇರು, ಬಳೆಗಾರ ಇವು ಶುದ್ಧವಾದವುಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅರೆದು, 'ವಸ್ತ್ರಗಣಕಿ' ಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಒಂದು ವಿಷಯುಕ್ತ ಸತ್ತ ಹಾವಿನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಒಂದು ಗಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವೊದಲು ಉಪ್ಪು ಹಾಕಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಆ ಸರ್ಪವನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ಉಪ್ಪು ತುಂಬಿ ಗಡಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮುಚ್ಚಳವನ್ನಿಟ್ಟು, ಆ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಹರಗಳ ವರೆಗೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಉರಿಯ ಮೇಲಿಡಬೇಕು. ಒಳಕೆ ಅದು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಆರಿ ಶಣ್ಣುಗಾಯಿತೆಂದರೆ ಆ ಔಷಧವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಅರೆದಿಡಬೇಕು. ಸನ್ನಿವಾತದ ರೋಗಿಗೆ ಕಾಲು ಇಲ್ಲವೆ ಅರ್ಧಗುಂಜಿಯಷ್ಟು ಔಷಧವನ್ನು ಒಂದು ಮೂಗಿನ ಹೊರಳೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೆ ಆ ಭಾಗದ ಜ್ವರವು ಕೂಡಲೆ ಇಳಿಯುವದು. ಎರಡೂ ಹೊರಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೆ, ಅರ್ಧಗಳಿಗೆಯಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲ ಜ್ವರವೂ ಇಳಿಯುವದು; ಆದರೆ ಈ ಔಷಧವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ರೋಗಿಯು ಮುಂದೆ ಎಂಟು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೯ ಸನ್ನಿಪಾತಜ್ವರದೊಳಗೆ ವಾಯುವಾದರೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ನುಗ್ಗೀತೋಟಿಯ ರಸ, ಕಾಡಿಗ್ಗರಗಿನ ರಸ, ಲೆಕ್ಕೀ ರಸ, ತುಳಸೀ ರಸ, ಅಲ್ಲದ ರಸ ಇವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ವಾತವಿಧ್ಯಂಸ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅರ್ಧ ಗುಂಜಿಯಷ್ಟು ತೆಯ್ದು ಜೇನುಕುಪ್ಪು ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೨ ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರಗಳು:—ಕಸತ್ತಿರಿ, ಕೇಶರ, ಲವಂಗ, ಜಾಬೇಕಾಯಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಖಾರಗಣಿಸಿನ ರಸ ದಲ್ಲಿ ೧೦ ಪ್ರಹರಗಳ ವರೆಗೆ ಅರೆಯಬೇಕು. ನಂತರ ೨ ಗುಂಜಿಯಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಟ್ಟು, ಶಕ್ತಿಮಾನ, ವಯೋಮಾನಗಳಂತೆ ಅರ್ಧ ಇಲ್ಲವೆ ಇಡೀ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ತೆಯ್ಲು ಬೇನುತುಪ್ಪ ಮಿಶ್ರಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಒಹುತಃ ಒಂದೇ ಗುಳಿಗೆಯಿಂದಲೇ ಜ್ವರವಿಳಿಯುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ವಾಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಇದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾತ್ರೆಯಾಗಿದೆ.

೩ ಅವ್ಯುತ ಸಂಜೀವಿನಿ ಸರ್ವಾಂಜನ:—(ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ವಾಯುಗಳಿಗೆ) ಜಾಪಾಳ ೧೦ ಭಾಗ, ಮೆಣಸು ೧ ಭಾಗ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ೧ ಭಾಗ, ಪಾರಜ ೧ ಭಾಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುಟ್ಟಿ ನೀರಲ ಹಾಗೂ ಲಂಬೀರಸಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ೭ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಅರೆಯಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟು, ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಬೇನುತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಖಾರಗಣಿಸಿನ ರಸ ಇಲ್ಲವೆ ತುಳಸೀ ರಸ, ಇಲ್ಲವೆ ಬಿಸಿ ನೀರಲ್ಲಿ ತೆಯ್ಲು ಅಂಜನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

೪ ಬಂಗಾರದ ವರ್ಕಿನ ೧೦ ಪಾನುಗಳು, ಜಿಗರೆಯ ಕಚ್ಚಾಕೋಡು ಅರ್ಧತೊಲಿ, ಬೆಡಲಬೇರು ೨ ತೊಲಿ, ಶುಂಠಿ ೧ ತೊಲಿ, ನೀರು ೧೨೦ ತೊಲಿ ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ ಸೋಸಿ ಒಂದು ಸೀನೆ ತುಂಬಿದಬೇಕು. ಸೋಸುವದಕ್ಕೆ ತಂತಿಯ ಝರಡಿಯನ್ನು ಸಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಸ್ಫುಟಿತವಿದ್ದ, ಬಡಬಡಿಸುವ, ವಾಯುವಿನಿಂದ ಗುದುಮುರಿಗೆ ಹಾಕುವ ಸನ್ನಿವಾತದ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಧಪ್ರಹರದ ಅಂತರದಿಂದ ೩ ಸಾರೆ ಕುಡಿಸಿದರೆ ಅವೆಲ್ಲ ದುಷ್ಟಿಹ್ನಗಳು ಲೋಪವಾಗುತ್ತವೆ. ೩ ಸಾರೆ ಕೊಟ್ಟರೂ ಗುಣದೋರದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಪ್ರಹರದ ನಂತರ ಪುನಃ ಆ ಕಪಾಯ ಕೊಡಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಯೋಗವು ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಬಂಗಾರದ ವರ್ಕಿನ ಬದಲು ಕೆಲವರು ಬಂಗಾರದ ಪಾಟ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಪುತ್ಥಳಿಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ವರ್ಕ ಹಾಕುವದೇ ಹೆಚ್ಚು ಗುಣಕಾರಕವಾಗಿದೆ.

೫ ಸಂಜ್ಞಾ ಪ್ರಶೋಧಾಂಜನ:—ಸಮುದ್ರಶೋಕನ ಬೀಜ, ಅಂಟಾಳ ಕಾಯಿ, ಭೂತಕೇಶಿ, ಮಾವಳ್ಳಿಬೀಜ, ತುತ್ತೆ ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅರೆದು ಅರಿವೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಸಿದ ಪುಡಿಯನ್ನು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಉದಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ವಾಯುವಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ಫುಟಿಹೊಂದುವನು; ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವಾತ, ಶ್ಲೇಷ್ಮ, ಶಿಶೋವ್ಯಥಾ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಹೋಗುವವು. ಇದರ ಅಂಜನವನ್ನೂ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

೬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ ರಸ:—ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ ೧೬ ಭಾಗ, ಕೋಳಿಕುಕ್ಕನ ಗಿಡ ೮ ಭಾಗ, ನೇಪಾಳದ ಬೇರು ೪ ಭಾಗ, ವಾರಜ ೧ ಭಾಗ, ಗಂಧಕ ೧ ಭಾಗ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ೭ ದಿನ ಅರೆದು, ೨ ಗುಲಗಂಜಿಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ, ಅಂಥದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಮೂಲ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಜೇನು ತುಪ್ಪಗಳೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಪಥ್ಯವಿಲ್ಲ. ವೊಸರು, ಅನ್ನ, ಸಕ್ಕರೆ, ತಣ್ಣೀರು, ಮಜ್ಜೆಗೇಅನ್ನ, ಸ್ನಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ಔಷಧದಿಂದ ೧೩ ಪ್ರಕಾರದ ಸನ್ನಿವಾತಗಳೂ, ಹೊಟ್ಟೆ ಶೂಲಿ, ಬಾವು, ಸಾಮ-ನಿರಾಮಜ್ವರ, ತರುಣ ಜ್ವರ, ಜೀರ್ಣಜ್ವರಗಳೂ ಹೋಗುತ್ತವೆ.

೭ ಗೋವಿನಬಳ್ಳಿಯ ಪಂಚಾಂಗದ ಕಾಫೇದೊಳಗೆ ಹಿಪ್ಪಲೀವುಡಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೮ ಅಂಜನ:—ಕಾಗದಲಿಂಬೀಹಣ್ಣು ಹೆಚ್ಚಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಜಾಸಾಳದ ಬೀಜ ಮತ್ತು ಮೆಣಸು ತುಂಬಿ ಆ ಹಣ್ಣನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ೨ ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹುಗಿದಿಡ ತಕ್ಕದ್ದು. ನಂತರ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು, ಆ ಔಷಧವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಲಿಂಬೀಹುಳಿಯಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಉದ್ದನ್ನ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿಡಬೇಕು. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಖಾರಗೇಣಿಸಿನ ಹಾಗೂ ಲಿಂಬೀಹಣ್ಣಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ತಯ್ಯು ಅಂಜನ ಮಾಡುವದು. ಇದರಿಂದ ಉನ್ನಾದವಾಯು, ಸನ್ನಿವಾತ, ಆಪಸ್ಮಾರ, ಪಟಕಿರೋಗ, ಚಳಿಚಳಿಯಾಗುವದು, ಹೆಚ್ಚು ಬೆವರು ಬರುವದು ಮುಂತಾದ ವಿಕಾರಗಳು ಹೋಗುವವು.

೯ ಪ್ರತಾಪ ಲಂಕೇಶ್ವರ:—ಹಸೇಉತ್ತರಾಣಿ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಮೂಲದ ಬೇರುಗಳನ್ನು ತಂದು ರಸ ತೆಗೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವಾರಜ, ಅಭ್ರಕಭಸ್ಮ, ಶುದ್ಧ ಇಂಗುಳೀಕ, ಶುದ್ಧ ಹರದಾಳ ಮತ್ತು ಒಳೆಗಾರ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುಟ್ಟಿ ೭ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಅರೆಯಬೇಕು. ನಂತರ ಅದಕ್ಕೆ ನೆಲಿತಾಳೇ ರಸದ ೩ ಭಾವನೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ದೀರ್ಘತರ್ಪಲಾಕಾರದ ಬಾಟಲಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತುಂಬಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ(ಸಾತಮಾತ) ಅರಿವೆ, ಕೆಸರು, ಅರಿವೆ, ಕೆಸರು ಈ ರೀತಿ ೭ ಸಾರೆ ಕಟ್ಟಿ ಸಾಮ್ಯ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಒಣಗಿಸಿ ತೆಗೆದು, ಅದೊಳಗಿನ ವಾರಜದಷ್ಟೇ ರೌಪ್ಯ ಭಸ್ಮ, ತಾಮ್ರ ಭಸ್ಮ, ತವನ ಭಸ್ಮ, ಲೋಹ ಭಸ್ಮ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಧುತೇಗು, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಚಿತ್ರಮೂಲ, ಗುಗ್ಗುಳ, ಕಲ್ಲಂಟು, ಹುಳಜುಕ್ಕ, ಇವನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅದರರ್ಧ ಭಾಗ ಶುದ್ಧ ನೇಪಾಳದಬೇರು ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದ; ಸುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದ; ಮದುಗುಣಿಕೆಯ ರಸದ; ತ್ರಿಫಲದ ಕಸಾಯದ; ಜೊಗಬೇರಸದ ಮತ್ತು

ವಿವಿಧ ಪಿತ್ತದ ಹೀಗೆ ೭ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾವನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಅದಕ್ಕೆ ನೇಪಾಳದ ಬೇರನ ಧೂಪ ಕೊಡಬೇಕು. ತದನಂತರ ಸಮುದ್ರಶೋಕನ ಬೀಜದ ಕಸಾಯ, ಉತ್ತರಾಣೀ ಬೀಜದ ಕಸಾಯ, ಚಿತ್ರಮೂಲದ ಕಸಾಯ, ಮಾಸಳ್ಯ ರಸ ಇದರಲ್ಲಿ ಅರೆದು, ಗುಲಗಂಜಿಯುಳ್ಳ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿದಬೇಕು. ಅಂಥದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಮೂಲದ ಮತ್ತು ಖಾರಗೇಣಸಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವದು. ಇದರಿಂದ ತೀವ್ರವಾದ ಹುಚ್ಚು-ಮುಬ್ಬುಗಳೂ, ವಿಸ್ಮೃತಿಯೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಛೇದ ಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ಗುಳಿಗೆಯ ಪುಡಿಯನ್ನೂ ಅಲ್ಲದ ರಸವನ್ನೂ ಹಾಕಿ ತಿಕ್ಕಬೇಕು ಹೆಚ್ಚು ಗಿಟಕಿರದಿದ್ದರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ತಣ್ಣೀರು ಸುರುವಬೇಕು. *ಬೀಸಣಿಕೆಯಿಂದ ಗಾಳಿಹಾಕಬೇಕು. ರೋಗಿಗೆ ಉಣ್ಣುವ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೆ ವೊಸರೂ ಅನ್ನ ಸಕ್ಕರೆ ಉಣಬಡಿಸಬೇಕು. ಬೇರಿಗೆ ಪುಡಿಹಾಕಿದ ಮಜ್ಜಿಗೆಯನ್ನು ಕುಡಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ಪಾರಜ ದಿಂದಂಟಾಗುವ ದಾಹವು ಶಾಂತವಾಗುವದು. ಬಳಿಕ ಚಂದನ ಕರ್ಪೂರಗಳನ್ನು ಮೈಗೆ ಸವರಬೇಕು. ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾತವಿಕಾರದವನಿಗೆ ಈ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಸ್ವಂಧಲವಣ, ಚಿತ್ರಮೂಲ ಮತ್ತು ಗುಗ್ಗುಲಗಳೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಕಾಮಣಿ, ಕ್ಷಯ, ಪಾಂಡುರೋಗದವರಿಗೆ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಸುವರ್ಣಮಾಕ್ಷಿಕಗಳೊಡನೆ ಕೊಡುವದು; ಮತ್ತು ಸರ್ವ ರೋಗಗಳಿಗೆ ರೋಗೇಣೀಕ್ಷ ಅನುಪಾನ ದೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಪ್ರತಾಪಲಂಕೇಶ್ವರ ಮಾತ್ರೆಯು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಿರುತ್ತದೆ.

೨೦ ಕರ್ಣಮೂಲ.

ಅಕ್ಷಣ: —ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತದನಂತರ ಕಿವಿಯ ಬೊಡ್ಡೆಗೆ ಗಂಟಾಗುವದು ಇಲ್ಲವೆ ಬಾವು ಬರುವದು ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಮೂಲವೆನ್ನುವರು. ಈ ಗಂಟು ಹಾಗು ಬಾವುಗಳು ಪ್ರಾಣಘಾತಕಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ವಿಕಾರ ಬೊಳಗಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಕೃಚಿತ್ತಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಗಂಟು ಇಲ್ಲವೆ ಬಾವು ಜ್ವರಕ್ಕೆ ವೊದಲು ಉಂಟಾದರೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವದು. ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಬಂದರೆ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವು ಜ್ವರ ನಿಂತ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾದರೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಕರ್ಣಮೂಲಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ರಾಸನೆ, ಶುಂಠಿ, ಮಾದಾಳದ ಬೇರು, ಮರಲರಿಪಿಣ, ಟಿಕ್ಕಿ, ದಿಣ್ಣಿ ಬೇರು ಇವನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ತಯ್ಯು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಕರ್ಣಮೂಲವು ಹೋಗುತ್ತದೆ.

೨ ಕರ್ಣಮೂಲವು ಒಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಜುಕಿತ್ವಾ ಪ್ರಭಾಕರ ಗ್ರಂಥದೊಳಗಿನ ಉಪದಂತ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯೋ ಅವ ನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

೩ ಇಂಗು, ಅರಿವಿನ ದೇರು, ಕಾಡಕವಡೀಕಾಯಿ, ಸ್ವಂಧಲವಣ, ದೇವ ದಾರು, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳ ಚಾರ್ಣವನ್ನು ಎಕ್ಕೀಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅರೆದು, ಅದರಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪ ಕೂಡಿಸಿ, ಕೈಯಾಡಿ ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಬಹು ತೀವ್ರ ಗುಣವಾಗು ವದು.

೪ ಅರ್ಧತೊಲಿ ಬಜಿ, ೧೦ ಬಳೆಕ್ಕಳ್ಳಿ ಬೀಜ ಇವುಗಳನ್ನರೆದು ಹಚ್ಚಿದರೆ ೩ ಲೇಪಗಳೊಳಗೆ ಕರ್ಣಮೂಲದ ನಾಮಶೇಷವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ಕಂಚಾಳ ಗಿಡದ ತೊಗಟೆಯ ಕಪಾಯ ಕುಡಿಸಿ, ಶುಂಠಿ ಮತ್ತು ನೇಪಾಳಬೀಜ ಇವುಗಳನ್ನು ತೆಯ್ದು ಗಂಟಿನ ಇಲ್ಲವೆ ದಾವಿನ ಮೇಲೆ ಹಚ್ಚಬೇಕು.

೬ ಬೆಲ್ಲ, ಗುಗ್ಗುಲಿ, ಚಿತ್ರಮೂಲ. ಸಾಸಿವೆ ಇವನ್ನು ನೀರಲ್ಲರೆದು ಹಚ್ಚಬೇಕು.

೭ ಬಿಳೀಹೂವಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿಯೆ ಗಡ್ಡಿಯನ್ನು ಹರೆದು, ಅದ ರಲ್ಲಿ ೨ ಕೇರು ಹಾಕಿ ಅರೆದು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕುಚ್ಚಿ ಇಳಿಸುವಾಗ ಬೆಲ್ಲ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅದಿರೆಯವ್ವು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಬೇಕು. ಇವನ್ನು ದಿನಾಲು ೨ ಗುಳಿಗೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳ ತಕ್ಕದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ವರ್ಜ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳು:—ಇಂಗು, ಸಾಸಿವೆ, ಅವರೇಕಾಯಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅವರೆ, ಎಳ್ಳೆಣ್ಣೆ, ಖಾರ, ಹುಳಿಗಳು ವರ್ಜ್ಯ. (ಇದು ತೆಲಗುದೇಶದ ಘನವಾಲಿಯ ಔಷಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.)

೮ ಜಿಗಣೇ ಹಚ್ಚಿ ಸಾಕಷ್ಟು ರಕ್ತ ತೆಗೆಯಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಗ್ಲಾಫಿ ಬಂದರೆ ತುಪ್ಪ ಕುಡಿಸಬೇಕು.

೯ ಹುಣಸೀ ರಾಡಿ ಕಾಸಿ ತೇವಿದ್ದಂಥ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸುರುವ ಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅದರ ಲೇಪವನ್ನು ಕರ್ಣಮೂಲಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೧೦ ನೇಪಾಳದ ಬೇರನ್ನು ಲಿಂದೀ ಹುಳಿಯಲ್ಲಿ ತೆಯ್ದು ಕರ್ಣಮೂಲಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಬೇಕು.

೧೧ ಕರ್ಣಮೂಲದ ಗಂಟಿಗೆ ಪೋಟೀಸು ಕಟ್ಟಿ ಅದನ್ನು ಹಣ್ಣುಮಾಡ ಬೇಕು; ಅದು ಒಡೆದ ಮೇಲೆ ಹಳೇ ತುಪ್ಪ ಇಲ್ಲವೆ ಮಲಮನ್ನು ಬತ್ತಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಅದರ ಛಿದ್ರದೊಳಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಕೀವು ನೋರು ವದಲ್ಲದೆ ಗಾಯವು ಮಾಯಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಒಳಗೆ ದೋಷವುಇದರೆ ಹಣ್ಣಾಗಿ ಎದೆಗೆ ಇಳಿಯ ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವೆ ಮೂಗಿನಿಂದ ನೋರಹತ್ತುತ್ತದೆ.

೧೨ ಸನ್ನಿಪಾತಜ್ವರದೊಳಗಿನ ೨ನೇ ಕಲಮಿನ ಕಿರಿಶಿವಣಿ ವೊದಲಾದ ವನಸ್ಪತಿಗಳ ಕಪಾಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

೧೩ ಯಾವುದೊಂದು ಲೇಪದಿಂದ ಕರ್ಣಮೂಲವು ಕಡಿಮೆಯಾಗದೆ, ಬಾವು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಶಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅನ್ಯ ಉಪಾಯದಿಂದ ರಕ್ತತೆಗೆಯಬೇಕು. ಗಂಟು ಹಣ್ಣಾದರೆ ಒಡೆದು ಅದಕ್ಕೆ ವ್ರಣದ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೧೪ ನುಗ್ಗೀತೊಗಟೆ ಮತ್ತು ಸಾಸಿವೆ ಇವುಗಳನ್ನರೆದು ಕರ್ಣಮೂಲಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚ ಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಗಂಟು ಹಾಗೂ ಬಾವುಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೫ ಕರ್ಣಮೂಲದ ಬಾವಿಗೆ ವೊದಲು ಬೆಗಣಿ ಹಚ್ಚಿ ರಕ್ತತೆಗೆದು ಮರು ಬಿನ ಬಾವಿಗೆ ಸಾಸಿವೆ, ಸೈಂಧಲವಣ, ಬಜಿ ಇವುಗಳನ್ನು ನೀರಲ್ಲರೆದು ಹಚ್ಚ ಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಬಾವು, ಗಾಯ ಮತ್ತು ನೋವುಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ.

೨೧ ವಾತೋಲ್ಬಣ ಸನ್ನಿಪಾತ.

ಲಕ್ಷಣ:—(ಯೋಗತರಂಗಿಣಿ) ಜ್ವರ, ತೃಷೆ, ಗ್ಲಾಢಿ, ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಶೂಲ, ಣ್ಣ ಮಂದಾಗೋಣ, ಎಣನಗಂಡ ಮತ್ತು ಮಂಡೆಗಳ ನೋವು, ಹೈರಾಣ ಗುವದು, ದಾಹ, ಬಲಹೀನತೆ, ಮುಖ ಮತ್ತು ಮಲಮೂತ್ರಗಳ ವರ್ಣವು 'ಂವಾಗೋಣ, ಶೂಲ, ನಿದ್ರಾನಾಶ, ಗುದಭೇದ, ಮೂತ್ರಾಶಯವು ಸಂಕುಚಿತ ಗೋಣ, ಅಂಗಭೇದ, ವಿಲಾಸ, ಮೂರ್ಛೆ, ಒದರೋಣ, ಅಳೋಣ ಇವೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಸನ್ನಿಪಾತದಲ್ಲಿ ವಾತವಿಕಾರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ವಾತೋಲ್ಬಣ ಸನ್ನಿಪಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

ಸನ್ನಿಪಾತದೊಳಗಿನ ೨ನೇ ಕಲಮಿನ ಕಿರಿಶಿವಣಿ ವೊದಲಾದ ಔಷಧಗಳ ಪಾಯ ಕೊಡಬೇಕು.

೨ ಎಕ್ಕೇಬೇಕು, ನೆಲಇಂಗಳ, ದೇವದಾರು, ನೆಲಬೀವು, ರಾಸನೆ, ಲೆಕ್ಕೇ ಲಿ, ಬಜಿ, ಟಕ್ಕರಿಕೆ, ನುಗ್ಗೀತೊಗಟೆ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿಬೇಕು, ಕಾಡು ಣ್ಣಸಿನ ಬೇಕು, ಮೆಣಸು, ಶುಂಠಿ, ಅತಿಬಜಿ, ಕಾಡಿಗ್ಗರಗು ಇವುಗಳ ಪಾಯದಿಂದ ಸನ್ನಿಪಾತ, ಧನುರ್ವಾತ, ಹಲ್ಲುಗಿಟಕಿರಿಯೋಣ, ಬೆವರು, ಬ್ಬುಸ, ಬಾಣಂತಿರೋಗ ಇವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ ಮತ್ತು ಪಂಚಮೂಲ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಔಷಗಳು ಬಲವಾಗಿದ್ದಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಬಿಸಿಯಾದದ್ದನ್ನೂ, ಮಂದದೋಷಗಳ ಗ ಸುಖೋಷ್ಣವಾದದ್ದನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕು.

೪ ಗಂಟಾಭಾರಂಗಿ, ನೆಲಬೇವು, ಬೇವು, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಒಜಿ, ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಅಡಸಾಲ, ಕಾಡಕವಡೇಬೇರು, ರಾಸನೆ, ನೆಲಗಂಗಳ, ಪಡವಲು, ದೇವದಾರು, ಅರಿಸಿಣ, ವಾದಂಬೇರು, ಲೋಧನಚಕ್ಕಿ, ಒಂದೆಲಗ, ಮರಅರಿಸಿಣ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ತಿಗಡಿ, ಅತಿಒಜಿ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ನಿರಾಮೆಬಳ್ಳಿ, ಅಗಲುಶುಂಠಿ, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಕೋಡುಮುರುಕನಬೀಜ, ತ್ರಿಫಲ, ಕಚೂರ, ಕಟುಕರೋಣಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಒಗೆಯ ಸನ್ನಿಪಾತಗಳೂ, ಮನ್ಯಾಸ್ತ್ರಭಮತ್ತು ಗುಡಾಮಯ, ಹಿಕ್ಕಾ, ಭ್ರಮೆ, ಮೂರ್ಛೆ, ಶೀತ, ಶ್ವಾಸ, ಬಲಾಸ, ಏಣಕೆಮ್ಮು ವಾಯುಹೃದ್ರೋಗ, ಮಲಾವಶ್ಯಂಧಗಳೂ ನಾಶವಾಗುವವು.

೨೨ ಪಿತ್ತೋಲ್ಬಣ ಸನ್ನಿಪಾತ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಇದರಲ್ಲಿ ಪಿತ್ತವು ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಲ-ಮೂತ್ರಗಳು ಕೆಂಪು, ದಾಹ, ಬೆವರು, ಶಕ್ತಿಕ್ಷಯ ಮತ್ತು ಮೂರ್ಛೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಸನ್ನಿಪಾತದಲ್ಲಿ ಶೀತೋಷಜಾರ ಮಾಡಿದರೆ, ಕಫ, ವಾಯು, ಇವುಗಳ ಪ್ರಕೋಪವಾಗಿ ಬಿಕ್ಕು, ಶ್ವಾಸ ಕಣ್ಣಿಗೆಮೆಟ್ಟು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣವಾಗುತ್ತವೆ.

ಪಿತ್ತೋಲ್ಬಣ ಸನ್ನಿಪಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಕಚೂರ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ದುಷ್ಟವುಡೆಟ್ಟು, ನೆಲಿಂಗಳ, ಕೋಡುಮುರುಕನಬೀಜ, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಕಟುಕರೋಣಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಮಾಡಬೇಕು.

೨ ನೆಲಬೇವು, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಅಗಲುಶುಂಠಿ, ಶುಂಠಿ, ಜಾಳದಬೇರು, ಕಮಲದ ನೂಲು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವನ್ನು ಆರಿಸಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೩ ಫಾಲಸಾ, ತ್ರಿಫಲ, ದೇವದಾರು, ಕಿರಿಶಿವಣಿ, ಚಂದನ, ಪದ್ಮಕಾಶ್ಯ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಉರಹೊನ್ನೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಟ್ಟಿ ರಾತ್ರಿ ನೀರೊಳಗೆ ನೆನಿ ಹಾಕಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ಆರಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಪಿತ್ತಾಧಿಕ ಸನ್ನಿಪಾತವು ಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೪ ಚಂದನ, ಪದ್ಮಕಾಶ್ಯ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಉರಹೊನ್ನೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಜಿಡ್ಡೆ ತಣ್ಣೀರಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ನೆನೆಹಾಕಿ, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನೋಸಿ, ನೀರು ಕುಡಿಯಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಪಿತ್ತಾಧಿಕ ಸನ್ನಿಪಾತದ ನಾಶವಾಗುವುದಿ.

೨೩ ಕಘೋಲ್ಪಣ ಸನ್ನಿವಾತ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಇದರಲ್ಲಿ ಕಘದೋಷವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು ಆಲಸ್ಯತನ, ಆರುಚಿ, ಒಕರಿಕೆ, ದಾಹ, ಶಲೆ ತಿರುಗುವದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೊಗಸುಲ್ಲದಿರುವದು, ಭ್ರಮೆ, ಮಬ್ಬು ಮತ್ತು ಕೆಮ್ಮು ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಕಘೋಲ್ಪಣ, ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು:—

೧ ನೆಲಗುಳ್ಳದೀರು, ಗುಕ್ಕು, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಕಡಲೀರ, ದುಷ್ಟಪುಜೆಟ್ಟು, ನೆಲಾಂಗಳ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ಕಹಿ ಪಡುವಲ, ಕಟುಕರೋಣಿ, (ಇದಕ್ಕೆ ಬೃಹತ್ಯಾದಿ ಗಣವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ) ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಈ ಕಸಾಯದಿಂದ ಕಘೋಲ್ಪಣ ಸನ್ನಿವಾತ, ದಮ್ಮು ವೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಉಪದ್ರವಗಳ ನಾಶವಾಗುವದು.

೨ ಹಿಪ್ಪಲಿಬೀರು, ದೇವದಾರು, ಕೋಡಮುರುಕನಬೀಜ, ವಾಯವ ಡಂಗ, ಒಂದೆಲಗ, ಕಾಡಿಗ್ಗರುಗು, ಚಿತ್ರಮೂಲ, ತ್ರಿಕಟು, ಕಿರಿಶವಣಿ, ತಾವರೆ ಗಡ್ಡೆ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ೧ ಮಾಸ ತೂಕ ಗುಗ್ಗುಳದ ಪುಡಿಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು.

೩ ರಾಸನೆ, ಅರಳೀಕಾಯಿ, ಗುಕ್ಕುದಬೀರು, ನೆಲಗುಳ್ಳದೀರು, ಲಕ್ಕಿ, ಅಗಲತುಂತಿ, ಬಜಿ, ಕಾಡುಮೆಣಸಿನಬೀರು ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾಸ ತೂಕ ಗುಗ್ಗುಳದ ಪುಡಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಸನ್ನಿವಾತ, ಬೆವರು, ಶೀತ, ಬಡಬಡಿಕೆ, ಶೂಲಿ, ದಮ್ಮು, ಕಘಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೨೪ ತ್ರಿಯುಲ್ಪಣ ಸನ್ನಿವಾತ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಇದು ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಜ್ವರ, ಮೈ ನೋವು, ನೆತ್ತಿಯಶೋಷ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬಲಹೀನತೆ, ಹೊಟ್ಟೆಯುದ್ದೋಣ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಬ್ಬು, ಆರುಚಿ, ಶ್ವಾಸ, ಒಣಕೆಮ್ಮು, ಶ್ರಮ, ಭ್ರಮೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ತ್ರಿಯುಲ್ಪಣ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಶುಂತಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡಿ, ತ್ರಿಫಲ, ಬೇವು, ಕಹಿ ಪಡುವಲ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಕೋಡುಮುರುಕನಬೀಜ, ನೆಲಬೇವು, ಅಮೃತ ಬಳ್ಳಿ, ಅಗಲತುಂತಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಿಂದ ತ್ರಿದೋಷಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ಶುಂತಿ, ಹವೀಜ, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಪದ್ಮಕಾಷ್ಠ, ರಕ್ತಚಂದನ, ಬೇವು, ಕಹಿಪಡುವಲ, ತ್ರಿಫಲ, ಜೈಷ್ಠಮಧು, ಕಲ್ಲ ಕಡಲೀಬೀರು, ಸಕ್ಕರಿ,

ಕಟುಕರೋಣಿ, ದೊಡ್ಡ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿದೊಳಗಿನ ತಿಳುಲು, ನೆಲಬೇವು. ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ದಶಮೂಲ, ಮತ್ತು ನೆಲಗುಳ್ಳ ಬೇರು ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಿಂದ ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪವಾದ ಸನ್ನಿವಾತವು ಕೂಡ ನಾಶವಾಗುವದು.

೨೫ ತಂದ್ರಾ (ಮುಬ್ಬು.)

ಲಕ್ಷಣ:—ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಮುಬ್ಬು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಹಂಚಿಕೆಗಳಿಂದಲೇ ಕಳೆಯಬೇಕು. ಇದು ಜ್ವರದೊಳಗಿನ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ ಉದದ್ರವವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಆಮಾಶಯದೊಳಗೆ ಅಮ ಮತ್ತು ಕಫಗಳ ಸಂಚಯವಾಗುವದೋ ಆಗ ದೃಢಸನ್ನಿವಾತವಾಗಿ ಜ್ವರ ಶಾಂತವಾಯಿತೆಂದರೆ ಆ ರೋಗಿಗೆ ಮುಬ್ಬು ಬರುವದು ಖಂಡಿತವು. ಅವನು ಅನ್ನದ ರಸ, ಹಾಲು ಇವುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವದರಿಂದಲೂ, ಹಗಲು ನಿಶ್ಚಿ ಮಾಡುವದರಿಂದಲೂ ಅವನ ಕಫವು ಪ್ರಕೋಪವಾಗಿ, ವಾಯುವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ, ನರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ರೋಗಿಯು ಕಣ್ಣುಗಳು ಸದಾ ಅರ್ಧ ಮರ್ಧ ಮುಚ್ಚಿದಂತಾಗುತ್ತವೆ; ಇಲ್ಲವೆ ನೆಟ್ಟಗ್ಗಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದು, ಒಳಗಿನ ಗೊಂಬೆಗಳು ತಿರುಗಿರುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಕಣ್ಣುಗುದ್ದೆಗಳು ಚಂಚಲವಾಗಿ ತೇಜೋಹೀನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕಣ್ಣು ರಿಪ್ಪೆಗಳು ಅಚಂಚಲವಾಗಿದ್ದು, ಬಾಯಿ ತೆರೆದಂತೆಯೂ, ಹಲ್ಲುಗಳು ಹೊರಗೆ ಹಾದಂತೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಆ ರೋಗಿಯು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅಂಗಾಶ ಮಲಗುವನು ಅವನ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಜಿಗುಟು ಹಾಗೂ ಶಂಕುಯುಕ್ತವಾದ ಸ್ರಾವವು ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಕಂಠಮಾರ್ಗದ ರೋಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದಾಗ ತ್ರಿರಾತ್ರಿಗಳೊಳಗೇ ಸಾಧ್ಯವು. ಬಳಿಕ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಮುಬ್ಬಿಗೆ ಉಪಾಯಗಳು:—

೧ ಲೋಹಪ್ರಸ, ಬಿಳಿ ಲೋಧನ ಚೆಕ್ಕ, ಮೆಣಸು ಮತ್ತು ಗೋರೋಜನ ಇವುಗಳನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ತೆಯ್ದು ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆ ಅಂಜನ ಮಾಡಬೇಕು.

೨ ಸೈಂಧಲವಣ, ಮನಸೀಲ, ತ್ರಿಕಟು ಇವುಗಳನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ತೆಯ್ದು ಅಂಜನ ಮಾಡಬೇಕು.

೩ ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವನ್ನು ಕಾದಿಗೆಯಂತೆ ಸಣ್ಣಾಗಿ ಅರೆದು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಉದಬೇಕು.

೪ ಜಾಜೀ ಹೂವು ಮತ್ತು ಎಲೆ, ಮೆಣಸು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಬಜಿ, ಸೈಂಧಲವಣ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕುರಿಯ ಉಚ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಬೇಕು.

ಇಲ್ಲವೆ ೨-೩ ಹನಿಗಳನ್ನು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಎಳೆಯಹಣ್ಣು ಬೀಳು. ಮಬ್ಬು ಇಳಿಸುವ ದಕ್ಕೆ ಇದೊಳ್ಳೇ ಔಷಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೫ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಕುದಿಸಿ ಅರೆಯಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಶುಂಠಿ ಚೂರ್ಣ, ಬೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಕೆಮ್ಮು, ಶ್ವಾಸ, ಮೂರ್ಛಾ, ಆರುಚಿ, ಮಬ್ಬುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೨೬ ಸನ್ನಿವಾತದ ಉಪಭೇದಗಳೂ, ಅವುಗಳ ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ.

ಸಂಧಿಕ ೭, ಅಂತಕ ೧೦, ರುಗ್ಗಾಹ, ೨೦, ಚಿತ್ತವಿಭ್ರಮ ೨೪, ಶೀತಾಂಗ ೧೫, ತಂದ್ರಿಕ ೨೫, ಕಂಠಕುಟ್ಟ ೧೩, ಕರ್ಣಕರ್ಣಂ, ಭಕ್ರಾಗ್ನೇತ್ರ ೮, ರಕ್ತಪೀವಿ ೧೦, ಪ್ರಲಾಪಕ ೧೪, ಜಿಹ್ವಕ ೧೭ ಮತ್ತು ಅಭಿನ್ಯಾಸಂ ೫ ಈ ದಿವಸಗಳು ಆಯುಷ್ಯದ ಪರಾವಧಿ ಕಾಲವು; ಆದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ರೋಗಿಯು ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಲೂ, ಅಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಸ್ಥೂಲ, ಕಾಲ, ದ್ರವ್ಯ, ಔಷಧಗಳ ಅಭಾವದಿಂದಲೂ ತಾತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸನ್ನಿವಾತದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಒರೆದಂತೆ ೧೩ ಪ್ರಭೇದಗಳುಂಟು.

ಸಾಧ್ಯಾಸಾಧ್ಯ ವಿಚಾರವು:—ಸಂಧಿಕ, ತಂದ್ರಿಕ, ಕರ್ಣಕ, ಕಂಠಕುಟ್ಟ ಜಿಹ್ವಕ, ಚಿತ್ತವಿಭ್ರಮ ಈ ಸನ್ನಿವಾತಗಳು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಅನ್ನಬಹುದು; ಆದರೆ ಉಳಿದ ೭ ಸನ್ನಿವಾತಗಳು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಮಾರಕಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

(೧) ಸಂಧಿಕ ಸನ್ನಿವಾತ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಸಂದಿಸಂದಿಗೆ ಬಾವು ಇಲ್ಲವೆ ಶೂಲಿ, ದೇಹಕ್ಕೆ ವಾತಬಾಧೆ, ಕಫ, ಸಂತಾಪ, ಒಲಹೀನತೆ, ನಿದ್ರಾನಾಶ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಸಂಧಿಕ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಶುದ್ಧವಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಅಭ್ರಕಭಸ್ಮ, ತ್ರಿಕೃತರಗಳು, ಜೀರಿಗೆ, ತ್ರಿಕಟು, ತ್ರಿಫಲ, ಉಪ್ಪು ಇವನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕುಟ್ಟಿ, ಚಿತ್ರಮೂಲದ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ೪ ಗುಲಗಂಜಿಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿಟ್ಟು ಅಂಥ ದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಿಪ್ಪಲಿಗಳೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಈ ಸಂಧಿಕಾರಿ ರಸವು ಸಂಧಿಕಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾಗಿದೆ.

೨ ಪಂಚಮೂಲ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಸೈಂಧಲವಣ, ಶುಂಠಿ ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಹುರುಳಿಯ ಕಪಾಯದೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು.

೩ ಲೆಕ್ಕಿ, ಗುಗ್ಗಲ, ಸಾಸುವೆ, ಬೇವಿನಎಲಿ, ಬೆಲ್ಲ ಇವುಗಳ ಧೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಸಂಧಿಕ ಸನ್ನಿವಾತದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೪ ದೇವದಾರು, ಕಚೂರ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ರಾಸನೆ, ಸುಂಠಿ, ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಗುಗ್ಗಲದ ಪುಡಿ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸಂಧಿವಾತದ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ಬಜಿ, ನೆಲಿಂಗಳ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಗೋರಬೆಗಿ, ದೇವದಾರು, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಸುಂಠಿ, ವೃದ್ಧದಾರು, ರಾಸನೆ, ಗುಗ್ಗಲ, ಅಶ್ವಗಂಧಿ, ಬೆಡಲಬೇರು, ಶತಾವರಿ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಿಂದ ಸಂಧಿಕಸನ್ನಿವಾತ, ಜಾಡ್ಯ, ಗ್ಲಾಸಿ, ಬವಳಿ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಘಾತಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೬ ಹಿಪ್ಪಲೀಬೇರು, ತಾರೀಕಾಯಿ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿಯೊಳಗಿನ ತಿಳಲು, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ಅಡಸಾಲ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಬೆಡಲೆಣ್ಣೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು. ಇದರಿಂದ ವಾಯುವಿಕಾರದಿಂದಂಟಾದ ಜಾಡ್ಯದ ನಾಶವು.

೭ ಸಂಧಿಕ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಲಂಘನ ಮಾಡುವದೊ, ಬೆವರು ಹೊರಡಿಸುವದೊ, ಬೆಪ್ಪ ಕಟ್ಟುವದೊ ಇವೆಲ್ಲ ಓತಕರಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಅವಯವಗಳು ಹಗುರಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ರೋಗಿಗೆ ಗಂಜಿ ಮುಂತಾದ ಹಗುರ ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

(೨) ಅಂತಕ ಸನ್ನಿವಾತ.

ಲಕ್ಷಣ:—ದಾಹ, ಸಂತಾಪ, ವೋಹ, ಶಲೆ ನಡುಗು, ಬಿಕ್ಕು ಮತ್ತು ಕೆಮ್ಮು ಇವೇ ವೋದಲಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಅಂತಕ ಸನ್ನಿವಾತವು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಅಂತಕ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ರಾಗೀಹಿಟ್ಟನ್ನು ಬಳ್ಳಿಳ್ಳಿ ರಸದಲ್ಲಿ ನಾದಿ ಅದರ ರೊಟ್ಟಿಗೆ ಎಣ್ಣೆ ಇಲ್ಲವೆ ತುಪ್ಪ ಹಚ್ಚಿ ಸುಟ್ಟು ಬಿಸಿ ಬಿಸಿಯಾಗಿರುವಾಗಲೆ ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ೨ ಪ್ರಹರಗಳ ನಂತರ ಅದನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ತೆಗೆದು ಮತ್ತೆ ಹೊಸ ರೊಟ್ಟಿ ಸುಟ್ಟು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಈ ಉಪಾಯದಿಂದ ಅಂತಕ ಸನ್ನಿವಾತದ ವ್ಯಥೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು. ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಆ ರಾಗೀ ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಬೆಡಲೆಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿ ಸುಡಬೇಕು. ವೈದ್ಯರು ಈ ಉಪಾಯದ ವಿಶೇಷ ಅನ್ವಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

೨ ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಅಡಸಾಲ, ಫಾಲಸಾ, ದೇವದಾರು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ರಾಸನೆ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಕೋಷ್ಠಕೊಳಂದನ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಜ್ವರ ಮತ್ತು ವ್ಯಥೆಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಅಂತಕಸನ್ನಿವಾತವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

೩ ಆನಂದಭೈರವ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲವೆ ತಂಕರೋಕ್ತ ಮೃತಸಂದೇಹಿನೀ ರಸ (ಮಾತ್ರ) ಕೊಡಬೇಕು.

(೩) ರುಗ್ಧಾಹ ಸನ್ನಿವಾತ.

ಲಕ್ಷಣ:— ನೀರಡಿಕೆಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ವಿಶೇಷ ಜ್ವರ, ವಿಶೇಷ ಸಂತಾಪದಿಂದ ಶರೀರದ ಗ್ಲಾನಿ, ತಲೆ ನಡುಗು. ಇದರಿಂದ ಗಂಟಲು, ಕುತ್ತಿಗೆ, ಗದ್ದಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಥೆ; ಉಬ್ಬುಸ, ಒಣಕೆಮ್ಮು ಮತ್ತು ಬಿಕ್ಕು ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಈ ರುಗ್ಧಾಹ ಸನ್ನಿವಾತವು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೂ, ಮಾರಕವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ರುಗ್ಧಾಹ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ರಕ್ತಚಂದನ, ಶುಂಠಿ, ಬಾಳದಬೇರು, ಕರೇಬಾಳದ ಬೇರು, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವನ್ನು ಆರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಈ ಸನ್ನಿವಾತವನ್ನು ಶಮನ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

೨ ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಕಕ್ಕೀ ಕಾಯೊಳಗಿನ ತಿಳಲು, ಕರೇದಾಕ್ಷಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಈ ಸನ್ನಿವಾತದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಒಂದೆಲಗ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಬಾಳದಬೇರು, ಕಕ್ಕೀ ಕಾಯಿ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಬಜಿ, ತ್ರಿಫಲ, ಕಾಡಮೆಣಸಿನ ಬೇರು, ಹೇವು, ಕಹಿ ಹೀರಿಕಾಯಿ, ದಶಮೂಲ, ನೆಲದೇವು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಸಕಲ ಪ್ರಕಾರದ ವಾತವ್ಯಾಧಿಗಳೂ ರುಗ್ಧಾಹ ಸನ್ನಿವಾತವೂ ಗುಣವಾಗುತ್ತವೆ.

೪ ಕರೀಲಗರು, ಕರ್ಪೂರ, ತದಕನ ಗಿಡ (ಆನೆಬೇಲ), ನಮಲ, ತಗರ, ಬಾಳದಬೇರು, ಚಂದನ ಮತ್ತು ರಾಳ ಇವುಗಳ ಧೂಪವನ್ನು ಈ ಸನ್ನಿವಾತದ ರೋಗಿಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುವದು ಹಿತಕರವಾಗಿದೆ.

೫ ಹವೀಷ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ರಾತ್ರಿ ನೀರಲ್ಲಿ ನೆನೆ ಹಾಕಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅದರ ಗಂಜೀ ಮಾಡಿ ಆರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅಂತರ್ದಾಹ ಮತ್ತು ಪಿತ್ತಜ್ವರಗಳ ಶಮನವಾಗುವದು.

೬ ರುಗ್ಧಾಹ ಸನ್ನಿಪಾತಕ್ಕೆ ಲೇಪ:—ದಾರೀನೊಪ್ಪ, ಚಂದನ, ದೇವಿನ ಸೊಪ್ಪು ಇವುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ನುಣ್ಣಿಗೆ ಅರೆದು, ಅಂಗಾಲಿಗೆ ಬದಿದರೆ ರುಗ್ಧಾಹವು ಶಾಂತವಾಗುವದು.

೭ ದಾಹ-ವಾಂತಿಗಳಿಂದ ಬಳಲುವ, ಅನ್ನ ಸೇರದಿರುವ, ನೀರಡಿಕೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ರೋಗಿಗೆ ಭತ್ತದ ಅರಳಿನ ಹಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಮತ್ತು ಜೇನು ತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ತಿನಿಸಬೇಕು. ಶಾಂತವಾಗುವದು.

(೪) ಚಿತ್ರವಿಭ್ರಮ ಸನ್ನಿಪಾತ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಯಾವುದೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ದೇಹಕ್ಕೆ ಪೀಡೆ, ಭ್ರಮೆ, ಉನ್ಮಾದ, ಸಂತಾಪ, ವೋಹ, ವೈಕಲ್ಯ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಬ್ಬು, ನಗುವದು, ಹಾಡುವದು, ಕುಣಿಯುವದು, ಬಡಬಡಿಸುವದು ಇವೇ ವೇದದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರವಿಭ್ರಮಸನ್ನಿಪಾತವೆನ್ನುವರು. ಇದು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಸರಿ.

ಚಿತ್ರವಿಭ್ರಮ ಸನ್ನಿಪಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ದೇವದಾರು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ನೆಲ್ಲಿ ಜೆಟ್ಟು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಕಕ್ಕಿಕಾಯೊಳಗಿನ ತಿಳಲು, ನೆಲದೇವು, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಕಹಿಪಡುವಲು ಇವುಗಳ ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದೆಲಗ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಬಾಳದಬೇರು, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಕಕ್ಕಿಕಾಯೊಳಗಿನ ತಿಳಲು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಕಡುವಾಳ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಿಂದ ಈ ಸನ್ನಿಪಾತದ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ಇಪ್ಪಿಕೊಗಟೆ, ನಬಲ, ಬುರುಲ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕೆಂಪು (ತೊರೆ) ಮತ್ತಿ ಕೊಗಟೆ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ತಾಲಕಣಿ, ರಕ್ತಚಂದನ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯವು ಈ ರೋಗಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾಗಿದೆ.

೩ ಒಂದೆಲಗ, ಬಜಿ, ಶತಾವರಿ, ತ್ರಿಫಲ, ಕಕ್ಕಿ, ನೆಲದೇವು, ಬೆವು, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಕರೇದ್ರಾಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ದಶಮೂಲ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯವು ಚಿತ್ರವಿಭ್ರಮ ಹಾಗೂ ರುಗ್ಧಾಹಸನ್ನಿಪಾತಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ.

೪ ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಕರೇದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಕಡುವಾಳ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ದೇವದಾರು, ಕಕ್ಕಿಕಾಯಿ ತಿಳಲು, ಒಂದೆಲಗ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯವು ಚಿತ್ರವಿಭ್ರಮ ಸನ್ನಿಪಾತವನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

೫ ಜೊಗಟೆನೊಪ್ಪಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ಶುಂಠಿ-ಬೆಣ್ಣೆಗಳನ್ನು ತಯ್ಯು, ನಸ್ಯ ಮಾಡಿಸಿದರೆ(ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೆ)ಚಿತ್ರವಿಭ್ರಮಸನ್ನಿಪಾತದ ನಾಶವಾಗುವದು.

(೫) ಶೀತಾಂಗಸನ್ನಿಪಾತವು

ಲಕ್ಷಣ:—ದೇಹವು ಬಹು ತಣ್ಣಗೆ, ನಡುಗು, ಶ್ವಾಸ, ಬಿಕ್ಕು, ದೇಹ ಶೈಥಿಲ್ಯ, ದನಿಯ ಕುಗ್ಗು, ಅಂತರ್ದಾಹ, ಅಲ್ಪಾಯಾಸದಿಂದಲ ಶ್ರಮ, ಸಂತಾಪ, ಕೆಮ್ಮು, ವಾಂತಿ ಮತ್ತು ಅತಿಸಾರ ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸನ್ನಿಪಾತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಶೀತಾಂಗಸನ್ನಿಪಾತವೆನ್ನುವರು.

ಶೀತಾಂಗಸನ್ನಿಪಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಕಪಾಯ:—ಎಕ್ಕೇಬೇರು, ಜೇರಿಗೆ, ತ್ರಿಕಟು, ಗಂಟು ಭಾರಂಗಿ, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ದುಷ್ಟಪುಷ್ಕಟ್ಟು, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯವನ್ನು ಗೋಮೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ ತಾತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೀತಾಂಗ ಸನ್ನಿಪಾತ, ವೋಹ, ಶ್ವಾಸ ಮತ್ತು ಕಫವೃದ್ಧಿಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ಮಾದಾಳ, ನೆಲಬೇವು, ಹಿಪ್ಪಲಿಬೇರು, ದೇವದಾರು, ದಶಮೂಲ, ಅಜವೋದ ಮತ್ತು ಶುಂಠಿ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯವು ಶೀತಾಂಗಸನ್ನಿಪಾತದ ನಾಶಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೩ ಒಣಗಿದ ಅಡವೀ ಹಾಗಲಕಾಯಿ, ಹುರಿದ ಹುರುಳಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬ ಸಿಗಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಬಜಿ, ಕರಿಶಿನಣಿ, ಜೇರಿಗೆ, ನೆಲಬೇವು, ಚಿತ್ರಮೂಲ, ಎಷ ಗುಂಬಳ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ ಇವುಗಳ ಹಿಟ್ಟಿನಂತಹ ಜೀರ್ಣವನ್ನು ಮೈಗೆ ತಿಕ್ಕಿದರೆ ಬಿವರುಂಟಾಗಿ ಶೀತಗಾತ್ರ ಸನ್ನಿಪಾತವು ಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ.

(೬) ತಂದ್ರಿಕ ಸನ್ನಿಪಾತ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಮುಬ್ಬು, ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುಳ್ಳು ಎಳೆಣೀಣ, ಶೂಲಿ, ಜ್ವರ, ಕಫ, ನೀರಡಿಕೆಗಳಿಂದ ಬಳಲುವದು, ನಾಲಿಗೆ ಕಪ್ಪು-ಬಿರುಸಾ ಗುವದು, ಅತಿಸಾರ, ಶ್ವಾಸ, ಗ್ಲಾಢಿ, ಸಂತಾಪ, ಕಿವಿಶೂಲಿ, ಹಗಲೆಲ್ಲ ನಿದ್ರೆ, ದನಿ ಕುಗ್ಗುವದು, ತೀವ್ರ ಜ್ವರ ಬರುವದು ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜ್ವರ ಬರಹತ್ತುತ್ತರೆ ಧೃಷ್ಟಿ ಮಂದವಾಗುತ್ತದೆ.

ತಂದ್ರಿಕ ಸನ್ನಿಪಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಸೈಂಧಲವಣ, ಕರ್ಪೂರ, ಮನಶಿಲ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುದುರೆಯ ಜೊಲ್ಲು ಮತ್ತು ಜೇನುತುಪ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ತಯ್ರು ಅಂಜನ ಮಾಡುವದು—

೨ ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಶುಂಠಿ ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆಯನ್ನು ೩ ಅಲ್ಲವೆ ೭ ದಿವಸ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೩ ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳ ಸೇವಿಸಿದ ಚರ್ಛವನ್ನು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಉದಿದರೆ ರೋಗಿಯು ಸಾವಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೪ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಕಹಿವಡುವಲ, ಅಡಸಾಲ, ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಡಬೇಕು.

೫ ರಾಸನೆಯ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಮನಶಿಲ ಮತ್ತು ಎಳ್ಳೆಣ್ಣೆ ಹಾಕಿ ಕುದಿಸಿ, ದಾಕಿ ಉಳಿದ ಎಣ್ಣೆಯಿಂದ ಅಂಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ತಂದ್ರಿಕ ಸನ್ನಿವಾತವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ.

೬ ಕೋಷ್ಠ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿ ಶುಂಠಿ, ಅರಿಷಣ, ಮರಲರಿಷಣ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಬಜಿ ಇವನ್ನು ಕುರಿಯ ಉಜ್ಜಿಯಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ತಂದ್ರಿಕ ಸನ್ನಿವಾತವು ಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ.

(೭) ಕಂಠಕುಬ್ಜ ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಹನುಸ್ತಂಭ, ದಾಹ, ಅರುಚಿ, ಶ್ವಾಸ, ನಡುಗು, ತಲೆ ನೋವು, ಎಚ್ಚರದವೈರಣ, ಬಹಳ ಜ್ವರ, ರಕ್ತದ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಥೆ, ದನಿಕುಗ್ಗುವದು, ಬಡಬಡಿಕೆ ಸಂತಾಪ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಕಂಠಕುಬ್ಜ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಉತ್ತರಾಣೀ ಸೊಪ್ಪಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ಹಿಪ್ಪಲೀ ತಯ್ರು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು.

೨ ತ್ರಿಫಲ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಜೀಕಿನಗಡ್ಡೆ, ತ್ರಿಕಟು, ಕೋಡಮುರುಕನ ಕೊಗಟೆ, ಅಡಸಾಲ ಮತ್ತು ಅರಿಷಣಗಳ ಕಷಾಯವು ಈ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಗುಣಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೩ ದುಷ್ಟಪುಷ್ಕಟ್ಟು, ಕೋಡುಮುರುಕ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಜೀಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕಡೂರ, ನೆಲಬೇವು, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಅರಿಷಣ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಚಿತ್ರಮೂಲ, ಮೆಣಸು, ನೆಲಗುಲ್ಲಬೇರು, ಅಡಸಾಲ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ದೇವದಾರು, ತಾರೀಕಾಯಿ, ಕಾಡಮೆಣಸಿನ ಬೇರು, ಶುಂಠಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕಿಂಶಿವಣಿ ಇವುಗಳ ಮಂದೋಣ್ಣ ಕಷಾಯ ಕೊಡುವದು.

೪ ತ್ರಿಕಟು, ಕೋಡುಮುರುಕನಬೀಜ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ತ್ರಿಫಲ, ಮರಲರಿಷಣ, ಅರಿಷಣ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

(౮) కర్ణాక సన్నిపాత జ్వర.

లక్షణః—బడబడిక, వేడిత, దని కుగ్గువదు, కివిమందవా గువదు, ఒడ్డమురియువదు; బిడ్లు నోరువదు, జ్వర, సంతాప, కివి మత్తు గల్లగళగి వృథి ఇల్లవే కివియ బిడ్డగి గంటాగువదే ముంతాద లక్షణగళాగుత్తవే.

కర్ణాకసన్నిపాతకృ లుపాయగళు.

౧ రాసనే, నేలగుల్ల బీరు, అళలేకాయ, త్రికటు, కటుకరేడి, జీకెనగడ్డి, తావరే గడ్డి, దుష్టపుజట్టు, నల్లీజేట్టు, గంటుభారంగి ఇవుగళ కషాయవన్ను కేడివదు.

౨ సన్నిపాత విధ్వంస రసవన్ను కేడితక్కద్దు. (ఇదు ప్రసిద్ధ వృద్ధర కడగి దోరియుత్తది.)

౩ మేణసు, దశమూల, హిప్పలి, త్రిఫళ, అరిపిణ, శుంఠి, కటుక రేడి, నేలబీవు ఇవుగళ కషాయదల్లి స్పంధలవణ హాకి కేడిట్టరి, కర్ణాకసన్నిపాతవు గుణవాగుత్తది.

౪ గంటుభారంగి, కాడుబన్ని, తావరేగడ్డి, నేలగుల్ల బీరు, త్రికటు, బజి, తిల సూరణగడ్డి, దుష్టపుజట్టు, కటుకరేడి, రాసనే ఇవుగళ కషాయవు ఈ సన్నిపాతవన్ను నాశగోళిసుత్తది.

౫ గంటు కర్ణామూలదల్లి ఎద్దిద్దరే, కర్ణామూలద మేలిస లుపాయగళన్ను మాడదీరు.

(౯) భ్రూగ్నేత్ర సన్నిపాతజ్వర.

లక్షణః—బలక్షయ, స్మృతినాశ, తపాస, బడబడిక, వేడిత, సంతకష్టర, వక్రదృష్టి, భ్రమ, నడుగు, బావు, కేమ్ము. కణ్ణు నెటిదిరు వదు మత్తు కణ్ణు నిస్త్రేజవాగువదు ఇవెల్ల లక్షణగళిరుత్తవే. ఈ సన్నిపాతదింద రేడిగియు ల దినగళల్లి ఇల్లవే తాత్కాలదల్లి నాయుత్తానే. ఇదు మహాబిడి సన్నిపాతవిరుత్తది.

భ్రూగ్నేత్ర సన్నిపాతకృ లుపాయగళు.

౧ హిరేమద్దిన బీరు, లువు, బజి, హిప్పలి, మేణసు, జీశ్మ మధు, డాళింబరణ్ణిన తేగటి, ఒళిచ్చి, శుంఠి ఇవుగళ జీర్ణ వన్ను జీర్ణతిన లుజ్జయల్లి అరదు మూగినల్లి హిందదీరు.

೨ ನೆಲಬೇವು, ಬೇನುತುವು, ಬಜಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಮೆಣಸು, ಒಳ್ಳೆಬೀಜ, ಸಾಸುವೆ ಇವುಗಳ ರಸಕ್ರಿಯೆಯು (ಅವಲೇಹವ)ನ್ನು ನೆಕ್ಕಿಸಬೇಕು; ಮತ್ತು ಉಪ್ಪು, ಹಿಪ್ಪಲಿಗಳನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ತಯ್ಯು ಅಂಜನ ಮಾಡಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಬಜಿ, ಮೆಣಸು, ಇಂಗು, ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಧು, ಡಾಳಿಂಬರ ಇವುಗಳನ್ನರೆದು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಬೇಕು.

೩ ಮರಅಂಪಿಣ, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ನೆಲಗುಳ್ಳೆ, ಕಟುಕ ರೋಣಿ, ಅಂಪಿಣ, ಬೇವು, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ತಾರೀಕಾಯಿ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟಿ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಿಂದ ಜ್ವರ ಹಾಗೂ ಭ್ರೂಗ್ನೇತ್ರ ಸನ್ನಿವಾತಕಗಳು ಗುಣಮಾಗುವವು.

೪ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಬೇವು, ದೇವದಾರು, ನೆಲಗುಳ್ಳೆಬೇರು ಇವುಗಳ ಕಪಾಯವು ವೇಷಾಜ, ಪಿಕ್ಕ ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವಾತಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

(೧೦) ರಕ್ತಪ್ರೀವಾ ಸನ್ನಿವಾತ.

ಲಕ್ಷಣ:— ರಕ್ತ ಕಾರುವದು ಇಲ್ಲವೆ ರಕ್ತಮಿಶ್ರಿತ ಉಗುಳು ಬರುವದು, ಜ್ವರ, ಶೃಷೆ, ಹಿರಣಿ, ಮೂರ್ಛೆ, ಶೂಲಿ, ಅತಿಸಾರ, ಬಿಕ್ಕು, ಹೊಟ್ಟೆಯುಬ್ಬುವದು, ತಲೆಯೊಳಗೆ ತಿರುಗಿದಂತಾಗುವದು, ಸಂತಾಪ, ಶ್ವಾಸ, ಎಚ್ಚರ ದವ್ವುವದು, ನಾಲಿಗೆಯು ಕಪ್ಪು ಇಲ್ಲವೆ ಕೆಂಪಾಗುವದು ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕಲೆ ಕಲೆಯಾಗುವದು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಸನ್ನಿವಾತವು ಪ್ರಾಣ ನಾಶಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ರಕ್ತಪ್ರೀವೀ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧. ಡಾಳಿಂಬರ ತೊಗಟೆಯು ಇಲ್ಲವೆ ಹೊವಿನ ಅಥವಾ ಮಾವಿನ ಗಿಡದ ತೊಗಟೆಯು ಇಲ್ಲವೆ ಉರುಳೇಗಡ್ಡಿಯು ೪ ಹನಿ ರಸವನ್ನು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂಡ ಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಮೂಗಿನಿಂದ ಹೊರಡುವ ರಕ್ತವು ಕಟ್ಟಾಗುವದು. ಅದ ರಲ್ಲಿ ಕರ್ಕೀರಸವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು; ಮತ್ತು ತುಸ ಕರ್ಕೀರಸವನ್ನು ಕುದಿಯ ಲಿಕ್ಕೂ ಕೊಡಬೇಕು. ಉರುಳೆಗಡ್ಡೆ ಬಿಜ್ಜೆ ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಕಲೆಗೆ ಒರ್ಪವನ್ನಿಡಬೇಕು.

೨ ಕಲ್ಲುಸುಬ್ಬಸಿಗಿ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ನೆಲಿಂಗಲ, ಚಡಸಾಲ, ನೆಲಬೇವು, ಬಾಳದ ಬೇರು, ಗಂಟಕಜೋರ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೩ ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಪದ್ಮಕಾಷ್ಠ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಚಂದನ, ಜಾಜಿ, ಶತಾವರಿ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಧು, ಬೇವು, ಬಾಳದ ಬೇರು, ಚಿತ್ರಮೂಲ, ರಕ್ತಚಂದನ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ದಾಯಿಂದ ಕಾರುವ ನೆತ್ತರವು ಕಟ್ಟಾಗುವದು.

೪ ಗಣಜಲಿನೊಪ್ಪು, ನೆಲಿಂಗಲ, ಅಡಕಾಲ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಸಾವಿ ಮತ್ತು ಕಟುಕರೋಣಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಈ ಸನ್ನಿವಾತದ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ಇಪ್ಪೇತೊಗಟೆ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಧು, ಫಾಲಸಾ, ರಕ್ತಚಂದನ, ಪದ್ಮಕಾಷ್ಠ, ದೇವದಾರು, ಮೂರಲೆಹೊನ್ನೆಯ ಹಣ್ಣು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವನ್ನು ಆರಿಸಿ, ಸಕ್ಕರೆ ಬೆರಸಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೬ ಬಾಯಿಂದ ನೆತ್ತರ ಬೀಳಹತ್ತಿದರೆ:—ಪದ್ಮಕಾಷ್ಠ, ಬಿಳೀಚಂದನ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಜಾಜಿಮಲ್ಲಿಗೆಯ ನೊಪ್ಪು, ತ್ರಿಫಲ, ರಕ್ತಚಂದನ, ಬಾಳದಬೇರು, ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಧು, ಬೇವು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ನೆತ್ತರ ಕಾರುವದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೭ ರಕ್ತಪ್ರೀವಿವನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅನ್ನಾಶಯದೊಳಗೆ ಬೇರ್ಗೊಳ್ಳತವಿದ್ದುದರಿಂದ ರಕ್ತಬೀಳಹತ್ತಿದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಮತ್ತಾವ ಕಾರಣದಿಂದಾದರೂ ರಕ್ತಬೀಳಹತ್ತಿದರೆ ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಟರ್ಪೆಂಟಾಯಿನ್ ಇದು ಒಳ್ಳೆ ಹರ್ದಿನ ಔಷಧವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಟರ್ಪೆಂಟಾಯಿನ್‌ನ್ನು ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ೫ ರಿಂದ ೧೦ ಹನಿಗಳ ವರೆಗೆ ಹಾಲಿನೊಡನೆ ಅಥವಾ ಮಜ್ಜೆಗೆಯೊಡನೆ ಇಲ್ಲವೆ ನೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಸಾರೆ ಹಾಲು, ಮಜ್ಜೆಗೆ ಅಥವಾ ನೀರು ಇವುಗಳನ್ನು ೨-೩ ತೊಲಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು.

(೧೧) ಪ್ರಲಾಪಕ ಸನ್ನಿವಾತ.

ಲಕ್ಷಣ:—ನಡುಗು, ಬಡಬಡಿಕೆ, ಸಂತಾಪ, ಶಲಿನೋವು, ಇಂಜಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವದು, ಸ್ವಚ್ಛತೆಯ ಒಗ್ಗಿ ಅಭಿರುಚಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆದವೋಣ, ಅತಿ ಜ್ವರ, ದಾಹ, ಬುದ್ಧಿವಾತ, ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಬಡಬಡಿಕೆ, ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತೀರ ಸ್ತಬ್ಧತೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸನ್ನಿವಾತದ ರೋಗಿಯು ಬಹು ಕುತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು ವೈಧ್ಯವು.

ಪ್ರಲಾಪಕ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ತಗರ, ಹಿರೇಮುದ್ದಿನಬೇರು, ತುಂಬೀಗಿಡ, ಕಡವಾಳ, ದೇವದಾರು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಒಂದೆಲಗ, ಜಟಾಮಾಂಸಿ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕಕ್ಕಿಕಾಯಿ, ಅಳಲೇ

ಕಾಯಿ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷಿ, ದಶಮೂಲ, ಬಾಳದಬೇರು, ಶುಂಠಿ, ಚೂರ್ಣ, ಅಡಸಾಲ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ಪ್ರಲಾಪಕ ಸ್ವಪಾತಕ್ಕೆ ಗುಣಕಾರಿಯಾಗುವದು.

೨ ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಬಾಳದಬೇರು, ದಶಮೂಲ, ಶುಂಠಿ, ಕಲ್ಲುಸುಪ್ಪಸಿಗಿ, ರಕ್ತಚಂದನ, ನಂದಿಮರದ ತೊಗಟೆ, ಅಡಸಾಲ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೩ ಶುದ್ಧ ಪಾರಜ, ಮನಶೀಲ, ನೇಪಾಳದಬೇರು, ಇಂಗೂಲಿಕ, ಕಾಂತ ಭಸ್ಮ, ತಾಮ್ರಭಸ್ಮ, ಹರದಾಳ, ಮಾಕ್ಷಿಕ ಇವೆಲ್ಲ ೧-೧ ಭಾಗ, ಗಂಧಕ ೨ ಭಾಗ ಇವೆನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಗೆಗಿಡ, ಲಿಂದೀಹುಳಿ, ಹುಳಚುಕ್ಕ ಪಾರಗೀಣಸು, ಶೆಕ್ಕಿ ಇವುಗಳ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಸದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಅರೆದು ಬಳಿಕ ಮುಂದೀಕರಿಸದ ರಸದಲ್ಲಿ ೨ದಿವಸ ಅರೆಯಬೇಕು. ನಂತರ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಮುಚ್ಚಳದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಚ್ಚಳ ಮುಚ್ಚಿ ಅದಕ್ಕೆ ಹಸಿಲಿನ ಮೆತ್ತಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಅರಲು ಮೆತ್ತಿ ಭೂಧರ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ೪ ಪ್ರಹರ ಗಳ ವರೆಗೆ ಪಚನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅದು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಶಣ್ಣಾಗಾದ ಬಳಿಕ ಚಿತ್ರಮೂಲದ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ೨ ಪ್ರಹರಗಳ ವರೆಗೆ ಅರೆದು ಸಿದ್ಧಮಾಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೃತಕೀರ್ತಾಪನ ರಸವೆನ್ನುವರು. ಈ ರಸ ೧ ಮಾಸಿಯಷ್ಟು ತಕ್ಕೊಂಡು ಇಂಗು, ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕರ್ಪೂರ ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣ ದೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಸನ್ನಿವಾತಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಮರಣೋನ್ಮುಖ ನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವನು ತತ್ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸಾವಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಔಷಧಕ್ಕೆ ಪಥ್ಯ:—ಅಕಳ ಹಾಲು, ಅನ್ನ.

(೧೨) ಜಿಹ್ವಕ ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಬಿರುಸು ಮತ್ತು ಮುಳ್ಳುಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ನಾಲಿಗೆ, ಕಿವಿ ಕೇಳದಿರುವದು, ಬಾಯಿ ಬಂದಾಗೆಣೀಣ, ಜ್ವರ, ದಾಹ, ಕೆಮ್ಮು, ವೋಹ, ಶ್ವಾಸ, ಸಂತಾಪಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲತೆ, ಬಲಹೀನತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಈ ಸನ್ನಿವಾತವು ಕಠಿಣವೇ ಸರಿ.

ಜಿಹ್ವಕ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ನೇಪಾಳದ ಬೇರು, ಶುಂಠಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ದೊಡ್ಡಹಿಪ್ಪಲಿ, ಎಕ್ಕೇಬೇರು, ಕೆಂಪು ಔಡಲಬೇರು ಇವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚು ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು, ಅದರೇ ಕಾಷ್ಣ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಒಂದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪ-ತುಪ್ಪಗಳೊಡನೆ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ಜಿಹ್ವಕ ಸನ್ನಿವಾತದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ಬಜಿ, ನೆಲಗುಲ್ಲದೀರು, ನೆಲಿಂಗಳ, ರಾಸನೆ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಶುಂಠಿ, ದುಷ್ಟವುಜೆಟ್ಟು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಒಂದೆಲಗ, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ನೆಲದೇವು, ಅಡಸಾಲ, ಕಚ್ಚೂರ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಈ ಸನ್ನಿವಾತವು ಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ದೇವದಾರು, ದೇವು, ಅಕಲೀಕಾಯಿ, ತಾರೀಕಾಯಿ, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಅರಿಷಿಣ, ಮರಅರಿಷಿಣ, ಶುಂಠಿ, ನೆಲಗುಲ್ಲದೀರು, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಅಡಸಾಲ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯಜಿಹ್ವಕ ಸನ್ನಿವಾತದ ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ.

೪ ನೆಲದೇವು, ಆಕಳಕರಿ, ಕೊಳಂಜನ, ಕಚ್ಚೂರ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಸಾಸುವೆಯ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಗೂ ಮಾದಾಳದ ರಸ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಸಿ, ಅರೆದು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಜಿಹ್ವಕದ ದೋಷವು ಹೋಗುತ್ತದೆ.

೫ ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಉರೆಜೊನ್ನೆ, ಕೋಷ್ಟ, ಕಡವಾಳ ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ನೆಕ್ಕಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ವಾಣಿಯು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

(೧೩) ಅಭಿನ್ಯಾಸ ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಇದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸನ್ನಿವಾತದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ದಾಹ, ವೋಹಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ತ್ರಿದೋಷಗಳ ಮೂಲಕ ವೋರಿಯ ಮೇಲೆ ಎಣ್ಣೆಯಿಂಚು ಇರುತ್ತದೆ. ನಿದ್ರೆ, ಬಲಹೀನತೆ, ಕಷ್ಟದಿಂದ ಶರ್ದೋಚ್ಚಾರ, ಸ್ತೂತಿನಾಶ, ದಮ್ಮು ಹತ್ತೋಣ ಇವೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುವದರಿಂದ ಈ ಸನ್ನಿವಾತವು ಕೇವಲ ವೈಶ್ಯಸ್ಯರೂಪವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಬಹು ದೀಗನೆ ಉಪಾಯಮಾಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಶ್ವಾಶೋಚ್ಚಾಸವು ನಡೆಯುವದೋ, ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ಔಷಧವು ಇಳಿಯುವದೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಔಷಧೋಪಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮನಸರಿ ಮಾಡಕೂಡದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ದೈವಗತಿಯು ವಿಚಿತ್ರವಾದದ್ದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇಂಥ ನಿರಾಶೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಲೂ ರೋಗಿಯು ಬದುಕುವದುಂಟು. ಈ ಬೇನೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇಣತೆಯು ಬಹಳ ಇರುವದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ “ಹತೌಷಸ” ಸನ್ನಿವಾತವೆಂತಲೂ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅಭಿನ್ಯಾಸ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ನೆಲಗುಲ್ಲಬೇರು, ಗುಕ್ಕದಬೇರು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಬೇರಿಗೆ, ತ್ರಿಕಟು, ದುಷ್ಟಪುಷ್ಪೆಟ್ಟು, ವಾಯುವಡಂಗ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಹುರಿದು, ಕಾಟಿ ಮಾಡಿ ಬಿಸಿ ಬಿಸಿ ಇರುವಾಗಲೆ ಅದನ್ನು ರೋಗಿಗೆ ಕುಡಿಸಬೇಕು ಇದರಿಂದ ಬಿಕ್ಕು, ಶ್ವಾಸ, ಒಣಕೆಮ್ಮು, ವಾಯು ಮಲಮೂತ್ರ ಕಟ್ಟಿಡ್ಡೀಣ, ಅಭಿನ್ಯಾಸ ಸನ್ನಿವಾತಗಳ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ನಿರಾಮೆಬಳ್ಳಿ, ದಶಮೂಲ, ಕೊಳಂಜನ, ಔಡಲ ಬೇರು, ಅಜ್ವಾನ, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಅಡಸಾಲ, ಕಚೂರ, ದುಷ್ಟಪುಷ್ಪೆಟ್ಟು, ತ್ರಿಕಟು, ಬಿಳೇಗಣಜಲಿ ಬೇರು ಇವುಗಳ ಕಪಾಯವನ್ನು ಗೋಮೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ತುಸ ಬೆಚ್ಚಗಿರುವಾಗಲೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಈ ಸನ್ನಿವಾತವು ಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಮಾಬಳ್ಳಿ, ಔಡಲಬೇರು, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ನಿರಾಮೆಬಳ್ಳಿ, ಶುಂಠಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ದಶಮೂಲ, ಕಚೂರ, ದುಷ್ಟಪುಷ್ಪೆಟ್ಟು, ಅಡಸಾಲದ ಎಲೆ, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಬಿಳೇಗಣಜಲಿ ಬೇರು ಇವುಗಳ ಕಪಾಯವನ್ನು ಗೋಮೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರೆ, ನಾಡಿಗಳ ಶೋಧನವಾಗಿ ಅಭಿನ್ಯಾಸ ಸನ್ನಿವಾತದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೪ ಇಂಗು-ಶುಂಠಿಗಳ ಜೋರ್ಣವನ್ನು ಕಾಡಿದ್ದರಗು, ಲಿಂಬೀರಸಗಳಲ್ಲಿ ಅರೆದು ನೆಕ್ಕಿಸಬೇಕು.

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ೧೩ ಬಗೆಯ ಸನ್ನಿವಾತದ ಹೊರತು ೧೪ನೆಯದಾದ

ಹಾರಿದ್ರಕ ಸನ್ನಿವಾತವು.

ಲಕ್ಷಣ:—ದೇಹ, ಉಗುರು, ಕಣ್ಣು, ಕೈಕಾಲು ಇವೆಲ್ಲ ಅರಿದವಂತೆ ಹಳದೀವರ್ಣದವಾಗುತ್ತವೆ. ಜ್ವರ, ಕಫ, ಕೆಮ್ಮು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಯಾವ ಸನ್ನಿವಾತದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತವೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಹಾರಿದ್ರಕ ಸನ್ನಿವಾತವೆನ್ನುವರು. ಇದು ೧೩ ಸನ್ನಿವಾತಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ ಕಾಲರಕವ ರೋಗವೇ ಆಗಿದೆ. ಇದು ವೈದ್ಯರಿಂದ ಶಮನಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದೈವಬಲವೇ ಕಾರಣವು.

ಹಾರಿದ್ರಕ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಮಹಾಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಲಕಟ್ಟಿ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಖಾರ ಗೆಣಿಸಿನ ರಸ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರಗಳೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ಈ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕೆ ಪಥ್ಯ:—ಚತುರ್ಥಾಂಶ ಕಾಫೆ ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧವಾದ

ಅರಿದ ನೀರು ಕುದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಹಳೇ ಅಕ್ಕಿಯ ಗಂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವಂಧಲವಣದೊಡನೆ ಕುದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಪಿತ್ತಾಧಿಕ್ಯವಿದ್ದರೆ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬಹುದು. ತೊಗರಿ, ಹೆಸರು, ಹುರುಳಿ ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಪಾಯದ ಕಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಭತ್ತದ ಅರಳಲ್ಲಿ, ೧೭ ಪಾಲು ನೀರು ಹಾಕಿ, ಕುದಿಸಿ, ೪ ಪಾಲು ಉಳಿಯತೆಂದರೆ ಆ ಕಾಟಿಯನ್ನು ರೋಗಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ಇದಕ್ಕೆ ಅಪಧ್ಯ:— ತಣ್ಣೀರು, ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಗಾಳಿ, ಅರಳಿಯ ಗಾಡಿ (ಹಾಸಿಗೆ), ಜಡಾನ್ನ, ಬಹಳ ಮಾತು, ದೊಡ್ಡ ಸವಳ ಇಲ್ಲವೆ ಗಲಾಟೆಗಳು ವರ್ಜ್ಯ.

(೧೫) ಸಮುತ್ಪಿದೋಷ ಲಕ್ಷಣ.

ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ ಇವು ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮಬಲದಿಂದ ಪ್ರಕೋಪ ಗಳಾಗಿ, ಅವುಗಳ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಸಂಘರ್ಷ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಕಟ್ಟಾಗುತ್ತವೆ. ಏನನ್ನೂ ತಿನ್ನುವದಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅತಿ ಶ್ವಾಸ, ಮೈ ನೆಟಿಯುವದು, ನೆಟ್ಟಗೊಣ್ಣೆಗೆ ಬೀಳುವದು ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದ ರೋಗಿಯು ೩-೪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ.

ಯಾವ ದೋಷವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಯಾವದು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ಮರ್ಯಾದೆಯ ವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ವೈದ್ಯನು ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹಿತದಲ್ಲಿ ತಂದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬೇಕಾದ ದೋಷವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮಧ್ಯಮವಾದ ದೋಷವು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ.

೨೭ ಆಗಂತುಕ ಜ್ವರಗಳು.

[ಇದರಲ್ಲಿ ೧೫ ಪ್ರಕಾರಗಳಿರುತ್ತವೆ.]

ಕಾರಣಗಳು:—ಈ ಜ್ವರಗಳು ಅತಿಸಿಟ್ಟು, ಶೋಕ, ಭಯ, ಚಿಂತೆ, ಅತಿ ಲಾಭ, ಹಾನಿ, ಸಂತಾಪ, ಶ್ರಮ, ಆಘಾತ, ಶಸ್ತ್ರಾಘಾತ, ಭೂತಬಾಧೆ, ಶೂಲ, ಪೀಡೆಯನ್ನಂಟು ಮಾಡುವ ರೋಗ, (ನಾರುಹುಣ್ಣು, ಕುರ, ಮೊಂಡೆಬೇನೆ ಇತ್ಯಾದಿ) ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬರುತ್ತವೆ. ವೈದ್ಯರು ಆಯಾ ಕಾರಣ ಗಳನ್ನೂ ಜಿನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಬೇಕು. ಇವುಗಳ

ಹೊರತು ಮೈಲಿ, ಗೊಬ್ಬರ, ಶಿಡುಬುಗಳೇಳುವ ವೊಡಲು ೩ ದಿವಸ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅಥವಾ ದೊಡ್ಡವರಿಗೆ ಅತಿಜ್ವರ ಬರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಆ ಜ್ವರಗಳು ಆಯಾಕೋಗದ ಪ್ರತೀಕಾರವಾಯಿತೆಂದರೆ ತಾವೇ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವವು. ಅವಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಔಷಧವು ಬಹುಶಃ ಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಲಂಘನವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬಾರದು. ಇದರ ಹೊರತು ಸಾಂಸರ್ಗಿಕ ಜ್ವರಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

(೧) ಅಭಿಚಾರ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ತೃಷೆ, ವೋಹ, ಮೈಮೇಲೆ ಹುಣ್ಣು, ಭ್ರಮೆ, ಮೂರ್ಛ, ಸಂತಾಪಚಿತ್ತ, ದಾಹ, ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಕೋಗದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿ ಹೋಮ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರಗಳ ವಿಪರೀತ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಜ್ವರವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಉಪಾಯ:—ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗುವಂಥ ದೃಶ್ಯ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅವಾವವೆಂದರೆ:—ಹೋಮ, ದೇವರಪೂಜೆ, ವ್ರತ, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ, ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮುಂತಾದ ಭ್ರಾಮಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಜ್ವರ ಮುಕ್ತವಾಗಬೇಕು.

(೨) ಶಾಪಜ್ವರ

ಲಕ್ಷಣ:—ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗುರು, ವೃದ್ಧ, ಸಿದ್ಧ, ಮಹಾಸಾಧು, ಇವರ ಶಾಪದಿಂದಲೂ, ಅನಿಷ್ಟ ವಚನಗಳಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಗಿ ಈ ಜ್ವರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಇದರ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅಭಿಚಾರಜ್ವರದಂತೆಯೇ ತೃಷೆ ವೋಹಾದಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯ:—ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಅನಿಷ್ಟ ವಚನದ ಶಾಪವಾಗಿರುವದೋ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಜಪ, ಹೋಮ, ದಾನ, ವ್ರತಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಜ್ವರಮುಕ್ತನಾಗುವನು.

(೩) ಭೀತಿಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಭಯಂಕರವಾದ ಶಬ್ದದಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಸಪ್ತಳದಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಮೈಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಪೇಚು ಬಂದಿರುವದರಿಂದ ಅಥವಾ ಬರುವ ಭಯದಿಂದ

ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಗಿ ಈ ಜ್ವರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಬಡಬಡಿಕೆ, ತಲೆತಲಿ, ನಡುಗು, ಕತ್ತಲದಲ್ಲಿ ಆಡಗಿ ಕೂಡುವ ಇಚ್ಛೆ, ಮೋರೆಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವದು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯ:—ಭಯನಾಶಕ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವದು; ರೋಗಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಕೊಡಬೇಕು. ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಆನಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಜ್ವರಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ.

(೪) ಭೂತಾವೇಶಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಈ ಜ್ವರಗಳು ಪಿಶಾಚಿಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ಉದ್ವಿಗ್ನತೆ, ನಗುವದು, ಅಳುವದು, ನಡುಗುವದು ಈ ಮೊದಲಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುವವು; ಅಲ್ಲದೆ ಲಬ್ಧಿ, ಬುದ್ಧಿ, ನಿದ್ರೆ ಇವುಗಳ ವಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭೂತಾವೇಶ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಸಂಚಾರ್ಷ್ವರಿ ಇಲ್ಲವೆ ದೇವತೆಯಿಗಳಿಂದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

೨ ಶನಿವಾರ ದಿವಸ ನಿಸುಂತ್ರಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಶನಿವಾರ ಕಾಡಮೇಣು ಸಿನ ಬೇರನ್ನು ಶುಚಿಭೂತರಾಗಿ ತಂದು ಧೂಪಕೊಟ್ಟು ರೋಗಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಬೇಕು.

೩ ಮೇಲಿನಂತೆಯೇ ಹೊತ್ತು ತಿರುಗುವ ಹೂವಿನಗಿಡವ(ಸೂರ್ಯವಾನದ) ಬೇರನ್ನು ತಂದು ರೋಗಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು.

೪ ಏಡಿಯ ಗುದ್ದಿನೊಳಗಿನ ಮಣ್ಣನ್ನು ತಂದು ರೋಗಿಗೆ ತಿಲಕ ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಭೂತಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುವವು.

೫ ಭೂತವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಹುಗಿಯುವದು, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಈ ಜ್ವರವನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕು.

೬ ಭೂತ-ಪ್ರೇತಾದಿ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಅಂಜನ:— ಬಳ್ಳಿಕ್ಕಿ, ಮೆಣಸು, ಹಾವಿನಪರಿಯ ಬೂದಿ, ಕಿರಿಶಿವಣಿ, ಇಂಗು, ಅಂಟಾರಕಾಯಿ, ಒಜಿ, ನುಗ್ಗಿ ತೊಗಟೆ, ಇಂಗಳಾರ ಮೇಣ, ಬೇವಿನಬೀಜ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕತ್ತೆಯ ಉಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಅದನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ತಯ್ಯು ಅಂಜನ ಮಾಡಿದರೆ ಎಲ್ಲ ಭೂತಪ್ರೇತಾದಿ ದೋಷಗಳೂ ಹೋಗುತ್ತವೆ.

(೫) ಕಾಮಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಯುವಕ-ಯುವಾಯುರ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕಾಮ ಸಂಚಾರವಾಗಲು, ಇಚ್ಛಿತ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಸಂಭೋಗವಾಗದಿದ್ದರೆ ಈ ಜ್ವರವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ವಿಷಯಕ ಚಿಂತೆ, ಶರೀರ ದಾಹ, ಮನಸ್ಸಿನ ಚಾಂಚಲ್ಯ, ಅವಯವಗಳ ಬಲಹೀನತೆ, ಅಲಸ್ಯ, ಅನ್ನದ ಮೇಲೆ ಇಚ್ಛೆಯಾಗದಿರುವುದು, ತಂಪು ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಬುದ್ಧಿ, ವೋಷ, ಲಜ್ಜೆ ಇವುಗಳ ಕ್ಷಯ ಮತ್ತು ವಿರಹವೇದನೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಕಾಮಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಚಂದನ, ಕರ್ಪೂರ, ಬಾಳದಬೇರು ಇವುಗಳನ್ನು ತೆಯ್ದು, ಮೈಗೆ ತೊಡೆಯಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ದಾಹವು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ಕಮಲದ ಎಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಬೇಕು. ಕೆರೆ, ಕಾಲುಪೆ, ನದಿಗಳ ಧಡದ ತಂಪು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರೋಗಿಯನ್ನು ಸಂಚರಿಸಬೇಕು. ಅವನೊಡನೆ ಜೇಷ್ಟ್ರ, ವಿನೋದಪರಭಾಷಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವನಿಗೆ ಬೀಸಣಿಕೆಯಿಂದ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಗಾಳಿ ಹಾಕಬೇಕು.

೩ ಸುರೂಪ ಹಾಗೂ ಚತುರ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರೊಡನೆ ಆಲಿಂಗನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

೪ ಹವೀಜಗಳನ್ನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನೀರೊಳಗೆ ನೆನೆಹಾಕಿ, ಬೇಗ್ಗೆ ಕೈಯಿಂದ ಕಿವುಚಿ ನೋಸಿ, ಆ ನೀರನ್ನು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ಕುಡಿಸಬೇಕು.

(೬) ಶೋಕಜ್ವರ.

ಇದು ಶೋಕದಿಂದಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಫೀತಿಜ್ವರದಂತಿರುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯಗಳು:—೧ ಶೋಕ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಲಾಲಿಸಬೇಕು. ೨ ಆನಂದದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು. ೩ ಯಾವುದೊಂದು ಉಪಾಯದಿಂದ ಶೋಕವನ್ನು ಮರೆಯಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಈ ಜ್ವರದ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

(೭) ಕ್ರೋಧಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಅತಿ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಈ ಜ್ವರವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ನಡುಗು, ತಲೆಶೂಲಿ, ದಾಹ, ಬಡಬಡಿಕೆ, ಕಣ್ಣು ಕೆಕ್ಕರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಕೆಂಪಡರುವುದು ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯ:— ಪಿತ್ತನಾಶಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು, ಆಶ್ವಾಸ, ಇಷ್ಟವಿಷಯದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡು ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಈ ಜ್ವರದ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

(೮) ವಿಷಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಯಾರಾದರೂ ವಿಷಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ತಿಳಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷದ ಪ್ರವೇಶವಾದರೆ ಈ ಜ್ವರವುಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ನಡುಗ ಮುಖಬೇರ್ ಎದಲಾಗುವದು, ದೇಹವು ಹಳದಿ-ಹಸರು ಇಲ್ಲವೆ ಹಸರು-ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ್ದಾಗುವದು, ಗ್ಲಾನ್ರಿ ಒರುವದು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುವವಲ್ಲ ದಾಹ, ಅರುಚಿ, ಅತಿಸಾರ, ಶೃನೆ, ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಉರಿ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೊಗಸಾ ವಿರುವದು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆ.

ವಿಷಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

(೧) ವಿಷರೋಗಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ (ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಪ್ರಭಾಕರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. (೨) ಜುಲಾಯಿ ಮತ್ತು ವಾಂತಿಮಾಡಿ ಬೇಕು. (೩) ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ವಿಷದಷ್ಟು ಒಳಿಗಾರವನ ನೀರಿನೊಡನೆ ಇಲ್ಲವೆ ಗೋಸುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು.

(೯) ತೀವ್ರವ್ರಿಷಧಿ ಗಂಧಜನ್ಯಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಯಾವುದೊಂದು ಉಗ್ರ ಬ್ರಿಷಧ ಇಲ್ಲವೆ ಪದಾರ್ಥದ ವಾಸ ಉಂಟು ಈ ಜ್ವರ ಒರುತ್ತವೆ. ಮೂರ್ಛ, ಕಾಂಕಿ, ತಲೆತೂಲಿ, ಓಕರಿಕೆ ಸೀನು, ನಡುಗು ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯ:—ಪಿತ್ತಶಾಮಕ, ತೀತಂ ಮತ್ತು ಸೌಗಂಧಿಕ ಉಪಾಯ ಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಸುಗಂಧದ ಹೂವು ಎಣ್ಣೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಆಹಾರವೆಡಬೇಕು.

(೧೦) ಶ್ರಮಜನ್ಯಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಅತಿಶ್ರಮ, ಅತಿ ಮಾರ್ಗಾಯಾಸ, ಒಜ್ಜಿಹೊರುವದು ಇಂಥಿತ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಸಿಸಿಕೆ ಹಾಗು ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮ ವಹಿಸುವದು ಅದು ಸಾಧಿಸದಿದ್ದರೆ ಈ ಶ್ರಮ ಜ್ವರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಮೈ ನೋವು, ಸುಡುನೋವು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮುಟ್ಟು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ

ಶ್ರಮಜನ್ಯಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಹೆಚ್ಚು ವಿಕ್ರಾಂತಿ ತಣ್ಣೀಳ್ಳಬೇಕು. ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಇದರಿಂದ ಈ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವವು.

೨ ನೆರೆ, ಆಫು, ಭಂಗಿ ಮುಂತಾದ ಅವಲನ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣ ವಿಹರದಂತೆ ಸೇವಿಸಬೇಕು.

೩ ಎಣ್ಣೆ ಹೆಚ್ಚು ಜೇನಿನಾಗಿ ಮೈ ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಇದರಿಂದ ಈ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವವು.

೪ ಶುಪ್ತ ಕೂಡಿಸಬೇಕು, ಮಾಂಸದ ರಸ ಕೊಡಬೇಕು ಇಲ್ಲವೆ ವೇಧೆ, ಜಿಲೇಬಿ, ಬದಾಮಿನ ಉಂಡಿ ಮುಂತಾದ ಪಾಪ್ರಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಸಾಕಷ್ಟು ನೀಡಿದ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂದರೆ ಈ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವದು.

೫ ಸರ್ವಾಂಗಕ್ಕೆ ಜೇನಿನಾಗಿ ಎಣ್ಣೆ ತೊಡಿಸಿ, ತಿಕ್ಕಿಸಿ ಬಿಸಿ ಬಿಸಿ ನೀರಿನಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದವನನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ಹಾಸಿಗೆ ಹೊದಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಗಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆವರು ಬಂದು ಈ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೬ ಶುಪ್ತ, ಹಾಲು, ಸಕ್ಕರೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಕೂಡಿಸಬೇಕು.

(೧೧) ದಾಹಜ್ವರ.

ಉಪಾಯ:—ಹೆಚ್ಚು ಮೈ ಕಾಸುವವರಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಮೈ ಸುಡುವದರಿಂದ ಈ ಜ್ವರ ಬರುವವು. ಶ್ರಮ, ಭ್ರಮೆ, ಮೂರ್ಛ, ಸಂತಾಪವಿತ್ತ, ಮೈಮೇಲೆ ಹುಣ್ಣುಗಳೇಳುವದು, ಶೋಕವಾಹ, ಜ್ವರದ ಹೆಚ್ಚಳಕ್ಕೆ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ದಾಹಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು:—

(೧) ತೀತೋಪಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಧುರಾನ್ನವನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಶುಪ್ತ, ಹಾಲು ಕೂಡಿಸಬೇಕು; ಪಿಕ್ಕರಾಮಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. (೨) ಪಿಕ್ಕಜ್ವರದ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದು (೩) ಅಂಗ್ರೀಬೇರು ಮತ್ತು ಅತ್ತೀಹಾಲು ಇವುಗಳೊಡನೆ ಸಕ್ಕರೆ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು. (೪) ೪ ತೊಲಿ ಹವೀಜ ಕುಟ್ಟಿ ಅದರಲ್ಲಿ ೬ ಪಾಲು ನೀರು ಹಾಕಿ ರಾತ್ರಿ ನೆನೆ ಇಟ್ಟು ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಕಿನ್ನಚಿ ನೋಸಿ ಸಕ್ಕರೆ ಬೆರೆಸಿ ಕೊಡುವದು. ಇದರಿಂದ ದಾಹ, ನೀರಡಿಕೆಗಳ ಶಮನವಾಗಿ ಮೂತ್ರ ಸಾಧವಾಗುವವು (೫) ಹವೀಜ, ನೆಲ್ಲಿಜಿಟ್ಟು, ಅಡಸಾಲದಿಲೆ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬರಿಗೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಭಾಗ ತಣ್ಣೀರು

ಕುಟ್ಟಿ ರಾತ್ರಿ ನೀರಲ್ಲಿ ನೆನೆ ಹಾಕಿ ಬೆಳಗ್ಗೆ ನೋಡಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಜ್ವರ, ದಾಹ, ನೀರಡಿಕೆಗಳು ಶಮನವಾಗುತ್ತವೆ.

(೧೨) ಕ್ಷತಜನ್ಯಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಯಾವುದೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಶರೀರಕ್ಕೆ ತೂತು ಬಿದ್ದು ಇಲ್ಲವೆ ನೋವಾಗಿ ಈ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತದೆ. ಮೈನೋವು, ಅರುಚಿ, ನಿದ್ರಾನಾಶ, ಬಾವು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ:—ಒಗರು ಮತ್ತು ಮಧುರೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕ್ಷತಗಳಿಗೆ ಆಯಾರೋಗದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

(೧೩) ಅಭಿಘಾತ (ಛೇದನ) ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಶಸ್ತ್ರಾದಿಗಳ ಕಡೆದಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಹೊಡೆ-ಬಡೆಯುವದರಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಎತ್ತರದಿಂದ ಬೀಳುವದು, ಹಾರುವದು ಮತ್ತು ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬೆಟ್ಟು-ತಾಕುವದು ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಜ್ವರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಅರುಚಿ, ನಿದ್ರಾನಾಶ, ಬಾವು, ಸಂತಾಪ, ಮೈನೋವು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

ಶುಷ್ಕ ಕುಡಿಸಬೇಕು; ವೋಹನ, ಭೋಗ ಎಂಬ ಪಕ್ವಾನ್ನ ಇಲ್ಲವೆ ಹೆಚ್ಚು ಶುಷ್ಕ ಹಾಕಿ ಮಾಡಿದ ಸಜ್ಜಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡುವದು; ಸೆರೆ, ಸಿಂಧಿ, ಮಾಂಸರಸಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದು. ಉಳಿದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಪ್ರಕರಣ ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡುವದು.

(೧೪) ಶ್ವೇದಜನ್ಯ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರಮ ಮಾಡುವದು, ಏರಿಯನ್ನು ಏರುವದು, ಓಡುವದು, ಹೆಚ್ಚು ಬೆವರುಬರುವಂತೆ ವ್ಯಾಯಾಮ ಮುಂತಾದ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೆಸಗುವದು, ಒಲಿಷ್ಠನೊಡನೆ ಕುಸ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವದು, ಸಾಹಸ ಮಾಡುವದು, ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಓಡಿಸುವದು ಮುಂತಾದ ಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಬೆವರೊಡೆದು ಈ ಜ್ವರಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಮೈ-ಕೈಗಳು ಸೇಡುವದು, ಬಿಗಿದಂತಾಗುವದು, ಅತಿ ವೋಹ, ಮೂರ್ಛೆ, ಗಲ್ಲಾನಿ, ಉಬ್ಬುಸ, ಸ್ತಬ್ಧತೆ, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುವದು, ನಡುಗು, ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾತಾಡುವದು, ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ಸುರಿಯುವದು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಮೈ ತಿಕ್ಕಿಸುವದು, ಬೆವರಿನ ಮತ್ತೆ ಶ್ರಮದ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು. ಇದರಿಂದ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೨ ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಇಂಗು, ನೆಲಬೇವು ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಬೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಡುವದು.

೧೫ ದೃಷ್ಟಿ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಪಾಪಿಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬಗೆ ಉಂಡರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಸುಕುಮಾರನಿಗೆ ಪಾಪಿ ಚಂಡಾಲರ ಕಣ್ಣು ಹತ್ತಿದರೆ, ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಬಳಲುವವನ ಎದುರಿಗೆ ಉಂಡರೆ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸುಂದರ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವವನಿಗೂ, ರೂಪಸಂಪನ್ನನಿಗೂ ಪಾಪಿಜನರ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಿಕಲ್ಪ, ಮೈಚಾಢ್ಯ, ಅನ್ನ ಸೇರದಿರುವದು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಔಷಧೀವಚಾರಗಳಿಂದಲೂ ಈ ಜ್ವರ ಗುಣವಾಗದಿರುವದು.

ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

ದೃಷ್ಟಿ ತೆಗೆಯಬೇಕು. ಅನ್ನಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಉಪ್ಪು ಮಂತ್ರಿಸಿ ತಿನ್ನಬೇಕು. ಯಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸೇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಯಿಗೂ ಪಾಪಿಚಾಂಡಾಲರಿಗೂ ದಾಕಬೇಕು. (೮ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನ ಮೇಲೆ ನಿವಾಳಿಸಿ ಜಿಲ್ಲುವ ರೂಢಿಯೂ ಉಂಟು.)

೨೮ ಕೆಲವು ಕ್ಷುದ್ರಜ್ವರಗಳು.

(೧) ಋತುಗಳು ಬದಲಾಗುವಾಗ ಬರುವ ಜ್ವರಗಳು.

ಆಯಾ ಋತುಮಾನಗಳಂತೆ ಈ ಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯ:—೧ ಹವೀಜ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ನೆಲಿಂಗಳ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ದಾಳದಬೇರು, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕಟುಕರೋದಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಡುವದು.

೨ ಬೆವರು ಒಹಳ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ:—ಬೂದಿಯನ್ನು ಅರಿವೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಜಿ, ಅಜ್ವಾನಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಮೈಗೆ ತಿಕ್ಕುವದು.

(೨) ತುಸ ಮೈಮುರಿದಂತಾಗಿ ಬರುವ ಜ್ವರ.

ಇದು ಬೇರೆ ಜ್ವರಗಳಂತೆ ಸಂಪರ್ಗದಿಂದಾಗಲಿ, ಪಿಡುಗಿನಿಂದಾಗಲಿ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಊಟ-ಉಡಿಗೆಯ, ನಿದ್ರೆ-ನೀರಡಿಕೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಅಲಕ್ಷ್ಯ

ಮಾಡುವದರಿಂದ ಈ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲವೆ ಬಿಸಿಲು, ಗಾಳಿ, ತೀತ, ತಂಪು ಹವೆ, ಶ್ರಮ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಈ ಜ್ವರ ಹುಟ್ಟುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಈ ಜ್ವರ ಉಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ವಿರುದ್ಧ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಇದು ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆ:—ತಂಪುಗಾಳಿ ಬಡಿಸಿಕೊಂಡು ಜ್ವರ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಬಿಸಿ ನೀರು ಕುಡಿದು, ಬೆಚ್ಚನ್ನ ಆರಿವೆ ತೊಟ್ಟು, ಮೈ-ಕೈ ಕಾಸಿಕೊಂಡರೆ ಇದು ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಜ್ವರ ಬಂದಿದ್ದರೆ, ತೀತೋಪಚಾರದಿಂದ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಯೋಗ್ಯ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮನಸರಿ ಮಾಡಿದರೆ, ಅದೇ ಬೆಳೆದು ವಿಷಮಕ್ಕೆ ಹಾಕುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಈ ಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯ:—೧ ಗಂಧಕ ೧ ತೊಲಿ, ಸೈಂಧಲವಣ ೨ ತೊಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಲಿಂಬೀಹುಳಿಯಲ್ಲಿ ಆರೆದು ದೊಡ್ಡ ಗಜಗದಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಡಬೇಕು. ಆ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಮುಂಜಾನೆ ಸಂಜೆಗೆ ಒಂದೊಂದರಂತೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದಿವಸ ೩. ಪಥ್ಯ:—ಬಿಸಿ ನೀರು, ಹಾಲು, ಜಿನ್ನ.

೨ ಯಾವದೊಂದು ಕ್ಷಾರಯುಕ್ತ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾರಕವಾದ ಔಷಧವನ್ನು ಕೊಡುವದು. ಬಳಿಕ ದಿನರು ಬರುವ ಹಾಗು ಮೂತ್ರ ಸಾಫಾ ಗುವ ಔಷಧ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೩ ಶುಂಠಿಯ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೪ ಬರೇ ನೀರಿನ ಚತುರ್ಥಾಂಶ ಕಪಾಯ ಕೊಡುವದು.

೩ ಕ್ರಿಮಿಜನ್ಯ ಜ್ವರ. (ಜಂತಿನ ವಿಕಾರದಿಂದ ಬರುವ ಜ್ವರ)

ಲಕ್ಷಣ:—ಜಂತಿನಿಂದ ಜ್ವರ ಬಂದರೆ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕೇವಲ ಸನ್ನಿವಾತದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಆನ್ನ ದ್ವೇಷ, ಓಕರಿಕೆ, ನೀರಡಿಕೆ, ಜುಲಾಬು ಇಲ್ಲವೆ ಮಲಾವರೋಧಗಳಾಗಿ ಬಡಬಡಿಸಹತ್ತುತ್ತಾನೆ.

ಉಪಾಯ:—೧ ಮೊದಲು ಜಂತಿನ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. (ಚಿ. ಪ್ರ. ಕೃಮಿ ಪ್ರಕರಣ ನೋಡು) ಬಳಿಕ ಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಯೋಗ್ಯ ಔಷಧೋಪಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

೨೯ ಕಾಲಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಶರೀರದೊಳಗೆ ದಾಹ, ಹೊರಗೆ ಜ್ವರವಾಗುವದು, ಕಫ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುವದು, ಆರುಚಿ, ನಾಲಿಗೆ ಅತಿಕವು, ನಾಡಿಯು ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ತೀವ್ರ

ವೂ, ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಗೆ, ಮುಖಧೂಳಿ, ಬಡಬಡಿಕೆ, ಬುದ್ಧಿಭ್ರಮೆ, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವೈ ಅಂಗವಿಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಸಂತಾಪ, ವೋಹ, ಶೈಕಾಲು ಒಡಿಯುವುದು, ತನ್ನ ವೋರೆಯ ಮೇಲೆ ತಾನೇ ಹೊಡೆಕೊಳ್ಳುವುದು, ವ್ಯಾಕುಲ ನಾಗುವುದು, ನಡುಗು ಬರುವುದು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ ಜ್ವರಗಳಾಗಿರುವವು.

ಕಾಲಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಜೀಕೆನಗಡ್ಡೆ, ಅಮೃತಒಳ್ಳೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಕಟುಕ ರೋಣಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ಕುಡಿಸಬೇಕು.

೨ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ದೇವದಾರು, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಶುಂಠಿ, ಬಜಿ, ರಾಸನೆ, ಬಾಳ ಹಿರಡೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ನೆಲಿಂಗಗಳ ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ನಿರಾಮೆ ಒಳ್ಳೆ, ಕಡಕಿರ, ಅಮೃತಒಳ್ಳೆ, ಕಾಡುಬದನೀಬೇರು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಮಬ್ಬು, ದಾಹ, ಶೋಷ, ಕೆಮ್ಮು, ಉಬ್ಬುಸ ಮತ್ತು ಕಾಲಜ್ವರಗಳ ಶಮನ ವಾಗುವುದು.

೩೦ ನವಜ್ವರ.

(ಇದಕ್ಕೇ ನೂತನಜ್ವರ ಇಲ್ಲವೆ ಅಸಕ್ತಜ್ವರವೆನ್ನುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.)

ಲಕ್ಷಣ:—ಬಿಡುಬಿಡುಸುರುವುದು, ಓಕಂಕೆ ಬರುವುದು, ಎದೆಯೊಳಗೆ ಭಾರವಾಗುವುದು, ಅರುಚಿ, ಮಬ್ಬು, ಅಲಸ್ಯ, ಅನ್ನಪಚನವಾಗದಿರುವುದು, ಬಾಯಿಗೆ ರುಚಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು, ವೈಬಾಧ್ಯ, ಹಸಿವೆಯಾಗದಿರುವುದು, ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮೂತ್ರವಾಗುವುದು, ವೈ ಸೆಬೆಯುವುದು, ಅತಿಜ್ವರ ಇವು ಅಸಕ್ತ ಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಿದ್ದಾಗ ಔಷಧಕೊಡಕೂಡದು. ಯಾಕಂದರೆ ಅಸಕ್ತದೋಷಗಳಿಗೆ ಔಷಧ ಕೊಡುವದರಿಂದ ಜ್ವರ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಶೋಧನ ಇಲ್ಲವೆ ಶಮನಗಳಾದ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ವಿಷಮಕ್ಕೆ ಹಾಕುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅಸಕ್ತಜ್ವರಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಮೃತ್ಯುವೇ ಉಂಟಾಗುವದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ನವಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ನವಜ್ವರ ಮತ್ತು ಮಹಾಜ್ವರಗಳಿಗೆ:—ಹುನಗುಂದವನ್ನು ನೆಲಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸಿ ಪುಡಿಮಾಡಿ ಬೆಂಸುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ನೆಕ್ಕಿಸುವುದು. ಪ್ರತೀಕಾರ ೩ ಮಾಸ ಕೊಡಬೇಕು. ಪಥ್ಯ:—ಮಜ್ಜೆಗೆಯಲ್ಲಿ ಶುಂಠಿಯನ್ನು ತೆಯ್ದಿ ಬಿಸಿಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು. ನವಜ್ವರದಲ್ಲಿ ರೋಗಿಗೆ ಹಾಲುಕೊಟ್ಟರೆ ವಿಷಕೊಟಂತೆಯೇ ಸಂಭ

೨ ಒಂದು ನೇರು ಕಾಡಿಗ್ಗರಗಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ೫ ತೊಲಿ ನೋರುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕುದಿಸಿ, ರಸ ಆರದ ಮೇಲೆ ಆ ಉಪ್ಪು ತೆಗೆದು ಒಂದೆರಡು ಗುಂಜೆಯಷ್ಟು ಜೇನುತಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು ಬೃಶ ಕೊಡಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೩ ಲಿಂಬೀಹುಳಿ, ಕಾಡಿಗ್ಗರಗಿನ ರಸ ಎರಡೂ ಕೊಡಿಸಿ ಆ ತೊಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ೬ ಮಾಸಿ ಮೇಣಸು, ೧೨ ಕಮಲಗಳ ತಿಳಲು ಇವುಗಳ ಲೇಹ್ಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೪ ಈ ಜ್ವರ ಬಂದಾಗ ಮಲಶುದ್ಧಿಯಾಗದೆ, ಗ್ಲಾನ್ರಿ ಒರುವದೋ ಆಗ ಮಲಶುದ್ಧಿಯಾದರೂ ಅಪಕ್ವವಾಗುವದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ೭ ದಿನಗಳ ಲಂಘನ ಮಾಡ ತಕ್ಕದ್ದು. ಒಳಕ ಔಷಧವನ್ನು ಯೋಜಿಸಬೇಕು.

೫ ಕಟುಕರೋಷಿ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಹಿಪ್ಪಲಿಬೇರು, ಬಾಳಹಿರಡಾ ಇವುಗಳ ಕಾಫ-ನಿಕಾಫೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ತುಸು ಬೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಆಮಾಶಯದೊಳಗಿನ ಜ್ವರದ ಶೋಧನವಾಗಿ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೬ ಶುದ್ಧ ಪಾರಜ ೧ ಭಾಗ, ಶುದ್ಧ ಗಂಧಕ ೨ ಭಾಗ, ಇಂಗಳೀಕ ೩ ಭಾಗ ಶುದ್ಧ ಜಾವಾಳಬೀಜ ೪ ಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ದಂತಿಫದ ಬೇರಿನ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಗುಲಗಂಜಿಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ, ಒಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತಣ್ಣೀರಿ ನೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಜುಲಾಬು ಆಗಿ ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ನವಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೭ ಜ್ವರಫಲಮುಳೇಶು:—ಶುದ್ಧಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಇಂಗಳೀಕ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರನೊರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ೧ ಪ್ರಹರದ ವರೆಗೆ ಅರೆಯಬೇಕು. ೨ ಅವರೇಕಾಕ ಪ್ರಮಾಣದ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲದರಸದೊಳಗೆ ೩ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ-ಸಾಯಂಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯಂತೆ ಕೊಡಬೇಕು ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವವು.

೮ ನವಜ್ವರರೋಧಸಿಂಹ:—ಶುದ್ಧಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಲೋಹ, ತಾಮ್ರ-ಸೀಸಗಳ ಭಸ್ಮಗಳು, ಶುಂಠಿ, ಮೇಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮ ಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಚೂರ್ಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಆರ್ಧಭಾಗ ನೇಪಾಳದ ಬೇರು ತಂದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ೨ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರೆಯಬೇಕು. ಒಳಕ ೨ ಗುಂಜೆಯು ತೊಕದ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದ ರಸದೊಳಗೆ ಒಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಉಗ್ರನವಜ್ವರ, ವಾತಸಂಗ್ರಹಿಣಿಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವು ಕತರ ಜ್ವರಗಳೆಂದ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ.

೯ ಶುದ್ಧಪಾರಜ ೧ಭಾಗ, ಕಲ್ಲಂಟು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಬಾಳಹಿರಡಾ, ಅಕಳ ಕರಿ, ಸಾಸ್ರೇ ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವಾದಿವ ಗಂಧಕ, ಕಾಡಕವಡೇಕಾಯಿ ಇವು

೪-೪ ಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಾಡಕವಡೇಕಾಯಿರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು, ೧ ಮಾಸ ಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿದೇಕು. ಅಂಥದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಅಮೃತ ಬಳ್ಳಿಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಈ ಗುಳಿಗೆಗೆ “ಜ್ವರಸ್ಥಿಗುಟಿ” ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ.

೧೦ ವಿಶ್ವತಾಪ ಹರಣ:—ಶುದ್ಧ ಪಾರಜ, ತಾಮ್ರಭಸ್ಮ, ತಗಡಿ, ಗಂಧಕ, ಕಟುಕರಿಕೀಣಿ, ಶುದ್ಧಜಾವಾಳದೀಪ, ಹಿವ್ವಲಿ, ನೇಪಾಳದ ಬೇರು, ಹೆಮ್ಮುಪ್ಪಿ, ಅಳಲೆಕಾಯಿ ಇವನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಧತ್ತೂರಿಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಅರೆಯಬೇಕು. ೨ ಅವರೇ ಕಾಳ ಪ್ರಮಾಣದ ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲದ ರಸದೊಳಗೆ ೧ ಗುಳಿಗೆ ಕೊಡುವದು. ಇದರಿಂದ ನವಜ್ವರದ ನಾಶ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಥ್ಯ-ಹೆಸರಿನ ಕಾಟಿ ಮತ್ತು ಹಗರು ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

೧೧ ಶುದ್ಧ ಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಒಳೆಗಾರ, ಮೆಣಸು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಎಣಸದ ಪಿತ್ಥದಲ್ಲಿ ೩ ದಿವಸ ಅರೆದು ಅವರೇಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿದೇಕು. ಅಲ್ಲದ ರಸದೊಳಗೆ ಅಂಥದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬೆವರು ಬಂದು ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವವು. ಇದಕ್ಕೆ ಪತ್ಯವಿಲ್ಲ.

೨೧ ವಿಷಮಜ್ಜರ.

ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಕಾರಣ:—ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಅವಧ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಯೋಗ್ಯ ಔಷಧೋಪಚಾರ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ರಸ-ರಕ್ತಾದಿ ಧಾತುಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳುಂಟಾಗಿ ವಿಷಮ ಜ್ವರಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಭಾಲ್ಮುಕೀ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ “ತೀತ ಇಲ್ಲವೆ ಉಷ್ಣ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಅನಿಯಮಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ವಿಷಮಜ್ವರವೆನ್ನಬೇಕು” ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ವಿಷಮ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಜ್ವರ ಆರಿ ಜ್ವರ ಬರುವದೊಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ವಿಷಮಜ್ವರದ ಹೆಸರು:—ಸಂತತ, ಸತತ, ಅನ್ನದ್ಯುಷ್ಕ (ದ್ವ್ಯಾಹಿಕ) ತ್ರ್ಯಾಹಿಕ, ಚಾತುರ್ಥಿಕ, ಹೀಗೆ ೫ ಬಗೆಗಳಿರುತ್ತವೆ.

೧ ರಸ ಧಾತುಗತ ಜ್ವರವಿದ್ದರೆ ಸಂತತ ಜ್ವರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ.

೨ ರಕ್ತಧಾತುಗತ ಜ್ವರವಿದ್ದರೆ ಸತತ ಜ್ವರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ.

೩ ಮಾಂಸಧಾತುಗತ ಜ್ವರವಿದ್ದರೆ ದ್ವ್ಯಾಹಿಕ ಜ್ವರಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

೪ ಮೇದೋಗತ ದೋಷವಿದ್ದರೆ ತ್ರ್ಯಾಹಿಕಜ್ವರವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.

೫ ಮಜ್ಜಾ, ಅಸ್ಥಿಗತ ದೋಷವಾಗಿದ್ದರೆ ಚಾತುರ್ಥಿಕ ಜ್ವರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ವಿಷಮ ಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ವಾತ, ಪಿತ್ಥ, ಕಫಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದೋ ಅದರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ವಿಷಮಂಜುರದ ಬಲಗುಂದಿಸುವ ಕ್ಯಾಗಿರುವೂ, ಉದ್ಭವ ಶೋಧನಕ್ಕಾಗಿ ಯೂ ವಾಂತಿಯನ್ನೂ, ಅಧಃಶೋಧನಕ್ಕಾಗಿ ಜುಲಾಬನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

೧ ವಿಷಮಂಜುರದ ವಾಚನಾರ್ಥವಾಗಿ ನೆಲವರಿ, (ನೋವಾಮುಖಿ) ಬಾಳ ಹಿರಡಾ, ಕರೇದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಜೀರಿಗೆ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವನ್ನು ಕೊಡುವದು.

೨ ಶುಂಠಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿಬೇರು, ಬಡೇಸೊವು, ನೆಲವರಿ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿ ತಿಳಲು, ಬಾಳಹಿರಡಾ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಸೈಂಧವೂ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು. ಇದು ವಿಷಮಂಜುರದ ವಾಚನ ಹಾಗೂ ರೇಚನಗಳಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೩ ಕರೇದ್ರಾಕ್ಷಿ, ತ್ರಿಫಲ, ಶುಂಠಿ, ಹವೀಜ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ವಿಷಮಂಜುರಕ್ಕೆ ವಾಚನ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೪ ಲವ್ವಳಸರದ ಬೇರು ೧ ತೊಲಿ ತಂದು ಅರೆದು ಬಿಸಿನೀರಲ್ಲಿ ಕುದಿಸ ಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ವಾಂತಿಯಾಗಿ ಬಹುದಿನಗಳ ವಿಷಮಂಜುರಗಳ ನಾಶ ವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಷಮಂಜುರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ವಾತಾಧಿಕ ವಿಷಮಂಜುರಕ್ಕೆ:— ಔಷಧಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಘೃತ ಗಳನ್ನೂ, ಅನುವಾಸನ ಬಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕು.

೨ ಪಿತ್ತಾಧಿಕ ವಿಷಮಂಜುರಕ್ಕೆ:—ಹಾಲು ಕಾಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಔಷಧಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟು ರೇಚನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು; ಮತ್ತು ಕಹಿ ಹಾಗೂ ತೀತ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

೩ ಕಫಾಧಿಕ ವಿಷಮಂಜುರಕ್ಕೆ:—ವಮನ-ವಾಚನಗಳನ್ನೂ ಕುಕ್ಕನಾದ ಅನ್ನ, ಪಾನ, ಲಂಘನ ಹಾಗೂ ಒಗರು ಔಷಧಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವದು.

೪ ಕಹಿಪಡುವಲು, ಬೇವು, ಗುಕ್ಕದಬೇರು, ಕೊಡುಮುರುಕನದೀಜ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಜೀನತುಪ್ಪ, ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದರಿಂದ ಬಹುದಿನಗಳ ವಿಷಮಂಜುರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಶುಂಠಿ, ಅಡಸಾಲ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ನೆಲಬೇವು, ಬೇವು, ನೆಲಗುಲ್ಲದೇರು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ನೆಲಿಂಗಳ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ಜೀರ್ಣಪ್ರಸಾರ, ಧಾತುಗತಜ್ವರ ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಉಪದ್ರವ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಷಮಂಜುರ ಹಾಗೂ ಸರ್ವ ಜ್ವರಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಷಾಯವನ್ನು ೩ ಅಲ್ಲವೆ ೭ ದಿನ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ಯಮನ ದವಡೆಯೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಂಥ ರೋಗಿಯೂ ಬದುಕುತ್ತಾನೆ.

೬ ಸೈಂಧಲವಣ, ಮುತಶೀಲ, ಹಿಪ್ಪಲಿಯೆಡಳಗಿನ ಕಾಳು ಇವನ್ನು ಎಣ್ಣೆ ಯೊಳಗೆ ಅರೆದು ಅಂಜನ ಮಾಡಬೇಕು.

೭ ಅಲದಹಣ್ಣು ಎಲೆ ೧, ಪುನುಗು ೬ ಮಾಸಿ, ಕಡ್ಲಿಸಿಪ್ಪಿ ೬ ಮಾಸಿ, ಅಡಿನ ಹಿಕ್ಕಿ ೩, ಹುಚ್ಚಕಬ್ಬು ೬ ಮಾಸಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ ೬ ಮಾಸಿ, ಬೋಳದ ಅರ ಲ್ಲಿಟ್ಟು ೬ ಮಾಸಿ, ಬೆಲ್ಲ ೧ ತೊಲಿ ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶಕಾರ್ಥಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆ ಬೆವರೊಡೆದು ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಇದು ಅನುಭವಿಕ ವಿಷಧವು.

೮ ಬೋಳ ೧ ತೊಲಿ, ನೆಜ್ಜೆ ೧ ತೊಲಿ, ಲಾವಂಗ ೫, ಶುಳಸಿ ಎಲೆ ೪, ಪುನಗಿನ ಎಲೆ ೪, ದಾಲಚಿನ್ನಿ ೧ ಮಾಸಿ ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡುವದು. ಕಷಾಯವನ್ನು ಸಹಿಸುವಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಬಿಸಿಯಾದ್ದನ್ನು ಕುಡಿದು, ದವುನ್ನ ಹೊದಿಕೆ ಹೊದುತ್ತೊಂಡು ಮಲಗಬೇಕು. ಸಂಕಷ್ಟ ಬೆವರು ಒಂದು ಒಂದೇ ಪ್ರಹರದಲ್ಲಿ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವವು.

೯ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆಯ ೯ ಬೇಳೆಗಳನ್ನು ಶುಷ್ಕ ಬೆಜ್ಜೆ, ಅವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು. ದಿವಸ ೩ ಇಲ್ಲವೆ ೭

೧೦ ಹೆಮ್ಮುಷ್ಟಿಯ ಬೀಜವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ, ಶುಷ್ಕಹಚ್ಚಿ ಹೊತ್ತದಂತೆ ಹುರಿದು, ಪುಡಿ ಮಾಡಿ, ಆಕಾರ ಹಾಗು ಶಕ್ತಿಮಾನಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ೧ ಇಲ್ಲವೆ ಅರ್ಧ ಗುಂಜಿಯಷ್ಟು ಪುಡಿಯನ್ನು ತಾಂಬೂಲದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಬೆವರು ಒಂದು ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವವು.

೧೧ ಅಲದ ಹಣ್ಣು ಎಲೆ ೧ ಇಲ್ಲವೆ ಅಲದ ಹಣ್ಣೆಲೆಯ ೧೦ ತುಂಬುಗಳು, ಪದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಅಪಿನ ತೆನೆ, ಭತ್ತದ ಅರಳು, ಅಡಿನ ಹಿಕ್ಕಿ, ಅವೈಕಬಳ್ಳಿ, ಅರೀ ಲೆ ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಷಾಯ ಕೊಡುವದರಿಂದ ಬೆವರು ಒಂದು ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವವು.

೧೨ ವಿಷಮ ಹಾಗು ಮಹಾಜ್ವರನಾಶಕ ಕಷಾಯ:—ಟಕ್ಕರಿಕೆ, ಶಿನನಿಗಿಡ, ಬೆಲಪತ್ರಿ, ವಾಡರೀ, ಲೋಧನ ಇವುಗಳ ಬೆರು, ಕೊಡುವವರು ಕನ ಬೀಜ, ಕಟುಕರೋದಿ, ಜೀಕಿನ ಗಡ್ಡೆ, ಕಂಬಕದ ಬೆರು, ಕಾಷ ಮೆಣ ಸಿನ ಬೇರು, ಚಿತ್ರಮೂಲ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಬೇರು, ಶಂಖ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ವನ್ನು ಅರಿದ ಬಳಿಕ ಬೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಘೋರ ವಿಷಮಜ್ವರ, ಸ್ನಿ ವಾತಜ್ವರ, ಶೀತಘೋರ ಜ್ವರ, ಮುತಕಳಿಸಿದ ಜ್ವರ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ನಾಶವಾಗು ತ್ತದೆ.

೧೩ ಸ್ವಯಂ ಭೈರವ್ ರಸ:—ವಾರಜ, ಗಂಧಕ, ನೇಪಾಳದ ಬೇರು, ಇವು ೧-೧ ಭಾಗ, ಚಾಪಾಳದಬೀಜ ಅರ್ಧ ಭಾಗ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಶುದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡು

ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಅರ್ಥದಷ್ಟು ಹಿಪ್ಪಲಿ ಹಾಕಿ ಪುಡಿಮಾಡಿದೀಳು. ೧-೧|| ಗುಂಜಿ ಯಷ್ಟು ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಶಕ್ತಿಮಾನಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಎಣ್ಣೆಬೆಲೆಯೊಳಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಜುಲಾಬಾಗಿ, ವಿಷಮಜ್ಜರ, ಬೇರ್ಣಜ್ಜರ, ಮಂದಾಗ್ನಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಾಶ ವಾಗುವದು. ಜಲಾಬನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವದಕ್ಕೆ ತುಪ್ಪ ಅನ್ನ ಕೊಡುವದು.

೧೪ ರಾಮದಾಣ ರಸ:—ಪಾರಜ ೧ ಭಾಗ, ಮನತೀಲ ೨ ಭಾಗ, ಕಲ್ಲುಕಪ್ಪರಿಗೆ ೪ ಭಾಗ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಚೂರ್ಣ ಮಾಡಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಹಾಗಲರಸದ ೭ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದು. ಬಳಿಕ ಅವರೇಕಾಳಿನಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ, ಸಕ್ಕರೆಯೊಳಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ತಾಂಬೂಲದೊಳಗೆ ಬೆಳಗು-ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ೧-೧ ಗುಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ವಿಷಮಜ್ಜರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ದಿವಸ ೭. ಸಧ್ಯ ಹಾಲು ಅನ್ನ. ಓಕರಿಕೆ ಒಂದರೆ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕುಡಿಸಬೇಕು.

೧೫ ತಳಸಿಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಮೆಣಸಿನ ಪುಡಿಯಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ೩ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಮಜ್ಜರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೬ ಕಿರಕಸಾಲಿಯ ಬೇರನ್ನು ಅರೆದು ತಲೆಗೆ ತಿಕ್ಕಿದರೆ ತಲೆ ಶಾಂತ ವಾಗುವದು.

೧೭ ಬೇವಿನ ಎಲೆ (ನೆಡಿಪ್ಪು) ಒಜಿ, ಕೋಷ್ಟ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಬಿಳೀ ಸಾಸುವೆ, ತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಗುಗ್ಗುಳ ಇವುಗಳ ಧೂಪ ಕೊಡಬೇಕು. ಆ ಧೂಪ ದಲ್ಲಿ ತುಸ ರಾಳದ ಪುಡಿಯನ್ನು ಉದುರಿಸಬೇಕು: ಅಂದರೆ ಧೂಪವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಗುವದು.

೧೮ ಹಾವಿನಪರಿ, ಬಿಳೀಸಾಸುವೆ, ಇಂಗು, ಬೇವಿನನೆಡಿಪ್ಪು ಸಮ ಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಚೂರ್ಣಮಾಡಿ ಧೂಪಕೊಟ್ಟರೆ ಜ್ವರ ಶಾಂತವಾಗುವವು.

೧೯ ವಿಷಮಜ್ಜರ ಮತ್ತು ಜಳಿ-ಜ್ವರಗಳಿಗೆ:—ಬೇವಿನ ತೊಗಟೆಯ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಹವೀಜ ಮತ್ತು ಶುಂಠಿಯ ಚೂರ್ಣಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೨೦ ವಿಷಮ ಸುಂದರ ರಸ:—ಶುದ್ಧ ಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಕಲ್ಲುಕಪ್ಪರಿಗೆ, ಮನತೀಲ, ಅರವಾಳ ಇವೆಲ್ಲ ಶುದ್ಧವಾದವುಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ, ಕಣಗಲ ರಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಅರೆದು, ಬಳಿಕ ಮಣ್ಣಿನ ಕಳ್ಳಿ ಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ, ಜಾಯಿಗೆ ಪಣತಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ, ಅರಲು ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬೋಕಿಯಲ್ಲಿ ಉಸುಕು ತುಂಬಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ಕುಳ್ಳಿಯನ್ನು ೭ದರ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ವರೆಗೆ ಉಸುಕು ಬರುವಹಾಗಿಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ಬತ್ತದ ಕೊಬ್ಬಟ್ಟು ಹಾಕಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಆ ಬೋಕಿಯನ್ನು ಒಲಿಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಒಂದು ಪ್ರಹ ರದ ವರೆಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮಂದಾಗ್ನಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಕೊಬ್ಬಟ್ಟು ಕಮರದ ನಂತರ

ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿ ಕುಳ್ಳಿಯು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಆರಿದ ಬಳಿಕ ಒಳಗಿನ ಔಷಧವನ್ನು ಹಾಗಲ ರಸದಲ್ಲಿ ಆರೆದು, ಅವರೇಕಾಳಷ್ಟು ಮಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂಥದೊಂದು ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಬಾಳೇಹಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಬೆಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ೫ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಷಮಜ್ಜರಗಳೂ, ದಿನಾಲು ಬರುವ, ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ದಿನ ಬರುವ, ಮೂರು ದಿನಸಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬರುವ, ನಾಲ್ಕು ದಿನಸಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬರುವ ಜ್ವರಗಳೂ ಹಾಗೂ ದಾಹಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರಗಳೂ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಸಧ್ಯ:—ಹೆಸರಿನ ಕಾಟಿ, ಹಾಲು, ಅನ್ನ, ಸಕ್ಕರೆ. ೩ ದಿನಸ ಇಲ್ಲವೆ ೭.

೨೧ ಶುದ್ಧವಾದ ಶುಕ್ತ, ಅರದಾಳಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಶಂಖಭಸ್ಮ, ಕವಡೀಭಸ್ಮ ಕೂಡಿಸಿ ಲವುಳಸರದ ರಸದಲ್ಲರೆದು ಹರಿವಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಮೇಲೊಂದು ಪರಿವಾಣ ಡಬ್ಬ ಹಾಕಿ, ಆರಲಕವಿ ಸುತ್ತಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕುಕ್ಕುಟವುಟಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಾಂಗಶೀತವಾದ ಬಳಿಕ ಆ ಭಸ್ಮವನ್ನು ೧ ತೊಲಿ ಸಕ್ಕರೆಯಲ್ಲಿ ೨ ಗುಂಜೆಯಷ್ಟು ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಆ ಕೂಡಲೆ ಹಾಲು ಅನ್ನ ಉಣಿಸಬೇಕು. ಓಕರಿಗೆ ಒಂದರೆ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿಯ ರಸ ಇಲ್ಲವೆ ಲವಂಗದ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ತಿನ್ನಿಸಬೇಕು. ಈ ಔಷಧವನ್ನು ೧-೨ ದಿನ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ವಿಷಮ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೨೨ ವಾರಜ, ಗಂಧಕ, ನೇವಾಳದ ಬೇರು ಇವು ಶುದ್ಧವಾದವನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಆ ಮೂರರಷ್ಟು ಧತ್ತೂರಿಯ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಮಾಡಿ ಕೂಡಿಸಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ೨ರಷ್ಟು ಶುಂಠ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಹಾಕಿ ಲಿಂಬೀ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲರೆದು, ಅವರೇ ಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಮಹಾ ಜ್ವರಾಂಕುತವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಾತ್ರೆಯು ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಯಮಸದೃಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ದಿನಾಲು, ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ದಿನ, ಮೂರು ದಿನ, ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಜ್ವರಗಳೂ ವಿಷಮ ಇಲ್ಲವೆ ಸನ್ನಿ ಪಾತಜ್ವರಗಳೂ ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅನುಪಾನ:-ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಕ್ಕರೆ, ಜೇನುತುಪ್ಪ ಇಲ್ಲವೆ ವೀಳ್ಯದಲಿಯ ರಸಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨೩ ವಿಷಮಜ್ಜರದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಭಸ್ಮದ ಮಾತ್ರೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಆ ಭಸ್ಮವು ಉಚ್ಚ ತರಗತಿಯದಿರಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಕೊಡಬೇಕು.

೨೪ ಮನಶೀಲ, ಇಲಿಪಾ ಸಾಣ, ಶುಕ್ಕೆ ಇವು ಶುದ್ಧವಾದವನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ನೀರಿನೊಳಗೆದು ಬಿಸಿಲೊಳಗೆ ಒಣಗಿಸಿ ಹಂಚಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಒಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಕೆಳಗೆ ಉರಿ ಹಚ್ಚಿ ೪ ಗಳಿಗೆಯ ವರೆಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಾಟಿ

ನಿಂದ ಅಲ್ಪಾಧಿಸಿ ತಿಕ್ಕಿ ಹೊಗೆ ಹೊರಡದಂತಾದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ೨ಗಳಿಗೆಯ ವರೆಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಪಾಧಿಸಬೇಕು. ನಂತರ ಸ್ವಾಂಗ ತೀತವಾಯಿತೆಂದರೆ ಆ ಔಷಧವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಸತತನಾದ ದೊಡ್ಡವನಿಗೆ ಅರ್ಧ ಗುಂಡೆಯಷ್ಟು ಸಕ್ಕರೆ ತುಪ್ಪಗಳೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಅತತ್ ಪ್ರಕೃತಿಯವನಿಗೆ ಕಾಲು ಗುಂಡೆಯಷ್ಟು, ೧೨ವರ್ಷದ ಒಳಗಿನ ವಯಸ್ಸಿನ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಉದ್ದಿನ ಕಾಳಷ್ಟು ಕೊಡಬೇಕು. ಪಥ್ಯ:—ಬರೇ ಹಾಲು ಅನ್ನ. ಮೂರೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಬಗೆಯ ಜ್ವರಗಳೂ ನಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಜ್ವರವು ತಾತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಕಟುಕರೋಣಿಯ ೧|| ಮಾಸಿ ಚೂರ್ಣ, ನೆಲ ಬೇವಿನ ಚೂರ್ಣ ೬ ಗುಂಡಿ ಅಳಲಿಕಾಯಿಪುಡಿ ೪ ಗುಂಡಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಸಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮಾಣದಂತೆ ಆ ಔಷಧವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಡಬೇಕು.

ನಂತ ಜ್ವರಗಳನ್ನು ಪುನಃ ತಂದು ಚಮತ್ಕಾರ ತೋರಿಸುವದಿದ್ದರೆ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಬೇರು ೬ ಗುಂಡಿ, ಆಕಳಕರಿ ೧೨ ಗುಂಡಿ ಇವುಗಳ ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನೋಸಿದ ಚೂರ್ಣದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಔಷಧವನ್ನು ಆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತವೆ. ಮೈಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದಾಹವಾದರೆ ತೀಗೀಕಾಯಿಯ ನೀರನ್ನು ಮೈಗೆ ಹಚ್ಚ ಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಅಂಟಾಳಕಾಯಿಯ ಬುರುಗನ್ನು ಮೈಗೆ ಸವರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ದಾಹವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬಳಿಕ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ತುಪ್ಪ, ಸಕ್ಕರೆ ಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಆ ಔಷಧವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಈ ರಸಾಯನ ವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಗುಪ್ತವಾಗಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಜ್ವರಕೇಸರಿ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಲಿಪಾಪಾಣವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ರಸಾಯನ ಮಾಡುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಲಿಪಾಪಾಣವು ಹಾರಿ ಹೋಗಿ, ಕಡೆಗೆ ತುಕ್ಕಿ ದೊಳಗಿನ ತಾಮ್ರವು ಮಾತ್ರ ಬಾಕಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಈ ರಸಾಯನದೊಳಗಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮವು. ಸುಜ್ಞ ಮೈದ್ಯರು ಇದರ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ರಸಾಯನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವಾಗ ಅದರ ಎವಯುಕ್ತ ಹೊಗೆಯು ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು, ಬಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ನೇರದಂತೆ ಎಚ್ಚರವಡತಕ್ಕದ್ದು.

(೧) ಸಂತತ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—೭-೧೦ ಇಲ್ಲವೆ ೧೨ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಜ್ವರ ಬಂದು, ಬೆವರು ಬಂದರೂ ಜ್ವರವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂತತಜ್ವರವೆನ್ನುವರು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ, ಇವುಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರಗಳು ತ್ರಿದೋಷಗಳಿಂದಂಟಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ ವಾತಾದಿ ೩ ದೋಷಗಳು, ಸಪ್ತಧಾತುಗಳ ೭ ದೋಷಗಳು, ಮೂತ್ರ ೧ ಮೂದೊಂದು ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ೧೨ ದೋಷಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಸಂತತ ಅಥವಾ ವಿಷಮಜ್ಜರಗಳು ಕ್ಷೀಣ ಪುರುಷನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ದಿವಸಗಳ ವರೆಗೆ ಬರುತ್ತವೆ.

ಸಂತತ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು :—

೧ ಕಹಿಪಡುವಲ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ದೇವದಾರು, ಅಮೃತ ಬಳ್ಳಿ, ಬೇವಿನ ತೊಗಟೆ ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨ ಕಹಿಪಡುವಲ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ನೆಲಿಂಗಳ, ಬಾಳಹಿ ರಡಾ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಡುವದು.

೩ ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ಲೋಧನ ಜೆಕ್ಕೆ, ನಂಫೀಮರದ ಹೂ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಬೂರಲ ಅಂಟು ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಚೂರ್ಣ ಮಾಡಿ ೩ ಮಾಸ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಬಿಸಿನೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಡದೇಕು.

೪ ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಶುಂಠಿ, ನೆಲಗುಲ್ಲದೀರು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಗು ಹಿವ್ವಲಿ ಪುಡಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡದೇಕು. ಇದರಿಂದ ಸಂತತಾಜ್ವರದ ವಿಷಮಜ್ಜರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ಕಹಿಪಡುವಲ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ದೇವದಾರು, ಅಳಲೇ ಕಾಯಿ, ತಾರೀಕಾಯಿ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕರೇದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಧು ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಅಡಸಾಲ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರೆ ಸಂತತ ಜ್ವರ, ಸತತ ಜ್ವರ ವೊದಲಾದ ೫ ಬಗೆಯ ವಿಷಮಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಇದರಿಂದ ದಾಹಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರ, ನವಜ್ವರಗಳೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೬ ಕಹಿಪಡುವಲ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಅಡಸಾಲ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಕಂಬಂಟ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವನ್ನು ಸಂತತ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ವಾತನಾಶಕ್ಕೆ ಕೊಡದೇಕು.

೭ ಅತಿಹಿವಿ, ನೆಲದೇವು, ಕಟುಕರೋಣಿ ಇವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ೨-೨ ತೊಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಚೂರ್ಣ ಮಾಡಿ ೪೦ತೊಲಿ ಎಸರು ಬಂದ ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಡ ಬೇಕು. ದಿನದಲ್ಲಿ ೩-೩ ತೊಲಿಯಂತೆ ಮೂರು ಮೂರು ಸಾರೆ ಕೊಡದೇಕು.

೮ ಜ್ವರಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ:—ಶುದ್ಧ ಇಲಿಪಾಪಾಣ ೨ ತೊಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಗೋಮೂತ್ರದಲ್ಲಿ ೩ ದಿವಸ ನೆನೆ ಇಡದೇಕು. ದಿನಾಲು ಹೊಸ ಗೋಮೂತ್ರ ಹಾಕದೇಕು. ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ತೊಳೆದಿಡದೇಕು. ಚಳಿಜ್ವರ ದಲ್ಲಿ ಚಳಿ ಬರುವ ವೊದಲು ಒಂದು ಸಾಸುವೆ ಕಾಳಷ್ಟು ಆ ಪಾಪಾಣ ತಕ್ಕೊಂಡು ೨-೩ ಗುಂಜಿ ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ಕೊಡುವದು. ದಿವಸ ೩. ಇದ ರಿಂದ ನವಜ್ವರಗಳೂ ಬಹುದಿವಸದ ಜ್ವರಗಳೂ ನಿಲ್ಲುವವು. ಸಂತತ ಮುಕ್ತ

ಸತತ ಜ್ವರಗಳೂ ನಿಲ್ಲುವವು. ಪಥ್ಯ:—ಉಪ್ಪು-ಕಾರವಿಲ್ಲದ ಹಾಲು-ಅನ್ನ, ತುಪ್ಪ-ಅನ್ನ.

೯ ಚಂಡೇಶ್ವರರಸ:—ಶುದ್ಧ ಪಾಠಜ, ಗಂಧಕ, ಮತ್ತು ನೇಪಾಳದ ಬೇರು, ತಾಮ್ರಭಸ್ಮ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧ ಇಲಿಪಾಪಾಣ ಇವುಗಳನ್ನು ಖಾರಗೇಣಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ೬ ತಾಸುಗಳ ವರೆಗೆ ಅರೆಯತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು ೬ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಗೊಡಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಲೆಕ್ಕೇಸೊಪ್ಪಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ೭ ದಿನ ನೇಪಾಳಕಿ ನಂತರ ತೆಗೆದು ಅರ್ಧಗುಂಜಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿಟ್ಟು, ಅಲ್ಲದ ರಸ ಜೇನುತುಪ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಸಕ್ಕರೆಯಲ್ಲಿ ೧ ಗುಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ತೀವ್ರ ಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪಥ್ಯವಿಲ್ಲ.

೧೦ ದಾರುಬ್ರಹ್ಮರಸ:—ಇಲಿಪಾಪಾಣ, ಇಂಗಲೇಕ, ಮದ್ದಗುಣಿಕೆ ಬೀಜ ಇವು ಶುದ್ಧವಾದವುಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಷ್ಟೇ ಹಿಪ್ಪಲಿಯೊಡನೆ ಲಿಂಬೀಹುಳಿಯೊಲ್ಲದೆ ಗುಲಗಂಜಿಯುಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ದೊಡ್ಡ ವರಿಗೆ ಅಂಥದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತುಳಸಿ ರಸದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು. ೧೨ ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅರ್ಧ ಗುಳಿಗೆ ಕೊಡುವದು. ಚಳಿ-ಚಳಿಯಾಗಿ ಬರುವ ಸಂತತ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಬಡಬಡಿಸಹತ್ತಿದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆವರು ಬರಹತ್ತಿದರೆ, ಅಥವಾ ಜ್ವರದ ಪ್ರಮಾಣವು ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಈ ಔಷಧದ ಉಪಯೋಗಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(೨) ಸತತಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಈ ಜ್ವರಗಳು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡುಸಾರೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈತಾನದೇವರೆನ್ನುವರು. ಇದು ಹಗಲು ೨ ಸಾರೆ ಇಲ್ಲವೆ ರಾತ್ರಿ ೨ ಸಾರೆ ಅಥವಾ ಹಗಲು ೧ ಸಾರೆ ರಾತ್ರಿ ೧ ಸಾರೆ ಹೀಗೆ ಯಾವಾಗಾದರೂ ದಿನಾಲು ಎರಡು ಸಾರೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜ್ವರ ಬರುವದೆಂಬದರ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಯೇ ಬರುತ್ತವೆ.

ಸತತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ನಿರಾಮೆ ಬಳ್ಳಿ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ನೆಲಿಂಗಳ, ಬಿಳಿ ಕರಿಬಂಟ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ಸತತ ಜ್ವರದೊಳಗಿನ ವಾತವಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ.

೨ ಕಹಿಪಡುವಲ, ಬಾಳಹಿರಣ್ಯ, ಬೆವು, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ಅಮೃತಬಲ್ಲ, ನೆಲಿಇಂಗಳ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ಕೆಮ್ಮು ಮತ್ತು ಸತತಜ್ವರಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ.

೩. ಕಹಿವಡುವಲು, ತ್ರಿಫಲ, ದೇವಿನ ಎಲೆ, ದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿಯ ತಿಳಲು, ಅಡಸಾಲ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯವನ್ನು ಸಕ್ಕರೆ ಜೇನುತುಪ್ಪಗಳೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೪ ಕಾಕೀ ಜೇರನ್ನು ಕಿವಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದರೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

(೩) ಮಹೇಂದ್ರಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಯಾವ ಜ್ವರಗಳು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ೨-೩-೪ ಅಥವಾ ೫ ಸಾರೆ ಸಹ ಆರಿ ಆರಿ ಬರುತ್ತವೆಯೋ ಅವಕ್ಕೆ ಹಂಸರಾಜನಿದಾನದಲ್ಲಿ ಮಹೇಂದ್ರಜ್ವರವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇದರ ಲಕ್ಷಣಗಳು ವಿಷಮಜ್ವರದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವಕ್ಕೂ ವಿಷಮಜ್ವರದ ಉಸಾಯಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಸತತಜ್ವರದ ಉಸಾಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(೪) ದಿನಾಲು ಬರುವ ಚಳಿಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಚಳಿಚಳಿಯಾಗಿ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತವೆ. ಮೈ-ಕೈ ಒಡ್ಡಮುಂದ ಹಾಗೆ ಆಗುವದು, ಆಕಳಿಕೆ ಒರುವವು, ಬೆನ್ನಹುರಿಯು ಬಿದಿರಂತಾಗುವದು; ಹಾಗೂ ನೀರಡಿಕೆಯಾಗುವದು.

ಶರತ್ ಮತ್ತು ಹೇಮಂತ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ಶರದ್ಯತ ತೀರಿ ಹೇಮಂತದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಚಳಿಜ್ವರದ ಹುಂಗಾಮವು. ಇದು ಕೆಸರೊಳಗಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಷ, ಜಂತುಗಳು ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ನೇರುವದರಿಂದ ಬಹುಹತ್ತುತ್ತದೆಂದು ಪ್ರಾಚ್ಯ ಮತ್ತು ಆರ್ವಾಚೀನ ವೈದ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಈ ಜ್ವರಗಳು ಕೆಲಹೊತ್ತು ಇರುವವು. ಕೆಲ ಹೊತ್ತು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ವರವಿಲ್ಲದಾಗ ಆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜಂತುಗಳು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರುತ್ತವೆ? ಅವು ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವವು? ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅವು ಕಾಯಮವಾಗಿರುವದಾದರೆ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತೇ ಜ್ವರವೇಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ? ಅಷ್ಟೇ ಹೊತ್ತು ಕೇವಲ ಹ.ವಾರಿಯೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ? ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳುಂಟಾಗುವವು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಆರ್ಯವೈದ್ಯರ ಮತವೇನೆಂದರೆ,--ಜ್ವರೋತ್ಪಾದಕದೋಷವು ಆಮಾಶಯದಲ್ಲಿ ಬರದ ಹೊರತು ಜ್ವರ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನ್ಯಸ್ಥಳದೊಳಗಿನ ದೋಷವು ಆಮಾಶಯಕ್ಕೆ ಒಂದೊಡನೆಯೇ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತವೆ. ಜ್ವರದ ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ದೋಷದ ಪಾಚನವಾಯಿತೆಂದರೆ ದೋಷವು ಹಗುರಾಗುತ್ತದೆ. ಹಗುರಾಯಿತೆಂದರೆ ಘನ ತನ್ನ ವೊಡಲಿವ

ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಹಿಡಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಜಳಿಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಭೇದದಿಂದ ೪ ಭೇದಗಳಿರುತ್ತವೆ. ದಿನಾಲು ಎರಡು ಸಾರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಒಮ್ಮೆ ಬರುವ ಜ್ವರ, ದಿನಾಲು ಒಮ್ಮೆಯೇ ಬರುವ ಜ್ವರ, ದಿನಬಿಟ್ಟು ದಿನ ಬರುವ ಜ್ವರ (ಅಂದರೆ ೩ನೇ ದಿವಸ ಮೂರರ ಚಳಿ ಬರುವ ಜ್ವರ), ನಡುವೆ ೨ ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ಬರುವ(೪ರ ಚಳಿಜ್ವರ)ಜ್ವರ. ಈ ನಾಲ್ಕರ ಸ್ಥಾನಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಯಾಗಿರಬೇಕು. ೧ ಆಮಾಶಯ, ೨ ಹೃದಯ, ೩ ಕಂಠ, ೪ ತಲೆ ಎಂದು ಆ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು. ದೋಷಗಳು ಕೋಪಗೊಳ್ಳುವ ಕಾಲವು ಪಾಗ್ಬಟನ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಹಗಲು ೧ ಸಾರೆ, ರಾತ್ರಿ ೧ ಸಾರೆ ಎಂದು ೨ ಸಾರೆ ಇರುವದರಿಂದ ಆಮಾಶಯದಲ್ಲಿ ದೋಷವಿರುವವರೆಗೆ ದಿನಾಲು ೨ ಸಾರೆ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತವೆ. ದೋಷವು ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದು, ಅದು ಆಮಾಶಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲುಪಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದು ದಿನದ ಅವಕಾಶ ಬೇಕಾಗುವದೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಹೃದಯ ದೋಷಗಿನ ದೋಷಗಳಿಂದ ಬರುವ ಜ್ವರವು ೨ನೇ ದಿವಸ ಬರುತ್ತವೆ. ಕಂಠ ದೋಷಗಿನ ದೋಷವು ಆಮಾಶಯಕ್ಕೆ ಒರಲಿಕ್ಕೆ ೨ ದಿವಸ ಬೇಕಾಗುವವು. ಅಂದರೆ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ದೋಷವಿದ್ದ ರೋಗಿಗೆ ಮೂರರ ಚಳಿಜ್ವರ ಬರುತ್ತವೆ. ತಲೆಯೊಳಗಿನ ದೋಷವು ಆಮಾಶಯಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವದಕ್ಕೆ ಮೂರು ದಿವಸ ಬೇಕಾಗುವವು; ಆದುದರಿಂದ ತಲೆಯೊಳಗೆ ದೋಷವಿದ್ದ ರೋಗಿಗೆ ನಾಲ್ಕರ ಚಳಿಜ್ವರಗಳು ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಯಾವ ದಿವಸ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತವೆಯೋ ಆ ದಿನವನ್ನು ವೇದಲನೇ ದೆಂದು ಎಣಿಸಿದರೆ ಮೇಲಿನ ವಿವರಣಾವೆಲ್ಲವೂ ಮನಗಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು:—

೧ ಕುಪಡುವಲು, ತ್ರಿಫಲ, ಬೇವಿನ ಎಲೆ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿ ತಿಳಲು ಮತ್ತೂ ಅಡಸಾಲ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೨ ಲಗ್ನವಾಗದ ಹುಡುಗಿಯು ನೂತನ ನೂಲಿನಿಂದ ಉತ್ತರಾಣಿಯ ಬೇರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಅದನ್ನು ಚಂಡಿಕೆಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹೇಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಇದರಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿ ದಿನ ಬರುವ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೩ ಗೂಗಿಯ ಒಲಭಾಗದ ರೆಕ್ಕೆಯನ್ನು ಬಿಳೇ ನೂಲಿನಿಂದ ರೋಗಿಯು ಎಡಗಿವಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದರೆ ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೪ ಗೋರಖಿ ಕಾಕಡೆ, ಗಾಯದ ತೊಪ್ಪಲು, ಕಲ್ಲುಕಡಲೆ, ಹಕ್ಕರಿಕೆ, ಛಂಗಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದರ ಬೇರನ್ನು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದರೆ ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೫ ದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಕಹಿಪಡುವಲು, ದೇವು, ಜೇಕನಗಡ್ಡೆ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ತ್ರಿಫಲ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿನ ಉಪಾಯವಾಗಿದೆ.

೬ ತಿರಿಲೋಲದ ಗಿಡ, ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಿ ಇವುಗಳ ರಸವನ್ನು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿದರೆ ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೭ ಅವರೇಕಾಳಷ್ಟು ನವಸಾಗರದ ಪುಡಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ದಿನಕ್ಕೆ ರಡುಸಾರೆಯಂತೆ ೩ ದಿನ ಕೊಡಬೇಕು. ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಈ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೮ ಕಟುಕರೋನಿ, ಬಾಳದಬೇರು, ಹವೇಜ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಿಂದ ಸರತಿಯಿಂದ ಬರುವ ಜ್ವರಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೯ ವ.ದ್ವಗಿಣಿಕೆಯಲೆಯ ರಸವನ್ನು ಶಕ್ತಿಮಾಸಕೃನುಸಂಜೆ ಒಂದೂಕಾಲು ತೊಲಿಯ ವರೆಗೆ ನೊಸರನೊಳಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೧೦ ಗಂಡೆಕ್ಕೆಯ ೫ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಬೆಲ್ಲದೊಡನೆ ಅರೆದು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಈ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

(೫) ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಬರುವ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಈ ಜ್ವರಗಳ ವೇಗವು ಟೊಂಕದೊಳಗಿಂದಲೂ, ದಿನ್ನಹೂರಿ ಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲ ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯಗಳು

೧ ಜಾದಿನಬಲಿಯ ನೂಲಿನ ಬತ್ತೀಮಾಡಿ ಎಳ್ಳೆಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಯ್ದ ದೀಪ ಹುಚ್ಚಿ ಅದರ ಕಾಡಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಅದರ ಅಂಜನವನ್ನು ರೋಗಿಗೆ ಹುಚ್ಚಿದರೆ ಈ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೨ ಶುದ್ಧಇಂಗೂಲಕ ಮತ್ತೆ ನೇಸಾಳದ ಬೇರು ಇವುಗಳ ೧ ಗುಂಜಿತ್ತೂಕ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಎಳ್ಳೊಡಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಬೇಸತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರ, ಎರಡು ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ, ಮೂರು ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ, ನಾಲ್ಕು ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬರುವ ಚಳಿಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಲೆಕ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಗಾಯದ ಬೇರುಗಳು ರವಿವಾರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಶುಚಿಭೂತ ವಾಗಿ ತಂದು ನಡಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದರೆ ಈ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಬಿಳೀಕಣಗಲ ಅಥವಾ ಗಂಡೆಕ್ಕೆಯ ಬೇರನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೪ ಅಡಸಾಲ, ಕಹಿಪಡುವಲು, ತ್ರಿಫಲ, ದ್ರಾಕ್ಷೆ, ದೇವು, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿ

ತಿಳಲು ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದ ರಿಂದ ಎರಡು ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬರುವ ಜ್ವರಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ಲಿಂಬೀಹೋಳುಗಳನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ, ೩ ಅಲ್ಲವೆ ೭ ದಿನ ಕೊಟ್ಟರೆ ಉತ್ತಮ ಗುಣ ಬರುತ್ತದೆ.

೬ ಎಲ್ಲ ಸರತಿಯ ಚಳಿಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಂತಿಯ ಔಷಧಕೊಟ್ಟು ಕಾರಿಸದೇಕು. ಇದರಿಂದ ಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

೭ ಬೆಲಪತ್ರಿ ಬೇರಿನ ಮೇಲಿನ ತೊಗಟೆಯ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಗುಣಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

(೬) ಮೂರರ ಚಳಿಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಭೇದಗಳುಂಟು. ಕಫ, ಪಿತ್ತಾತ್ಮಕ ಮೂರರ ಚಳಿಜ್ವರಗಳಿದ್ದರೆ ಅವು ನಡೆ ಹಾಗೂ ಬೆನ್ನಿನ ಎಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಳಿಕ ಶರೀರವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತವೆ. ವಾತ-ಕಫಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಬರೇ ಬೆನ್ನಿ ನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ವಾತ-ಪಿತ್ತಜನ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ತಲೆಯೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ವಾಗುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಚಂದನ, ಬಾಳದಬೇರು, ಹವೀಜ, ಶುಂಠಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಔಷಧವಾಗಿದೆ.

೨ ರಕ್ತಚಂದನ, ಹವೀಜ, ಶುಂಠಿ, ಬಾಳದಬೇರು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಬೇಕಿನ ಗಡ್ಡೆ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರೆ ಮೂರರ ಚಳಿಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೩ ರವಿವಾರ ದಿವಸ ಉತ್ತರಾಣೀ ಬೇರುತಂದು ಕೆಂಪು ನೊಲಿನಿಂದ ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಮೂರರ ಚಳಿಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಈ ಉಪಾ ಯವನ್ನು ಬಸರು ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಮಾಡಕೂಡದು.

೪ ಚಳಿ ಬರುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ೩ರಿಂದ ೬ ಗುಂಜಿಯ ವರೆಗೆ ಶಕ್ತಿ ಮಾನದಂತೆ ಪಟಕದ ಅರಳಿನ ಪುಡಿಯನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಪಟ್ಟು ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ಕೊಡ ಬೇಕು. ಮೇಲೆ ನೀರು ಕುದಿಯಬಾರದು. ಬಹಳ ನೀರಡಿಕೆಯಾದರೆ ಹಾಲು ಕುದಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಚಳಿಜ್ವರಗಳೂ ಖಾತ್ರಿ ಪೂರ್ವಕ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಕೆಲಕೆಲವು ರೋಗಿಗಳಿಗಂಥೂ ಈ ಔಷಧವನ್ನು

ಒಂದೇ ಸಾರೆ ಕೊಟ್ಟರೂ ಗುಣ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಇದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಉಪಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೫ ಪಾಂವಾಳದ ಮಲವನ್ನು ಒಂದು ಮಾಸೆಯಷ್ಟು ಎಣ್ಣೆದಲೆಯೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು.

೬ ದೇವನ ೨|| ಎಲೆ ಹಾಗು ೬ ಮಾಸೆ ಬೆಲ್ಲ ಇವೆರಡೂ ಕುಟ್ಟಿ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೆ ಆಪ್ತೇ ಎಲೆಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರೆ ಮೂರರ ಚಳಿಜ್ವರ ಮತ್ತು ನಾರಹುಣ್ಣು ಇವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೭ ಕಟುಕರೋಗಿಯು ಚರ್ಬಣಕ್ಕೆ ಎಕ್ಕೀಹಾಲಿನ ಭಾವನೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರೇಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ, ಜ್ವರ ಬರುವ ಮುಂಜೆ ೧ ತಾಸು ೧ ಗುಳಿಗೆ ಯನ್ನು ಎಣ್ಣೆದಲೆಯೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು.

(೭) ನಾಲ್ಕರ(ನಾಲ್ಕುದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬರುವ)ಚಳಿಜ್ವರಗಳು.

ಲಕ್ಷಣ:—ಕಫಜನ್ಯ ಚಾತುರ್ಥಿಕ ಜ್ವರವಿದ್ದರೆ ಕಾಲೊಳಗಿನ ಎರಡಿನಗೂ ಡಡೊಳಗೆ ಹ.ಟ್ಟಿ ವೈಕುಂಬ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತವೆ. ವಾತಜನ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹ.ಟ್ಟಿ ಶರೀರವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರದ ಮಧ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ದಾಹ ವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಜ್ವರ ಬರುವ ವೇದಲು ಅಥವಾ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದಾಹವುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಮೂರರ ಹಾಗು ನಾಲ್ಕರ ಚಳಿಜ್ವರಗಳು ರೋಗಿಗಳ ಚಿಂತನ ಇಲ್ಲವೆ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತವೆ ಆದುದರಿಂದ ಜ್ವರಬರುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ರೋಗಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆನಂದ, ಧಯ ಇಲ್ಲವೆ ದುಃಖವುಂಟಾಗುವ ಯಾವುದೊಂದು ಉಪಾಯ ಮಾಡಿ, ಜ್ವರದ ಅಂಜಿಕೆಯ ಆ ಕಾಲವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ಚಳಿಜ್ವರದ ಸರತಿಯ ದಿವಸ ವಾಂತಿ ಮಾಡಿಸುವದು ವಿಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ

ಉಪಾಯಗಳು:—

೧ ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ನೆಲಗುಳ್ಳದೇರು, ಬಾಳದದೇರು, ಗುಕ್ಕದದೇರು, ಹಿರೇಮದ್ದಿನ ದೇರು, ಇಪ್ಪೀ ಹೂವು, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಶುಂಠಿ, ಅಡಸಾಲ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಕೆಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವು ಆರಿದ ಒಳಕ ಅದರಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಹಿಪ್ಪಲಿ ಚರ್ಬಣಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ದಿವಸ ೭ ಇಲ್ಲವೆ ೧೪. ಇವುಗಳಿಂದ ದಾಹ, ಬೆವರು, ನೀರಡಿಕೆ, ಜಂತು, ರಕ್ತಪಿತ್ತ, ತೀತ, ಶ್ವಾಸ, ಭ್ರಾಂತಿ, ತೊಲಿ, ಹಗಲು ಬರುವ ಜ್ವರ, ನಾಲ್ಕರ ಚಳಿಜ್ವರ, ಇವೆಲ್ಲ ಹೋಗುತ್ತವೆ.

೨ ಬೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಆಗಲಶುಂಠಿ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ ಇಲ್ಲವೆ ತ್ರಿಫಲಗಳ ಜೋಡಣೆ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕುದಿದರೆ ನಾಲ್ಕರ ಚಳಿಜ್ವರಗಳು ನಾಶಹೊಂದುತ್ತವೆ.

೩ ಬಿಳೀಗಣಜಲಿದೇರಿನ ವುಡಿ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ಹಾಲಲ್ಲಿ ತೆಯ್ತು ಕೊಡಬೇಕು; ಅಥವಾ ತಾಂಬೂಲದೊಡನೆ ತಿನ್ನಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಇದರಿಂದ ಬಹುದಿನಗಳ ನಾಲ್ಕರ ಚಳಿಜ್ವರ ಸಹ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೪ ಚಳಿಜ್ವರ ಬರುವ ವೊದಲು ಹಳೇ ಶುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಇಂಗು ತೆಯ್ತು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಜೊಗಜೆಯ ಸೊಪ್ಪಿನ ರಸವನ್ನು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಬೇಕು.

೫ ಪುಷ್ಕನಕ್ಷತ್ರದ ದಿವಸ ಸಣ್ಣ ಕಾಕಿ, ಕಲ್ಲಕಡಲೆ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕಾಡಿಗ್ಗರಗು ಇಲ್ಲವೆ ಉತ್ತಾಣೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದರ ಬೇರನ್ನು ಕೈಗೆ ಕಟ್ಟಿದರೆ ಚಾತುರ್ಥಿಕ ಜ್ವರದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೬ ನೀರಗೇಣಿಕೆಗಳೆರೆಯ ಸೊಪ್ಪು ೧ ತೊಲಿ, ಶುಂಠಿ ೧ ಮಾಸಿ, ಮೆಣಸಿನ ಕಾಳು ೩ ಇವುಗಳನ್ನರೆದು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಜ್ವರ ಬರುವ ಮುಂಜೆ ೧ ತಾಸು ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ನಾಲ್ಕರ ಚಳಿಜ್ವರ, ಮಧುರಾಜ್ವರ, ಚಳಿಜ್ವರ ಮತ್ತು ವಿಷಮಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೭ ಇಂಗು ಮತ್ತು ಉಪ್ಪು, ೧-೧ ಮಾಸಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ವುಡಿಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ೨೦ ತೊಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕುದಿಸಿ ೫ ತೊಲಿ ಉಳಿಸಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ದಿವಸ ೭.

೮ ೩ ಗುಂಜೆ ನವಸಾಗರ ಮತ್ತು ೨ ಕರೇ ಮೆಣಸು ಇವನ್ನು ಸಣ್ಣಗಿ ಅರೆದು ಜ್ವರದ ಸರತಿಯಿದ್ದ ದಿವಸ ಜ್ವರ ಬರುವ ಮುಂಜೆ ೧ ತಾಸು ೧ ಎಲೈದಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುವದು. ಇದನ್ನು ೩ ಸಾರೆ ಕೊಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಥಿಕ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವದು.

೯ ಕರೇಮದ್ದುಗುಣಿಕೆಯ ಎಲೆ, ಎಲೈದಲೆ, ಮೆಣಸು ಇವನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅರೆದು ೨ ಗುಂಜೆಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ೮ ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಮುಂಜಾನೆ ಸಂಜೆಗೆ ಬಿಸಿನೀರಲ್ಲಿ ೧-೧ರಂತೆ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ೪-೫ ಸರತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕರ ಚಳಿಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೦ ೩-೪ ಮಾಸಿ ಸುಣ್ಣವನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಕದಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಲಿಂಬೀಹುಳಿ ಹಿಂಡಿದರೆ ಅದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಜ್ವರ ಬರುವ ವೊದಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ತುಸ ನೀರು ಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ಕುದಿಯಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಅಂದೇ ಜ್ವರ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಂದು ಬಂದರೆ ಮತ್ತೆ ಬರುವ ದಿವಸ ಮೇಲಿನಂತೆ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ಚಳಿಜ್ವರ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬದು ಖಂಡಿತವು.

೧೧ ಲವ್ಯಕಸರದ ರಸದಲ್ಲಿ || ಗುಂಡೆ ಅಫು ಮತ್ತು ಅರಿಸಿಣ ಹಾಕಿ ಕುಚ್ಚಿ ಜಳಜಳವಾದ ಅರಿವೆಯಲ್ಲಿ ಸೆಣಿಸಿ ಜ್ವರ ಬರುವ ವೇದಲಾ ಕುದಿಯ ಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ೨-೩ ಸಾರೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಹಳೇ ಹಾಗು ಬಹಳ ದಿವಸ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿದ್ದ ನಾಲ್ಕರ ಚಳಿಜ್ವರಗಳು ನಾಶಹೊಂದುತ್ತವೆಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಮೇಲಿನ ಔಷಧದಲ್ಲಿ ಶುಸ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಂಡರೆ ಕುದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಸರ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

೧೨ ಬೇವಿನ ಮರದ ಒಳದೊಗಟೆ ೫ ತೊಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಜಜ್ಜಿ, ೨೦ ತೊಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕುದಿಸಿ ೫ ತೊಲಿಯುಳಿಸಿ ಸೆಣಿಸಿ ಕುದಿಸಬೇಕು. ದಿವಸ ೩ ಇಲ್ಲವೆ ೭. ಇದರಿಂದ ನಾಲ್ಕರ ಚಳಿಜ್ವರಗಳು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೩ ಬೇವಿನ ಎಲೆ ೨೧, ಮೆಣಸು ೨೧ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುಟ್ಟಿ ಜಳಜಳವಾದ ಅರಿವೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ೮ ಗಂಟನ್ನು ೪೦ ತೊಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕುದಿಸಿ ೫ ತೊಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತಲೆ ಇಳಿಸಿ ಕುದಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ದಿವಸ ೩ ಇಲ್ಲವೆ ೭. ದಿನಕ್ಕೆ ರಡು ಸಾರೆ ಕೊಡುವದು. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೊಳ್ಳೇ ಯೋಗವಿರುವದರಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅನುಭವಪಡೆಯತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ.

(೮) ಐದು ದಿನಗಳ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಮದ್ರಾಸ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಈ ಜ್ವರಗಳು ಬರಹತ್ತಿವೆ. ಈ ಜ್ವರಗಳು ಐದು ದಿವಸಗಳ ವರೆಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ೫ನೇದಿವಸ ಕಾಲಮೇಲೆ ಬಕ್ಕಗಳೇಳುತ್ತವೆ. ಬಳಿಕ ಜ್ವರ ಆರುತ್ತವೆ ೧ನೇ ೨ನೇ ದಿವಸ ೧೦೪ ಡಿಗ್ರಿಯ ವರೆಗೆ ಜ್ವರವಿರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ೪ನೇ ೫ನೇ ದಿವಸ ಕಾಲಮೇಲೆ ಬಕ್ಕಗಳೇಳುತ್ತಲೆ ಆ ಜ್ವರಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತವೆ. ಹಾಗು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಇವಾದರೂ ವಿಷಮಜ್ವರಗಳ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರದಿಂದ ಒಹುಶಃ ಮನುಷ್ಯನು ಸಾಯುವದಿಲ್ಲ. ಇವು ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ವರಗಳು.

ಉಪಾಯಗಳು:—

೧ ಬೇವಿನ ತೊಗಟೆ ೧ ತೊಲಿ, ಶುಂಠಿ ಕಾಲು ತೊಲಿ, ಮೆಣಸು ಚವಲಿ ತೊಕ ತಕ್ಕೊಂಡು ಜಜ್ಜಿ ಅವುಗಳ ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ಬೆಲ್ಲ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೨ ನೆಲಬೇವು, ಬೇಕಿನ ಗಡ್ಡೆ, ಶುಂಠಿ, ನೆಲಿಂಗಳ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೩ ಲಿಂಬೀಹಣ್ಣಿನ ಪಾನಕದಲ್ಲಿ ಕ್ವಿನಾಯಿನ್ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

(೯) ಪಾಠ್ಯಿಕ, ಮಾಸಿಕ, ಹಾಗೂ ವಾರ್ಷಿಕ ವಿಷಮಂಜೂರಗಳು.

ಲಕ್ಷಣ:-ನಾಲ್ಕರ ಜಳಿಜ್ವರಗಳು ಹೇಗೆ ತಪ್ಪದೆ ನಾಲ್ಕನೇ ದಿವಸ ಬರುವವೋ, ಆದರಂತೆಯೇ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕೆಲ ಕೆಲವು ಜ್ವರಗಳು ಊ ದಿನಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ, ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲವೆ ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದಾವರ್ತಿ ತಪ್ಪದೆ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಇದರ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದರೂ ನಾಲ್ಕರ ಜ್ವರದಂತೆಯೇ. (ಹಂಸರಾಜ ನಿಧಾನ ನೋಡಿರಿ.)

ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ನಾಲ್ಕರ ಜ್ವರದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨ ಜ್ವರ ಬರುವ ವೇದಿಲು ಏಳು ದಿನ ಸುವರ್ಣಮಾಲಿನೀವಸಂತ
ಕಪಾಯಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮೂರರ ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕರ ಚಳಿಜ್ವರದ ಕಪಾಯಿಗಳನ್ನು
ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು; ಇಲ್ಲವೆ ಬೇವು, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಅವೃತಬಳ್ಳಿ, ಶುಂಠಿ ಇವು
ಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆ ಕೊಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

೩. ಭೂತ-ಭೈರವ ರಸವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

(౧౦) ఏకాంగ జ్యోతి.

ಲಕ್ಷಣ:—ಯಾವ ಜ್ವರವು ದೇಹದ ಒಂದೇ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ(ಎಡಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೇ ಬಲಕ್ಕೆ)ಬರುವದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಏಕಾಂಗಜ್ವರವೆನ್ನುವರು. ಯಾವ ಮಗ್ಗಲು ಜ್ವರ ಬರುವದೋ ಆ ಭಾಗದ ಹೆಸರು ಅದಕ್ಕೆ ಬರುವದು; ಅಂದರೆ ಎಡಭಾಗಕ್ಕೆ ಜ್ವರ ಬಂದರೆ ವಾಮಾಂಗಜ್ವರ, ಬಲಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಸವ್ಯಾಂಗಜ್ವರವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದಾದರೂ ಎಷ್ಟನಾದ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವು.

ಏಕಾಂಗ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೈದ್ಯಕಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಏಕಾಂಗವೇರವೆಂಬ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು
ಅನುಪಾನದೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ; ಇಲ್ಲವೆ ಹೇಮಗರ್ಭ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನಾಗಲಿ
ಹೇಮಗರ್ಭ ಪೋಟಳಿ ರಸವನ್ನಾಗಲಿ ಕೊಡದೇಕು.

೨ ಗಿ ಮಾಸಿ ಕಸತ್ತಿರಿ, ೧ ಮಾಸಿ ಅಂಬರ, ೧ ಮಾಸಿ ಬಂಗಾರದ
ವರ್ಕು, ೧ ಮಾಸಿ ಬೆಳ್ಳಿ ವರ್ಕು ಇವನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ತಯ್ಯಿಟ್ಟು
ಮೂರು ಮೂರು ತಾಸಿಗೊಮ್ಮೆ ಗುಂಜಿ ಗುಂಜಿಸುಷ್ಟು ನೆಕ್ಕಿಸತಕ್ಕದ್ದು.
(ಮೇಲಿನ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮಾಸಿಯ ಬದಲು ಗುಂಜಿಯಂತೆ ಹಿಡಿದರೂ
ಹಿಡಿಯ ಬಹುದು.)

೩ ರಾಸನೆ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಔಷಲದೇರು, ದೇವದಾರು, ಬಜಿ, ಶುಂಠಿ, ನೆಲಿಂಗಳ, ಬಾಳಹಿರಡಾ, ಅತಿಬಜಿ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಹಲವು ಮಕ್ಕಳ ಗಿಡ, ಅಡ ಸಾಲ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯವನ್ನು ಜೇನತುಪ್ಪಹಾಕಿ ಕೊಡುವದರಿಂದ ಈ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ದಿವಸ ೭ ಇಲ್ಲವೆ ೧೪.

೪ ರಾಸನೆ, ಗಣಜಲಿ, ಶುಂಠಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಔಷಲದೇರು ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು.

೫ ಶ ಧ್ವಾರಜ, ಗಂಧಕ, ನೇಪಾಳದೇರು ಇವನ್ನು ೧-೧ ತೊಲ, ಲವಂಗ ೩ ತೊಲಿ, ಜಾಜೇಕಾಯಿ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ, ಶುಧ್ಧ ಪಾಪಾಳದೀಪ ೨ ತೊಲಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಪುಡಿಮಾಡಿ, ಮೊದಲು ವಾರಜ ಮತ್ತು ಗಂಧಕಗಳ ಕಾಡಿಗೆ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಜೇನಸುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ೩ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಲಿಂಬೀ ಹುಳಿಯಲ್ಲಿ ಆರೆದು, ಬಳಿಕ ಗುಲಗಂಜೆಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವನ್ನು ನೆರಳೊಳಗೆ ಒಣಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಅಂಥ ೧ ಇಲ್ಲವೆ ೨ ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಿಸಿನೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೆ ಬಿಲ್ಲವೊಡನೆ ಆ ಗುಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮೇಲೆ ಬಿಸಿನೀರು ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಶೀತಜ್ವರಗಳೂ, ಎಷಮಜ್ವರಗಳೂ, ಏಕಾಂಗಜ್ವರಗಳೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಅನ್ನಾಶಯವು ಶುಧ್ಧವಾಗಿ, ಜೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಸಿವೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ದಿವಸ ೩ ಇಲ್ಲವೆ ೭. ಔಷಧವನ್ನು ದಿನಾಲು ಕೊಡದೆ ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ದಿನ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೬ ಅರ್ಧನಾರೀ ನಟೀಶ್ವರ:—ಇದರ ವಿವರಣವನ್ನು ಸನ್ನಿವಾತದ ಉಪಾಯಗಳಲ್ಲಿ ೪೩ನೇ ಕಲಮಿನಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ದಿನಗಳ ಪರಿಗೆ ರೋಗಿಯು ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿ ಮೂಲಗಬೇಕು.

೩೨ ವಿಷಮಜ್ವರಗಳ ವಿಶೇಷ ಭೇದಗಳು.

ಶರೀರದೊಳಗೆ ಅನ್ನದ ರಸವು ದುಷ್ಟವಾದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕಫ-ಪಿತ್ತಗಳು ಕೋಪಗೊಂಡರೆ ಅರ್ಧ ದೇಹವು ಕಫದಿಂದ ತಣ್ಣಗಾಗುವದು; ಮತ್ತು ಉಳಿದರ್ಧ ದೇಹವು ಪಿತ್ತದಿಂದ ಕಾಯುವದು ಯಾವಾಗ ಪಿತ್ತವು ಅನ್ನಾಶಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಫವು ಕೈ-ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದುಷ್ಟವಾಗುವವೋ ಆಗ ಟಿಪ್ಪಿಕದ ಮೇಲಿನ ದೇಹವು ಕಾಯುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಕೈ ಕಾಲು ಮೊದಲಾದ ಅಧೋಭಾಗಗಳು ತಣ್ಣಗಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾವಾಗ ಕೈ-ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಪಿತ್ತವೂ, ಅನ್ನಾಶಯದಲ್ಲಿ ಕಫವೂ ದುಷ್ಟವಾಗುವವೋ ಆಗ ಟಿಪ್ಪಿಕದ ಮೇಲಿನ ಶರೀರವು ತಣ್ಣಗಾಗಿ, ಕೈ ಕಾಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಕಾಯ್ಬಿರುತ್ತವೆ. ಇದರ ವಿಷಯ ವಿಷಮಜ್ವರ

ಗಳುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕಫ-ಪಿತ್ತಗಳು ನಷ್ಟವಾದರೆ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವಾಯುವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಮಾಶಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಪಿತ್ತವು ದುಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೋ ಕಫ ವಾಯುಗಳು ತ್ವಚೆಯಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟವಾಗುವವೋ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಂತರ್ದಾಹ ಹಾಗೂ ಬಾಹ್ಯತ್ವಜೆಯು ತೀತವಾಗಿ ಸುಣಮಿಸುತ್ತವೆ. ಯಾವಾಗ ತ್ವಚೆಯಲ್ಲಿ ಕಫ-ವಾಯುಗಳಿರುವವೋ, ಆವಾಗಲೇ ಚಳಿ ಚಳಿಯೆನಿಸಿ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತದೆ. ಒಳಕ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಪಿತ್ತವು ಜಾಗೃತವಾಗಿ ಶರೀರದ ಬಾಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಶಮನಕ್ಕಾಗಿ ಕಫ, ವಾಯುಗಳು ಜಾಗೃತವಾಗಿ ತೀತ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರಗಳು ದುಃಖ ದಾಯಕವೂ, ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೂ ಆಗಿವೆ; ಮತ್ತು ತೀತಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರಗಳು ಲಘು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ವಿಷಮಜ್ವರದ ಅಸಾಧ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಯಾವ ಜ್ವರಗಳು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವವೋ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ತ್ರಿದೋಷಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಲಕ್ಷಣಗಳಿರುವವೋ ಹಾಗೂ ಯಾವ ಯೋಗದಿಂದ ರಸಾದಿ ಸಪ್ತಧಾತು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತವೋ, ಬೆವರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಒಳಗೆ ದಾಹ, ಹೊರಗೆ ತೀತ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಯಾವ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಆಗುವವೋ ಆ ವಿಷಮಜ್ವರಗಳು ಅಸಾಧ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ಘಾತುಕಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

(೧) ವಾತ ಬಲಾಸಕ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ರೋಗಿಯು ಜ್ವರದಿಂದ ಶೇಷಯುಕ್ತನಾಗಿ ಗ್ಲಾನಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ವೈ ಸೆಟೆಯುತ್ತದೆ. ದೇಹಕ್ಕೆ ರುಕ್ಷತೆ, ಬಾವು, ಬಿಂದು, ಯಾವಾಗಲೂ ಲಘು ಜ್ವರ, ಸ್ತಬ್ಧತೆ, ಅತಿಶಯ ಕಫ ಇದ್ದರೆ ಆ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ವಾತ ಕಫಾತ್ಮಕ ಜ್ವರವೆನ್ನಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಫದ ಹೆಚ್ಚಳದ ಮೂಲಕ ಬಹು ಸಾಯಾಸದಿಂದ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉಪಾಯ:—ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಾತ ಕಫ ಜ್ವರದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನೇ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(೨) ಪ್ರಲೇಪಕಜ್ವರ

ಲಕ್ಷಣ:—ಅವಯವಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆವರಿನಿಂದ ಜಿಗುಟಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸಾಧಾರಣ ಜ್ವರವಿರುತ್ತವೆ. ಚಳಿಚಳಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜ್ವರವು ಕಫಪಿತ್ತಜನ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಈ ಜ್ವರಗಳು ಬಹುಶಃ ಕ್ಷಯರೋಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಕೆಲವರು ಇದಕ್ಕೆ ತ್ರಿದೋಷಜನ್ಯಜ್ವರವೆಂದೂ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಉಪಾಯ:—ಇವಕ್ಕೆ ಕಫಜ್ವರನಾಶಕ ಇಲ್ಲವೆ ಪಿತ್ತನಾಶಕ ಉಪಾಯ ಮಾಡಬೇಕು.

(೨) ಶೀತಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಕಫ ಮತ್ತು ವಾತಗಳು ರಸ-ಧಾತುಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಕೊಂಡು ವೇದಲು ಶೀತಜ್ವರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ; ಅದರ ವೇಗವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಕಡೆಗೆ ಪಿತ್ತವು ದಾಹವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮುಂಜೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜ್ವರವಾಗಿಯಾಗಿ ಬಳಿಕ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಜ್ವರ ತುಂಬುತ್ತವೆ. ಟಿಪ್ಪಣಿ, ಕೈ ಕಾಲು, ಮೈ ಮತ್ತು ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ನೋವು, ಓಕರಿಕೆ, ಬಡಬಡಿಕೆ, ಅರುಚಿ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರಗಳು ಮಳೆಗಾಲ ತೀರದ ಒಳಿಕೆ ಋತು ಬದಲಾಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. (ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆ ವನ್ನು ವಿಷಮಜ್ವರದೊಳಗಿನ ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದೆ)

ಉಪಾಯ:—೧ ಸುಧರ್ಶನ ಚರ್ಚಿವನ್ನು ತಣ್ಣೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. (ಇದರ ವಿವರಣೆವು ಸರ್ವಜ್ವರಗಳ ಉಪಾಯದ ೩೨ನೇ ಕಲಮಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದೆ ನೋಡಿರಿ)

೨ ಶೀತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಂದವೆಂದು ಔಷಧಿಗಳ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಕರೀಬೀಜ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅವನ್ನು ೪ ಗುಂಜಿಕ್ಕೊಕೆ ಬಿಸಿನೀರಲ್ಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ದಿನದಲ್ಲಿ ೩ ಸಾರೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಗುಣ ಬರುತ್ತದೆ.

೩ ಚಿಂತಾಮಣಿರಸ:—ಇಂಗಲೀಕದೊಳಗಿಂದ ತೆಗೆದ ಶುಭ್ರ ಪಾಕಜ, ಗಂಧಕ, ಅಭ್ರಕ, ನೋಮನಾಥಿ ತಾಮ್ರಭಸ್ಮ, ತ್ರಿಕಟು, ತ್ರಿಫಲ, ಶುಭ್ರ ಜಾಪಾಳಬೀಜ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸರಿಯಾಗಿ ತಣ್ಣೀರನ್ನು ಬಾರಗೇಣಿಸಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಗುಲಗಂಜಿಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಬೇಕು. ಪ್ರತಿಸಾರೆ ೧ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಅರಿದ ರಸದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಬಿಸಿನೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಶೀತಜ್ವರದ ಮೇಲೆ ಈ ರಸಾಯನವು ಬಹುಗುಣಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಮುಂಜಾವು ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ೧-೧ ಗುಳಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಜುಲಾಬಾಗಿ ಅನ್ನಾಶಯವು ತುಡ್ಡವಾಗುವದು. ಈ ಔಷಧವನ್ನು ಕಫಜ್ವರದ ಮೇಲೂ ಕೊಡಬಹುದು. ಗುಲ್ಮ, ಹೊಟ್ಟೆಕೊಲೆ, ಮಿಕ್ಕ ಸಾಧಾರಣ ಜ್ವರ, ಶೀತ, ನೆಗಡಿ, ಕೆಮ್ಮು ಇವುಗಳಿಗೂ ಈ ಔಷಧದಿಂದ ಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೪ ನೆಲದೇವಿನ ಇಲ್ಲವೆ ಬೇವಿನ ಕಸಾಯ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೫ ಬಿಳಿ ಶಿರಿಲೋಲದ ಗಿಡದ ಬೇರನ್ನು ಲಿಂಬೀಹುಳಿಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿ ಅಂಜನ ಮಾಡುವದು.

೬. ಸೈಂಧಲವಣ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಚಿತ್ರಮೂಲ ಇವುಗಳ ೧ ತೊಲಿ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಪ್ರತಿಸಾರೆ ಬಿಸಿನೀರಲ್ಲಿ ಕೊಡುವದು.

೭. ಶುದ್ಧ ಹರದಾಳ ೧ ತೊಲಿ, ಶುದ್ಧ ತುಕ್ಕೆ ೨ ತೊಲಿ, ಕಪ್ಪೇಚಿಪ್ಪಿನ ಭಸ್ಮ (ತೆರಿಪಿನ ಭಸ್ಮ) ೬ ತೊಲಿ ಮೂರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಹಂಚಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಕರೇ ಮದ್ದಗುಣಿಕೆಯ ರಸ ಹಾಕಿ ಮೂರು ತಾಸುಗಳ ವರೆಗೆ ಅರೆದು ಒಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಮಂದಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಆ ರಸವನ್ನೆಲ್ಲ ಅಟ್ಟಿಸಬೇಕು; ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಮದ್ದಗುಣಿಕೆಯ ಬೇರಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಅವರೇಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ಸಾರೆ ೧ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ಭೂತಭೈರವ ರಸವನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಶೀತಜ್ವರಗಳೂ ತಾತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಇತರ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಈ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ವೀಳೈದಲೆಯೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಓಕರಿಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವ್ಯುತಬಳ್ಳಿಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಬೇನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಅದರೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೮. ಬಾಳಹಿರದಾ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ ಇವುಗಳ ೧ ತೊಲಿ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಬೆಲ್ಲದೊಳಗೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೯. ಕಟುಕರೋನೆಯ ಪುಡಿಯನ್ನು ಎಕ್ಕೆಯ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ತೊಯ್ದು ಅರೆದು ಗುಲಗಂಜೆಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿಟ್ಟು ಶೀತಜ್ವರ ಬರುವ ಮುಂಚೆ ತಾಂಬೂಲದೊಡನೆ ೧-೧ ಗುಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು.

೧೦. ಸಜ್ಜೇಖಾರವನ್ನು ಎಕ್ಕೀ ಹಾಲಲ್ಲಿ ೬ ದಿನ ನೆನೆಸಿ ಬಳಿಕ ಉಂಡೆ ಮಾಡಿ, ಹುಣಸೇ ಎಲೆ ಅರೆದು ರಾದಿ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ಉಂಡೇಹಾಕಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಪಟಕವನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ಅರಿವೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಹಗ್ಗ ಕಟ್ಟಿ ೧ ಪೆಂಡಿ ತಗ್ಗು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ಅಗ್ನಿಪುಟ ಕೊಡಬೇಕು. ಅದು ಭಸ್ಮವಾಗುವದು. ಶೀತಜ್ವರಕ್ಕೆ ೨ ಗಂಜಿ ಭಸ್ಮವನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ದಿನಾಲು ಮೂರುಸಾರೆ ಯಂತೆ ೩ ದಿನ ಕೊಡಬೇಕು.

೧೧. ೩ ತೊಲಿ ಬೆಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಕ್ಕೀ ಎಲೆ ಕುಟ್ಟಿ ಚತುರ್ಥಾಂಶ ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೨. ಬಿಳೀ ಗಣಜಲೀ ನೊಪ್ಪಿನ ರಸ ಇಲ್ಲವೆ ಹೊಗಚಿ ನೊಪ್ಪಿನ ರಸವನ್ನು ಶೀತಜ್ವರ ಬರುವ ವೊದಲು ಮೂಗಿನ ಹೊರಳೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂಡತಕ್ಕದ್ದು. ೩-೪ ಹನಿ ಹಿಂಡುವದರಿಂದ ದಿನಾಲು ಬರುವ ಜ್ವರವೊದಲಾದ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೩. ದಿನಬಿಟ್ಟು ದಿನ ಬರುವ ಜ್ವರಕ್ಕೆ:—೨೧ ಕಾಡಿದ್ದಿ ರಗಿನ ಎಲೆಗಳನ್ನು ೧|| ಮಾಸಿ ಉಪ್ಪಿನೊಡನೆ ಅರೆದು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೪ ಹೊಸ ಗಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ೧೦ ತೊಲೆ ನೀರು, ೫ ತೊಲೆ ಬೆಲ್ಲಾ ಹಾಕಿಟ್ಟು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದು ಕುದಿದರೆ ಪಿತ್ತಾಧಿಕ ಶೀತ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುವವು.

೧೫ ಅಂದೇಹಳದಿ, ಕಾಡ.ಜೀರಿಗೆ, ದಿಕ್ಕೇಮಲಿ, ಕಟುಕರೋಣಿ ಇವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ೧-೧ ಮಾಸ ತಕ್ಕೊಂಡು ಚರ್ಫ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ೨ ಚೀಟು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಒಂದು ಚೀಟನ್ನು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೫ ತೊಲಿ ಗೋಮೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ರಾತ್ರಿ ಇನ್ನೊಂದು ಚೀಟನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಗೋಮೂತ್ರವು ನೇರದಿದ್ದರೆ ಲವುಳಸರದ ರಸದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಬೆಲ್ಲದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಚಳಿಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೬ ಶೀತ ಜ್ವರಾಂಕುಶ:—ತ.ತೈ, ವಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಹರದಾಳ, ಕಲ್ಲು ಕೊಪ್ಪರಿಗೆ, ಬಳಿಗಾರ, ನೇಪಾಳದ ಬೇರು ಇವು ಶುದ್ಧವಾದವುಗಳನ್ನು ಸಮ ಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹಾಗಲ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಗುಲಗಂಜಿಯುಕ್ಕು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡ ಬೇಕು. ಒಂದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರಿ, ಜೀರಿಗೆ, ಸಕ್ಕರಿ ಇಲ್ಲವೆ ಎಣ್ಣೆಬೆಲೆಯೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ದಿವಸ ೩ ಇಲ್ಲವೆ ೭. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಚಳಿಜ್ವರ, ಶೀತಜ್ವರ, ಸರತಿಯ ಜ್ವರ ಮತ್ತು ಎಷಮ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಪಥ್ಯ:—ಒಂದು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಉಪ್ಪು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆ ಪರ್ಯಾ. ಹಾಲು, ಅನ್ನ, ಸಕ್ಕರಿ, ತುಪ್ಪ ಉಪ್ಪು-ಬಾರವಿಲ್ಲದ ತೊವೈ ತಿನ್ನ ತಕ್ಕದ್ದು.

೧೭ ಕರೇತಿಗಡಿ ಬೀಜ ೨ ಮಾಸ, ೨ ಮಾಸ ಅತಿಬಜೆ, ೨ ಮಾಸ ಮೆಣಸು ಇವುಗಳನ್ನು ಪುಡಿ ಮಾಡಿ ೬ ಚೀಟು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ದಿನಾಲು ೩ ಸಾರೆ ೧-೧ ಚೀಟನ್ನು ೨ ದಿವಸ ಬಿಸಿನೀರೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೮ ಎಳೆಲೆದಾಳೆಯ ತೊಗಟೆಯ ಸಕ್ಕವನ್ನು ಕ್ರಿನಾಯಿನ್‌ದಂತೆ ತೆಗೆದು ಕೊಟ್ಟರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುಣ ಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿನಾಯಿನ್‌ದ ದೋಷಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಪೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಅಂದರೆ ಬವಳಿ ಬರುವದು, ಕಿವಿ ಮುಂದಾಗುವದು, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಪ್ಪಳವಾಗುವದು, ಪಿತ್ತವಿಕಾರ ಮುಂತಾದವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

೧೯ ಶೀತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಧೂಪ:—ಕೋಪ್ಪ, ಬೇವು, ಬಜೆ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ, ಗುಗ್ಗುಳ, ಬಿಳೀಸಾಸುವೆ, ರಾಳ, ತುಪ್ಪ ಇವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಧೂಪವನ್ನು ರೋಗಿಗೆ ಕೊಡುವದು; ಈ ಧೂಪವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಗೆಯ ಜ್ವರಕ್ಕೂ ಹಿತಾವಹವಾಗುತ್ತದೆ.

೨೦ ಕೋಡುಮುರುಕನದೀಜದ ವಾವಲಿ ಕೂಕ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ನೀ ಸಕ್ಕರೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಬೆಲ್ಲ ಇವುಗಳೊಡನೆ ೩ ದಿನ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨೧ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿಯ ರಸವನ್ನು ೩ ದಿನ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು; ಇ ಶುದ್ಧ ಹರದಾಳ ಸುಣ್ಣಗಳನ್ನು ಅರೆದು ಗುಂಪಿ ತೂಕದ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ದಿನಾಲು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಒಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತಾಂಬೂಲದೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಡಿ ಶೀತಜ್ವರ (ಚಳಿ ಚಳಿಯಾಗುವ) ಬರುವ ವೊದಲು ೧ ಗುಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಡಿ ದಿವಸ ೩. ಪಥ್ಯ:—ಹಾಲು ಅನ್ನ. ಒಂದು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ಕೊಡದು.

೨೨ ಸುಣ್ಣ ೬ ಭಾಗ, ಶುದ್ಧ ಹರದಾಳ ೩ ಭಾಗ, ಲವಣಸರದ ೧೨ ತೊಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಅರೆದು ಉದ್ದಿನ ಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಒಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಚಳಿಜ್ವರ ೨ ವಾಗ ಒಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಎಳ್ಳೆಡೆಲೆಯಲ್ಲಿ ೨ ಮೆಣಸು, ೨ ಲವಂಗ ಹ ಕೊಟ್ಟರೆ ಈ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಒಂದು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಬೆಲ್ಲ ವರ್ಜ್ಯ.

೨೩ ೧ ಮಾಸಿ ಶುಂಠಿ, ೧ ಮಾಸಿ ಬೆಲ್ಲ, ಸುಣ್ಣ ೧ ಮಾಸಿ ಅ ಚಳಿಜ್ವರ ಬರುವ ಮುಂಚೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨೪ ೨೦ ಕೇರುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಂಚಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಶುಂಠಿ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಕರೆದು, ಶುಂಠಿಯ ಚೂರುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪುಡಿಮಾಡಿ ಕಾಲು ತೊಲಿ ಪುಡಿಯನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಈ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೨೫ ೧ ತೊಲಿ ಉಪ್ಪನ್ನು ೪ ತೊಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಡಿ ಇದರಿಂದ ಜ್ವರ ನಿಂತು ಜ್ವರಗಡ್ಡೆಯೂ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

೨೬ ೧|| ಮಾಸಿ ಹಿಪ್ಪಲಿ ಪುಡಿಯನ್ನು ೫ ತೊಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಜ್ವರ ಬರುವ ವೊದಲು ಕುಡಿಸಬೇಕು. ದಿವಸ ೩.

೨೭ ಕಾಫಿಯ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಬಿಕಾಯಿ ಹಿಂದಿ ೩ ದಿವಸ ಕೊ ಈ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುವದು ಖಂಡಿತವು.

೨೮ ಬಳ್ಳಿಬಳ್ಳಿ ಸುಟ್ಟು ೧೦-೧೫ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಶಕ್ತಿಮಾನದಂತೆ ದೊಡನೆ ತಿನ್ನತಕ್ಕದ್ದು. ದಿನಕ್ಕೆ ರಡುಸಾರೆಯಂತೆ ೩ ಇಲ್ಲವೆ ೭ ದಿವಸ. ರಿಂದ ಬೇರ್ಣಜ್ವರ, ಪ್ಲೀಹ, ಕ್ಷಯಗಳೂ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪಥ್ಯ: ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶುಪ್ತ ತಿನ್ನಬೇಕು,

೨೯ ನೆಲದೇವು, ಶುಂಠಿ, ಒಪೆನೆಪು ಇವನ್ನು ೧-೧ ಬಿಲ್ಲಿ ತ

ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ, ದಿನಕ್ಕೆ ಮೂರು ಸಾರೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಸಾವಕಾಶವಾದರೂ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಗುಣ ಬರುತ್ತದೆ. ದಿವಸ ೩-೫-೭.

೩೦ ಬೇವಿನಎಲೆ, ಹೂ, ತೊಗಟೆ, ಬೇರು ಇವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ೩-೩ ತೊಲಿ, ೯ ತೊಲಿ ಶುಂಠಿ, ೩ ತೊಲಿ ಮೆಣಸು, ೩ ತೊಲಿ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಅಳಲೇ ಕಾಯಿ, ತಾರೀಕಾಯಿ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ಪಾದೇಲವಣ, ಅಜ್ಜಾನ, ಜವಬಾರ, ಇವು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ೩ ೩ ತೊಲಿ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ವಸ್ತ್ರಗಾಳ ಹೋಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಸಾರೆ ೧ ತೊಲಿ ಹೋಣವನ್ನು ದಿನಿನೀರನ್ನೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದ ರಿಂದ ಶೀತಜ್ವರ, ದಿನಾಲೂ ಬರುವ ಜ್ವರ, ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಜ್ವರ, ಮೂರರ ಚಳಿಜ್ವರ, ನಾಲ್ಕರ ಚಳಿಜ್ವರ, ದಾಹಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ದಿವಸ ೩-೭ ೧೪.

೩೧ ಹುಳಗುಲಿವೀಜ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಜೇರಿಗೆ, ಜಾಲಿಎಲೆ ಇವನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅರೆದು, ಅವಲೇಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿಸಾರೆ ಒಂದು ಗ.ಳಿಗೆಯಂತೆ ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ದಿವಸಕ್ಕೆ ೩ ಸಾರೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದಿವಸ ೭.

೩೨ ೧ ಗಂಜಿತೊಕ ಅಥವಾ, ೨|| ಬೇವಿನಎಲೆ, ೧ ಬಿಲ್ಲಿ ತೊಕ ದಿಲ್ಲ ಇವು ಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಅರೆದು ೨ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಜ್ವರ ಬರುವ ಮೊದಲು ಒಂದು, ಚಳಿ ಬರುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೀಗೆ ಅವೆರಡೂ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದು. ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಚಳಿಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮರುದಿವಸ ಅದರಂತೆಯೇ ಕೊಟ್ಟಿರಂತೂ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೩೩ ಮಾವಳಿ ಸೆಂಪು ಅರೆದು ಗಜಗದಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಬಲಮುಂ ಗ್ರೆಯ ಹತ್ತರ ನಾಡಿಯ ಬಳಿಗೆ ಇರುವ ದೊಡ್ಡ ಶಿರದ ಮೇಲಿಟ್ಟು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಹಂಚಿನ ಬಿಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ತಾಮ್ರದ ದೊಡ್ಡ ಬಿಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಅರಿವೆಯಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬಿಗಿಯಬೇಕು. ಈ ಔಷಧವನ್ನು ಚಳಿಬರುವ ಮೊದಲು ೨ ಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟ ತಕ್ಕದ್ದು; ಅಂದರೆ ಚಳಿಬರುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಎರಡನೇ ದಿನ ಆ ಔಷಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೆಗೆದು, ಗುಳ್ಳಿ ಎದ್ದಲ್ಲಿ ಆ ಗಾಯಕ್ಕೆ ಪೆಂಚುರಿ ಸುಟ್ಟು ತಯ್ಯು ಹಡ್ಡ ಬೇಕು.

೩೪ ಪಟಕದ ಅರಳುನಾಡಿ, ಅದರವೈ ಸಕ್ಕರಿ ಹಾಕಿ ಅರೆದಿಡಬೇಕು. ರೋಗಿಯ ಶಕ್ತಿಮಾನಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ೪ ಗುಂಜಿಯಿಂದ ೧೦ ಗುಂಜಿಯ ವರೆಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಜ್ವರ, ಕೆಮ್ಮು, ಕಫಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೩೫ ಪತ್ರಿಹರದಾಳ ಭಸ್ಮವನ್ನು ಕಾಲು ಇಲ್ಲವೆ ಅರ್ಧಗುಂಜಿಯಷ್ಟು ಎಳ್ಳೆದೆಲೆಯೊಳಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಚಳಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. (ಭಸ್ಮ ಮಾಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಪ್ರಭಾಕರದೊಳಗಿನ ರಸಾಯನ ಪ್ರಕರಣ

ದಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ.) ಆದರೆ ಒಂದು ಸಪ್ತಕ ಹಾಲು ಅನ್ನ, ತುಪ್ಪ ರೊಟ್ಟಿ, ಸಕ್ಕರೆ, ಬಕ್ಕರಿ ಇವುಗಳ ವಿನಾ ಏನನ್ನೂ ತಿನ್ನದಾರದು. ೧ ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಬೆಲ್ಲ ವರ್ಜ್ಯ. ಅಂದರೆ ಅಂದೇ ಚಳಿ ಚಳಿಯಾಗಿ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತದೆ.

೩೬ ಶುದ್ಧ ನೇಪಾಳದ ಬೇರು, ಶುದ್ಧ ಇಂಗೂಲಿಕ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಒಳೆಗಾರದ ಅರಳು, ಸಮುದ್ರ ಶೋಕನವೀಜ, ಆಕಳಕರಿ, ಶುಂಠಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸರಿಯಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಎಳ್ಳೆಡೆಲೆಯ ರಸದಲ್ಲಿ ೭ ದಿವಸ ಅರೆಯಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಗುಲಗಂಜಿಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿಟ್ಟು, ಶಕ್ತಿಮಾನದಂತೆ ೧ ಇಲ್ಲವೆ ೨ ಗುಳಿಗೆ ಗಳನ್ನು ಎಳ್ಳೆಡೆಲೆಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಒರುವ ಜ್ವರ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳೂ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತವೆ.

೩೭ ನ್ಯಾಬಳ್ಳಿಯ ಎಲೆ, ಮೆಣಸು ಇವನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅರೆದು, ಅವರೇಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿಡಬೇಕು. ಮುಂಜಾವು ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ೧-೧ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಎಳ್ಳೆಡೆಲೆಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಶೀತಜ್ವರಗಳೂ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತವೆ.

೩೮ ೨-೩ ತೊಲಿ ಹಾಗಲ ಎಲೆಯ ರಸದಲ್ಲಿ ೨-೩ ಗುಂಜಿ ಒಳೆಗಾರದ ಅರಳಿನ ಪುಡಿ ಹಾಕಿ ಶಕ್ತಿಮಾನದಂತೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ವಾಂತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಜುಲಾಬು ಆಗಿ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೩೯ ಎಳೆ ಎಕ್ಕೀಎಲೆಯನ್ನು ತಾಂಬೂಲದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೪೦ ಕೋಡುಮುರುಕನ ತೊಗಟೆ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಅಡಸಾಲ, ಬಳ್ಳಿಹರಿವೆ (ಇಲಿಕಿವಿವಲ್ಯ) ಲೆಕ್ಕಿ, ಕಾಡಿಗ್ಗರುಗು, ಶುಂಠಿ ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ದಿವಸ ೩-೭. ಇದರಿಂದ ಶೀತಜ್ವರಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೪೧ ಪಾರಿಜಾತದ ಎಳೆಎಲೆ ಹಾಗು ಬೆಲ್ಲ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅರೆದು ಅಡಿಕೆಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ತಿನ್ನಬೇಕು. ಅದರ ಮೇಲೆ ನೀರು ಕುಡಿಯದಾರದು. ಜ್ವರಬರುವ ಮೊದಲು ೨ ತಾಸು ಈ ಔಷಧವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೪೨ ಡಬಗಳ್ಳಿ, ಹವೀಜ, ಶುಂಠಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ ಪದ್ಮಕಾಠ, ರಕ್ತಚಂದನ, ನೆಲಬೇವು, ಕುಸುಮವಲು, ಅಡಸಾಲ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಕಟುಕರೋಣಿ. ಕೋಡುಮುರುಕನವೀಜ, ಕಲ್ಲುಸುಟ್ಟುಗಿ, ಬೇವು, ಗಂಟು ಭಾರಂಗಿ ಇವನ್ನು ಸರಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಶೀತಜ್ವರಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೪೩ ಅಂತರಿಕ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ೧-೧||ಮಾಸಿ ಅತಿಬಡಿಯ ಔಷಧವನ್ನು ಜೇನು ತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಇಲ್ಲವೆ ತಣ್ಣೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೪೪ ೨ ಮಾಸ, ಹುಲುಗುಲಿ ಬೀಜದ ಪುಡಿಯನ್ನು ದಿನಕ್ಕೆ ೨-೩ ಸಾರೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಶೀತಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೪೫ ಕ್ರಿಸ್ತನಾಯಿನದ ಕೂಡ ಅಜ್ಜಾನದ ಅರ್ಕವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಜ್ವರಗಳು ಮರಳಿಸಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲವೆ ಗಜಗದ್ದಿಳಗಿನ ಬೀಜ ಮತ್ತು ಮೆಣಸುಗಳನ್ನು ಪುಡಿಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಕ್ರಿಸ್ತನಾಯಿನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಗುಣ ಕಂಟು ಬರುವದು.

೪೬ ಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ನೇಪಾಳದ ಬೇರು ಇವು ಶುದ್ಧವಾದವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಳೆಗಾರದ ಅರಳು, ಸೈಂಧಲವಣ, ಮೆಣಸು, ಹುಣಸೀಕಾಯಿ ಸಿಪ್ಪೆಯ ಒಂದಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಸಿ ಸಕ್ಕರೆಗಂಟಿಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ೨ ಗುಂಜಿ ಪ್ರಮಾಣ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂಥ ಒಂದು ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಉಷ್ಣೋದಕದೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಶೀತಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೪೭ ಬೇವಿನ ಒಳದೊಗಟೆ ೨ ತೊಲಿ, ೨ ಮಾಸ ಮೆಣಸು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ದಿನದಲ್ಲಿ ೩ ಸಾರೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಮೂರೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ವರಗಳು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಚಳಿ-ಜ್ವರದ ಇತರ ಉಪದ್ರವಗಳ ನಿವಾರಣವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

೪೮ ಜ್ವರದೊಳಗೆ ತಲೆನೋವಿದ್ದರೆ:—ಕೆಂಪು ಕಣಗಿಲ ಹೂವು, ನೆಲ್ಲಿ ಜೆಟ್ಟು, ಹವೀಜ, ಒಜಿ, ಕೋಷ್ಟ ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಬಿಸಿನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಿ ತಲೆಗೆ ಒಡಿಯಬೇಕು. ಶಲಿತಕಾಲಿಯು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ನಿಂತು ಬಿಡುತ್ತದೆ.

(೪) ಅಂತರ್ವೇಗ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ದೇಹದೊಳಗೆ ದಾಹ, ಅತಿ ನೀರಡಿಕೆ, ಒಡಬಡಿಸುವದು, ಉಬ್ಬುಸ, ಭ್ರಮ, ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೋವು, ಬೆವರು ಬಾರದಿರುವದು, ವಾಯು-ಮಲಗಳು ಕಟ್ಟಾಗುವದು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಇದು ದುಃಸಾಧ್ಯವೇ ಸರಿ.

ಉಪಾಯ:—ಇದಕ್ಕೆ ಪಿಕ್ಕಿತಾವಕವಾದ ವಿಷಮೆ ಜ್ವರದೊಳಗಿನ ಉಪಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(೫) ಬಲಿವೇಗ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಹೊರಗಿನಿಂದ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಉರಿ-ಉರಿಯಾಗುವದು, ನೀರಡಿಕೆ, ಭ್ರಮ, ಉಬ್ಬುಸ, ಒಣಕೆಮ್ಮು ಮುಂತಾದ ಅಲ್ಪ ದೋಷಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇ ಜ್ವರಗಳು ಸುಖಸಾಧ್ಯಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯ:—ಇದಕ್ಕೆ ಸಾದಾ ಜ್ವರದೊಳಗಿನ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು.

(೬) ದಾಹಯುಕ್ತ ಜ್ವರ.

ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣ: ವೇದಲೂ ರಸ ಧಾತುಗತ ಪಿತ್ತವಾಗಿ ಬಹಳ ದಾಹವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಬಳಿಕ ಅದರ ವೇಗವು ಶಾಂತವಾಯಿತೆಂದರೆ ವಾತ, ಕಫಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಶೀತವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ದಾಹಪೂರ್ವಕ ಮತ್ತು ಶೀತಪೂರ್ವಕ ಇವೆರಡೂ ಜ್ವರಗಳು ತ್ರಿದೋಷಗಳಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ದಾಹಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರವು ದುಃಖಪ್ರದವೂ, ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೂ; ಶೀತಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರವು ಸುಖಸಾಧ್ಯವೂ ಆಗಿವೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಶೀತಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ದಾಹಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಅತಿ ಶೀತೋಪಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು. ದಾಹಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ದೇಹದಾಹ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಸ್ವಸ್ಥ್ಯ ನಿವ್ರಾಭಂಗ, ಹೆಚ್ಚು ಜ್ವರ ಬರುವದು, ತಲೆಶೂಲಿ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯ:—೧ ತಾರೀಕಾಯಿ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿ ತಿಳಲು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ತಿಗಡಿ, ಬಾಳಹಿರಡಾ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಿಂದ ನೀರಡಿಕೆ, ದಾಹ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ವಿಷಮಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ದಾಯದ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ಔಡಲ ಎಲೆಗಳನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಹಾಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ರೋಗಿಯನ್ನು ಮಲಗಿಸಿ, ಅವನ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಪತ್ರಿ ಆ ಔಡಲೆಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಚ್ಚಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ತಿಳುವನ್ನ ಹೊದಿಕೆ ಹೊಚ್ಚಬೇಕು. ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯನಂತರ ತೆಗೆದು ಶೀತಜ್ವರದೊಳಗಿನ ಉಪಾಯ ಮಾಡಬೇಕು.

೩ ದಾಹಜ್ವರಿಕ ರೋಗಿಯನ್ನು ಅಂಗಾತ ಮಲಗಿಸಿ, ಅವನ ಹೊಕ್ಕಳದ ಮೇಲೆ ತಾಮ್ರದ ಇಲ್ಲವೆ ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರೊಳಗೆ ಎತ್ತರದಿಂದ ತಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರುವಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ದಾಹ ಶಾಂತವಾಗಿ ರೋಗಿಗೆ ಹಿತವಾಗುವದು.

೪ ಜ್ವರದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಗೆಯ ದಾಹಕ್ಕೆ:—ಯಾವ ಮಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೇವಾಳದ ಬೇರು ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಆ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ರೋಗಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಾಹವು ನಿಶ್ಚಯಪೂರ್ವಕ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ಹವೀಷ ಕುಟ್ಟಿ ರಾತ್ರಿ ನೀರಲ್ಲಿ ನೆನೆಹಾಕಿ, ಬೆಳಗ್ಗೆ ನೋಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿಯ ಸತ್ವ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೬ ಅಳಲೆಕಾಯಿ, ತೆರೇದ ತೊಗಟೆ, ಮಂಜೆಪ್ಪ, ಅಳಲೆತೊಗಟೆ, ನೆಲ್ಲಿ ಜೆಟ್ಟು, ತಾರೀಕಾಯಿ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿ ತಿಳುಲು, ಅಲದ ತೊಗಟೆ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ ೫ ತೊಲಿ ಇಳಿಸಿ ಅರಿದ ಮೇಲೆ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೇ ನಿಕಾಢೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡುವದು.

೭ ೧ ತೊಲಿ ಕೃಷ್ಣಾಗರು ಚಂದನವನ್ನು ೫ ತೊಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ತೆಯ್ದು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೮ ಜ್ವರದೊಳಗಿನ ಅಂತರ್ದಾಹಕ್ಕೆ: — ೨ ತೊಲಿ ಕರೇ ಅತ್ತೀಬೇರು, ೨ ತೊಲಿ ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷಿ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ ೨-೨ ತಾಸಿಗೊಮ್ಮೆಯಂತೆ ಕುದಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಅಂತರ್ದಾಹ, ಪಿಶ್ತ, ಕೋಷ ಇವುಗಳ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

೯ ಹವೀಜ, ಜೇರಿಗೆ, ಕಪ್ಪುಜೆನ್ನಿ (ಕಂಕೋರ)ಯಾಲಕ್ಕಿ, ಶಾಬೇರಿಗೆ, ಬಡೇನೆೊಪ್ಪು, ಬಾಳದಬೇರು ಇವನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ವಸ್ತ್ರಗಳ ಚೂರ್ಣಮಾಡಿ ಗಲಾಬಿನ ನೀರಲ್ಲಿ ತೊಯಿಸಿ ಅರೆದು ಕಡಲೇಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ಆ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಕಲ್ಲುಸುಕ್ಕಿಸಿ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷಿ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಾಹಪೂರ್ವಕ ಜ್ವರಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಅಕ್ಕೀ ಕಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮೂತ್ರದಾಹವು ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

(೭) ಗಂಭೀರ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ: — ಅಂತರ್ದಾಹ, ನೀರಡಿಕೆ, ಪ್ರಬಲದೋಷ, ಉಬ್ಬಿಸ, ಒಣ ಕೆಮ್ಮು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಯಾವ ಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತವೋ ಅವಕ್ಕೆ ಗಂಭೀರ ಜ್ವರವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಈ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಪಿಶ್ತಶಾಮಕ ಉಪಾಯ ಮಾಡಬೇಕು.

೨ ೨ ಗುಂಜಿ ಸುವರ್ಣಮಾಕ್ಷಿ ಕಥ್ಯವನ್ನು ಖಾರಗೇಣಿನ ರಸ, ಜೇನುತುಪ್ಪಗಳೊಡನೆ ಕೊಡುವದು.

೩ ಸೂತಶೇಖರ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಯ ಪುಡಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಪ್ರಮಾಣ: — ೧-೨ ಗುಂಜಿ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ತೆಯ್ದು ತಕ್ಕದ್ದು. ಜೇನುತುಪ್ಪ, ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ ಪಾಕ ಇವುಗಳನ್ನಾದರೂ ಪ್ರಸಂಗೋಚಕವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

೪ ಪಿತ್ತಜ್ವರದೊಳಗಿನ ಕಸಾಯಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ ಬಾಕದೊಳಗೆ ಸುವರ್ಣಮಾಕ್ಷಿಕ ಭಸ್ಮವನ್ನು ಕೊಡುವದು.

೩೩ ಸಪ್ತಧಾತುಗತ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:-ರಸಧಾತುಗತ ಜ್ವರ ಬಂದರೆ ಮೈ ಚಾಡ್ಯ, ಹೃದಯ ದೋಷ, ಹಿಳಕಿಕೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗಲ್ಲಾಸಿ, ಅರುಚಿ, ಬೇದಾಸೀನ್ಯ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

೧ ರಸಧಾತುಗತ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಉಪಾಯ:-

೧ ಜ್ವರ ಬಂದರೆ ವಾಂತಿ, ಲಂಘನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬೆವರು ಬರಬೇಕು.

೨ ತ್ರಿಫಲ, ಅಜ್ವಾನ, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಅರಿಷಣ, ಬಿದರಬೀಜ, ಅಡಸಾಲ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ರಸಧಾತುಗತಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೨ ರಕ್ತ ಧಾತುಗತ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:-ರಕ್ತವಿಶ್ರ ಉಗುಳು, ಹಿಳಕಿಕೆ, ಶರೀರದಾಹ, ವೋಹ, ಭ್ರಮೆ, ಅಸಂಖ್ಯ ಮಾತುಗಳು, ಮೈ ಮೇಲೆ ಗುಳ್ಳೆಗಳೇಳುವದು, ನೀರದಿಕೆ ಇವೇ ಮುಂತಾದವುಗಳು ರಕ್ತಧಾತುಗತಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ತೇರಿದ ತೊಗಟೆ, ತ್ರಿಫಲ, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಬೇವು, ಅಡಸಾಲ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು. ಇದು ರಕ್ತಧಾತುಗತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಅಪ್ರತಿಮ ಔಷಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೨ ತ್ರಿಫಲ, ಅಜ್ವಾನ, ಅರಿಷಣ, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಬಿದರಬೀಜ, ಅಡಸಾಲ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ರಸರಕ್ತಧಾತುಗತ ಜ್ವರದಿಂದಾದ ದಾರುಣದ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಅಡಸಾಲ, ನೆಲಗುಳ್ಳ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕಲ್ಲಾಸ್ಪುಸಿಗಿ, ನೆಲಬೇವು, ಕಟುಕ ಲೋಣಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯವನ್ನು ಜೇನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ರಕ್ತಮಿಶ್ರಿತ ಜ್ವರ, ದಾಹ, ತೃಷೆ, ಮೂರ್ಛೆ, ಮತಿಭ್ರಂಶ ಮತ್ತು ಪಿತ್ತಜ್ವರ ಇವುಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೪ ರಕ್ತಧಾತುಗತ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಮೈ ಮೇಲೆ ನೀರು ಸಿಂಪಡಿಸುವದು, ಜ್ವರ

ಪಾಶಕ ಔಷಧ ಕೊಡುವುದು, ಲೇಪ ಮಾಡುವುದು, ರಕ್ತ ತೆಗೆಯುವುದು ಮುಂತಾದ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

(೩) ಮಾಂಸಗತ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:-ವೇಷಕಾಲ ಕೆಳಗಿನ ಎಂಟುಗಂಟದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸದ ಕರಣಿಗಳು ಗುತ್ತವೆ. ನೀರಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಮಲ-ಮೂತ್ರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಅಂತರ್ದಾಹಗಳಾಗುವುದು, ಕೈ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವುದು, ಶರೀರಕ್ಕೆ ಗ್ಲಾನಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಈ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯಗಳು:-

೧ ಮಾಂಸಗತ ಜ್ವರ ಬಂದರೆ, ತೀವ್ರವಾದ ರೇಚಕವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

(೪) ಮೇದಗತಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:-ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದಿವರು ಬರುವುದು, ನೀರಡಿಕೆ, ಮೂರ್ಛೆ, ಬಡಬಡಿಕೆ, ಓಕರಿಕೆ, ಮೈ ಮೇಲೆ ಬಳ್ಳಿಗಳಿರುವುದು, ಆರುಚಿ, ಗ್ಲಾನಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ನೆವಕ್ಕಾಗಿ ಅತಿ ಸಿಟ್ಟು ಬರೋಣ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮೇದಗತ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯ:-ಹೆಚ್ಚು ದಿವರು ತರಿಸಬೇಕು. ಲಂಘನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

(೫) ಅಸ್ತಿಗತ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣಗಳು:-ಎಲುವು ನೋವು, ಉಗುಳುವುದು, ದಮ್ಮು, ಓಕರಿಕೆ, ಜಾಲಾಬು, ಕೈ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದವುಗಳು ಅಸ್ತಿಗತಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯಗಳು:-

೧ ವಾಂತಿನಾಶಕ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಒಸ್ತಿಶೋಧಕ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಅಧ್ಯಂಗನ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸುವುದು. (ಔಷಧ ಯುಕ್ತ ಎಣ್ಣೆ-ತುಪ್ಪಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದು.) ಉದ್ದಿರ್ತನ ಮುಂತಾದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು.

೨ ಹಳದಿ ಹೊನ್ನರಿಕೆಯು ಎಲೆಯು ರಸ ಇಲ್ಲವೆ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಅಮೃತ ಬಳ್ಳಿಯಸತ್ವವನ್ನು ೪ ಗುಂಜೆಯಷ್ಟು ಹಾಕಿ, ೪-೪ ತೊಲಿಯಂತೆ ಎರಡು ಸಾರೆ

ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಅಸ್ತಿಗತ ಜ್ವರಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿಯ ೧ ಮಾಸ ಸತ್ವನನ್ನು ಹಾಲು-ಸಕ್ಕರೆಮೊಡನೆ ೨೧ ದಿವಸ ಕೊಡುವದು.

೪ ಲವಂಗ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಬಿಳೇಗಣಜಲಿ ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಷಾಯ ವನ್ನು ೨೧ ದಿವಸ ಕೊಡುವದು.

೫ ನೋನಾಮುಖಿ(ನೆಲವರಿ)ಯ ಎಲೆ, ಶುಂಠಿ, ಬೇರಿಗಿ, ವಾಯವ ಡಂಗ ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಚರ್ಛಿ ಮಾಡಿ, ಅರ್ಧ ಇಲ್ಲವೆ ೧ ತೊಲಿ ಚರ್ಛಿವನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಸಕ್ಕರಿ ಹಾಕಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು. ಇದರಿಂದ ವಾತ, ಪಿತ್ತಾಧಿಕ ಅಸ್ತಿಗತ ಜ್ವರ, ಹೊಟ್ಟೆಯುಬ್ಬುವಿಕೆ, ಬಿಕ್ಕು, ವಾಂತಿ, ಅಂಗದಾಹ, ಶ್ವಾಸ, ಒಣಕೆಮ್ಮು ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

(೬) ಮಜ್ಜಾಗತ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಕಾರ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂತಾಗೋಣ, ಬಿಕ್ಕು, ಕೆಮ್ಮು ಅತಿ ತೀತ, ಒಕರಿಕೆ, ಅಂತರ್ದಾಹ, ಮಹಾಶ್ವಾಸ ಮತ್ತು ವೃಷಣ, ಹಣೆ, ಹೃದಯ, ಕಣ್ಣು ಕುಣಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಮೂರ್ಛಾಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವೃಥೆಯಾಗುವದು.

ಉಪಾಯ:—ಇದಕ್ಕೆ ಜಲೋ ಔಷಧ ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಇದು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಸರಿ. ದೈವಬಲದಿಂದ ಒದುಕಿದರೇ ಬದುಕಬೇಕು.

(೭) ಶುಕ್ರ ಧಾತುಗತ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಶುಕ್ರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಜ್ವರಗಳು ಹೋದರೆ, ಶಿಶ್ನವು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಳ್ಳುವದು; ವೀರ್ಯವು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶ್ರವಣವದು ಈ ರೋಗದ ಮನುಷ್ಯನು ಬಹುಶಃ ಬದುಕುವದಿಲ್ಲ.

ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಮಜ್ಜಾಧಾತುಗತ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಯಾವ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಾಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ಆ ಜ್ವರದಿಂದ ರೋಗಿಯು ಒದುಕುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ದೈವಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಈ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು:

೨ ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ, ಹಸೀನೆಲ್ಲಿ ಕಾಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ಸ್ಯಕರ್ಛ, ಜೀನಶುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೩ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಇಸಮಗೋಲು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ರಾತ್ರಿ ನೀರಲ್ಲಿ

ನೆನೆಹಾಕಿ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಆದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೊಲಿ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರಿ, ಅರ್ಧತೊಲಿ ಬೇನಕುಪ್ಪ ಬೆರೆಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಧಾತುಶ್ರಾವಣ ಕಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಪ್ತಧಾತುಗತ ಜ್ವರಗಳ ಸಾಧ್ಯಾ ಸಾಧ್ಯ ವಿಚಾರವು.

ರಸ, ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ, ಮೇದ ಈ ಧಾತುಗತ ಜ್ವರಗಳು ಔಷಧದಿಂದ ಗುಣವಾಗುತ್ತವೆ; ಅಸ್ತಿ ಮಜ್ಜಾಗತ ಜ್ವರಗಳು ದುಸ್ಸಾಧ್ಯಗಳು; ಮತ್ತು ಶುಕ್ರ ಧಾತುಗತ ಜ್ವರ ಬಂದರೆ ಮರಣ ಬರುವದು ಖಂಡಿತವು.

೩೪ ಜೀರ್ಣಜ್ವರ (ಅಸ್ಥಿಜ್ವರ.)

ಲಕ್ಷಣ:— ಮೊದಲು ತೀವ್ರ ಜ್ವರ ಒಂದು ೨೧ ದಿನಗಳಾದನಂತರ, ಸಣ್ಣದಿ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ ಆದರಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ನೀರು ಗಂಟು, ನೀರು ಬಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ಜರಾಗ್ನಿಯು ಮಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಜೀರ್ಣಜ್ವರವೆಂಬ ಹೆಸರು. ಈ ಜ್ವರಗಳ ಒಗ್ಗೆ ಮನಸರಿ ಮಾಡಿದರೆ ಮುಂದೆ ವಾಂಡು, ಕ್ಷಯ, ಉದರ ಮುಂತಾದ ಮಹಾ ರೋಗಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಜೀರ್ಣಜ್ವರದಲ್ಲಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಆಹಾರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಅನ್ನವು ಜೀರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ ವ.ಲಾವರೋಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲುವುಗಳು ಬೆಚ್ಚಗಾಗುತ್ತವೆ. ಬಾಯಿಗೆ ನೀರಿಕೊಡೆಯುತ್ತದೆ. ಶುಕ್ರ ಇಲ್ಲವೆ ರಜ ಧಾತುಗಳು ನೀರಾಗಿ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಜೀರ್ಣಜ್ವರದಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತ್ರಾಸವಾಗದಿದ್ದರೂ, ಬರ ಬರುತ್ತ ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚು ಪೀಡೆಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಾಣನಾಶಕ ರೋಗವುಂಟಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಜೀರ್ಣಜ್ವರದ ರೋಗಿಯು ಉಪವಾಸ-ಲಂಘನಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು; ಮತ್ತು ಅನನಿಗೆ ವಮನ-ವಿರೇಚನಾದಿ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಬಾರದು.

ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ೧೦ತೊಲಿ ಶಾಜೀರಿಗಿ, ೨೦ತೊಲಿ ದೀಪತೆಗೆದಉತ್ತತ್ತಿ, ೫ತೊಲಿ ಜೀರಿಗೆ ಕೂಡಿಸಿ ಕುಟ್ಟಿ ಅಡಿಕೆಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ದಿನಾಲು ಬೆಳಗು-ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ೧-೧ ಗುಳಿಗೆಯಂತೆ ೨೧ ದಿನ ತಕ್ಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

೨ ಪತ್ರಿಬೀರು ಇಲ್ಲವೆ ಜಾಜೀಬಳ್ಳಿಯ ಬೀರುಗಳ ಕಷಾಯವನು ಹಾಲಲ್ಲಿ ಕದಡಿ ೨೧ ದಿನ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ, ಅವಕ್ಕೆ ಹಾಗು ಕರಣವಾದ ಜೀರ್ಣಜ್ವರಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಕಟುಕರೋಷೆಯ ಪುಡಿಯನ್ನು ಮುಂಜಾವು-ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇನಕುಪ್ಪ

ದೊಡನೆ ೭ ಅಲ್ಲವೆ ೧೪ ದಿನ ನೆಕ್ಕಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

೪ ೧||ಮಾಸಿ ಜೀರಿಗಿವುಡಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಹಳೇಬೆಲ್ಲ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಎರಡೂ ಹೊತ್ತು ತಿನ್ನಬೇಕು. ಮೇಲೆ ನೀರು ಕುಡಿಸಲಾಗದು. ೧೪ ಅಲ್ಲವೆ ೨೧ ದಿವಸ.

೫ ಎಳೇ ಪತ್ರಿಕಾಯಿ, ಕುರೇಸಾನಿ ಅಜ್ವಾನ, ಟಕ್ಕರಿಕೆ, ಅಗಲತಂಟಿ, ಲೋಧನಚಕ್ಕಿ ಇವುಗಳ ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆಗಳಿಂದ ಜೀರ್ಣಜ್ವರ, ಹೊಟ್ಟೆತೊಲಿ, ತಲೆತೊಲಿ, ಉದ್ವಿಗ, ಜಗಣಿಮು ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ದಿವಸ ೧೪.

೬ ೧ಮಾಲು ಹಿಪ್ಪಲಿ, ೨ಮಾಲು ಹಳೇಬೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಸಿ ಕುಟ್ಟಿ ಅಡಿಕೆಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ದೇಗು-ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ೧-೧ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕು. ದಿವಸ ೧೪-೨೧. ಇದರಿಂದ ಜೀರ್ಣಜ್ವರ, ಅಗ್ನಿಮಾಂದ್ಯ, ಆಜೀರ್ಣ, ಕೆಮ್ಮು, ಅರ.ಚಿ, ಕೈಮಿ, ಶ್ವಾಸ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೭ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿಯ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿಪ್ಪಲಿವುಡಿ ಹಾಕಿ ೧೪ ಅಲ್ಲವೆ ೨೧ ದಿವಸ ಕೊಟ್ಟರೆ ಕಫಯುಕ್ತ ಜ್ವರದ ನಿವಾರಣವಾಗುವದು.

೮ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ನೆಗ್ಗಿಮುಳ್ಳು, ಸುಂತಿ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಜೀನ ತುಪ್ಪ, ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ೭ ಅಲ್ಲವೆ ೧೪ ದಿವಸ ಕೊಟ್ಟರೆ ಜೀರ್ಣಜ್ವರಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗಿ ಧಾತುವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹಸಿವೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ.

೯ ಸೈಂಧಲವಣ, ಪಾದೇಲವಣ, ದಿಕ್ಕಿಮಲಿ, ಕಟುಕರೋಣಿ ಇವನ್ನು ೩||೩ ಮಾಸಿ, ಇಂಗು ೧ ಮಾಸಿ, ಎಣ್ಣೆಬಿಜ್ಜಾರ ೨ ಮಾಸಿ, ಉತ್ತತ್ತಿ ೧, ಲವಂಗ ೭ ಇವುಗಳ ವುಡಿ ಮಾಡಿ, ಆದರಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಧವುಡಿಯನ್ನು ಹುರಿದು, ಇನ್ನರ್ಧ ಹಾಗೆ ಇಟ್ಟು ಕೂಡಿಸಿಡಬೇಕು. ಈ ಚರ್ಕಣವನ್ನು ಶಕ್ತಿಮಾನ ದಂತೆ ೧ ತೊಲಿಯು ವರೆಗೆ ನೀರಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಿ ಆದರಲ್ಲಿ ಕಾದಹಂಚಿನಬಿಲ್ಲಿ ಎದ್ದಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ದಿವಸ ೭.

೧೦ ಚರೋ ಅಮೃತಬಳ್ಳಿಯ ೪ ತೊಲಿ ಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಜೆಜ್ಜಿ ರಾತ್ರಿ ನೀರಲ್ಲಿ ನೆನೆಹಾಕಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೮ ನೀರನ್ನು ನೋಸಿ ಕುಡಿದರೆ ಜೀರ್ಣಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುವವು.

೧೧ ಸಂಡಿಗ್ಗುಂಬಳದ ಪಾಕ, ಬೇರಿಗಿ ಪಾಕ, ಬಿಜ್ಜಾರಪಾಕ, ಬಾದಾಮಿ ಪಾಕ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಯಾವುದೊಂದು ಪಾಕವನ್ನು ೨೧ ದಿವಸ ತೆಗೆದುಕೋ ಬೇಕು. (ಪಾಕಮಾಡುವ ಕೃತಿಯನ್ನು ಚಿ. ಪ್ರ. ಗ್ರಂಥದ ಪಾಕಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ.)

౧౨ జీరిగి హాగు హిచ్చలిగళన్ను సమనాగి తక్కిండు పుడి
మాడి, కాలు తొలి పుడియన్ను కాసిద హాలినల్లి హాకి అదరల్లి అధ
తొలి కల్లుసక్కరే బిసి కుడిసదీరు నివస ౨౧-౨౨ ఈ బివధవు
జీర్ణజ్వరಕ್ಕೆ టుత్తమవు.

౧౩ కుళసియ ఎలీయ కవాయదల్లి కల్లుసక్కరేయ పుడి హాకి ౨
ఇల్లవే ౧౪ దిన కుడియదీరు.

౧౪ దీపద్రాక్షి, అమృతబల్లి, కడలిర, దుష్టపుజిట్టి, బీకిన
గడ్డి, రక్తజందన, శుంఠి, కటుకరొణి, వాదరిబీరు, నేలబీవు,
నేలింగళ, బాళదదీరు, హుంజ, పద్మకాష్ఠ, కరీబాళదదీరు, నేలగుల్ల
బీరు, కేళింజన, దీవు ఇచ్చగళ కాథేనికాథే కేళిట్టరే జీర్ణజ్వర,
అరుజి, టుబ్బుస, ఒణకేమ్మ, మత్తు బావుగళ నివారణవాగుత్తదీ.

౧౫ లఘుమాలిని వసంత:—కుదురేయ ముత్తదల్లి కల్లుకప్పరి
గేయ పుడియన్ను హాకి ౨౧ దినస బితదీరు. అదరల్లి ప్రతినిత్య హేస
ముత్తనన్ను హాకి, బిటల్లిట్ట ఒణగిసదీరు. సంతర అదర వస్త్రగాళ
జీర్ణమాడి, ౮ తొలి ౮ జీర్ణ, ౪ తొలి దిళిమేగసినకాళ పుడి,
ఇంగళార ౮ తొలి ఇవన్నేల్ల కేళిసి అరేదు అదరల్లి ౨ తొలి ౮ కళ
హాకి, జన్నాగి కేళిదువంతే అరేయకక్కద్దు; బళిక ౮ బిణ్ణేయ జిగుట
జీర్ణగువదక్కాగి దినాలు లింబిరస హాకి తిక్కదీరు. హిగే ౧౦౦
లింబిరణ్ణేన రస హాకి అరేదు బళిక ౨ అవరికాళ ప్రమాణదత్తు
మాత్రే కట్టిట్ట ఒండొందు మాత్రేయన్ను ముంజావు-సంజీగల్లి జీన
తుప్ప హిచ్చలి పుడి హాకి కేళిదదీరు. ఇదరింద జీర్ణజ్వర, సంగ్ర
హణి, అతిసార, క్షయ, ఆర్త, జ్వర, తొలి, అగ్నిమాంద్య, వాతవికార,
పుదర, రక్తార్త, విషమజ్వర, నేత్రరొణిగ ముంతాదవుగళ నాశవాగు
త్తదీ. పథ్య:—హాలు, అన్న, తుప్ప, రేటిట్టి, సక్కరే.

౧౬ వధామాన హిచ్చలి:—పావు ఆకళహాలు, అధాపావు నీరు
ఇచ్చగళ మిత్తదల్లి హిచ్చలిగళన్ను హాకి నారేల్ల అట్టిసువ వరేగి
కుడిసి, అదరల్లి కల్లుసక్కరే హాకి కుడియదీరు. అదరల్లి దినాలు ౨-౨
హిచ్చలిగళన్ను జీర్ణ హాకుత్త జీర్ణదీరు. ఇదరింతే విళు దిన బిళు
తక్కిండు అదీ ప్రమాణదంతే ఇళు తక్కిళ్ళకక్కద్దు. హిచ్చలిగళు
దీర్ణ మేత్తగాగిరుత్తదీ. తదేవరే అవన్నేల్ల ౮ కవాయదల్లి కిచ్చు

ಕುಡಿಯದೇಕು. ಪೂರಾ ಹಿಪ್ಪಲಿಗಳು ತಡೆಯದಾದರೆ ಅರ್ಧ ಹಿಪ್ಪಲಿಗಳನ್ನಾ ದರೂ ಕಿವುಚಿ ಕುಡಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಅವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಬೇನತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ತಿನ್ನುವದು ನೆಟ್ಟಗೆ. ಅದರಿಂದ ಕೆಮ್ಮು, ಅಜೀರ್ಣ ಅರುಚಿ, ಉಬ್ಬಿಸು, ಹೃದ್ರೋಗ, ಪಾಂಡುರೋಗ, ಕ್ರಿಮಿ, ಮಂದಾಗ್ನಿ, ವಿಷ ಮಾಗ್ನಿ, ಜೀರ್ಣಜ್ವರ, ಕ್ಷಯ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಾಶವಾಗುವದು.

೧೭ ೪೨ ಉತ್ತತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ತುಸು ನೆನೆಸಿ ಒರಿಸಿ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿ, ತುಂಬು ಹಾಗೂ ಬೀಜಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಡೇನೋವು ತುಂಬಿ ೨ ತೊಲಿ ಲವಂಗದ ಚೂರ್ಣ ಹಾಕಿ ಎಲ್ಲ ಕೂಡಿಸಿ ಕುಟ್ಟಿ ೪೨ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ೨೧ ದಿನ ಎರಡೂ ಹೊತ್ತು ೧-೧ ಗುಳಿಗೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

೧೮ ಕುಂಬೆಗನ ಎಲೆಯ ರಸ ೧ ತೊಲಿ ತೆಗೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ೭-೧೪ ದಿವಸ ಕೊಡುವದು.

೧೯ ಆಕಳ ಹಾಲಲ್ಲಿ ಶಂಠಿ, ಉತ್ತತ್ತಿ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನೂ ತುಪ್ಪವನ್ನೂ ಹಾಕಿ ಎಟ್ಟಿಸಿ ಕೊಡದೇಕು.

೨೦ ತಾರೀಗಿಡದ ತೊಗಟೆಯನ್ನು ನೆರಳಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸಿ ಪುಡಿ ಮಾಡಿ ದಿನಾಲು ಸರತಿಗೆ ೬ ಮಾಸಿ ಚೂರ್ಣವನ್ನೂ ಅಷ್ಟೇ ಸಕ್ಕೆಯನ್ನೂ ಹಾಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕಾಸಿ ಕುಡಿಯುವದು. ದಿವಸ ೨೧.

೨೧ ಆರೀಗಿಡದ ತೊಗಟೆ, ಬೇವಿನನೊವು, ಬಾರೀನೊವು, ಅತ್ತಿ, ಬಸರಿ ಇವುಗಳ ನೊವು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ೩-೩ ತೊಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಷ್ಟ ಮಾಂಶ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ ಪ್ರಹರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ೩-೩ ತೊಲಿಯಂತೆ ೧೪ ದಿನ ಕೊಡದೇಕು.

೨೨ ಜೀರ್ಣಜ್ವರ, ಅಶಕ್ತತೆ, ಹಾಗೂ ಬಾಣಂತಿಯ ವಿಕಾರಗಳಿಗೆ:೧ತೊಲಿ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ೧ ತೊಲಿ ಲೋಹಭಸ್ಮ, ತ್ರಿಫಲಾ ಚೂರ್ಣ ೬ ತೊಲಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆರಿಸಿಟ್ಟು ಶಕ್ತಿಮಾನದಂತೆ ೩ ರಿಂದ ೬ ಮಾಸಿಯ ವರೆಗೆ ಆಕಳ ಇಲ್ಲವೆ ಆದಿನ ಹಾಲಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಸಾರೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨೩ ಆಡಸಾಲದ ಹಣ್ಣಾದ ಎಲಿ ೨ ತೊಲಿ, ನೆಲಗುಳ್ಳೆಬೇಕು ೨ ತೊಲಿ ಇವುಗಳ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ, ಬೆಲ್ಲ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨೪ ವಧೂಬಾಲಿನೀವಸಂತ: ೨ ತೊಲಿ, ಪ್ರವಾಳಭಸ್ಮ ೨ ತೊಲಿ, ಶುದ್ಧ ವಾದ ಇಂಗುಳೀಕ, ಶುದ್ಧ ಕಲ್ಲುಕಪ್ಪರಿಗೆ ೨ ತೊಲಿ, ೧ ತೊಲಿ ಮೆಣಸು, ೧ ತೊಲಿ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಯಾಲಕ್ಕೀ ಕಾಳು, ಕಡಲೆ, ಗೌಲ, ವಾಯುವಡಂಗ,

ಬಳಿಗಾರ, ಕೋಷ್ಟ, ಕೇತರ ಇವಲ್ಲ ೧-೧ ಶತಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು, ವಸ್ತ್ರ
ಗಾಳ ಚಾರ್ಣ ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲ ವುಡಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ೨ ಶತಲಿ ಬೆಣ್ಣೆ
ಹಾಕಿ ಅರೆದು ಬಳಕೆ ಲಿಂಬೀ ಹುಳಿಯಲ್ಲಿ ೭ ದಿನ ಅರೆಯಬೇಕು. ೧-೨ ಗುಂಜೆ
ತೂಕದ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿದಬೇಕು- ಈ ಗುಳಿಗೆಗಳು ಜೀರ್ಣಜ್ವರ, ಕಾಮಣೆ,
ಪಾಂಡುರೋಗ, ಕ್ಷಯ, ಅಶಕ್ತತೆ, ಕೃಮಿವಿಕಾರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಅನು
ಪಾನದೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು.

೩೫ ಮಧುರಾ ಜ್ವರ (ಹೈಟಿಗಿ)

(ಮಂಥರ ಜ್ವರ-ಮುತ್ತು ಜ್ವರ)

ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣ:—ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಶುಷ್ಕ ತಿಂದರೆ, ಜಡಾನ್ನ
ವನ್ನುಂಥರೆ ಅಥವಾ ಕರಿದ ಸದಾರ್ಥ ತಿಂದರೆ, ಬೆವರು ಬರುವದನ್ನು ತಡೆದರೆ,
ಅಂದರೆ ಶೀತೋಷ್ಣಾಚಾರ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿಕೊಂಡು ಬೆವರು ಬರುವ
ದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತಿವೆ. ಈ ಮಧುರಾ
ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ದಾಹ, ಜ್ವರ, ಭ್ರಮೆ, ಮೂರ್ಛಾ, ಕೃಷ್ಣೆ, ಆತಿಸಾರ, ಹಿರಣ್ಮಯಿ, ನಾಶ,
ಬಾಯಿ, ನಾಲಿಗೆ, ಗಂಟಲುಗಳು ಆರುವದು ಇವೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇತರ
ಜ್ವರಗಳಂತೆಯೇ ಇದ್ದು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಡಬಡಿಸುವಂಥ ಚಿಹ್ನೆವೆಂದರೆ ಕುತ್ತಿ
ಗೆಯ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲು ಬಿಳಿ ಸಾಸುವೆಯಂಥ ಗುಳ್ಳಿಗಳಿರುತ್ತವೆ ಈ
ಗುಳ್ಳಿಗಳು ಜ್ವರ ಬರಹತ್ತಿದ ೭-೧೦-೧೨ ದಿನಗಳಿಗೆ ಕಾಣಹತ್ತುತ್ತವೆ. ಆ
ಗುಳ್ಳಿಗಳು ೨೦ ದಿನಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಳಿಯುತ್ತವೆ ಮೊದಲು ಆವು ಕುತ್ತಿ
ಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣಹತ್ತಿ, ಬಳಿಕ ಎದೆ, ತೊಡೆ, ಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಸಹ ಕಾಣಿಸ
ಹತ್ತುತ್ತವೆ. ತದನಂತರ ಶರೀರದ ಇತರ ಅವಯವಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣಲಾರಂಭಿಸು
ವವು. ಅವೆಲ್ಲ ಬಿಳಿಗಿರುತ್ತವೆ ಅಂತೇ ಈ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಜ್ವರವೆನ್ನುವದುಂಟು.
ಈ ಜ್ವರದ ರೋಗಿಗಳು ಬಡಬಡಿಸುವದು, ಹುಚ್ಚುಚ್ಚಾರ ಮಾಡುವರಾದ್ದರಿಂದ
ಈ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಹುಚ್ಚುಮಧುರಾಜ್ವರವೆಂತಲೂ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಎದೆ ಮತ್ತು
ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಗುಳ್ಳಿಗಳಿರುವಾಗ ಜ್ವರದ ವೇಗವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ
ಮಧುರಾ ಜ್ವರಗಳು ಬರುವಾಗ ಮೊದ ಮೊದಲು ಗೊಬ್ಬರವೇರುವದೇನೋ
ಎಂಬ ಸಂಶಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಗೊಬ್ಬರದ ಗುಳ್ಳಿಗಳು ಇದರಂತೆ
ವಿರಳ ವಿರಳವಾಗಿರದೆ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಗೊಬ್ಬರದ
ಜ್ವರದಂತೆ ದಾಹವಿರುತ್ತದಾದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕಾದರೂ ಉಪೋಷಾರಗಳು ತಪಿ
ಯುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಜ್ವರಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೇಸಿಗೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ;

ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡವರಿಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕವರಿಗೇ ಇವು ಬರುವದು ಹೆಚ್ಚು. ಜ್ವರಗಳು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತವೆ. ವೈದ್ಯರು ಈ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಔಷಧಗಳನ್ನೇ ಯೋಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಜ್ವರವನ್ನು ಪಿತ್ತಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಗಣಿಸಿರುವರು. ಯಾಕಂದರೆ ಇದರ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪಿತ್ತಜ್ವರದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಗುಳ್ಳಿಗಳೇಳುವದೆಂದೇ ಪಿತ್ತಜ್ವರಕ್ಕೂ ಇವಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯು.

ಮಧುರಾಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು:—

೧ ಪಿತ್ತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ ವಿಶೇಷ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೨ ರಕ್ತಚಂದನ, ಬಾಳದದೀರು, ಕರೀಬಾಳದದೀರು, ಹವೀಜ, ಕಲ್ಲು ಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಶುಂಠಿ, ಜೀಕಿನಗಡ್ಡೆ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಡುವದು,

೩ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಿಯದೀರಿನ ಒಂದು ಬಟ್ಟಲು ರಸವನ್ನು ಕುಡಿಸಿದರೆ ಕೂಡಲೆ ಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೪ ತ್ರಿಫಲ, ಲವಂಗ, ರಾಜಹಂಸಿ, ಆಲದಎಲೆ, ಶುಂಠಿ ಇವನ್ನು ಸಮ ಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಾಫೆ-ನಿಕಾಫೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು. ದಿವಸ ೭

೫ ಮಧುರಾಜ್ವರವು ಹೊರಬೀಳಲಿಕ್ಕೆ:—ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ ೩ ತೊಲಿ, ಬಜಿ, ೩ ತೊಲಿ ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅರಿವೆಯು ನ್ನದ್ದಿ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಬೇಕು. ಬೇಗನೆ ಜ್ವರ ಹೊರಬೀಳುತ್ತವೆ.

೬ ಆದಜಾಲಿಕಾಯಿ(ಹುಚ್ಚುಜಾಲಿ) ಮತ್ತು ಜೀರಿಗೆ ಇವುಗಳ ಸಮಭಾಗ ಅರ್ಧತೊಲಿ ಚರ್ಣವನ್ನು ಬಿಸಿನೀರಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೭ ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯ ತಿಳಲು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಜೀಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಬಾಳಹಿರಡಾ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಡಬೇಕು.

೮ ವೊಡಲು ಬೀವಿನಎಲೆ ಹಾಕಿ ಕಾಸಿದನೀರಿನಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಬೇಕು; ಅಂದರೆ ರೋಗಿಗೆ ಸುಖವೆನಿಸುವದ್ದಲ್ಲದೆ ಮೈತಿಂಡಿ ಏಳುವದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಜ್ವರವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಜ್ವರದ ಅವಧಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಗುಳ್ಳಿಗಳು ಕಾಣಹತ್ತಿದೊಡನೆ ಈ ಉಪಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

೯ ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ, ಜೀಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಉತ್ತುತ್ತಿ, ಅವೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯವನ್ನು ಮುಂಜಾವು-ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೦ ಕುಂಟೆಗನ್ನೆ ಬಳ್ಳಿಯ ಒಂದು ಎಲೆಯನ್ನು ಎರಡು ವೀಳೈದಲೆಗೆ ಕೊಡನೆ ತಿನಬೇಕು. ದಿವಸ ೭.

೧೧ ಗಜ್ಜರೇ ನೊಪ್ಪಿನ ಒಂದು ಒಟ್ಟಲು ರಸ ಕುಡಿಯಬೇಕು. ಸಣ್ಣ

ವರಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಕೊಡಬೇಕು. ದಿವಸ ೭. ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಈ ಔಷಧವನ್ನು ಕೊಡ ಕೊಡದು.

೧೨ ಜೋಳದ ಅರಳಿನ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು.

೧೩ ಹುಚ್ಚು ಖಬ್ಬು ರೋಗಿಯು ತಲೆಗಿಂಬಿಗೆ ಇಡಬೇಕು. ಈ ಖಬ್ಬನ್ನು ತಿಂದರೆ ಬವಳಿ ಬರುವದಾದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ “ಹುಚ್ಚು ಖಬ್ಬು” ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಿದ್ದಿದೆ.

೧೪ ತೆಂಗಿನ ಹೊಸ ಬಿಟ್ಟನ್ನು ಆಕಳ ಸೆಗಣೆಯು ರಸದಲ್ಲಿ ತೆಯ್ದು ಕಸಕಸಿ ಬೆಂಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಈ ಮಧುರಾಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೫ ತುಳಸೀರಸ, ಆಕಳ ಸೆಗಣೀರಸ, ಜೀರಿಗೆ, ಸತ್ತ ನೆಲಗ ಇವುಗಳನ್ನು ರೆದು ಕೊಡುವದು; ಇಲ್ಲವೆ ಸಾರಂಗದ ಕೋಡು, ರಕ್ತಚಂದನ, ಜೀರಿಗೆ, ಜೀಕಿನಗಡ್ಡೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಆಕಳ ಸೆಗಣೆಯು ರಸದಲ್ಲಿ ಆರೆದು ಕೊಡುವದು. ಇದ ರಿಂದ ಮಧುರಾಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೬ ಕೋಡುಮುರುಕನ ತೊಗಟೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಯಾಲಕ್ಕಿ, ಕಮ ಲಾಕ್ಷ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕಳ ಸೆಗಣೆಯು ರಸದಲ್ಲಿ ಆರೆದು ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಧುರಾ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೭ ಕತ್ತೆಯ ಲದ್ದಿಯು ಕಷಾಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೮ ಎರಡು ತೊಲಿ ಎಮ್ಮೆಯ ಹಾಲಲ್ಲಿ ಉದ್ದಿಸಕಾಳಷ್ಟು ಗೋರೋ ಳನವನ್ನು ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಜ್ವರ ಹೊರಬೀಳುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಗೊಬ್ಬರದ ಸಂಶಯ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ.

೧೯ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಜೀನತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ತೆಯ್ದು ನೆಕ್ಕಿಸಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಬೊಡ್ಡ ಅಜವಾನ(ಆಜವೋದ)ದ ಹೂವನ್ನು ಜೀನತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಡ ಬೇಕು; ಅಥವಾ ಜೀಕಿನಗಡ್ಡೆ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಕಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿಗಳ ಕಷಾಯ ದಲ್ಲಿ ಜೀನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ನೆಲಗ ಕೊಂದು ಬಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೨೦ ಆಲದ ಎಲೆ, ಸೆಜ್ಜೆಹಿಟ್ಟು ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು.

೨೧ ಪುದೀನ, ಅದವೀ (ಬಿಳೀ) ತುಳಸಿ, ಕರೀ ತುಳಸಿ ಇವುಗಳ ರಸ ತೆಗೆದು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು; ಅಥವಾ ನೆಲಗಲ್ಲ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಜೀನತುಪ್ಪಹಾಕಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨೨ ಎಣೆಮಜ್ಜೆ, ಮಧುರಾಜ್ವರ ಹಾಗೂ ಸನ್ನಿಪಾತಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ

ತಲೆ ಕಾಯ್ದರೆ, ಮಿದುಳು ಕೆಟ್ಟು ರೋಗಿಯು ಎಚ್ಚರದವನು ಸಂಭವವಿರುತ್ತ
ಅದುದರಿಂದ ಬರ್ಫದ ಬೀಲವನ್ನು ತಲೆಯಮೇಲಿಡಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಒಳ
ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅರಿವೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ತಲೆಯಮೇಲಿಡಬೇಕು. ಸುಖವಾಗುವದು. ಇದರಿಂದ
ತಲೆಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತ ಸಂಚಯವಾಗುವದು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ತಲೆಗೆ ತಂದಾಗುತ್ತ
ಮತ್ತು ವಾಯುನಿಕಾರವಾಗುವ ಅಂಜಿಕೆಯು ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ೨
ದಲ್ಲಿ ತಲೆಯು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ತಣ್ಣಗಿದ್ದೀತೋ ಅಷ್ಟು ಹಿತಕರವು.

೩೬ ಕೃಷ್ಣ ಮಧುರಾ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಮೈಮೇಲೆ ಜ್ವರ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಬ್ಬು, ಹಲ್ಲು, ತುಟಿ, ಕುತ್ತಿ
ಮುಖ, ನಾಲಿಗೆ, ಮೂಗು ಇವೆಲ್ಲ ಕವಾಗುವದು, ಕಣ್ಣು ಚಿತ್ರವರ್ಣವಾ
ವದು. ಈ ಜ್ವರಗಳು ಕೃಚಿತ್ತಾಗಿಯೇ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಇತರ ಉ
ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲ ಮಧುರಾಜ್ವರದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯಗಳು:—

೧ ಇಂಗು, ಆವಿಯಬೆನ್ನು, ಯಾಲಕ್ಕಿ, ತುಳಸಿ ಎಲೆ, ತೆಂಗಿನ ಬೀಜ
ಮಾವಿನ ಕೊಪ್ಪ, (ಬೀಜ) ಕಸಕಸಿ ಈ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂ
ಅಕಳ ಸೆಗಣೆಯ ರಸದಲ್ಲಿ ತಯ್ಯು ಅರೆದು, (ಇಂದರೆ ಚಿಪ್ಪು ತಯ್ಯು ಉಳಿದವು
ಅರೆಯಬೇಕು.) ನೋಸು ಕುಡೀಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣ ಮಧುರಾಜ್ವರ
ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೨ ಹಣಬೀಜುಲ್ಲು, ಬೀವಿನಕಡ್ಡಿ ಇವುಗಳ ೪ ತೊಲಿ ಕಪಾಯ ಕುಡಿ
ವದು. ಪಥ್ಯ:—ಅನ್ನ, ತೊಗರೀಬೀಳೆಯ ಉಪ್ಪುಕಾರವಿಲ್ಲದ ಸಾರು ಇ
ಪದಾರ್ಥಗಳು ವಜ್ಯ.

೩ ಬೀವಿನಕಡ್ಡಿ, ಅರಿಸಿಣ, ಒಡೆನೋಪು, ಹವೀಜ ಇವನ್ನು ರಾ
ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಹಾಕಿ, ಬೆಳಗ್ಗೆ ಅರೆದು ನೋಸು ಕುಡಿಸಬೇಕು.

೪ ಕರೀತುಳಸಿ, ಬಿಳೀತುಳಸಿ, ಪುದೀನ ಕಲ್ಲುಸುಟ್ಟಿಸಿ, ಇವುಗಳ ೧
ಇಲ್ಲವೆ ಕಪಾಯ ಕೊಡುವದು. ದಿವಸ ೭

೩೭ ಕೃಷ್ಣ ಮೂತ್ರಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಮೂತ್ರವು ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ್ದು, ರಾಡಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಮೂ
ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವಯವವು ನೇದಹತ್ತಿ ಮೂತ್ರವು ಅತಿತಯವಾಗುವವು; ಇಲ್ಲವೆ ಒಂ
ಸ್ಥಲ್ಪ ಆಗುವವು; ಮತ್ತು ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಆಗುವವು. ಯಕೃತವು ಕೆಟ್ಟಿ

ತ್ತದೆ. ಈ ರೋಗವು ಯಕೃತ ಕೆಡುವದರಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಒಂದು ತೊಲಿ ಕಟುಕರೋಷಿ, ಅಜ್ಜೀರು ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಚತುರ್ಥಾಂಶ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ, ಸೋಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೊಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಗೂ ಆರೋಗ್ಯ ವರ್ಧಿನಿ ಮಾತ್ರ ತೆಯ್ತು ಕೊಡುವದು. ಪಥ್ಯ:—ಹಾಲು-ಅನ್ನ. ಆರೋಗ್ಯ ವರ್ಧಿನಿ ಮಾತ್ರ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ರಸರತ್ನ ಸಮಾಜ್ಯಯದ ೨೦ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ

೨ ಯಕೃತ ಗುಣವಾಗುವ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

೩ ಯಕೃತಕ್ಕೆ ದಾಹ್ಯಲೇಪ:—ನುಗ್ಗಿ ತೊಗಟೆ, ಸಾಸುವೆ, ಬಿಳೀಗಣಬಲಿ ಬೇರು, ತುಂತಿ, ದೇವದಾರು ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಮಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಿ ಯಕೃತಕ್ಕೆ ಬಡಿಯಬೇಕು.

ಇಲ ಕೃಷ್ಣಜ್ವರ.

ಈ ಜ್ವರವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಇಜಿಪ್ತ (ಆಫ್ರಿಕಾ), ಅಮೇರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿಬರುವ ವ್ಯವಹಾರವು ಸುರುವಾದಾಗಿನಿಂದ, ಸಂಸರ್ಗದೋಷದಿಂದ ಇತ್ತ ಕಡೆಗೂ ಈ ಸಾಂಪರ್ಗಿಕ ರೋಗವು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೂ ಈ ಜ್ವರವು ನೀರಾವರಿಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅತಿ ಶೈತ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ನಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಸಾಮದಲ್ಲಿಯೂ, ದಾರ್ಫಲಿಂಗ, ತೆರಾಯ, ಮಿರತ್, ಅವ್ಯತಸರ ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಜ್ವರವು ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪ ಸಂಚಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ರೋಗದಿಂದ ರಕ್ತದೊಳಗಿನ ಕೆಂಪು ಕಣಗಳು ಬಹು ತೀವ್ರ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಕರಗಾಗುತ್ತಾನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಳಿವಂದು ಜ್ವರ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಮಲೇರಿಯಾ (ಚಳಿಜ್ವರ)ಕ್ಕಿಂತ ಇದು ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಕೃಷ್ಣಜ್ವರದಲ್ಲಿ ವಾಂತಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಕಾಮಣಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಚರ್ಮದ ಬಣ್ಣವು ಕಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ; ಅಥವಾ ಹಳದಿ-ಕಂದಿರ ವರ್ಣದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕ್ರಿಮಿಗಳಿರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಮಲೇರಿಯಾದ ಜಂತುಗಳಂತೆ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅವು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪ್ರಕಾರದವಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರಗಳು ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮಳೆಗಾಲ ತೀರ ಹವೆಯ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬದಲಾಯಿತೆಂದರೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರದ ಕಾಲಾವಧಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷವಾಗಿ ಹೇಳಬರುವಂತಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಇವು ಎಂಟು ದಿನ ಬರುವವು; ಎಷ್ಟೋ ರೋಗಿಗಳು ಇದರಿಂದ ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಿ ಬಳಲುವದನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ಈ ಜ್ವರ ಬರುವ ಮುಂಚೆ ೧-೨ ದಿನ ತಲೆನೋವೇಳುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಸ್ಥವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಒಕರಿಕೆ ಒರುತ್ತದೆ. ಬಾಯಿಗೆ ನೀರಿಡೆಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇವು ಶೀತಜ್ವರದಂತೆ ಆರಂಭವಾಗಿ ಒರುತ್ತವೆ. ಇವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಳಿ ಬಂದು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರಿಂದ ಚಳಿಜ್ವರದಂತೆಯೇ ಇವುಗಳ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ವೈದ್ಯರೂ ವೋಸಹೇಗುತ್ತಾರೆ. ವೇಷದಲು ಚಳಿ ಬಂದು ನಂತರ, ೧೦೩-೧೦೪-೧೦೫ ಅಂಶಗಳ ವರೆಗೆ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತವೆ. ನೀರಡಿಕೆ ಯಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಂತಿಯಾಗಹತ್ತುತ್ತದೆ. ನೀರು ಕೂಡ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲ ದಾಗುತ್ತವೆ ವಾಂತಿಯೊಳಗೆ ಪಿತ್ತಬೀಳುತ್ತದೆ. ಅದು ಅಂಪಿಣವರ್ಣದ್ದಾಗಿ ರುತ್ತದೆ. ಬೆನ್ನೆಲವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, (ಪ್ರೀಕಾಸ್ಕಿ) ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ನೋವುಂ ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಯಕೃತ ಮತ್ತು ಪ್ಲೀಹಗಳ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ನೋಯುತ್ತವೆ. ಮೂತ್ರವು ಕಪ್ಪುಮಿಶ್ರಿತ ಕೆಂಪು ಹಾಗೂ ಮಂದಗಾಗಿರು ತ್ತವೆ. ಜ್ವರವೇರುತ್ತವೆ. ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಮತ್ತೆ ಏರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಆಗುತ್ತವೆ. ಮೂತ್ರವನ್ನು ದೂರಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಕಪ್ಪಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ; ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಕೆಂಪು ಮಿಶ್ರಿತ ಹಳದಿ (ಕಂದೀ) ವರ್ಣದ ಕೆನೆಯು ಕೆಳಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗಿಟ್ಟರೆ ಕೆಂಪು ಕೆನೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಸಾಧ್ಯಾಸಾಧ್ಯ ವಿಚಾರ: —ಈ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಭಾವನೆಗಳೂ ಅಂದರೆ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳಿಗಿಗಿನ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ರೋಗಿಗಳಿಗೂ ಎಲ್ಲ ಭಾವನೆಗಳೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಕೆಲವು, ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಹೀಗೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ಆದರಿಂದ ಈ ರೋಗದ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಕಠಿಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಕ್ತಿವಾತ, ನಾಡಿಗಳ ವಿಷಮ ಹಾರುವಿಕೆ, ಛಿನ್ನ ಇಲ್ಲವೆ ಉರ್ಧ್ವಶ್ವಾಸ, ಬಿಕ್ಕು, ಮಬ್ಬು, ನೋವು, ಭ್ರಮೆ, ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದವೆಂದರೆ ೨-೩ ಅಥವಾ ೬-೭ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ರೋಗಿಯು ಸಾಯುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ಸೌಮ್ಯ ಲಕ್ಷಣದ ಅಂದರೆ ಆರಿ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ದೋಷಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ನಡೆದರೆ, ಮನಃಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವುಂಟಾದರೆ ಆ ರೋಗಿಯು ಬದು ಕುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಮಲೇರಿಯಾ(ಚಳಿಜ್ವರಕ್ಕೆ) ಕ್ಷಿಣಾಯಿನದಿಂದ ಗುಣ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಜ್ವರಕ್ಕೆ ಕ್ಷಿಣಾಯಿನದ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದ ರಿಂದ ಜ್ವರದ ನೇಗವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸರತಿ (ಪಾಳೆ)ಗೆ ವೇಷದಲ್ಲಿ

ಗಿಂತ ಸಾಮ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ತೋರಹತ್ತಿದರೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂತಲೂ, ಹೆಚ್ಚಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡರೆ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ ಅಥವಾ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂತಲೂ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಕೃಷ್ಣ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ:—

೧ ಅವ್ಯತಬಲ್ಯಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ ಅಥವಾ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು.

೨ ರಾಜಚಂಡೇಶ್ವರ, ಪಂಚವಕ್ತ್ರ, ಪಂಚಸೂತ್ರ, ನವಜ್ವರೇಭಸಿಂಹ, ತ್ರಿಭುವನಕೀರ್ತಿ, ಕಾಲಕೊಟ, ಜ್ವರಮುರಾರಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಧರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಅನುಪಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೩ ಮೂತ್ರದ ವಿಕೃತ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ:—ಉಶೀರಾಸವ, ಉಸೀರಾದಿ ಕಪಾಯ ಇಲ್ಲವೆ ಕುತಕಾಶಾದಿಕಪಾಯಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದು.

೪ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾಧಿಕಪಾಯವನ್ನು ಕೊಡುವದು. (ಕಚೂರ, ಶುಂಠಿ, ದೇವ ದಾರು, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ನೆಲಗುಲ್ಲ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ನೆಲಬೇವು, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ನೆಲಿಂಗಳ,) ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೫ ಬರೇ ಬೇವಿನತೊಗಟೆಯ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಮೆಣಸಿನ ವುಡಿ ಹಾಕಿಕೊಡುವದು. ಈ ಉಪಾಯವು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾದದ್ದು.

೬ ಅಡಸಾಲ, ಬೇವು, ನೆಲಗುಲ್ಲ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ವಟಪತ್ರಿಪಾಪಾಣ ಭೇದಿ, ನೆಗ್ಗಿಮುಳ್ಳು, ಶುಂಠಿ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ ಇಲ್ಲವೆ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು.

ಪಥ್ಯ:—ಗಟ್ಟಿಯಲ್ಲದಗಂಜಿ, ಸಾಬೂಲಕೈ, ಸೀ ಮಜ್ಜಿಗೆ, ಸಕ್ಕರೆ, ಕಿತ್ತಳೆ ಮುಂತಾದ ಹಣ್ಣುಗಳು, ಸಾಕಷ್ಟು ನೀಡ್ತೆ, ಕಾದಾರಿದ ನೀರು.

ಅಪಥ್ಯ:—ಎಲ್ಲ ಬರ್ಷ್ಣ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ದ್ವಿದಳಧಾನ್ಯಗಳು, ಪಚನಕ್ಕೆ ತ್ರಾಸವಾಗುವಂಥ ಜಡಾನ್ನ, ಹುಳಿ, ಎಣ್ಣೆ, ಖಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳು.

೨೯ ದುರ್ಜಲ ಜನಿತ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ವಿನಾಶ ಹೊಸ ಹೊಸ ನೀರು ಕುಡಿಯುವದ ರಿಂದ, ಅಡವಿಯೊಳಗಿನ ಇಲ್ಲವೆ ಇತರ ಬಾವಿ-ಕೆರೆಯೊಳಗಿನ ನೀರಲ್ಲಿ ಒಣಗಿದ ಎಲೆ ಬಿದ್ದು ಕೊಳೆತ ಹಾಗು ಅಡವಿಯೊಳಗಿನ ಎಷ್ಟೋ ವಿವಿಧ ಗಿಡಗಂಟಿಗಳ ಬೇರುಗಳೊಳಗಿಂದಲೂ ಕೊಳೆತ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಳಗಿಂದಲೂ ಹರಿದು ಬರದಂಥ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರೆ, ಅಥವಾ ಒಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ

ಮಾಡಿದರೆ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಜ್ವರವುಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ “ಮಲೇರಿಯಾ ಫೀವರ್” ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಜಳಿಜ್ವರದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆ; ಆದರೂ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ಜ್ವರಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎಕೋಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೂ ಉಂಟು. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ನಿದಾನ ಮಾಡಿ ಔಷಧ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರೊ. ರಾಸ ಎಂಬವರು ಮಲೇರಿಯಾವಾರಾಸಾಯಿಟಿ (ಜಳಿಜ್ವರ) ಜಂತುಗಳ ಶೋಧ ಹಚ್ಚಿ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿರುವದೇನೆಂದರೆ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಗುಂಗಾಡಗಳ ಕಡತದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆ ಜಂತುಗಳ ಪ್ರವೇಶವಾಗಿ ಜಳಿಜ್ವರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಶೋಧ ಹಚ್ಚಿ ಪ್ರೊ. ರಾಸ ಇವರು ಶೋಧದವರ ಮೇಲೆ ಮಹದೂಷಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶೋಧದಿಂದ ಹಿಮಜ್ವರದ ಬಾಧೆಯ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಖಾತ್ರಿಯ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳೂ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜಳಿಜ್ವರ, ಸರತಿಯ ಜ್ವರಗಳು, ಪ್ಲೇಗು ಮುಂತಾದವು ವಿಷಯುಕ್ತ ಕೃಮಿಗಳಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆಂಬದು ಮಾಯಕ್ರಾಸಕೋಪ (ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶಕ ಯಂತ್ರ)ದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನು ಸಂಶಯ ತಾಳುವ ಕಾರಣವುಳಿಯಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ವೈದ್ಯರೂ ಆ ಧೋರಣದಿಂದಲೇ ಔಷಧೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಆರ್ಯವೈದ್ಯಕದೊಳಗಿನ ಔಷಧಗಳ ಗುಣಧರ್ಮವನ್ನು ಬರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಹೋದರೆ, ಅವೆಲ್ಲ ಮೇಲಿನ ಧೋರಣದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆಂದು ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಉಪಾಯಗಳು.:-

೧ ಜಳಿಜ್ವರ(ಮಲೇರಿಯಾ) ಹಾಗೂ ದುರ್ಜಲ ಜನಿತ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಕ್ವಿವಾ ಯಿನಕ್ಯಿಂಟಲೂ ಲೆಕ್ಕೇಸೊಪ್ಪು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಭವ ಬಂದಿದೆ. ಲೆಕ್ಕೇಸೊಪ್ಪಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ಜ್ವರನಿವಾರಣ ಶಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಲೆಕ್ಕೆಯ ಹಸೇ ಎಲಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಕೈಯಿಂದ ಚಿವುಟಿ ತಿಕ್ಕಿ ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಂಟುಕಟ್ಟಿ ಜ್ವರಬರುವ ವೇದಲು ೪-೫ ತಾಸು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮುಸಿ ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅದರ ಎಲೆಗಳ ೪-೫ ಹನಿಗಳನ್ನು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಶ್ವಾಸದಿಂದ ಮೇಲೆ ಜಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಅಕ್ಷರ್ಯಕರವಾದ ಗುಣವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಪೂಜ್ಯವಾದ ಗುರುಗಳು ಬರೆದಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

೨ ಕಹಿಸಡುವಲ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಅಡಸಾಲ, ಶುಂಠಿ,

ರೀಪ, ನೆಲದೇವು, ಕಟುಕರೋಣಿ ಇವುಗಳ ಕಾಡ್-ನಿಕಾಡ್ಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು.

೩ ಅಳಲೀಕಾಯಿ ಬೇವು, ಶುಂಠಿ, ಸೈಂಧಲವಣ, ಚಿತ್ರಮೂಲ ಇವುಗಳ ಒಣವನ್ನು ತಣ್ಣೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಡುವದು.

೪ ಉಟ ಮಾಡುವ ವೊಡಲು ಶುಂಠಿ, ಸಾಸಿವೆ ಮತ್ತು ಅಳಲೀಕಾಯಿ ವುಗಳ ಕಾಲು ತೊಲಿ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ನಾನಾ ರೋಗಗಳ ನೀರು ಕೂಡಿದು ಉಂಟಾದ ಜ್ವರಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ನೆಲದೇವು, ತಿಗಡಿ, ಬಾಳದಬೇರು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ವಾಯವಡಂಗ, ಶುಂಠಿ, ಕಟುಕರೋಣಿ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ ಅರಿಸಿ ಬೇನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಈ ಜ್ವರಗಳು ತಾತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೬ ಶುಂಠಿ, ಯವಕ್ಕಾರ ಇವುಗಳ ಕಾಲು ತೊಲಿ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ದಿಸಿ ನೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅನೇಕ ಜಲಗಳ ಉಪಯೋಗದಿಂದಂಟಾದ ಜ್ವರಗಳ ವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೭ ಅರಿಷಿಣ ಮತ್ತು ಯವಕ್ಕಾರಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ದಿಸಿನೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಈ ಜ್ವರಗಳ ದೋಷವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೮ ೧೬ ಪಾಲು ಕೋಡುಮುರುಕನಬೀಜ, ೪ ಪಾಲು ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ೫ ಪಾಲು ಜಾಜೀಕಾಯಿ, ೧ ಪಾಲು ಬಿಳಿ ಔಡಲ ಬೇರು ಇವುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುಟ್ಟಿ ಚೂರ್ಣಮಾಡಿ ಅಷ್ಟೇ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು. ಇದರಿಂದ ನೀರಿನಿಂದಂಟಾದ ದೋಷ ಹಾಗೂ ದೋಷಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೯ ೨ ಪಾಲು ಶುದ್ಧ ನೇಪಾಳದ ಬೇರು, ೫ ಪಾಲು ಕವಡಿಭಸ್ಮ, ೯ ಪಾಲು ಮೆಣಸು ಇವುಗಳ ವಸ್ತ್ರಗಾಳ ಚೂರ್ಣಮಾಡಿ ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಹೆಸರುಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಡಬೇಕು. ಮುಂಜಾವು-ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ೧-೧ ಗುಳಿಗೆ ಯನ್ನು ನೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಅಜೀರ್ಣ, ಹೊಟ್ಟೆಶೂಲಿ, ಹೊಟ್ಟೆಯುಬ್ಬುವದು ಮಲಾವರೋಧ, ಶೂಲಿ, ದಮ್ಮು ಕೆಮ್ಮು, ದುಷ್ಟಜಲದಿಂದಾದ ಜ್ವರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ದುರ್ಜಲಜೇತಾರಸವೆನ್ನುವರು.

೧೦ ಜಂತಿನಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ದೂಷಿತ ಜಲದಿಂದಂಟಾದ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ:—
೧ ತೊಲಿ ಮೆಣಸು, ೩ ತೊಲಿ ಜಾಲೀಎಲೆ, ೫ ತೊಲಿ ಗಜಗದಬೀಜ, ೧ ತೊಲಿ ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಪುಡಿ ಮಾಡಿ, ಬೇವಿನ ಸೆಹಿಪ್ಪಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಕಡಲಿ ಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ಮೂರು ದಿವಸಕ್ಕೊಂದು ಸಲ ೨-೨ ಗುಳಿಗೆಯಂತೆ ನೀರಿನೊಡನೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದು.

೧೧ ಕೃಮಿಜನ್ಯ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ:—ಪತ್ರಿವಲೆಯ ರಸವನ್ನು ಜೇನು ತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಡುವದು.

೧೨ ದೇವನವಲೆಯ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಮೆಣಸಿನ ಪುಡಿ ಮತ್ತು ಬಳೆಗಾರ ಇವನ್ನು ೪-೪ ಗುಂಚಿ ಹಾಕಿ ಕುಡಿಸಬೇಕು. ಇದು ಈ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತಮವಾದ ಔಷಧವಾಗಿದೆ.

೪೦ ಮರಕಳಿಸಿದ ಜ್ವರ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಜ್ವರನಂತ ನಂತರ ಅಸಥ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ ಪುನಃ ಜ್ವರಬರಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಆ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ದಾಹ, ಶೈತ್ಯ, ತಲೆತೊಲಿ, ಹೊಟ್ಟೆಯುಬ್ಬುವದು, ಮೈ ಕಡಿತ, ನಡತೊಲಿ, ಜುಲಾಬು ಆಗುವದು ಇಲ್ಲವೆ ಮಲಬದ್ಧವಾಗುವದು ಇತ್ಯಾದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿನ್ನುವದರಿಂದ ಜ್ವರಗಳು ಮರಕಳಿಸಿರುವವೋ, ಅದರ ಪ್ರತೀಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಗ್ಯ ಔಷಧವನ್ನು ಯೋಜಿಸುವದು. (ಅರ್ಜೀಮಂಜರಿಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ)

ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಕಟುಕರೋಣಿ, ದಾಳದಬೇರು, ಕಲ್ಲುಕಡಲೆಬೇರು, ಹವೀಜ, ಕಲ್ಲು ಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯವು ಮರಕಳಿಸಿದ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.

೨ ಆರ್ಧತೊಲಿ ಕಟುಕರೋಣಿ, ೧ ತೊಲಿ ದಾಳದಬೇರು, ೧ ತೊಲಿ ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ ಇವುಗಳ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದರಿಂದ ಮರಕಳಿಸಿದ ಜ್ವರಗಳು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೪೧ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಉಪದ್ರವಗಳು.

ಜ್ವರ ಬರುವಾಗಲೂ, ನಿಂತಾಗಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಉಬ್ಬಿಸ, ಮೇರ್ಛ, ಅರಜಿ, ವಾಂತಿ, ನೀರಡಿಕೆ, ಅತಿಸಾರ, ಮಲಬದ್ಧತೆ, ಬಿಕ್ಕು, ಕೆಮ್ಮು, ಕೈಕಾಲು ಹರಿಯೋಣ ಈ ಹತ್ತು ಉಪದ್ರವಗಳಾಗುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಮೂಲ ಜ್ವರಗಳು ಶಾಂತವಾದವೆಂದರೆ ಇವು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ; ಆದುದರಿಂದ ಈ ಉಪದ್ರವಗಳ ನಿವಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವ ವೊಡಲು ಜ್ವರ ನಿವಾರಣದ ಉಪಾಯವನ್ನೇ ಕೈಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಆ ಉಪಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಹತ್ತು ಉಪದ್ರವಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದೋ ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಔಷಧವಿರಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜ್ವರದಲ್ಲಿ

ಎಲ್ಲ ಪೀಡೆಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಜ್ವರದ ಮಾನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪೀಡೆಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆ ಉಪದ್ರವಗಳ ನಿವಾರಣೆ ಕ್ಷಾಗಿ ಕೆಳಗಿನ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಬಹುದು.

ಕೆಳಗಿನ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಸರ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಗುಣವಾದರಂತೂ ವಿಹಿತವೇ. ಇವಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉಪಾಯಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಬೇನೆಗಳ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

೧ ಉಬ್ಬುಸಕ್ಕೆ:—ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕಿರಿತಿವನೆ, ದುಷ್ಟಪುಜೆಟ್ಟು ಇವುಗಳ ಜೋರ್ಣವನ್ನು ಜೇನತುಪ್ಪದೊಡನೆ ನೆಕ್ಕಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಒಳ್ಳೇ ಉಗ್ರ ಶ್ವಾಸವು ಕೂಡು ಸಾಕ ಹೊಂದುತ್ತದೆ (೨) ಶ್ವಾಸ ಕುಠಾರ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೊಡುವದು. (೩) ನೆಲಗುಳ್ಳದೀರು, ಗುಕ್ಕದದೀರು, ನೆಲಿಂಗಳ, ಕುಸಡು ವಲ, ದುಷ್ಟಪುಜೆಟ್ಟು, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಕಜೋಲಿ, ಜಾಲಿ, (ಉತ್ತರಹಿಂದುಸ್ತಾನದೊಳಗಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವನಸ್ಪತಿ) ಈ ಹತ್ತು ಬಗೆಯ ಔಷಧಗಳ ಕಪಾಯವು ಸನ್ನಿಪಾತದಿಂದಿಂತಾದ ಶ್ವಾಸದ ಸಾಕ ವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಬಲ್ಲದು.

೨ ಮೂರ್ಛೆಗೆ:—(೧) ಜ್ವರ ಬಂದಾಗ ಮೂರ್ಛೆ ಬಂದರೆ ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲ ಹಾಕಿ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂಡತಕ್ಕದ್ದು. (೨) ಜೇನತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಸೈಂಧ ಲವಣ, ಮೆಣಸು, ಮನಶೀಲಗಳನ್ನು ತೆಸು ಅಂಜನ ಮಾಡುವದು. ಇದ ರಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮೂರ್ಛೆ ತೀಯುವದು. (೩) ಸುಗಂಧ ಧೂಪ ಇಲ್ಲವೆ ಜೋಳ ವಾಸನೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. (೪) ಕಂಚಿನ ಬಟ್ಟಲದಿಂದ ಕೈ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಜೇನತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಹಿಪ್ಪಲಿ ಪುಡಿ ಹಾಕಿ ನೆಕ್ಕಿಸಬೇಕು. (೫) ನೆಲಗುಳ್ಳಕಾಯಿ, ಶುಂಠಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಜೋರ್ಣವನ್ನು ಕೊಳವೆಯೊಳಗಿಂದ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಉದಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಕೂಡಲೆ ಮೂರ್ಛೆ ತೀರಬೇಕು. (೬) ದಾಳಿಯ ಕೋಮಲ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಮೈ ಮೇಲೆ ಇಡ ತಕ್ಕದ್ದು.

೩ ಅರುಚಿಗಾಗಿ:—(೧) ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ಸೈಂಧಲವಣದ ಪುಡಿ ಹಾಕಿ ನೆಕ್ಕಿಸಬೇಕು. (೨) ಮಾದಾಳದ ತಿಳುಲನ್ನು ಸೈಂಧಲವಣದೊಡನೆ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಬಾಯೊಳಗೆ ಹಿಡಿಯತಕ್ಕದ್ದು. (೩) ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು ನೀರಲ್ಲಿ ತೆಸು ನಾಲಿಗೆಗೆ ತಿಕ್ಕಬೇಕು. (೪) ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಸಕ್ಕರೆ ಇವುಗಳ ಕಲ್ಪವನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

೪ ವಾಂತಿಗೆ:—(೧) ಅಕ್ಕಿಗಿಡದ ಬೊಡ್ಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಒಣ ಹಕ್ಕಳ

ಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ನೀರಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿಸಿ ಆರಿಸಿ, ಆ ನೀರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಕುದಿಸ ತಕ್ಕದ್ದು. (೨) ಅಮೃತಬಳ್ಳಿಯ ಕಷಾಯ ಇಲ್ಲವೆ ರಸದಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. (೩) ಚಂದನ ಗಂಧದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕುದಿಸಬೇಕು. (೪) ಭತ್ತದ ಅರಳು, ಪತ್ರಜ (ಪತಂಗದ ಚಕ್ಕೆ) ಬಾರೀಬೀಜ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಚಂದನ, ಮರಲರಿಷಿಣ, ಇವುಗಳ ಸಮಭಾಗ ಚರ್ಛದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನು ತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. (೫) ಅನನಸ ತಿನಬೇಕು. ಅಂದರೆ ವಾಂತಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಇದು ಪಾಚಕವಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ವರರೋಗಿಗೆ ಹಿತಕರವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂತ್ರವಾಗುವ, ದಿವರು ಬರುವ ಮತ್ತು ದಾಹ ಶಮನವಾಗುವ ಗುಣಗಳಿರುತ್ತವೆ.

೫ ನೀರಡಿಕೆಗಾಗಿ:—(೧) ಬಾಳದಬೇರು, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಶುಂಠಿ, ರಕ್ತಚಂದನ, ಅಲದ ಮುಗುಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಷಾಯ ಮಾಡಿಟ್ಟು ಆಗಾಗ್ಗೆ ತುಸ ತುಸ ಕೊಡಬೇಕು. (೨) ವಾಯು ವಾಗುವ ಲಕ್ಷಣವಿರದಿದ್ದರೆ ಭರ್ಷದ ತುಣಕನ್ನು ತಿನಿಸಬೇಕು. (೩) ಬಣಗಿದ ಕೋರೇ ಹಣ್ಣು ತಿನಿಸಬೇಕು. (೪) ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಜ್ಯೋತ್ಸ್ಮಧು, ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆಗಳನ್ನು ಕುಟ್ಟಿ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ದಾಯೆಕೊಳಗೆ ಹಿಡಿಯತಕ್ಕದ್ದು. (೫) ತೆಂಗಿನ ನೀರು ಕುದಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಇದರಿಂದ ನೀರಡಿಕೆಯ ಶಮನವಾಗುವದಲ್ಲದೆ, ಅನ್ನದ ಅಂತವೂ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಹೋದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

೬ ಅತಿಸಾರಕ್ಕೆ:—(೧) ಅಗಲುಶುಂಠಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಶುಂಠಿ, ನೆಲದೀವು, ಕೋಡುಮುರುಕನ ಬೀಜ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ದಿಂದ ಜ್ವರಾಃಸಾರವು ನಿಶ್ಚಯವೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. (೨) ಅಮ ರಕ್ತ ಅತಿಸಾರಕ್ಕೆ:—ಪಟಕ ೨ ಮಾಸಿ, ಯಾಲಕ್ಕೀಕಾಳು ಅರ್ಧ ತೊಲಿ, ಬಾಳಂತಿ ಸಬ್ಬ ಸಿಗೆ ೧ ತೊಲಿ, ಜಾಬೇಕಾಯಿ ೧ ಇದನ್ನು ತುಪ್ಪದ ದೀಪದ ಮೇಲೆ ಸುಟ್ಟು ತಕ್ಕೊಂಡು ಎಲ್ಲವುಗಳ ಏಕತ್ರ ಚರ್ಛಮಾಡಿ ೧ ಇಲ್ಲವೆ ೨ ಮಾಸಿ ವುಡಿಯನ್ನು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಹಾಲಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ನೀರಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು. (೩) ಕೆಂಪುಕಂಕೋಳ, ಯಾಲಕ್ಕಿ, ದಾಳಿಂಬರಬೀಜ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಮೆಣಸು, ಸಬ್ಬಸಿಗೆ, ಜಾಬೇಕಾಯಿ, ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೂಡಿಸಿ ಚರ್ಛ ಮಾಡಿ ಸಕ್ಕರೆ ಬೆಂಸಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಕೊಡಬೇಕು. (೪) ಕೋಡುಮುರುಕನ ತೊಗಟೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗೆ, ನೆಲದೀವು, ಕಟುಕರೋಣಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅತಿ ಸಾರ ಮತ್ತು ಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. (೫) ಅರ್ಧತೊಲಿ ಇಸಮಗೋಲನ್ನು ರಾತ್ರಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆ ಹಾಕಿ, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ತಿನ್ನಬೇಕು ; ಇಲ್ಲವೆ

ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಜ್ವರಾತಿಸಾರವು ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. (೬) ಸಕ್ಕರೆ, ರಾಳ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ಧಾತಕಕುಸುಮ, ಬೆಲಸತ್ರಿಕಾಯಿ ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಪೋಸ್ಟಕಾಯಿಯ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. (೭) ಕಣಗಿಲ ಬೇರು, ಧತ್ತೂರದ ಬೀಜ, ನೆಲಗುಳ್ಳ ಹೂ, ಇಂಗುಳಿಕ, ಕಲ್ಲಕಡಲೆ, ಅಳಲೇಕಾಯಿ, ತಾರೀಕಾಯಿ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು, ನೇವಾಳದ ಬೇರು, ಕರ್ಪೂರ, ಕೇಶರ, ಲವಂಗ, ಆಕಳಕರಿ, ಅಫೂ, ಮೆಣಸು, ಸುರಗೀಗಿಡದ ಅಂಟು, ಜಾಜೀಕಾಯಿ, ಸತ್ರಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೂಡಿಸಿ ಚೂರ್ಣಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಜೇನತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಎಣ್ಣೆದಲೆಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ೧|| ಮಾಸ ತೂಕದ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿಡಬೇಕು. ಅಂಥದೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಜೇನತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಜ್ವರಾತಿಸಾರವು ಖಾತ್ರಿಯಿಂದ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ; ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಕಾಂತಿ ಬರುತ್ತದೆ; ಆಗ್ನಿ, ಬಲಗಳು ಪೃಥ್ವಿಂಗತವಾಗುತ್ತವೆ.

೭ ಮಲಾವರೋಧಕೈ:—(೧) ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಮಲಾವರೋಧವಾದರೆ, ತೀವ್ರ ಸಾರಕವಾದ ಔಷಧಿಗಳ ಬತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಗುದದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನೇರಿಸಿ, ಜೆನ್ನಾಗಿ ಮಲೋತ್ಸರ್ಗವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. (೨) ಬಟ್ಟಿಗೆ ಹಚ್ಚುವ ಸಬಕಾರ ಇಲ್ಲವೆ ಸೀಗೀಕಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಕಡಡಿ, ಅದನ್ನು ಅರಿವೆಗಿಹಚ್ಚಿ ಅದರ ಬತ್ತಿ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಕೆಲಹೊತ್ತು ಗುದದ್ವಾರದಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಮಲೋತ್ಸರ್ಗವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. (೩) ಬಾಳಹಿರಡಾ, ಕಕ್ಕೀಕಾಯಿಕಳಗಿನ ತಿಳಲಾ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ತಿಗಡಿ, ನೆಲ್ಲಿಜೆಟ್ಟು ಇವುಗಳ ಕಪಾಯವನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಲಾವರೋಧ ಮತ್ತು ಜೀರ್ಣಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೮ ಬಿಕ್ಕಿಗೆ:—(೧) ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಬಿಕ್ಕು ಹತ್ತಿದರೆ ಸ್ವೆಂಧಲವಣವನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಕರಗಿಸಿ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು. (೨) ಇಂಗನ್ನು ಹೊಗೆಯಿಲ್ಲದ ನಿಗಿನಿಗಿ ಕೆಂಡದ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ ಅದರ ಹೊಗೆಯನ್ನು ಬಾಯೊಳಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಡಬೇಕು. (೩) ಕುದುರೆಯ ಒಣಗಿದ ಲದ್ದಿಯ ಹೊಗೆಯನ್ನು ನುಂಗಿದರೆ ಮಹಾ ಸನ್ನಿವಾತಾತ್ಮಕ ಬಿಕ್ಕಿನ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೯ ಕೆಮ್ಮಿಗೆ:—(೧) ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಕೆಮ್ಮು ಬಂದರೆ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಬೇರು, ತಾರೀಕಾಯಿಕೊಗಟೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಶುಂಠಿ ಇವುಗಳ ಚೂರ್ಣದ ಲೇಹವನ್ನು ಅಡಸಾಲದ ರಸ ಮತ್ತು ಜೇನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. (೨) ಕೊಳಂಜನ, ಶುಂಠಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಮೆಣಸು, ದುಷ್ಟವುಡೆಟ್ಟು, ಕಿರಿತಿವಣಿ, ನೆಲಿಂಗಳ,

ಅಜ್ಞಾನ ಅವುಗಳ ಚಾರಣವನ್ನು ಜೀನುತುವುದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಕೆಮ್ಮು ಹಾಗೂ ಕಥಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೦ ಕೈ ಕಾಲು ಹರಿತಕ್ಕೆ:—(೧) ಶುಂಠ ಮತ್ತು ಬೆಡಲಬೇರುಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲಹಾಕಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. (೨) ಬೆವರು ತರಿಸಬೇಕು. (೩) ರಬ್ಬರದ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಬಿಸಿನೀರು ಶುಂಠ ಅದರಿಂದ ಸಹನವಾದಷ್ಟು ಕಾಸಬೇಕು.

೪೨ ಜ್ವರದೊಳಗಿನ ಉಳಿದ ಉಪದ್ರವಗಳಿಗೆ ಉಪಾಯ.

(೧) ಬೆವರು ಬರದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ತರಿಸಲಿಕ್ಕೆ:—(ಬೆವರಿನಿಂದಾಗುವ ಲಾಭಗಳು.) ಬೆವರು ಬರುವದರಿಂದ ಮೈಯೊಳಗಿನ ಹೊಲಸು ನೀರು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮೈಯೊಳಗಿನ ಉಷ್ಣತೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗದೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ೯೮.೬೦ ಅಂಶದಷ್ಟು ಸತತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೈಯೊಳಗಿನ ದೂಷಿತ ಹಾಗೂ ಸವೆದು ಕೊಳೆತ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಹೊರಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಮೂತ್ರಪಿಂಡದ ಮತ್ತು ಯಕೃತದ ಕೆಲಸಗಳು ಹಗುರಾಗುತ್ತವೆ; ಆದರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಕ್ರಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬೆವರು ಬಂದರೆ ಶರೀರದೊಳಗಿನ ಹಾಗೂ ಶ್ವಚ್ಛೋಳಗಿನ ಪೋಷಕ ಕ್ಷಾರಗಳ ನಾಶವಾಗಿ ಅಶಕ್ತತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಬೆವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೆಗೆಯಕೂಡದು. ಹವಣಿಯಾಗಿ ಬೆವರು ತರಿಸಿದರೆ ಚರ್ಮರೋಗಗಳುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಹವಣಿ ಬೆವರು ಬಂದನಂತರ ಶ್ವಚ್ಛೋನ್ನತಿ ಕೈ ತೊಳೆದು ಒರಿಸಿ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಇಸುಬು, ಖಜ್ಜಿ, ಗಜಕರ್ಣ ಮುಂತಾದ ಚರ್ಮರೋಗಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಅತಿ ಚಳಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಗಾಳಿ ಬಡಿಯುವದರಿಂದ ಶ್ವಚ್ಛೋ ರಂಧ್ರಗಳು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟು, ಬೆವರು ಬಾರದಾಗಿ, ರೋಮರಂಧ್ರದೊಳಗಿನ ಚಿಕ್ಕ-ವುಟ್ಟ ರಕ್ತವಾಹಿನಿಗಳು ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ತವು ಸಂಚಯ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ದಾಚವಾಗಿ ಹತ್ತುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆವರನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿದೆ ರೋಗಿಗಳ ಬೆವರುಗಳಲ್ಲಿ ೨ ಭೇದಗಳುಂಟು ಯಾವುದೊಂದು ರೋಗದಲ್ಲಿ (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ) ಕಟ್ಟಿಕಡೆಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದು ರೋಗ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ರೋಗ ನಿವಾರಣವಾಗುವ ತುಸ ಮುಂಚೆ ಬೆವರು ಬಂದು ಬೇನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗದೆ ಇನ್ನೂಡಿಯಾಗುವದು; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ರೋಗ (ಜ್ವರ)ವು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುವದು. ಈ ಎರಡನೇ ಪ್ರಕಾರದ ಬೆವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದು ಬೇನೆಯು ಅಸಾಧ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೇ ಬಗೆಯು ಬೆವರು ಬಂದರೆ ಜ್ವರ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ನಾಡಿಯು ಸುಧಾರಿಸ ಹತ್ತು

ತ್ತದೆ. ವೈಯು ಬಿಜ್ಜುಗಾಗುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ತಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯತೆಯುಂಟಾಗಿ, ನಿದ್ರೆ ಬರ ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಬೆವರು ಒಹುಣ ಜ್ವರ ಬಂದ ೭-೧೪-೨೧-೪೨ ದಿನಗಳಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಬೆವರು ಶುಭವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿಷ್ಕಾರಣ ವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆವರು ಬರುವುದು ಅಶುಭ ಚಿಹ್ನವಾಗಿದೆ.

(೨) ಅಸಾಧ್ಯ ಸೂಚಕ ಬೆವರಿನ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

(೧) ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮುಂಜಾನೆ ಬೆವರು ಬರಲಿಲ್ಲ, ಬೆವರು ಬಂದರೂ ಜ್ವರ ಬರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸೂಚಕ ಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. (೨) ಜ್ವರ ದಲ್ಲಿ ಹೊಲಸುನಾಶದ ಬೆವರು ಬಂದರೆ ಸನ್ನಿವಾತಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಿಳಿಯ ತಕ್ಕದ್ದು. (೩) ಜ್ವರದಲ್ಲಿಯೆ ಬೆವರಿಗೆ ಹುಳಿನಾಶ ಬಂದರೆ ಆ ಜ್ವರಗಳು ಮಧುರಾ ಇಲ್ಲವೆ ಅಮವಾತ ಜ್ವರವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. (೪) ಒರೇ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲವೆ ಒಹಳವಾದರೆ ಎದೆಯ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಬೆವರು ಬಂದರೆ ಆ ಜ್ವರಗಳು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಕೆಲಕೆಲವು ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವು ನೆಟ್ಟಗಾಗುವದಿಲ್ಲ. (೫) ತೀರ ತಂಪಾದ ಬೆವರು ಬರು ವದು ಶಕ್ತಿವಾತದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದು, ವೃಶ್ಯಸೂಚಕವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. (೬) ತುಸ ಹೊತ್ತು ಬೆವರು ಬರುವುದು ಮತ್ತೆ ಜ್ವರ ಬಂದು ಪುನಃ ತುಸ ಬೆವರು ಬರು ವದು ಕೆಟ್ಟ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. (೭) ನೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಗೂ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಪೈರ ಬೆವರು ಬರುವದರಿಂದ ಜಠರವು ಕೆಟ್ಟ(ಅಜೀರ್ಣವಾದ) ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವದ ರಿಂದ ಜ್ವರವು ಅಸಾಧ್ಯಕ್ಕಿಡುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಜ್ವರ ಬಹಳವಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚು ಬೆವರು ಬಂದರೆ, ಮತ್ತೆ ನೋರೆ, ಕಿರು ಹಾಗೂ ಉಗುರ ಕೆಳಭಾಗವು ಕಪ್ಪಿ ಟ್ಟರೆ ಆ ರೋಗಿಯು ಒದ್ದಾಡುವ ಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಯಾಕಂ- ದರೆ ಆಯಾ ಭಾಗಗಳು ಕಪ್ಪಿಡೋಗದಿಂದ ಹೃದಯವು ಅಶಕ್ತವಾಗಿದ್ದು ರಕ್ತಾ ಭಿಸರಣವು ಮಂದವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

(೩) ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ತಾನಾಗಿ ಬೆವರು ಬರದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ತರಿಸುವ ಉಪಾಯ.

೧ ಬೆವರು ತರಿಸುವ ಔಷಧಗಳು: — ಸೀರೆಸುಪ್ಪು, ಕರಿಬಂಟಿನಬೇರು, ಅಫೂ, ಎಕ್ಕಿ, ತುಂದಿ, ದೇವಮಾರು, ಕಂಗೆಡಿಸೆ, ಹೊಸಲಕ್ಕಿ, ಅಂಕಲಿಗ, ಕರ್ಪೂರ, ಗೊಂಬೆಗೆ, ಲೋಧನಜೆಕ್ಕಿ, ಜೊಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಬಿಸೀರು, ನೆಲಿಂಗಳ ಹಾಗೆ ವಾತನಾಶಕ ವಸ್ತುತಿಗಳ (ಬೆಡಲ, ನೆಗ್ಗಿ, ಬೇವು, ಲೆಕ್ಕಿ, ಕಾಡಿ ಗ್ಗರಗು ಇತ್ಯಾದಿ) ಉಗಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨ ಮರಲಿಂಗದ ೨ ತೊಲಿ ಅರ್ಕವನ್ನು ಕುಡಿಸಿ ಮೈಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೊದಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಚ್ಚಬೇಕು.

೩ ೪-೫ ಗುಂಜೆ ಸೋರುವನ್ನು ಜೇನತುಪ್ಪದೊಡನೆ ನೆಕ್ಕಿಸುವದು.

೪ ಹಣ್ಣಾದ ಆಲದೆಲೆಯ ತುಂಬುಗಳ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಬೇಗನೆ ಬೆವರು ಒರುತ್ತದೆ.

೫ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕಸಾಯದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ರೋಗಿಯ ಹತ್ತಿರಟ್ಟು ಮೈ ಮೇಲೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಹೊದಿಕೆ ಹಾಕಿ, ಅದು ಆರುವ ವರೆಗೆ ಅದರ ಉಗಿ ಕೊಡಬೇಕು. ನಾಳಷ್ಟು ಉಗಿ ಒದಿದ ಬಳಿಕ ಆ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಬೆವರು ಬರುವ ವರೆಗೆ ಹೊಚ್ಚಮಲಗಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ಒರಿಸಿ, ಆ ಆರಿದ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಜೇನತುಪ್ಪ-ಸಕ್ಕರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಹಾಕಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ಹಾಕಿ ಕುಡಿಸಬೇಕು.

೬ ನೀರಲ್ಲಿ ತುಸ ತುಂತಿ ಹಾಕಿ ಕುಚ್ಚಿ ಆ ಶುಂಠಿಯನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆಯಬೇಕು ಬಳಿಕ ಆ ನೀರಲ್ಲಿ ಜೋಳದ ಅರಳಟ್ಟು, ತುಸ ಬೆಲ್ಲ ಹಾಕಿ ಕುಡಿಸಿ, ತೆಳ್ಳಗಾದ ಮಂದೋಕ್ಷಣ್ಣ ಕಾಟಿಯನ್ನು ಕುಡಿಯು ಕೊಡಬೇಕು. ನಂತರ ದಪ್ಪವಾದ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಚ್ಚ ಮಲಗಿಸಬೇಕು. ಬೆವರು ಬಂದಬಂದಂತೆ ಒರಿಸಿ ತೆಗೆಯಬೇಕು.

೭ ಬೇವಿನ ಕಡ್ಡಿ, ಜಾಲಯಕಡ್ಡಿ, ಹುಣಸೇಕಡ್ಡಿ ಇವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ೧ ಬಿಲ್ಲಿಯ ತೂಕ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಷ್ಟವಾಂತ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ತ್ರಿಭುವನಕೀರ್ತಿರಸದ(ಮಾತ್ರ) ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತಯ್ಯು ಕೊಟ್ಟರೆ ಬೆವರು ಬರುತ್ತದೆ.

೮ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ತೊಗರೆಯ ಬೇಳೆ, ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಕಕ್ಕೀಕಾಯೊಳಗಿನ ತಿಳುಲು, ಅಜ್ಜೇರು ನೀರು ಹಾಕಿ ಅಷ್ಟವಾಂತ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೯ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಹತ್ತೀಕಟ್ಟಿಗೆಗಳ ಬುಡಿಯನ್ನು ಕಸರು-ಕಡ್ಡಿಗಳಲ್ಲದಂತೆ ಆರಿಸಿ ಬಿಸಿನೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೦ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಆಜ್ವಾನ, ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕಾಲು ತೊಲಿ ಅರಿಸಿಣಬೇರು, ೧ ಮಾಸಿ ಲವಂಗದ ಚೂರ್ಣ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ರಾತ್ರಿ ನೀರಲ್ಲಿ ನನೆ ಹಾಕಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ೧೦ ತಳಸಿಯ ಎಲೆ ಹಾಕಿ ಅರೆದು ಸಮರಾಸ ಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಹಂಚಿನ ಬಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಕಾಸಿ ಮುಳುಗಿಸಿ ನಂತರ ಅದನ್ನು ಸೋಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ತ್ರಿಭುವನ ಕೀರ್ತಿರಸದ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ತಯ್ಯು ಕುಡಿಸಿ ಮಲಗಿಸಬೇಕು. ಮೇಲೆ ದಪ್ಪದ ಪ್ರಾವರಣವನ್ನು ಹೊಚ್ಚಿದರೆ ಬೆವರುಬರುತ್ತದೆ.

೧೧ ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ಮದ (ಗೋರೂಪಿಣಿ) ೨|| ತೊಲೆ ಸಿವೆಯನ್ನು ೨೦ ತೊಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಕುದಿಸಿ ೧೦ ತೊಲಿ ಉಳಿಯಿತೆಂದರೆ ಸೋಸಿ, ಸೀಸೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದಬೇಕು. ೩-೩ ತಾಸಿಗೊಮ್ಮೆ ೨|| ತೊಲಿಯಂತೆ ಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ತೀರಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆವರು ಬರುತ್ತದೆ.

೧೨ ಗವತೀ ಚಹಾ(ಚಹಾದ ಹುಲ್ಲಿನ) ದ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಶುಂಠಿ ಹಾಕಿ ದಿಸಿ ಇರುವಾಗಲೇ ಕುದಿಸಿ, ದಪ್ಪನ್ನ ಹೊದಿಕೆ ಹೊಚ್ಚ ಮಲಗಿಸಿದರೆ ಬೆವರು ಬರುತ್ತದೆ.

೧೩ ೧ ತೊಲಿ ದಿಳೇಗಣಜಲಿ ೨೦ ತೊಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕು. ದಿನನ ೩ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆವರು ಬರುವದಲ್ಲದೆ ಮೂತ್ರೋತ್ಸರ್ಗವಾಗಿ ಜ್ವರ ಆರುತ್ತವೆ.

೧೪ ಕಾಡಿಗ್ಗರಗು ಬೇರು ಸಹಿತ ಕಿತ್ತಿ ತಂದು ೪೦ ತೊಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಒಂದು ಅಂವೆಯಲ್ಲಿ ೫ ತೊಲಿ ಅಜ್ಜಾನ ಕಟ್ಟಿ ಆ ಗಂಟನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟ ಮಾಂಶ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ ಸೋಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಮಟಿಗೆ ಹಿಪ್ಪಲಿ ಪುಡಿ ಹಾಕಿ ಕುದಿಸಿದರೆ ಬೆವರು ಬಂದು ಕೃಮಿಜನ್ಯಜ್ವರಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೫ ೪-೫ ಗುಂಡೆ ಚಿತ್ರಮೂಲದ ಚರ್ಣವನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ಕೊಡುವದು

(೪) ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರುವ ಬೆವರನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ.

ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಆತಿ ಬೆವರು ಬಂದರೆ ಅಶಕ್ತತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಬೆವರು ನಿಲ್ಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧ ಹುರಿದ ಕಡಲೆ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ ಹುರಿದ ಭಂಗಿಯ ಚರ್ಣವನ್ನು ಅಥವಾ ಹುರಿದ ಹುರುಳಿಯ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಅಥವಾ ಭಸ್ಮದಲ್ಲಿ ಒಜೆಯ ಪುಡಿ ಬೆರಸಿ ಮೈಗೆ ತಿಕ್ಕಬೇಕು. ಬೆವರು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

೨ ಹುರಳೇ ಹುರಿದು ಖಸಿದ ಹಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅರಿಸಿಣ ಮತ್ತು ಕವಡಿ ಲೋಭಾನದ ಪುಡಿ ಕೂಡಿಸಿ ಮೈಗೆ ತಿಕ್ಕಬೇಕು.

೩ ಮಾವನಕಾಯ ಮತ್ತು ಕಾಡಿಗ್ಗರಗಿನ ಕಸಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ೩ ಸಾರೆ ಕುದಿಸಬೇಕು. ಬೆವರು ಬರುವದು ಕಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.

೪ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಕಿರಿಶವಣಿ, ಭಂಗಿ, ಬಜೆ, ಅಜ್ಜಾನ, ಕೋಷ್ಠ, ತಾವರೆಗಡ್ಡೆ, ಶುಂಠಿ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿಬೇರು, ದೇವದಾರು, ಹೆಸರಹಿಟ್ಟು, ಉದ್ದಿನ ಹಿಟ್ಟು, ನೇಪಾಳದಬೇರು, ದೊಡ್ಡ ದಿಳೇ ಸಾಸುವೆ, ಈಸಗುಂಬಳಕಾಯ

ಚಾರ್ಣ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಕು ವುಡಿ ಮಾಡಿ ಅಷ್ಟೇ ಕಾಕುಳ್ಳ ಬೂದಿಯನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸು ವಸ್ತ್ರಗಾಳ ಮಾಡಿ ಸರ್ವಾಂಗಕ್ಕೆ ತಿಕ್ಕತಕ್ಕದ್ದು. ಬೆವರು ಬರುವದು ಕಟ್ಟಾಗಿ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆರೆಸು ಬಂದು ತಣ್ಣಗಾದ ಅವಯವ ಗಳೆಲ್ಲ ಬೆಚ್ಚುಗಾಗುತ್ತವೆ.

೫ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಅಮೃತಕಲ್ಪ, ದಾಗಡಿ ಲ್ಲ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಅಜ್ವಾನ, ಕಾಕುಳ್ಳಬೂದಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ವಸ್ತ್ರಗಾಳ ಚಾರ್ಣಮಾಡಿ ಎಲ್ಲ ಶರೀರಕ್ಕೆ ತಿಕ್ಕಿದರೆ ಬೆವರು ಬರುವದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೬ ಆಕಳ ಕಾಕುಳ್ಳ ಬೂದಿ ಹಾಗೆ ಹಳೇ ಉಪ್ಪಿನ ಗಡಿಗೆ ಇವುಗಳ ವಸ್ತ್ರಗಾಳ ಚಾರ್ಣಮಾಡಿ ಎಲ್ಲ ಅವಯವಗಳಿಗೆ ತಿಕ್ಕತಕ್ಕದ್ದು.

೭ ಪಿತ್ತದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಬೆವರು ಒರ ತ್ತಿದ್ದರೆ ಕರೇ ಮದುಗುಣಿಕೆಯ ಬೀಜವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆರೆದು ೧ ಮಾಸ ಚಾರ್ಣವನ್ನು ದಿನಾಲು ತಾಂ ಬೂಲಬೊಡನೆ ಕೊಡುವದು ದಿವಸ ೭

೮ ೪ ಗುಂಜೆ ಪಟಕವ ವುಡಿಯನ್ನು ಬಿಸಿ ನೀರಿನೊಡನೆ ಇಲ್ಲವೆ ಸಕ್ಕರೆ ಯೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೯ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಿಯ ಬೇರ.ಗಳನ್ನು ಒಣಗಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಚಾರ್ಣದಲ್ಲಿ ೧ ತೊಲಿ ಚಾರ್ಣವನ್ನು ಜೀನತುಪ್ಪದೊಡನೆ ನೆಕ್ಕಿಸಬೇಕು.

೧೦ ಬಿವರಿನ ೪-೫ ಹಸೇ ಎಲಿಗಳನ್ನು ೪೦ ತೊಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಅಪ್ಪಮಾಂಶ ಕಷಾಯವಿಳಿಸಿ ಸೋಸಿ ಕೊಡುವದು. ದಿವಸ ೩. ಈ ಕಷಾ ಯಕ್ಕೆ ತುಪ್ಪ ಪರ್ಜ್ವ.

೧೧ ಕಾಕುಳ್ಳ ಬೂದಿಯಲ್ಲಿ ಅಜ್ವಾನದ ಚಾರ್ಣವನ್ನು ಬೆರಿಸಿ ಸರ್ವಾ ವ ಅವಗಳಿಗೆ ತಿಕ್ಕಬೇಕು.

೧೨ ನಾಗಕೇಶರಿಯ ಚಾರ್ಣವನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೩ ನೆಲವರಿಯ (ಸೋನಾಮುಖಿಯ) ೧|| ಮಾಸ ಚಾರ್ಣವನ್ನು ಮಜ್ಜೆಗೆಯೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು; ಅದರೆ ಜ್ವರದ ವೇಗವು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಾಗ ಇದನ್ನು ಕೊಡಲಾಗದು.

೧೪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆವರು ಬರುವದು, ಮೈ ತಣ್ಣಗಾಗುವದು ಮತ್ತಿ ರುಧಿ ರಾಭಿಸರಣವು ಅಂತರವೇಗವಾಗಿದ್ದಾಗ ಧಕ್ಕೂರದ ಎಲೆಯ ಒಂದು ಸವಟು ರಸ ದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಜೀನತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು.

೧೫ ಅತಿ ಬೆವರು ಹಾಗು ಅತಿಸಾರ ದ್ದರೆ ಕಾಲು ಗುಂಜೆ ಅಫುವನ್ನು ಕುಳಿಸಿಯ ರಸದೊಡನೆ ಇಲ್ಲವೆ ನೀಳ್ಕೆದಲೆಯ ರಸದೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

(೫) ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ನಾಲಿಗೆ ಕಪ್ಪಾದರೆ ಉಪಾಯ.

೧ ಕಠಿಣ ಎಡಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಮಾಡಿ, ಉದ್ದಿನಕಾಳಷ್ಟು ಆ ಬೂದಿ ಯನ್ನು ರೋಗಿಯ ನಾಲಿಗೆಗೆ ತಿಕ್ಕತಕ್ಕದ್ದು. ಅದರಿಂದ ನಾಲಿಗೆಯ ದೋಷದ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಲಿಗೆಗೆ ಮುಳ್ಳು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಒಡಬಡಕಾಗಿದ್ದರೆ ನೆಲವರೆಯ ನೊಪ್ಪಿನ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ತಿಕ್ಕಬೇಕು.

(೬) ಜ್ವರವಿರುವಾಗಲೇ ಪುನಃ ಜ್ವರ ಬರುವದು.

ಲಕ್ಷಣ: — ಮೊದಲು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಜ್ವರವು ಇನ್ನೂ ಪುನಃ ಆರದಿರುವಾಗಲೇ ಪುನಃ ಹೆಚ್ಚು ಜ್ವರ ಬರುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆರದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಬರುತ್ತದೆ ಈ ಜ್ವರಗಳು ಹಗಲಲ್ಲಿ ೩ನೇ ಪ್ರಹರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಕೆಲಕೆಲವು ವೇಳೆ ಹಗಲು ಹೆಚ್ಚು ಬಂದ ಜ್ವರಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರವು ವಿಷಮಜ್ವರಗಳೊಳಗಿನ ಒಂದು ಪ್ರಬೇಧವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದರೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಷಮಜ್ವರದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆ.

ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಕಜ್ಜೀರ, ಶುಂಠಿ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ದೇವದಾರು, ನೆಲಿಂಗಲ, ಜೇನಿನ ಗಡ್ಡೆ, ನೆಲಬೇವು, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿ ಆರಿಸಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿಚೂರ್ಣ ಹಾಗೂ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕುಡಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಇದು ಈ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಔಷಧವು. ಇದಕ್ಕೆ ಶರ್ಮಾದಿ ಕಸಾಯವನ್ನು ವೆನ್ನುವರು.

೨ ದೇವದಾರು, ಹವೀಜ, ಶುಂಠಿ, ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಚಪ್ಪರಬದನೇ ಬೇರು, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬಸಿಗಿ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಅಷ್ಟಮಾಂಶ ಕಾಢೆಮಾಡಿ ಆರಿಸಿ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೩ ವೃತ್ಯುಂಜಯ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ತುಳಸೀರಸ-ಜೇನುತುಪ್ಪಗಳೊಡನೆ ಕೊಡುವದು.

(೭) ತ್ರಿದೋಷದಿಂದ ಮಾತು ಕಟ್ಟಾದರೆ ಉಪಾಯ.

೧ ತುಕ್ಕದ ಅರಳಿನ ಪುಡಿಯನ್ನು ಮೂಗಿಗೆ ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಸತ್ತಂತೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಮಾತಾಡುವನು.

೨ ಎಕ್ಕೇರ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಕುಳ್ಳ ಬೂದಿಯನ್ನು ತೊಯ್ದು ಒಣಗಿಸಿ ಪುಡಿ

ಮಾಡಿ, ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಕೊಳವೆಯಿಂದ ಉದಕೇಕು. ಶೀನು ಬಂದು ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರ ಒರುವದು.

(೮) ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ವಾಯುವಾದರೆ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ೧ ತೊಲಿ ನುಗ್ಗೀರಸ, ಕಾಲು ತೊಲಿ ಹಿಪ್ಪಲಿ, ೧ ತೊಲಿ ಕುಪ್ಪ, ಅರ್ಧತೊಲಿಜೇನುತುಪ್ಪ ಕೂಡಿಸಿ ಶಕ್ತಿಮಾನದಂತೆ ಕೊಡುವದು.

೨ ವಾಯುವು ತಲೆಗೇರಿದ್ದರೆ:—ಗೋಮೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಸುವೆ ಹಾಗು ರಾಗಿಹಿಟ್ಟು ಹಾಕಿ, ನಾದಿ ಕೈರೆಹಿಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಒಂದೇ ಮೈಯನ್ನು ಹಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ ಸುಟ್ಟು, ಅದನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ವಾಯು ಎಳೆದ ಬಳಿಕ ತೆಗೆದೊಗೆಯಬೇಕು,

೩ ಲೆಕ್ಕೇಸೊಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ಹಾಕಿ ಅರೆದು ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು.

೪ ಹೇಮಗರ್ಧ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸ ಹಾಗು ಜೇನುತುಪ್ಪಗಳೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು.

೫ ಶುದ್ಧ ಪಾರಜ-ಗಂಧಕಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಾಡಿಗೆ ಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬಳೆಗಾರ, ನೇಪಾಳದ ಬೇರು, ಧತ್ತೂರ ಬೀಜ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮಭಾಗ ಕೂಡಿಸಿ ಅರೆದು, ಅದಕ್ಕೆ ಧತ್ತೂರಫೀಜದ ಕಷಾಯ ಹಾಗು ನೇಪಾಳದ ಬೇರಿನ ಕಷಾಯಗಳ ೩-೩ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು, ಅರ್ಧ ಗುಂಜಿರುಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಅನುಪಾನಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲದ ರಸ ಹಾಗು ಜೇನುತುಪ್ಪಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಎಷಮಜ್ವರ, ನವಜ್ವರ, ಪ್ಲೇಗು ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ತೀವ್ರಜ್ವರಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ರೋಗಿಯು ನಿಶ್ವೇಷ ಹಾಗು ಅಶಕ್ತನಾದಾಗ್ಗೆ ಈ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿ ತೋರುವನು. ಈ ಮಾತ್ರೆಯಿಂದ ಜ್ವರದಲ್ಲಾಗುವ ವಾಯುವಿನ ತಮನವಾಗುತ್ತದೆ. ಜ್ವರಾತಿಸಾರ, ಅಮಾತಿಸಾರ, ಸಂಗ್ರಹಿನಿ, ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆಯು ಬ್ಬುವದು ಇವೆಲ್ಲ ಈ ಔಷಧದಿಂದ ಗುಣವಾಗುತ್ತವೆ

೬ ಮೃತೋತ್ಥಾಪನ ರಸ:—ಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಮನಶೀಲ, ನೇಪಾಳದ ಬೇರು, ಇಂಗುಲಾರ ಇವನ್ನು ಶುದ್ಧಮಾಡಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ರಕಧಸ್ತ, ತಾಮ್ರಧಸ್ತ, ಲೋಹಧಸ್ತ, ಸುವರ್ಣಮಾಕ್ಷಿಕಧಸ್ತ, ಹರತಾಳಧಸ್ತ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಭಾಗ ಕೂಡಿಸಿ, ಅವಕ್ಕೆ ಮಜ್ಜಿಗೆ ಗಿಡ, ಜಂಬೀರನಿಂಬ, ಹುಳ ಜುಕ್ಕು, ಲೆಕ್ಕು, ಕಾಡಕವದೀಕಾಯಿ ಇವುಗಳ ಪ್ರಸ್ತುತೈಕ ಪುಟ ಕೊಟ್ಟು ಅರೆದು, ಒಂದು ಗಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ದಾಯಿಗೆ ಮಣ್ಣು, ಅರಿವೆ ಹಾಕಿ ಧೂಧರ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಹರಗಳ ಪರಿಗೆ ಪಡೆನ ಮಾಡಬೇಕು. ಬಳಿಕ

ಚಿತ್ರಮೂಲದ ಕಸದಲ್ಲಿ ೨ ಪ್ರಹರದ ವರೆಗೆ ಆರೆದು, ಗುಲಗಂಜಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಪಾನ:—ಅಲ್ಲದರಸ ಹಾಗು ಜೇನು ತುಪ್ಪ. ಈ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರಲಾಪಕ ಸನ್ನಿವಾತಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಜಿಸಿದ್ದರೂ, ಇದು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ತೀವ್ರಜ್ವರಗಳಿಗೂ, ಸನ್ನಿವಾತಗಳಿಗೂ ಹೆನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಸನ್ನಿವಾತದೊಳಗಿನ ಎಚ್ಚರದಪ್ರೋಣ, ಅತಿಸಾರ, ವಾತ, ನಡುಗು, ಬಡಬಡಿಕೆಗಳು ಇದರಿಂದ ತಮನವಾಗುತ್ತದೆ. ರೋಗಿಯು ನಾಡಿಯು ಗತಿಯು ಸುಧಾರಿಸುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಹುಸಾರಿಯನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಬಳಿಕ ಸಾಮ್ಯ ಬೌತಧ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು; ಜ್ವರದ ಧೋರಣ ತಿಳಿದು, ಪಥ್ಯ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

೭ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಬಡಬಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ತೀರ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ:—ತಾಸು ತಾಸಿಗೆ ಅಧ-ಗುಂಜಿ ಕರ್ಪೂರವನ್ನು ತಿನಿಸಬೇಕು.

(೯) ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ತಲೆನೋವೆದ್ದರೆ ಉಪಾಯ.

೧ ಶುಂಠಿ, ದಾಲಚಿನ್ನಗಳನ್ನು ಹಾಲುಲ್ಲಿ ತೆಯ್ದು ತಲೆಗೆ ಹಚ್ಚಬೇಕು. ತೀತದಿಂದ ತಲೆತೊಲಿ ಎದ್ದಿದ್ದರೆ ಇದರಿಂದ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೨ ಉಷ್ಣದಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಪಿತ್ತದಿಂದ ತಲೆ ನೋಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ರಬ್ಬರನ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಬರ್ಫವನ್ನು ಹಾಕಿ ತಲೆಯಮೇಲಿಡಬೇಕು.

೩ ವಾತದಿಂದ ನೋಯುತ್ತಿದ್ದರೆ:—ಬಿಸಿನೀರಿನಲ್ಲಿ ಎದ್ದಿದ ಅರಿವೆಯು ಮಾಡಿಕೆ ಮಾಡಿ ತಲೆಯಮೇಲಿಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೆ ರಬ್ಬರನ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಬಿಸಿನೀರನ್ನು ತುಂದಿ ಅದನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲಿಡಬೇಕು.

೪ ಜ್ವರದ ಉಷ್ಣತೆಯು ತಲೆಗೆ ತಲುಪಿವರೆ ತೀವ್ರ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವೆ ಮೂರ್ಚ್ಛ, ಭ್ರಮಗಳಾದರೂ ಆಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದಾದ್ದರಿಂದ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ತಣ್ಣೀರನ ಪಟ್ಟಿ ಇಡಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬರ್ಫವನ್ನಿಡಬೇಕು; ಅಥವಾ ಕೋಲನ್ ವಾಟರದ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಇಡಬೇಕು.

(೧೦) ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಭ್ರಮವಾದರೆ.

೧ ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಭ್ರಮವಾಗಿ ನಿದ್ದೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಭಂಗಿಯು ೧|| ಮಾಸಿ ಅರ್ಕವನ್ನು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೆ ೧ ಮಾಸಿ ಭಂಗಿಯನ್ನು ಹಾರೊಳಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತಾರ ಫೇಕಲ ಎಲೆ.

೨ ಭಂಗಿ ನೆಲವನ್ನು ಆದಿನ ಇಲ್ಲವೆ ಆಕಳ ಹಾಲಲ್ಲಿ ಕುಚ್ಚಿ ಕೈ ಕಾಲುಗಳಿಗೂ ಕಲೆಗೂ ತಿಕ್ಕಿದರೆ ಕೂಡಲೆ ನಿದ್ರೆ ಬರುತ್ತದೆ.

೩ ಅರ್ಘವದ ಆಕಳವನ್ನು ಬಗಲಿಕ್ಕಿಗೆ ಜೇಕಳೆಯಿಂದ ಚೆಮ್ಮಬೇಕು; ಆದರೆ ಮಲಾವರೋಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಉಪಾಯ ಮಾಡಬಾರದು.

(೧೧) ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮುಳ್ಳು ಎದ್ದಿದ್ದರೆ,

೧ ನೆಲವರಿ (ನೋನಾಮುಖಿ) ಯ ಚೂರ್ಣವನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಿ ನಾಲಿಗೆಗೆ ತಿಕ್ಕಬೇಕು.

೨ ಕರೇಖಚೂರ್ಣವನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ನೀರಲ್ಲಿ ತೆಯ್ತು ನಾಲಿಗೆಗೆ ತಿಕ್ಕಬೇಕು.

(೧೨) ಜ್ವರರೋಗಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಇತರ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸುವ ವಿಧಾನವು.

ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸುವದೇ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಜ್ವರರೋಗಿಗೆ ಹಾಗಲ್ಲ; ಆದರೂ ಅವನಿಗೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯಿಂದ ಉಷ್ಣತೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸುವದು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವನ ಎಲ್ಲ ಅವಯವಗಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸುವದು ಬಹು ಘಾತುಕವು. ಅವಗಾಹನ, ಪರೀಕ್ಷೇಕ, ಆದ್ರ್ವವಸ್ತ್ರಾಂಧತೆ, ಶೀತಲೇಪನ, ಶೀತವಸ್ತ್ರಪಂಧಾನ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಂಗ-ಪ್ರತ್ಯಂಗಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾನದಿಂದ ಮಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಷಮಜ್ವರದಲ್ಲಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬರ್ಘ ಇಲ್ಲವೆ ತಣ್ಣೀರಿನ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹಾಕಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಅವನ್ನು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಬದಲಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಜ್ವರದ ವೇಗವು ಕುಗ್ಗಿ ನಾಡಿಯು ಶಾಂತವಾಗಿ ಹಾರ ಹತ್ತುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ೧೦೦ ಇಲ್ಲವೆ ಅದಕ್ಕೂ ಕಡಿಮೆ ಅಂಶಉಷ್ಣತೆಯು ರೋಗಿಯ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಮೇಲಿನ ಉಪಾಯವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ದಿಡಬೇಕು. ರೋಗಿಗೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸುವಾಗಲೂ, ಶೀತಲೇಪ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಅವನ ಶರೀರವು ತೀರ ತಂಪಾದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅವನಿಗೆ ಚಳಿಚಳಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ದುಪ್ಪಿ ಹೈಗಳೂ ತೋರಿಬಂದರೆ ಕೂಡಲೆ ಆ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಬೆಚ್ಚನ್ನ ಅರಿವೆ-ಅಂಚಡಿಗಳನ್ನು ಉಡಿಸಿ, ಹೊರಿಸಿ ತುಸ ಕಾಸಬೇಕು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚವಾಗುವದರ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಡಬೇಕು, ಅದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಾದರೆ ರೋಗಿಯ ಬೇನೆಯು ಆಸಾಧ್ಯವಾಗುವದೆಂಬದನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು; ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಜ್ವರದ ಪ್ರಮಾಣವು ೧೦೫ ಅಂಶಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಇರುವದೆಂದು ಥರ್ಮಾಪಿಟರದಿಂದ ತಿಳಿಯುವದೋ, ಆಗ ಮಾತ್ರ ಶೀತಲೇಷ ಇಲ್ಲವೆ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬರ್ಫ ಇಲ್ಲವೆ ತಣ್ಣೀರಿನ ಪಟ್ಟಿ ಇಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಂಚವೂ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ-ಆಲಸ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಾಯುವಾಗಿ ರೋಗಿಗೆ ಉನ್ನಾದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೋ, ಆಗ ರೋಗಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ತಣ್ಣೀರಿನ ಪಟ್ಟಿಯಿಟ್ಟು, ಚಂದನ, ಬಾಳದಬೇರು, ಕರ್ಪೂರ ಇವುಗಳ ಶೀತಲೇಷ ಮಾಡುವದೂ, ತಲೆಗೆ ಬರ್ಫ ಕಟ್ಟುವದೂ ಇಲ್ಲವೆ ತಣ್ಣೀರಿನ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ತಣ್ಣೀರಿನಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಇಡುವದೂ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ಹೇಳಬಲ್ಲೆವು. ಈ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಶ ದೊರೆತಿರುತ್ತದೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ವೈದ್ಯರು ಶೀತ, ಕೆಮ್ಮು ಮುಂತಾದ ವುಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿ ಮೇಲಿನ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಖಾತ್ರಿಪೂರ್ವಕ ತಿಳಿಸುವದೇನೆಂದರೆ, ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ವೈದ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕೂಟ, ರಾಜ ಚಂಡೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಖರ ಮಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಳಕೆ ಅವುಗಳ ತಾಂತಿಗಾಗಿ ಶೀತೋಷಜಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿಯೇ ಇದೆ. ಹೀಗಿದ್ದು ವೈದ್ಯರು ಮೇಲಿನ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೆದರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅವರು ಹೆದರುವ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ಅವರಲ್ಲಿಯು ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ಆ ಉಪಾಯದ ಮರ್ನವು ತಿಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲ; ಹಾಗು ಹಾಗೆ ಶೀತೋಷಜಾರ ಮಾಡಿದನಂತರ ಮುಂದೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಮತ್ತು ಎಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಪಡಬೇಕೆಂಬದೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣವೀರ್ಯದ ಮಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಬಾಹ್ಯತಃ ಹೀಗೆ ಶೀತೋಷಜಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಹೆದರಬಾರದು. ಇದರಲ್ಲಿಯು ಮುಖ್ಯ ತತ್ವವೇನೆಂದರೆ, ದೇಹದ ಸರ್ವೋಷ್ಟೀಕರಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟುರಾಯಿತು.

(೧೩) ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಕೈಕಾಲು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಉಪಾಯ.

೧ ಪೂರ್ವೇ ತೊಗಟೆಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಮೆಣಸಿನ ಪುಡಿ ಅರೆದು ಅದನ್ನು ಕೈಕಾಲುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕತಕ್ಕದ್ದು.

೨ ಹುಣಸೀಹುಳಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಮಜ್ಜೆಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರಿವಿನ-ಉಪ್ಪು ಹಾಕಿ ಅಂಗಾ

ಲಿಗೆ ಹಜ್ಜಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಮುಗುಡುಕೊಳ್ಳೆಯನ್ನು ಕೆಂಪಗೆ ಕಾಸಿ ಬರೆ ಹತ್ತದಂತೆ ಎಳೆಯಬೇಕು. ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಅರಿವೆಯಿಂದ ಒರಿಸಿ, ಅರಿವೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಇದರಿಂದಾಕ್ಕೆಕಾಲು ಹದಿಯುವದು ನಿಲ್ಲುವದು, ಈ ಒರೆ ಕೊಡುವ ಕೆಲಸ ವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿಂದಲೇ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨ ಕಬ್ಬರನ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಎಸರು ಒಂದ ನೀರು ಹಾಕಿ, ಆ ಚೀಲದಿಂದ ಕಾಲಿನ ನರಗಳನ್ನು ಕಾಸಬೇಕು. (ಕಬ್ಬರನ ಚೀಲಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೇಶದಿಗಿ ಳನ್ನು ಮಾರುವ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.)

೪ ಸೀಸೆರುಲ್ಲಿ ಕಾದ ನೀರು ತುಂದಿ ದೇಹ ಹಾಕಿ ಆ ಸೀಸೆಯಿಂದ ಕಾಲು ನರಗಳನ್ನು ಕಾಸತಕ್ಕದ್ದು.

(೧೪) ಕೈ ಕಾಲು ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಉಪಾಯ.

೧ ಮದರಂಗೀ ನೊಪ್ಪನ್ನು ಕೈ ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟತಕ್ಕದ್ದು.

೨ ಗಾಂಜಿ (ಥಂಗಿ) ಯನ್ನು ಆಡಿನ ಹಾಲಲ್ಲಿ ಕುದಿಸಿ ಕೈ ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ತಿಕ್ಕುವದು ಇದರಿಂದ ದಾಹವು ಶಾಂತವಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಬರುವದು.

೩ ಕಂಚಿನ ಒಟ್ಟಲದಿಂದ ಕೈ-ಕಾಲು ತಿಕ್ಕತಕ್ಕದು.

(೧೫) ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಅಶಕ್ತತೆ ಇಲ್ಲವೆ ಗ್ಲಾನಿ ಯುಂಟಾದರೆ ಉಪಾಯ.

ಶಕ್ತಿವಾತ ಲಕ್ಷಣ:— ರೋಗಿಯು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತನಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ; ನಿದ್ರೆಯುಳ್ಳವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ; ದೇಹವು ಜಡ ಹಾಗೂ ಗಲಿಕವಾಗು ತ್ತದೆ; ಮಾತಾಡುವದಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಬ್ಬು ಬರುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಶಕ್ತಿವಾತವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಗಳು:—

೧ ಶುಸ ಹಿರದಿನ ಬ್ರಾಂಡಿ(ಕುಡಿಯುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೆರೆ) ಇಲ್ಲವೆ ದೇಶಿ ಮದ್ಯವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೨ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಸತ್ತಿರಿಯನ್ನು ಮುಕಿಸಿ ನೋಡಿಸಬೇಕು.

೩ ಹೇಮಗರ್ಭ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ತುಳಸಿಯ ರಸ ಹಾಗೂ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಗಳೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

(೧೬) ತೀವ್ರಜ್ವರದೊಳಗೆ ಮಲೋತ್ಸರ್ಗವಾಗದಿದ್ದರೆ ಉಪಾಯ.

೧ ೨-೩ ತೊಲಿ ಟರ್ಪೆಂಟಾಯಿನ್ನನ್ನು, ೪೦ ತೊಲಿ ಗುಜಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ, ಅದರ ಬಸ್ತಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಚಿ ಪ್ರ. ದೊಳ ಗಿನ ಬಸ್ತಿ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯೆ ಯೋಗ್ಯ ಕವಾಯದಿಂದ ಬಸ್ತಿ ಕೊಡಬೇಕು.

೨ ಎಷ್ಟೋ ಕನಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಕ ಔಷಧಗಳ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಆಯಾ ಜ್ವರ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆಯಾ ಕನಾಯ ಇಲ್ಲವೆ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೪೩ ಜ್ವರ ಮುಕ್ತವಾಗುವ ಪೂರ್ವ ಚಿಹ್ನೆಗಳು.

ಲಕ್ಷಣ:—ದಾಹವಾಗುತ್ತದೆ, ಬೆವರು ಬರುತ್ತದೆ; ಭ್ರಮೆ, ನೀರಡಿಕೆ, ನಡುಗು, ಮಲ ನೀರಾಗೋಣ, ಮೂರ್ಛೆ, ನೆರಳುಪದು ಹಾಗು ಮೈಗೆ ಹೊಲಸು ನಾಕ ಬರುವದು ಇವೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಜ್ವರ ನಿವಾರಣವಾಗುವಾಗ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತ್ರಿದೋಷಜನ್ಯ ಹಾಗು ವಿಷಮಾದಿ ಕಟ್ಟು ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುವಾಗ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಒಂದು ಇಲ್ಲವೆ ಎರಡೇ ದೋಷಗಳಿಂದಂಟಾದ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುವಾಗ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಆಗಂತುಕ ಜ್ವರಗಳು ಬರೇ ಬೆವರು ಒಂದು ನಿಂತು ಬಿಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಾಧಾರಣ-ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಜ್ವರಗಳು ಬೆವರು ಕೂಡ ಬರದೆ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ.

೪೪ ಜ್ವರ ಮುಕ್ತವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಲಕ್ಷಣ:—ಶರೀರವು ಹಗುರಾಗ ತ್ತದೆ, ಕ್ಲಮೆ, ವೇದೋಹ, ಜ್ವರ ಇವುಗಳ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ, ಬಾಯಿ ಬರುತ್ತದೆ (ಅಂದರೆ ತುಟಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಳ್ಳಿಗಳೇಳುವದು), ಕಿವಿಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೇಳಿಸಹತ್ತುತ್ತವೆ, ಬೆವರು ಬರುತ್ತದೆ, ತಲೆ ಕಡಿಯಹತ್ತುತ್ತದೆ, ಆನ್ನದ ಮೇಲೆ ಇಚ್ಛೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ತೀನುಗಳು ಬರುತ್ತವೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಶವ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ, ಚಿತ್ತ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಪ್ರಸನ್ನತೆ ಹಾಗು ಸರ್ವೋಪದ್ರವ ಶಾಂತಿ ಇವು ಜ್ವರ ಮುಕ್ತರೂ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

೪೫ ಸುಖಸಾಧ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಯಾವ ಜ್ವರದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಶಕ್ತಿ,ವಾಣೀವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ, ವಾತಾದಿಗಳ ಕೋಪವು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗು ಜ್ವರದಲ್ಲಾಗುವ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ೧೦ ಉಪದ್ರವಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಇಂಥ ಜ್ವರಗಳು ಸುಖ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

೪೬ ಅಸಾಧ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

೧ ಯಾವ ಜ್ವರಗಳು ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಸಂತತ, ಸತತ ಮುಂತಾದ ಶೂನ್ಯವೆಂದಿ ವಿಷಮವಾಗಿರುವವೋ ಅವು; ಯಾವ ಜ್ವರವು ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವದೋ ಅದು; ಗಂಭೀರಜ್ವರ ಹಾಗೂ ಕ್ಷೀಣ ಮತ್ತು ರುಕ್ಷ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬರಹತ್ತಿದ ಜ್ವರ ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಣನಾಶಕಗಳೆಂದೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. (೨) ಹಣೆ ಹಾಗೂ ಕಿವಿಗಳ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆವರು ಬಂದು ಸರ್ವಾಂಗಕ್ಕೆ ಜಿಗಿಯಾದ ಅವು ಬೆವರು ಬರುವದೋ ಮತ್ತು ಅವಯವಗಳು ತಣ್ಣಗಾಗುವವೋ ಆ ಜ್ವರಗಳು ಪ್ರಾಣನಾಶಕವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. (೩) ಯಾವನು ಜ್ವರದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿ ಮೂರ್ಛೆ ತಾಳುವನೋ, ಮಲಗಿದವನು ಎಳಲಾರನೋ, ಎದ್ದವನು ಮಲಗಲಾರನೋ; ಹೊರಗೆ ಹಳಿಯಾಗಿ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ದಾಹಯುಕ್ತ ಜ್ವರವಿರುವವೋ ಇಂಥ ಜ್ವರದ ರೋಗಿಯು ಬದುಕುವ ಆಶೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬಾರದು. (೪) ಯಾವನ ಹಣೆಗೆ ತಂಪಾದ ಬೆವರು ಬರುವದೋ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದರೆ ಮೂರ್ಛೆ ತಾಳುವನೋ ಅವನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ಬೇವಕ್ಕೆ ಅಂಜಿಕೆಯೇ ಸರಿ; ಆದರೆ ಇಂಥ ರೋಗಿಗಳು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಬದುಕುವದೂ ಉಂಟು. (೫) ಯಾವ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚಗಳೇಳುವವೋ, ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಾಗಿರುವವೋ ಮತ್ತು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಪ್ರಹಾರದಂತೆ ಏಕೋಪ್ರಕಾರವಾದ ಶೂಲಿಯಿರುವದೋ, ಮತ್ತು ಗಾಬರಿಯಾದವನೂ, ಬಾಯಿಂದ ಶ್ವಾಸ ಬಿಡುವವನೂ ಆದ ರೋಗಿಗೆ ಆ ಜ್ವರವು ಪ್ರಾಣಘಾತಕವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. (೬) ಯಾವನಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದೊಳಗಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಜ್ವರ ಬರುವದೋ, ಕೆಮ್ಮು ಬರುವದೋ; ಬಲ ಮತ್ತು ಮಾಂಸಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೋ ಅವನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹೆಣವೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. (೭) ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ದಾಹ, ನೀರಿನಿಕೆ, ಮೂರ್ಛೆ, ಬಲಕ್ಷಯ, ಸಂವಿರಹಿ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದರೆ ಆ ರೋಗಿಯು ಆಸ್ಥೆ ಮರಣವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. (೮) ನಸಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಖಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಹಣೆಗೆ ಅತಿ ಬೆವರು ಬಂದರೆ ಅವನು ಬದುಕುವದೂ ಕಷ್ಟವೇ ಸರಿ. (೯) ಯಾವನಿಗೆ ಮೃಂದವಾದ ಹಾಗೂ ಜಿಗಟುಜಿಗಟಾದ ಬೆವರು ಸರ್ವಾಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮೈತಣ್ಣಗಾಗುವದೋ ಅವನು ತಾತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ.

೪೭ ಸರ್ವ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಪಥ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳು.

ಹಳೇ ಸಿಲಿಕಿನ ಭತ್ತದ ಅಕ್ಕಿ ಅನ್ನ, ಜವಿಗೆಡದಿಯ ರೊಟ್ಟಿ, ಅಲಬು

ಪೂರ, ಯವಾಗು, ವಿಲೇಪಿ, ಮಾಂಡ, ಅಕ್ಕಿಗಂಜಿ, ಹೆಸರು ಹಾಗು ತೊಗರಿ
ಬೇಳೆ ತೊವ್ವೆ, ಅಡವೆಹಾಗಲಕಾಯಿ, ಹಾಗಲಕಾಯಿ, ಹುಳುಕುಳ್ಳ, ತವಾಕ್ಷರ,
(ಅರಾರೋಟ) ಕಿರಕಸಾಲಿ, ಡಾಳಿಂಬ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಕರೇದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಹವೇಜ,
ಕೆಂಪುತೊಗರಿ, ಬಿಸಿನೀರು, ಹೆಸರು, ಮಡಕೆ, ಹನಗನೆಸೊಪ್ಪು, ಒಳ್ಳೆದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಅಡಿನ
ಹಾಲು, ಆಕಳ ತುಪ್ಪ-ಹಾಲು-ಬೆಣ್ಣೆ, ಹುರುಳಿ, ಸಡುವಲಕಾಯಿ, ಕೆಂಪು
ನೆಲ್ಲಕ್ಕಿ, ನುಗ್ಗೀಕಾಯಿ, ಎಳೇಮೂಲಂಗಿ, ಚನ್ನಂಗಿ, ಆಮೆಸೋಲ, ಅಂಜಣ
ಸೋಲು, ಬೆಳವಲಹಣ್ಣು, ಹರಿವಿ, ಸಾಬೂನುಕ್ಕಿ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಸಕ್ಕರೆ, ಕಾಲ್ಪೀ
ಸಕ್ಕರೆ, ಪಾರಗೇಣಸು ಇತ್ಯಾದಿ ಜೀನಸುಗಳು ಪಠ್ಯಕರವಾಗಿವೆ.

೪೮ ಸರ್ವ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಅಪಠ್ಯ.

ಹೆಚ್ಚು ತಿನ್ನುವದು, ಜಡಾನ್ನ, ದಾಹ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಜೀನಸುಗಳು, ಕೆಟ್ಟ
ನೀರು, ಉಪ್ಪು-ಕಾರ-ಹುಳಿ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ತಾಂಬೂಲ, ಕಲ್ಲಂಗಡಿಹಣ್ಣು,
ಹಲಸಿನಕಾಯಿ-ಹಣ್ಣು, ಹೊಸ ಧಾನ್ಯಗಳು, ಉಂಡಿ, ಹಿಟ್ಟಿನ ಪದಾರ್ಥ,
ಅಂಬೋಡಿ, ಭಜಿ, ಅವಲಕ್ಕಿ, ಪಾಪ್ರಿಕ ಜೀನಸುಗಳು, ಮಿಷ್ಠಾನ್, ಸ್ನಾನ,
ಜಾಗರಣೆ, ಕರಿದ ಜೀನಸು, ಕರಿದ ಕಮರು, ಜಗ್ಗರಣೆಯ ಕಮರು, ತಂಗಾಳಿ,
ತಣ್ಣೀರು, ಅರಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಕಡ್ಲಿ, ಗೋಡಿ, ದುಂಡಕಡಲೆ, ಅವರೆ ಮುಂ-
ತಾದ ಜಡಧಾನ್ಯಗಳು, ತಂಗಳನ್ನ, ಸ್ತ್ರೀಸಂಗ, ವ್ಯಾಯಾಮ, ಶ್ರಮವಾಗು
ವಂಥ ಕೆಲಸ ಇವೆಲ್ಲ ವರ್ಜ್ಯಗಳಾಗಿವೆ.

೪೯ ಜ್ವರಮುಕ್ತವಾದ ಬಳಿಕ ಮಾಡತಕ್ಕ ಶುಶ್ರೂಷೆಯು.

ರೋಗಿಯು ಜ್ವರಮುಕ್ತನಾದ ನಂತರ ಅವನಿಗೆ ತಾನು ಅಮಂಗಲಕರ
ನೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ, ಮೈ ಕಡಿತನೇಳುವದರಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಾಗು
ತ್ತದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು ಬೇವಿನ, ಲೆಕ್ಕಿಯ ಗಜಗಡ, ಹುಲುಗುಲಿಯ
ಅಥವಾ ಬೆಡಲ ಈ ಸೊಪ್ಪುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವವು ಸಿಗುವವೋ, ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ
ತೆಕ್ಕೊಂಡು ೧ ಕೋಡ ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ೧-೨ ಕುದಿ ಬರುವ ವರೆಗೆ ಆ
ನೀರು ಕಾಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ತಣ್ಣೀರು ಬೆರಿಸದೆ, ಹವಣಿಯಾಗುವ ವರೆಗೆ ಆರ
ಗೊಟ್ಟು ಬಳಿಕ ಒಳಗಿನ ಸೊಪ್ಪನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಗೆದೊಗೆದು ರೋಗಿಯನ್ನು ಮರೆಯುಳ್ಳ
(ಗಾಳಿಬಡಿಯದ) ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಡ್ಡಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ, ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ, ಒಣ ಅರಿವೆ
ಯಿಂದ ಒರಿಸಿ ಸ್ವಸ್ಥನಾದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿ ದಪ್ಪವಾದ ಹೊದಿಕೆ

ಹೊಚ್ಚದೇಕು. ದೇವರು ಬಂದ ಬಂದಂತೆ ಇರಿಸದೇಕು. ಹವೆಯ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ರೋಗಿಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಧೂಪ ಹಾಕದೇಕು. ಬಳಿಕ ಶುಸ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಲಘು ಅನ್ನದ ಊಟ ಮಾಡಿಸದೇಕು. ಜ್ವರ ನಿಂತ ಮೇಲೆ ೧೭ದಿನಗಳ ಪರ್ಯಂತವಾದರೂ ದಿಸಿ ನೀರು ಕುಡಿಸದೇಕು. ಜ್ವರಮುಕ್ತವಾದ ಬಳಿಕ ಅವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಸಿವೆಯಾಗುವದರಿಂದ ಅವನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಂಡಿ ಮುಂತಾದ ಜಡಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಕೊಡದೆ, ಹಗುರು ಹಾಗು ಸಹಜ ಪಚನವಾಗುವಂಥ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನಗೊಡಬೇಕು. ಬದಾಮು, ಸಂಡಿಗ್ಗುಂಬಳ ಪಾಕಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದು ಯುಕ್ತವು. ಕಿತ್ತಳೆ, ದಾಳಿಂಬ ಮುಂತಾದ ಪಥ್ಯಕರವಾದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಬೈಲು ಹವೆಯಲ್ಲಿ ಶುಸ ಶುಸ ಅಡ್ಡಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಬೇಕು. ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಶಕ್ತಿ ಬರುವ ವರೆಗೆ ಅವನ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಹಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛ ವರ್ತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(೫೦) ಜ್ವರ ನಿಂತಮೇಲೆ ಅಶಕ್ತತೆಗುಮಾಯ.

೧ ಜ್ವರ ನಿಂತ ಬಳಿಕ ಒಂದು ಸಪ್ತಕ (ಏಳು ದಿನಗಳ) ವರೆಗೆ ಬಜಿ, ಮತ್ತು ನೆಲದೀವುಗಳ ಕಪಾಯವನ್ನು ಬಿಲ್ಲ ಹಾಕಿ ಕೊಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

೨ ೨ ತೊಲಿ ಒಜೆಯನ್ನು ಅರಡ-ಜಬಡ ಜಜ್ಜಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾವು ನೀರು (೧೦ ತೊಲಿ) ಎಸರುನೀರು ಹಾಕಿದಬೇಕು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಆ ನೀರು ಸೋಸಿ ಇಟ್ಟು ಪ್ರತಿ ಸಾರೆ ೨-೨|| ತೊಲಿಯಂತೆ ದಿನದಲ್ಲಿ ೩ ಸಾರೆ ಕೊಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

೩ ಲಘುಮಾಲಿನೀ ವಸಂತ:—ಜೇನತುಪ್ಪ ಹಿಪ್ಪಲಿಯ ಚರ್ಕಣ ಇವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ೨-೩ಗುಂಡೆ ಶೂಕದಂತೆ ಎರಡೂ ಹೊತ್ತು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಅದರಿಂದ ತಿಲ್ಕು ಇದ್ದ ಜ್ವರಗಳು ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ, ಆಗ್ನಿಪ್ರದೀಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

೫೧ ಗುದ್ದವ್ವನ ಬೇನೆ.

ಲಕ್ಷಣ:—ಈ ಜ್ವರಗಳು ೩ ದಿನ ಬರುತ್ತವೆ. ಜ್ವರದ ವೇಗವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಈ ಬೇನೆಯಿಂದ ಸಹಸಾ ಯಾರೂ ಸಾಯುವದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸೂಚನೆ ಕೂಡ ಇಲ್ಲದೆ, ಈ ಜ್ವರಗಳು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ರೋಗಿಯು ಬಹಳ ಹೈರಾಣಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಬೇನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ, ಕೈ-ಕಾಲು ಹರಿಯುವದು, ನೀರಡಿಕೆ, ತಲೆತೂಲಿ, ಅರುಚಿ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಬೇನೆಯ ಕೆಲವು ರೋಗಿಗಳ

ಮುಷ್ಟಿಗಳೇ ಹೊರಳುತ್ತವೆ. ಕೆಲವರ ಸಂದುಗಳು ಶೂಲಿಯಾಗುತ್ತವೆ ಕೆಲವರ ನಡಶೂಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬೇನೆಯು ದುಪ್ಪಾಲದ ನಂತರ ಅಥವಾ ಯಾವುದೊಂದು ಭಯಂಕರ ಸಾಂಸರ್ಗಿಕ ರೋಗವು ಬಂದು ಹೋದ ನಂತರ ಪ್ರಸಾರವಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ವೇಣಿಕಾಲುಗಳು ಮುಂದಂತಾಗಿ, ಮೈಮೇಲೆ, ಎಶೇಷವಾಗಿ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹೊಟ್ಟೆ, ಗೋಣು, ವೇಣಿಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಏಳುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಆ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಮೂರು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಅಡಗಿ, ಹೊಟ್ಟೆನಂಥ ಚರ್ಮವು ಆಯಾ ಭಾಗದಿಂದ ಸುಲಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಗೊಬ್ಬರದ ಬಳ್ಳಿಗಳಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಜ್ವರ ಬರುವಾಗ ತುಸು ಜ್ವರವಾಗುತ್ತದೆ. ೧೦೩-೧೦೪ ದಿವಸಗಳ ವರೆಗೆ ಜ್ವರವಿರುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ೧೦೫ ಅಂಶಗಳ ವರೆಗೂ ಇರುತ್ತದೆ ಆದರೂ ಅಂಜುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ವೇಣಿಯು ಕೆಂಪಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ಬೆವರು ಸಹ ಬರುತ್ತದೆ. ಅನ್ನದ ಮೇಲೆ ಇಚ್ಛೆಯುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಗೆಯ ಆದರೆ ಕಠಿಣವಾದ ಜ್ವರವಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಿತಿ-ಸ್ಥಲಗಳ ಮಾನದಿಂದ ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾನದಿಂದಲೂ ಇರುವದುಂಟು.

ಈ ಬೇನೆಯು ಸಾಂಸರ್ಗಿಕವಾದದ್ದು; ಮತ್ತು ಕ್ರಮೇಣ ಹಬ್ಬತಕ್ಕದ್ದು ಆಗಿದೆ. ಇದು ವೇದಲು ಪೂರ್ವಾಶಯವಾದ್ದು, ಚೇನ, ಹಿಂದು ಸ್ತಾನದ ಕೆಲಭಾಗ, ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನೆಳಗಿನ ಕೆಲ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ರೂಝದಾರ, ಯುರೋಪ, ಅಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿರುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೂ ಇದು ಎಶೇಷವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಉಷ್ಣಕಟಿಬಂಧದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ; ಹಾಗೂ ಬೇಸಿಗೆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗುವದೇ ಬಹಳ.

ಉಪಾಯಗಳು: —

೧ ಈ ಗುದ್ದವನ್ನ ಬೇನೆ ಬಂದಾಗ್ಗೆ ಔಷಧಕ್ಕಿಂತ ಪಥ್ಯವನ್ನೇ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಬಿಸಿ ನೀರು ಕುಡಿಸಬೇಕು. ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಮಲಗಿಸಬೇಕು. ಗವತೀ ಚಹ (ಚಹದ ಹುಲ್ಲಿನ)ದ ಕಷಾಯ ಕೊಡಬೇಕು.

೨ ಬೇವಿನ ಶೂಗಟಿ, ಮೆಣಸು, ಶುಂಠಿ, ದಾಲಚಿನ್ನಿ ಇವುಗಳ ಕಷಾಯ ಕೊಡುವದು.

೩ ಈ ಬೇನೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಉಪಾಯವೆಂದರೆ, ರೋಗಿಯು ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವದು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸ್ವಚ್ಛ ಹಾಸಿಗೆ-ಹೊದಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ನಿಜವಾದ ಹಸಿವೆಯಾಗದ ಹೊರತು ಉಣ-ತಿನ್ನಲಕ್ಕೆ ಕೊಡ

ಬಾರದು. ಕಾದಾರಿದ ನೀರು ಕುಡಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ೩ ದಿನಗಳ ನಂತರ ರೋಗಿಯು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ರೋಗಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೪ ಚಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಕ್ವಿನಾಯಿನ್ ಕೊಡಬೇಕು; ತಲೆತಡಲಿಯಿದ್ದರೆ ಶುಂಠಿ ಇಲ್ಲವೆ ಚಂದನ ತೆಯ್ಯ ಹಚ್ಚುವದು.

೫ ಬೇವಿನ ತೊಗಟೆಯ ಕಷಾಯವನ್ನು ಸಕ್ಕರೆ ಗುಗ್ಗುಳ ಬೆಸಿಸಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೬ ನಿದ್ದೆ ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಅಫುವನ್ನು ಮುಕಿಸಿ ನೋಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಫು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೭ ಗುಳ್ಳೆಗಳಿಗೆ ಚಂದನದಲ್ಲಿ ಕರ್ಪೂರ ಕಲಿಸಿ ಹಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದು; ಇಲ್ಲವೆ ಚಂದನದ ಅತ್ತರ ಹಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದು.

೫೨ ಇನ್‌ಫ್ಲು ಎಂಝಾ. (ಸಾಂಸರ್ಗಿಕ ಜ್ವರ.)

ಕಾರಣ:—ಈ ಜ್ವರಗಳು ದೂಷಿತ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ದೂಷಿತ ಹವೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೃಮಿಗಳುಂಟಾಗಿ ಅವು ಹವೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಬ್ಬುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಇತರ ಹವೆಯ ಅನುಕೂಲತೆಯುಂಟಾದರಂತೂ ಈ ಸಾಂಸರ್ಗಿಕ ಬೇನೆಯ ಪ್ರಸಾರವು ಅತಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾದ ಬಳಿಕ ಸ್ವಚ್ಛ ಹವೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಮನುಷ್ಯನ ಸಂಚಾರದ ಮೂಲಕ ಹಾಗೂ ದೂಷಿತ ಮನುಷ್ಯನ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಅವೆ ಅಂಚಡಗಳೊಳಗಿನ ದೂಷಿತ ಕೃಮಿಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳ ಪ್ರವೇಶವಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಹವೆಯೂ ದೂಷಿತವಾಗಿ ಅದು ಕೂಡ ಕೆಡುತ್ತದೆ.

ತಕೆ ೧೮೪೦ ರಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ ೧೯೧೮ನೇ ಸಪ್ಟಂಬರದಿಂದ ದಿಸೆಂಬರದ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ ಈ ಬೇನೆಯು ಇಡಿ ಪೃಥ್ವಿಯ ತುಂಬ ವ್ಯಾಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು; ಹಾಗೂ ಇದರಿಂದ ಆ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಜನರು ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಒರೇ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದೊಳಗಿನ ಸತ್ತ ಜನರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ೫-೬ ಲಕ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಚಲೋ ಹವೆ, ಕೆಟ್ಟ ಹವೆ, ವಿಶೇಷ ಜನವಸತಿಯ ಪ್ರದೇಶ, ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿನ (ಸ್ಯಾನಿಟೋರಿಯಮ್ ಪ್ರದೇಶ) ಗುಡ್ಡಗಾಡು, ಮಲೆನಾಡು, ಬೆಳವಲು ಪ್ರದೇಶ ಮುಂತಾದ್ದರ ಭೇದವೇ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯ ವಾತಾವರಣವೂ ಈ ಇನ್‌ಫ್ಲು ಎಂಝಾ ಬೇನೆಯಿಂದ ದೂಷಿತವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ತ್ರೀ ಮಂತರು-ಬಡವರು ಎಂಬ ಭೇದವುಳಿಯದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಬೇನೆಯ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಮೃತ್ಯುವನ್ನಪ್ಪಿದವಾಗಿ ಗುರಿಯಾದರು. ಬಡಬಗ್ಗರ ಹರಕು ಮುರುಳ

ಹೊಲಸು ಗುಡಿಸಿಲುಗಳೂ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಭವ್ಯವೂ ಸ್ವಚ್ಛವೂ ಆದ ಓವಾಣಿ
ಖಾನೆಗಳೂ ಈ ಬೇನೆಯ ಆಗಿನ ನಿವಾಸಸ್ಥಳಗಳಾಗಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಶ್ರೀಮಂತ
ರಿಗಿಂತ ಬಡನರೇ ಈ ಬೇನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾರಣವೇ
ನೆಂದರೆ, ಆಗಲೇ ಅವರ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಮಹಾಯುದ್ಧದಿಂದ ದುಷ್ಕಾಲಗಳಂಟಾಗಿ
ದ್ದವು. ಇದರಿಂದ ಆಗ ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಧಾನ್ಯವು ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.
ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ೪-೫ ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ನಡೆದ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಳೆತ ಹಣ
ಗಳ ದುರ್ಗಂಧದ ಮೂಲಕ ಹವೆ ಕೆಟ್ಟು ಈ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಶೋಕವು ಉಂಟಾ
ಯಿತು; ಮತ್ತು ಆ ಬೇನೆಯ ರೋಗಿಗಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂಬಯಿಯ ಒಂದರಕ್ಕೆ
ಬಂದದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ - ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ - ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಆ ಬೇನೆಯು
ಪ್ರಸಾರವಾಗಿ, ಅದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಡಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ತುಂಬ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ-
ಅಲ್ಲಿಯೂ ವಾಡಿದಿಟ್ಟಿತು!

ಈ ಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳು:— ಮೊದಲು ಚಳಿ ಬರುತ್ತದೆ ಕೈಕಾಲು
ಹರಿಯುತ್ತಿ, ಮೈಯೆಲ್ಲ ನೋವಾಗುತ್ತದೆ. ಜ್ವರ, ಅಶಕ್ತತೆ, ಮಲಾವರೋಧ
ಇಲ್ಲವೆ ಆತಿಸಾರ, ಮನಸ್ಸಿನ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ, ಸಾಧಾರಣ ತಲೆತೊಲಿ ಇವೆಲ್ಲ ಈ
ಬೇನೆಯ ಒಂದನೇ ಅವಸ್ಥೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಇದರ ಎರಡನೇ ಅವಸ್ಥೆ
ಯಲ್ಲಿ ೧೦೪-೧೦೫ ಡಿಗ್ರಿಗಳ ವರೆಗೆ ಜ್ವರವೇರಿ, ಇತರ ಉಪದ್ರವಗಳು ಹೆಚ್ಚಾ
ಗುವವು; ವಾತ ಪಿತ್ತಾದಿಗಳ ವೇಗವು ವೃದ್ಧಿಂಗಳಾಗಿ, ಕೆಮ್ಮು, ನಿಶ್ವಾಸ
ಗಳಾಗುವವು. ತೃತೀಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪೀಡೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ
ಕಫದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಹಾಗೂ ತ್ರಿದೋಷಗಳ ಮೂಲಕ ಶ್ವಾಸವು
ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುವದು. ಕೆಲಕೆಲವರಿಗೆ ಇದಕ್ಕೂ ವಿಪರೀತ ಲಕ್ಷಣ
ಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಸಾಧ್ಯಾಸಾಧ್ಯ ವಿಚಾರ.

ರೋಗಿಯು ಮೊದಲನೇ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ ಯೋಗ್ಯ ಉಪಾಯ
ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವದು. ಎರಡನೇ ಅವಸ್ಥೆಯು ಉಪಾಯದಿಂದಲೂ
ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವು. ೩ನೇ ಅವಸ್ಥೆಯೊಳಗಿನ ರೋಗಿಯು ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ,
ದೈವಬಲದಿಂದಲೂ ಉಳಿದರೆ ಉಳಿಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಾಯುವದು
ಖಂಡಿತ.

ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಬೇವಿನ ತೊಗಟೆ ೧ ತೊಲಿ, ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ನೆಲಗುಳ್ಳಬೇರು, ಕೆಲ್ಲು
ನೆಬ್ಬುಸಿಗಿ, ನೆಂದೇವು, ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಬಡೇನೇಡಿವು, ಬಿಲ್ವಾಪ್ಪ, ಗಾಯ

ವಡಂಗ ಇವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಲ ತೊಲಿ ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ೯ ಬೇನಸುಗಳನ್ನು
ಅಬಡು-ಜಬಡು ಜಬ್ಬಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ೮೦ ತೊಲಿ ನೀರು ಹಾಕಿ, ಅತ್ಯಮಾಂಶ
ಕಪಾಯವಳಿಸಿ ಅದನ್ನು (೧೦ ತೊಲಿ) ಒಂದು ಸೀನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಡಬೇಕು.
ಕಪಾಯವನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸುವಾಗ ಕಡೆಯ ಕುದಿಯ ಮುಂಜೆ ಅದರಲ್ಲಿ ೧ ತೊಲಿ
ಬೆಲ್ಲ ಹಾಕಿಕಡೇಕು; ಮತ್ತು ಅದೊಂದು ಕುದಿ ಕುದಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಇಳಿಸಬೇಕು.
೮ ಕಪಾಯವನ್ನು ಹಗಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಹರಕ್ಕೊಂದು ಸಾರೆ ೨|| ತೊಲಿಯಂತೆ ನಾಲ್ಕು
ಸಾರೆ ಕೊಡಬೇಕು. ೧೫ ವರ್ಷದೊಳಗಿನವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಸಾರೆ ೧ ತೊಲಿಯಂತೆ,
೫ ರಿಂದ ೧೨ ವರ್ಷದವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಸಾರೆ ೧|| ತೊಲಿ, ಮುಂದೆ ೧೬ ವರ್ಷದ
ವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಸಾರೆ ೨ ತೊಲಿಯಂತೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ದಿನಸ ೭.

ಈ ಔಷಧವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಕೊಡಹತ್ತಿದರೆ ಕಫ ಮುಂತಾದ
ಘಾತುಕ ವಿಕಾರಗಳು ಆಗುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಔಷಧವು ಇನ್‌ಫ್ಲೂಯೆನ್ಸಾ
ಜ್ವರಕ್ಕೆ ರಾಮದಾಣವಂತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಔಷಧದಿಂದ ಎಷ್ಟೋಜನ ರೋಗಿ
ಗಳು ನೆಟ್ಟಗಾಗಿರುತ್ತಾರೆಂದು ಈ ಪುಸ್ತಕ ಲೇಖಕನು ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ಹೇಳು
ತ್ತಾನೆ. ಈ ಔಷಧವನ್ನು ಈ ಬೇನೆಗಾಗಿ ನಾನೇ ಯೋಜಿಸಿರುತ್ತೇನೆ.

೨ ರಾಜಚಂಡೇಶ್ವರ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸ ಹಾಗೂ ಜೇನುತುಪ್ಪ
ಇಲ್ಲವೆ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಯು ಪುಡಿಯೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಕಫಕ್ಕೂ ಮೈಯೊಳಗಿನ
ಜ್ವರಕ್ಕೂ ಈ ಮಾತ್ರೆಯ ಉಪಯೋಗವು ಜನ್ಮಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ.

೩ ಎಷ್ಟೋಜನ ಡಾಕ್ಟರರು ಈ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಮಲೇರಿಯಾ ಹಾಗೂ
ಇತರ ದೂಷಿತ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಕ್ವಿನಾಯಿನ್ ಕೊಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಕ್ವಿನಾ
ಯಿನದಲ್ಲಿ ಜ್ವರವನ್ನು ತಡೆದಿರುವ ಗುಣಮಾತ್ರವಿರುತ್ತದಷ್ಟೇ? ಕ್ವಿನಾಯಿನ್
ದಿಂದ ಕಿವಿ ಮಂದಾಗುವದು, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ಪಳವಾಗುವದು, ತಲೆತೊಲಿ, ಪಿತ್ತ
ವೃದ್ಧಿ, ನಿದ್ರಾನಾಶ ಮುಂತಾದ ವಿಕಾರಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ
ಯಾವುದೊಂದೂ ಆಗದೆ, ಬಂದ ಜ್ವರ ಆರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇವಿನಂಥ ದಿವ್ಯಾಷಧವು
ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ೨ ನೇರು ನೀರಲ್ಲಿ ೧ ನೇರು ಬೇವಿನ ತೊಗಟೆ ಜಬ್ಬಿ ಹಾಕಿ
ಚತುರ್ಥಾಂಶ ಕಪಾಯ ಮಾಡಿ ನೋಸಿಟ್ಟು ದಿನಾಲು ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರೆ
೧೦-೧೦ ಮೆಣಸಿನ ಕಾಳ ಪುಡಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಪ್ರಮಾಣ ೩ ತೊಲಿ.
ಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ಗುಣ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಎದೆ ತಟ್ಟಿ ಹೇಳಬಲ್ಲೆವು.

೪ ಶುದ್ಧ ನೇವಾಳದ ಬೇರು ೨ ಭಾಗ, ರಸ ಸಿಂಧೂರ ೨ ಭಾಗ, ಹುಲು
ಗುಲೀಬೀಜ ೬ ಭಾಗ, ಅಪೃತಬಳ್ಳಿಯ ಸತ್ವ ೧ ಭಾಗ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಲಿಂಬೀಹುಳಿ
ಯಲ್ಲಿ ಅರೆದು ೨ ಗುಂಡಿಮ ತೊಕ್ಕು ಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಡಬೇಕು. ಇಳಿ ಬರುವ

ಮೊದಲು ೬ ತಾಸು ಇಂಥವೊಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಬೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇದರಿಂದ ಎಷಮಜ್ವರ ಹಾಗೂ ಇನ್‌ಫ್ಲ್ಯುಎಂಚ್ಚಾ ಮುಂತಾದ ನಾಂಸರ್ಗಿಕ ಜ್ವರಗಳ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೫ ಕಾಡ ಕವಡೇಕಾಯಿಯನ್ನು ಜಜ್ಜಿ ಅರಿವೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಹಿಂಡಿ ರಸ ತೆಗೆಯಬೇಕು. ಆ ರಸದೊಳಗಿನ ೨-೨ ಹನ್ನಿಗಳನ್ನು ಮುಂಜಾವು ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ೧-೧ ತೊಲಿ ನೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಕಫದ ವೇಗವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ಮೊದಲಾಗಿದ್ದ ಕಫವು ಕತ್ತರಿಸಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದೇ ಔಷಧವನ್ನು ೪-೫ ದಿನ ಕೊಟ್ಟರೆ ಕಫದ ವಿಕಾರವು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಡಕವಡೇಕಾಯಿ ರಸವು ವಿಷಾರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ೨ ಹನ್ನಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೊಡಲಾಗದು.

೫೩ ಪ್ಲೇಗ(ಗಂಟು ಬೇನೆ.)

ಈ ಭಯಂಕರ ರೋಗವು ಈ ವರೆಗೆ ಬಹಳ ಜನರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೯೬ರಿಂದ ಈ ವರೆಗೆ ಸರಾಸರಿ ೧ ಕೋಟಿ ಜನರು ಈ ಗಂಟುಬೇನೆಯಿಂದ ಸತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ! ಆದರೂ ಇಂದಿಗೂ ಈ ಬೇನೆಗೆ ಖಾತ್ರಿಯ ಔಷಧವು ಸಿಕ್ಕಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಈ ಭಯಂಕರ ರೋಗದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಜನರ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಬಳಿಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆವು.

ಪ್ಲೇಗಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಯು.

ಮುಸಲ್ಮಾನ ಇತಿಹಾಸಕರ್ತರು ಈ ಗಂಟುಬೇನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದಿಟ್ಟಿರುವ ದೇನಂದರೆ:—ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಇಸವಿ ಸನ್ ೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಶಿಕಂದರ ಲೋದಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ “ಹೇಗೀರಾ” ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಹೋದ ಈ ಗಂಟುಬೇನೆಯು ವುನಃ ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಬಂದಿತು. ೧೬೧೫ರಲ್ಲಿ ಜಹಾಂಗೀರ ಬಾದಶಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ದೇನೆಯು ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಲಾಹೋರ-ದಿಲ್ಲಿಗಳ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಆಗ ಎಷ್ಟೋ ಪಟ್ಟಣಗಳೂ, ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋದವು. ಅದಕ್ಕೂ ನೊದಲು ಎರಡು ವರ್ಷ ಮಳೆಯಾಗದೆ ಹನೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಆ ದೇನೆಯುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಆಗಿನ ಜನರು ಆ ದೇನೆಯ ಕಾರಣವನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ನಮ್ಮ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ಲೇಗುರಾಜನ ಹಾವಳಿಯಾಯಿತು. ಶಘಲಮ ಮಹಮ್ಮದನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ೧೩೨೫ರಿಂದ ೧೩೫೧ರ ವರೆಗೆ ಹಲವು ಸಾರೆ ಪ್ಲೇಗು ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದೇ ಶತಕದ ಕೊನೆಗೆ ತೈಮೂರಲಿಂಗನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ಲೇಗಿನ

ಹಾವಳಿಯಾಯಿತು. ಸನ್‌ಗೃಹ್ಯರಲ್ಲಿ ಮಾಳವದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗುದೇನೆ ಇತ್ತು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವೊದಲನೇ ಸುಲ್ತಾನ ಮಹಮ್ಮದಖಾನನ ಅನೇಕ ಜನ ಕುದುರೆಯ ಸ್ವಾರರು ಮಾಡಿದರು. ಮುತಾಮದಖಾನನೆಯ ಆಗಿನ ಒಬ್ಬ ಲೇಖಕನ ಲೇಖ ದಿಂದ ತಿಳಿಯುವದೇನೆಂದರೆ:—ಸನ್‌ ೧೬೧೯ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ಲೇಗರೋಗವು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅದು ಈಗಿನಂತೆಯೇ ಚುರುಕಾಗಿ ಡಿಕ್ಕಿತು. ವುನಃ ಕ್ರಿ. ಶ ೧೬೨೯ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಬಿರಂಗಜೇಬ ಪಾದಶಹನ ದಂಡಿನ ಛಾವಣಿಯೊಳಗೆ ಈ ರೋಗವುಂಟಾಗಿ ಸರಾಸರಿ ೧೦ ಲಕ್ಷ ಜನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಪ್ರಾಣಕ್ಕೈರವಾದವು. ಆಗ ಈ ಬೇನೆಯು ಅಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಸತತವಾಗಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ೩ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಇತ್ತೇ ಇತ್ತು. ಈ ಪ್ಲೇಗಿನ ಬೇನೆಯಿಂದಲೇ ಅದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯ ಕಾಲದ ಭರವಸತಿಯ ವಿಜಾಪುರ ಪಟ್ಟಣವು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ವಿಜಾ ಪುರ ಪ್ರಾಂತವೂ ಆ ಬೇನೆಯಿಂದ ಹಾಳಾಯಿತು. ಆ ಬೇನೆಯು ನಿಂತ ಬಳಿಕ ಖಾನೇಸುಮಾರಿ ಮಾಡಲು, ೨೦ ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯೊಳಗಿನ ಅರ್ಧಜನರು ಮಾತ್ರ ಅಂದರೆ ಹತ್ತಿರ ಲಕ್ಷ ಜನರು ಉಳಿದಿದ್ದರು! ಮತ್ತು ೯ ಲಕ್ಷ ಮನೆ ಗಳೊಳಗಿನ ೧೮೦೦೦ ಮನೆಗಳು [ಮನೆತನಗಳು] ಮಾತ್ರ ಉಳಿದವು! (ವಿಜಾ ಪುರ ಗೆಝಟ ಪಾನು ನಂ. ೪೩೭.) ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ದಲ್ಲಿ ವೊದಲನೇ ಪ್ಲೇಗಿನ ಹಾವಳಿಯು ಕಚ್ಛ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಇ ಸನ್‌ ೧೮೧೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ೧೮೨೧ರ ವರೆಗೆ ಗುಜರಾಥ ಮತ್ತು ಸಿಂಧಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿತ್ತು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದೊಳಗೆ ಹಿಮಾಲಯದ ನೈಋತ್ಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕುಮಾವೂನ, ಗರವಾಲ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ೧೮೨೩ರಿಂದ ೧೮೪೪ರ ವರೆಗೆ ಈ ಬೇನೆಯ ಹಾವಳಿಯು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಆಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿತು. ಬಳಿಕ ಅದು ೧೮೨೮ರಲ್ಲಿ ವಿಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಪವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಬ್ಬುತ್ತ ಹ ಸ್ವಿತ್ಜ, ರೋಹಿಲಖಂಡ, ರಜ ಪುತಸ್ತಾನ, ಬೊಧಪುರ, ಮೇವಾಡ ಪ್ರಾಂತಗಳ ವರೆಗೆ ವಿಸರಿಸಿತು. ೧೮೪೮ರಿಂದ ೧೮೬೬ರ ವರೆಗೆ ಈ ರೋಗವು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರ ಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಹಾಂಗಕಾಂಗ [ಚೀನ] ದಿಂದ ೧೮೬೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗರೋಗವು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ೧೯೨೦ರ ವರೆಗೆ ಅಂದರೆ ಸರಾಸರಿ ೨೫ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಕೋಟಿ ಜನರನ್ನು ಈ ರೋಗವು ನುಂಗಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ! ಈಗಲಾದರೂ ಈ ರೋಗದ ಕಾಟವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿ ರುವದು ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ೧೮೬೬ರಲ್ಲಿ ಒಂದ ಪ್ಲೇಗಿನ ಹಾವಳಿಯು ಇಡಿ ಹಿಂದ ಸ್ವಾನ ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದು ಹಿಡಿದು ಹುಂದು ಬಿಟ್ಟಿತು!

ಗೃಹಕರಲ್ಲಿ ದಿವಂಗದೇವನು ವಿಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರಲು ಆತನೊಡನೆ ಆತನ ಹೆಣ್ಣಿನಾದ ಮಹಮ್ಮದ ಅಜೀಬಿ ಎಂಬವನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಒಂದಿದ್ದನು. ಆ ಹೆಣ್ಣಿನು ಬರೆದಿರುವ “ತಜ್ಜೀ ಅಖಬರ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಓದಿರುವ ದೇವನಂದರೆ:—“ಉರ್ದುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪೈಗಿಗೆ “ತಾಉನ” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬೇನೆಯಲ್ಲಿ ಏಳುವ ಗಂಟಿಗೆ “ಫಾನಸಿ” ಅನ್ನುವರು. ಅದು ಸಣ್ಣ ದುಂಡು ಗಡಲೆಯಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಅಕ್ಕಿಗಿಂತ ಫಲದಷ್ಟು ಆಗುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅದಕ್ಕೂ ದೊಡ್ಡದಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಉರುಪು ಬಹಳ. ಗಂಟಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣಗಳು ತೋರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಕರೀ ಬಣ್ಣದ ಪ್ಲೇಗಿನ ಗಂಟು ಮಹಾ ಭಯಂಕರವಾದದ್ದು! ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಆ ಗಂಟಿನ ಬಣ್ಣವು ಹಳದಿ ಅಲ್ಲವೆ ಕೆಂಪಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆ ರೋಗಿಗೆ ಒಳಗೆ ವಾಂತಿಯಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವನು ಭ್ರಮಿಹೃದಯ, ಎಚ್ಚರಗೇಡಿಯಾಗಿ ಆಗುವನು. ಗಂಟುಗಳು ಬಗಲಲ್ಲಿ, ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ, ನಾಲಿಗೆಯ ಕೆಳಗೆ, ಕಿವಿಯ ಹಿಂದೆ, ತೊಡೆಗಳ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಿವಿಯ ಹಿಂದೆ ಗುವ ಗಂಟು ಮಹಾ ಭಯಂಕರವು! ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಮಿದುಳುಗಳಿಗೆ ತೀರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. (ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಆ ಗಂಟಿಗೆ ಕರ್ಣಮೂಲವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ) ಯಾವ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲರಾ (ಮಾರಿಕಾ) ಬೇನೆಯು ಬರುವದೋ ಅದೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ಲೇಗಿನ ಗಂಟುಬೇನೆಯೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ಲೇಗಿನ ರೋಗಿಯು ಗಾಬರಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಅದರಿಂದ ಅವನ ಎದೆಯು ಧಡಧಡ ಹಾರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ನೊಡಲು ಆ ಹೃದಯ ವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ತಂಪಾದ ಸುಗಂಧಯುಕ್ತ ಮದ್ಯ, ದಾಳಿಂಬರದ ಪಾನಕ, ಸಫರಚಂದ (ಶೇಬು) ಹಣ್ಣಿನ ಪಾನಕ, ಮಾದಾಳ, ಕತ್ತಳೆ, ಲಿಂಬೀಹಣ್ಣು ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಯಾವವು ಸಿಗುವವೋ, ಅವುಗಳ ಪಾನಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ರೋಗಿಗೆ ಕುಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಚಂದನ, ಕರ್ಪೂರ ಮುಂತಾದ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಎದೆಗೆ ಲೇಪಿಸಬೇಕು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಂಧನಾಶಕವಾದ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು; ಮತ್ತು ರೋಗಿಗೆ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಮೂಸಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು. ರೋಗಿಯು ಮಲಗತಕ್ಕ ಸ್ಥಳವು ತಂಪು ಮತ್ತು ಶಾಂತವಾದದ್ದಿರಬೇಕು. ಗಂಟಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಉಪಚಾರ ಮಾಡದೆ ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಉಪಚಾರ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಅಂದರೆ ಗಂಟಿನೊಳಗಿನ ದುಷ್ಟ ರಕ್ತವು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ವಿಸರಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಗಂಟಿಗೆ ಬೆಗ್ಗೇ ಹಚ್ಚಿ ಹೊದಿಸಿ ದುಷ್ಟ ರಕ್ತವನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕು. ತುಂಬಿ ಹಚ್ಚಿ ಸಹ ತೆಗೆಯ

ಬೀಳು. ರೋಗಿಗೆ ತಂಪಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನಿಸಬೇಕು. ಹಗುರಾದ ಅನ್ನ, ಮಾಂಸರಸ, ಹಾಲು ಈ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಧರ್ಮಾಚಾರದಂತೆ ಉಣಿಸಬೇಕು. ವಿಶೇಷ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತಿರಗಳನ್ನು ಹಂದು ರಕ್ತ ತೆಗೆಯಬೇಕು. ಗಂಟೆ ನೊಳಗಿನ ದೂಷಿತ ರಕ್ತವು ಹೊರಟುಹೋಯಿತೆಂದರೆ ರೋಗಿಯು ಬದುಕು ತ್ತಾನೆ. ಪ್ಲೇಗಿನ ಗಂಟು ಕೊಯ್ಯುವದಾದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊಯ್ಯತಕ್ಕದ್ದು. ಕೊಯ್ಯುವ ವೊದಲು ಚನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಕೊಯ್ಯತಕ್ಕದ್ದು. ಕೊಯ್ಯುವಾಗ ದೂಷಿತ ರಕ್ತವು ಶರೀರದ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹತ್ತದಂತೆ ಎಚ್ಚರಪಡಬೇಕು. ರಕ್ತಶ್ರಾವವಾಗುವ ವರೆಗೆ ರೋಗಿಗೆ ಸುಗಂಧಯುಕ್ತ ತಣ್ಣೀರನ್ನು ಕುಡಿಸಬೇಕು. ಗಂಟು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದರೇನೇ ಕೊಯ್ಯತಕ್ಕದ್ದು; ಇಲ್ಲವೆ ಬೆಗಲೇಹಚ್ಚು ರಕ್ತ ಶೋಷ ಮಾಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಸಣ್ಣ ಗಂಟು ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕೊಯ್ಯದೆ ಬರೇ ಬೆಗಲೇ ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಸಾರಾಂಶ ಗಂಟಿನ ಸುತ್ತಲಿನ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಎಷದ ಬಲಾಬಲದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಗಂಟು ಕೊಯ್ಯುವ ವೊದಲು ಹಾಗು ನಂತರದಲ್ಲಿ ರೋಗಿಯು ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ; ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಪ್ಲೇಗು ರೋಗದಲ್ಲಿ ಹೃದಯ ಹಾಗು ಮಿದುಳುಗಳು ಅಶಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಶಕ್ತಿಯು ಕಾಯಮವಾಗಿರುವಂತೆ ಉತ್ತೇಜಕ ಪೇಯಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಆಗ ಮಾಡತಕ್ಕ ಶೀತೋಪಚಾರಗಳ ವಿವರಣವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿಯೇ ಇದೆ. ಪ್ಲೇಗ ಜ್ವರದ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಜ್ವರಗಳ ರೋಗಿಗೆ ಶೀತೋಪಚಾರವು ತೀರ ವರ್ಜ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಜ್ವರಗಳು ಉಳಿದ ಜ್ವರಗಳಿಗಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಗಂಟು ಬೇನೆಯು ಎಪಾರಿ ಕೃಮಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದರಿಂದ, ಎಷಕ್ಕೆ ಶೀತೋಪಚಾರವೇ ತಕ್ಕದ್ದು; ಉಷ್ಣೋಪಚಾರವು ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಪ್ಲೇಗಿನ ಜ್ವರದ ವೇಗವು ವೃದ್ಧಿಂ ಗತವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಶೀತೋಪಚಾರ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ವೈದ್ಯನು ತಾರ್ತಮ್ಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ನಮ್ಮ ಆರ್ಯ ವೈದ್ಯರಿಗಿಂತ ಯುನಾನಿ ವೈದ್ಯಕಲ್ಪಿಯೇ ಪ್ಲೇಗುರೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಹಿತಿಯು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಬೇನೆಯು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರೇಬಿಯಾ, ಆಫ್ರಿಕಾ ದೇಶಗಳಿಂದಲೇ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ದಿಂದಲೂ ಈ ರೋಗವು ಇಲ್ಲಿದ್ದದ್ದಾದರೆ ಯಾವ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜ ವೈದ್ಯಕರು ತಮ್ಮ ಚಿಕಿತ್ಸಾ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೂ, ಶೋಧಗಳಿಂದಲೂ ಅವಾಚೀನ ಕಾಲದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಶೋಧಕರನ್ನು ಕೂಡ ಅಚ್ಚರಪಡಿಸಿರುವರೋ, ಅವರು ಈ ಪ್ಲೇಗು ಬೇನೆಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಮದ್ದನ್ನು ಶೋಧ ಮಾಡದೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬದೂ

ನಿಶ್ಚಿತವಾದದ್ದು. ಇತರಿ. ಈ ಗಂಟುಬೇನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅರಬೀಗ್ರಂಥಕಾರನಾದ 'ನಾಫ್ಫಿ' ಎಂಬವನು ತನ್ನ 'ಶಹರಾ ಆಶಬಾಬ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗಿಗೆ 'ತಾಖಾನ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಈ ಕೆಳಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇವೆ. ಪ್ಲೇಗಿನ ಬೇನೆಯಿಂದ ಗಂಡಸರಿಗಿಂತ ಹೆಂಗಸರೇ ಹೆಚ್ಚು ಜನ ಸಾಯುವರೆಂದು ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಸುರಾದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಈ ಬೇನೆಯು ಬಂದರೆ ಅವರು ಬದುಕುವದು ದುಸ್ತರವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಪ್ಲೇಗಜಂತು ವರ್ಣನ.

ಪ್ಲೇಗಿನ ಕ್ರಿಮಿಗಳು ಅರ್ಧಗೋಲ ಹಾಗೂ ಲಂಡವಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ತುದಿಗಳು ದುಂಡಗಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಚಚ್ಚಾಕಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವದನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ ಸರಸಳಿಯಂತೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಬಹು ಉದ್ದವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆ ಜಂತುಗಳ ಸುತ್ತಲು ಅವರಣವಿರುವದೂ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಆ ಜಂತುಗಳಿಗೆ ಚಲನಶಕ್ತಿಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅವು ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಹೆಚ್ಚಿ ರಕ್ತವು ದೂಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಜಂತುಗಳು ಪ್ಲೇಗಿನ ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಯಾರ ಮೈರಕ್ತವು ಪ್ಲೇಗಜಂತುಗಳ ಪೋಷಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿರುವದೋ, ಅಂಥವರಿಗೇ ಪ್ಲೇಗಬೇನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳಿದವರಿಗೆ ಆ ರೋಗವು ಸೋಂಕುವದಿಲ್ಲ; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆದರೂ ಅವನು ಸಾಯುವದಿಲ್ಲ, ಬದುಕುತ್ತಾನೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಆತನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗಜಂತುಗಳನ್ನು ವಾಶಪಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಪ್ಲೇಗಿನಂತಹ ಭಯಂಕರ ಸಾಂಸರ್ಗಿಕ ರೋಗದಿಂದ ಹಾಗೂ ಪ್ಲೇಗಿನಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ. ಪ್ಲೇಗಜಂತುಗಳ ಎಳ್ಳೆಯನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಮನುಷ್ಯನ ಅನ್ನದ ರಸದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ವಾಹಕರಸಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಕ್ತಿಯು ರಕ್ತದ ಗೋಲಕಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ರಕ್ತಗೋಲಕಕ್ಕಿಂತ ಪ್ಲೇಗಜಂತುಗಳ ಕಸುವು ಇಲ್ಲವೆ ಸಮೂಹವು ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಮಾತ್ರ, ರಕ್ತಗೋಲಕಗಳ ಆಟವು ಸಾಗದಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಆ ಕ್ರಿಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಸುವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ರೋಗವನ್ನು ತನ್ನ ಮಾಡುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಶರೀರದೊಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಯು ದೃಢವಾಗಿರುವದೋ, ರಕ್ತ ಹಾಗೂ ಅದರ ಗೋಲಕಗಳು ನಿರ್ದೋಷಿತಗಳಾಗಿರುವವೋ, ಅಲ್ಲಿಯು

ವರೆಗೆ ಪ್ಲೇಗು ಇಲ್ಲವೆ ವೇತ್ತಾವ ಮಹಾ ಸಾಂಸರ್ಗಿಕ ರೋಗದ ದಾಧಿಯೂ ಆ ಮನುಷ್ಯನಿಗಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆದುದರಿಂದ ಅಂಥ ಪಿಡುಗುಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸದೃಢವಾಗಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಎಚ್ಚರಪಡತಕ್ಕದ್ದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಇಲಿಗಳಿಗೂ ಪ್ಲೇಗಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವು.

ಕೃಮಿಜನ್ಯ ವಿಷದಿಂದ ರಕ್ತವು ದೂಷಿತವಾಗಿ ಈ ಗಂಟುಬೇನೆಗಳಾಗುವದೆಂದು ಮೇಲೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಇದು ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾನ್ ವೈದ್ಯ ಹಾಗೂ ಡಾಕ್ಟರರ ಅನುಭವದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಚಳಿಜ್ವರ, ಗೆಣಿಜ್ವರ, ಮೈಲಿಗಳ ಪಿಡುಗು ಹೇಗೆ ಬರುವದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಪ್ಲೇಗಿನ ಪಿಡುಗೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ಲೇಗು ಬರುವ ಮುಂಚೆ ದೂಷಿತ ಹವೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಕ್ರಿಮಿಗಳುಂಟಾಗಿ ಅವು ತಿಳುವು ಕೊಗಲಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾದ ಇಲಿಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿ ದಂತ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆ ವಿಷ ಜಂತುಗಳ ದಂತದಿಂದ ಇಲಿಗಳಿಗೆ ವಿಷದಾಧಿಯಾಗಿ ಜ್ವರ ಬಂದು ಗಂಟೆಗಳುತ್ತವೆ; ಹಾಗೂ ಅವು ಆ ವಿಕಾರದಿಂದ ಸಾಯಹತ್ತುತ್ತವೆ. ಇಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. (ಸುಶುಶ್ರ ಮೂಷಿಕಾ ಕಲ್ಪಾಧ್ಯಾಯ ನೋಡಿರಿ.) ೧ ಲಾಲನ, ೨ ಪುತ್ರಕ, ೩ ಕೃಷ್ಣ, ೪ ಹಂಸೀರ, ೫ ಚಿಕ್ಕೀರ, ೬ ಚುಚ್ಚುಂದರ, ೭ ಅಲಸ, ೮ ಕಷಾಯದಂತನ, ೯ ಕುಲಿಂಗ, ೧೦ ಅಡಿಕ, ೧೧ ಚವಲ, ೧೨ ಕಪಿಲ, ೧೩ ಕೋಕಿಲ, ೧೪ ಅರುಣ ಸಂಜ್ಞ, (ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಇಲಿ) ೧೫ ಮಹಾ ಕೃಷ್ಣ (ಹೆಗ್ಗಣ) ೧೬ ಶ್ವೇತ ಮೂಷಕ (ಬಿಳೀ ಇಲಿ) ೧೭ ಕಪೋತಾಭ (ಪಾರಿವಾಳದ ಬಣ್ಣದ ಇಲಿ) ಎಂದು ಭೇದಗಳುಂಟು. ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಗೆಯ ಇಲಿಗಳಿಗೆ ಹೀನಾಧಿಕ ವಿಷಲಕ್ಷಣಗಳುಂಟು. ಹುಲಿಯು ವಿಷವು ಅದರ ಉಗುರಿನಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ; ಸರ್ಪದ ವಿಷವು ಅದರ ಹಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ; ಜೇಳಿನ ವಿಷವು ಕೊಂಡಿಯಲ್ಲಿ; ಜಿಲಿಂ ಮುಂತಾದ ಕೀಟಿಕಗಳ ವಿಷವು ಅವುಗಳ ಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇಲಿಗಳ ವಿಷವು ಅವುಗಳ ವೀರ್ಯದಲ್ಲಿ (ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ)ರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಯಾರ ಮೈಮೇಲೆ ಇಲಿಯು ಧಾತು ಪತನವಾಗುವದೋ ಇಲ್ಲವೆ ಅವು ತಮ್ಮ ವಿಯುಧದಲ್ಲಿ ಎದ್ದಿದಂಥ ತಮ್ಮ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಯಾವ ಭಾಗವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವವೋ ಆಯಾ ಭಾಗದ ಅವನ ರಕ್ತವು ದೂಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಗಂಟುಬೇನೆ, ದಾವು, ಕಲ್ಪಕದಂತಹ ವರ್ತುಗಳ ಭಯಂಕರ ಗುಳ್ಳೆಗಳು, ಭಯಂಕರಗಳಾದಂಥ ಅಗ್ನಿ ವಿಸರ್ಪಾದಿ ರೋಗಗಳು, ಸಂದುನೋವು, ತೀವ್ರವ್ಯಾಧಿ, ಭಯಂಕರ ಜ್ವರ, ಮೂರ್ಛೆ ಇತ್ಯಾದಿ ರೋಗಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಮೂಷಕ ವಿಷವು ವರ್ಷಾಪುಷುವಿನಲ್ಲಿ (ಸುಳಿಗಾಲದ

ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ) ಕೋಪಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. -ಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಘಾದಂಬರವು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಪ್ಲೇಗು ಬೇನೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗುವದೆಂಬದು ಸಕಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ಮಾತಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದೂಷಿತ ವಿಷವು ಕೋಪವಾಗುವ ಕಾಲವೂ ಅದೇ. ಅಂತೆಯೇ ಪ್ಲೇಗು ಹಬ್ಬುವ ನೊಡಲು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾದದ್ದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಅವು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಸ್ವೈರಗತಿಯಿಂದ ಸಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ; ಅಂದರೆ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವುಗಳ ವೀರ್ಯವು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವದರಿಂದ ಅವು ಬಹಳ ಉನ್ನತವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಅವು ಅತಿ ವಿಷಯಲೋಲುಪವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಶುಕ್ರಗತಜ್ವರ (ರೋಗ) ವೃಂಟಾಗಿ ಅವು ಸಾಯಹತ್ತುತ್ತವೆ. ಅವೇ ವಿಷ, ವಾಯು, ಕೃಮಿಗಳು ಧಾನ್ಯಾದಿಕಗಳ ದ್ವಾರ ದೇಶದ ತುಂಬ ಹರಡುತ್ತವೆ; ಹಾಗೂ ಆ ಇಲಿಗಳ ವೀರ್ಯವೇ ದೇಶದ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಈ ಪ್ಲೇಗಿನ ಜ್ವರಗಳು ಇಲಿಗಳಿಗೆ ಸೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿವೆ -ಇದರಂತೆಯೇ ಇವು ವಿಷಸಂಭೂತವಾದ್ದರಿಂದ ಆಮಕಾರಿ(ತೀಳು, ಮಾರಕ) ವಾಗಿರುತ್ತವೆಂಬದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಇದೆ. ಸೈಸರ್ಗಿಕವಾದ್ದರಿಂದ ಇವು ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾಗಿವೆ ನೊಡನೊಡಲು ಈ ಪ್ಲೇಗಿನ ಹೆದರಿಕೆಗಾಗಿ ಇಲಿ ಕೊಲ್ಲುವ ವಿಧಾನವು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಈ ನೊಡಲು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇಲಿಗಳ ಪ್ರದೇಧಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಅವುಗಳ ದೂಷಿತ ವೀರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಿರುವದರಿಂದ ಪ್ಲೇಗಿನ ಪಿಡುಗುಗಳು ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿ ಪಸರಿಸುವದಿಲ್ಲ ನೊಡಲಿನ ಪ್ಲೇಗಿನಿಂದ ಅಂದರೆ ೧೮೯೬ನೇ ಇಸವಿಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣಮೂಷಕ(ಹೆಗ್ಗಣ)ಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅವು ಹೆಚ್ಚು ವೀರ್ಯಯುಕ್ತಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಬಲ ವಿಷಾರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆಂಬದು ಬುಂಡಿಕವು. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಪ್ಲೇಗಿನ ಪಿಡುಗು ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ವಿಷದೂಷಿತ ಹವೆಯ ಅಭಾವವೇ ಕಾರಣವು. ಪ್ರಬಲ ವಿಷದ ಇಲಿಗಳ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಹರ ವಿಷದ ಇಲಿಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರ ಗ್ರಂಥದೊಳಗಿನ ಜನಪದವ್ಯಾಪ್ತಿ ಕೆತ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇಲಿಗಳನ್ನು ದೇವರೇ ಹುಟ್ಟಿಸಿರುವನಾದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಿ ಬಿಡುವದು ಅಶಕ್ಯಮಾತಾಗಿದೆ. ಇಲಿಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಬಹು ತೀವ್ರ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣೆಲಿಯು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ೬ ಸೊಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಸೊಲಕ್ಕೆ ೮-೧೦ ಮೇಗಳನ್ನಾದರೂ ಈಯುತ್ತದೆ. ಯಾವು ನೊಡಲು ಇಲಿಮರಿಯು ಆರುತಿಂಗಳದ್ದಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅದು ಮರಿಹಾಕಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಭೂಮಿತಿಶೋಧಿಸಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಆ ಅತಿ ನಿರ್ವಿಕ ಇಲಿಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಮನುಷ್ಯಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶಹೊಂದುವದು

ಅಶಕ್ತವೇ ಸರಿ; ಆದರೂ ಅವನ್ನು ಸುಹರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬೀಜಧಿಗಳನ್ನು ಶೋಧ ಮಾಡುವುದು ವಿದ್ವಜ್ಞನ ಶೋಧಕರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಮನುಷ್ಯನ ಮೈಯೊಳಗೆ ಪ್ಲೇಗಿನ ವಿಷವು ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳ ಮೂಲಕ ಹೇಗೆ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ಇಲಿಯು ಮೈಯೊಳಗಿನ ಪ್ಲೇಗು ಬಂತುದು ಪಿತ ವಿಷವು ವಾತೊಂದು ಇಲಿಗೆ ಆ ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳ ದ್ವಾರದಿಂದಲೇ ಹಬ್ಬುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇಲಿಯು ಮೈಯೊಳಗಿನ ಪ್ಲೇಗ ವಿಷದೊಪಿತ ರಕ್ತವನ್ನು ತಿಂದು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಕಡಿಯುವದರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಪ್ಲೇಗುದೇನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. (ಡಾಕ್ಟರ ಜನರು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರೋಗಕ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಇಂಜಕ್ಷನ್ನದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆಯೇ ಈ ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳಾದರೂ ದುರ ಮಾಡಿ ಪ್ಲೇಗಿನ ಹಬ್ಬುವಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ)

ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳು ೨ ಪ್ರಕಾರದವಿವೆ. ಎರಡೂ ಬಗೆಯ ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳೂ ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜಂತುಗಳ ಮೇಲೆ, ದನ-ಕರುಗಳ ಮೇಲೆ, ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಅವುಗಳ ರಕ್ತದಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಜಾತಿಯ ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರಕ್ತದಿಂದ ಅಡ ರಲ್ಲಿ ರೋಗದ ಬೀಜವನ್ನು ಹಿಡ್ಡುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯವು ಬರೇ ರಕ್ತ ಕುಡಿದು ಬೀವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಎಷ್ಟೋ ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳು ಬರೇ ಮನೆ ಮಾರಿನ ದನಕರುಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಇರುವವೆಂತಲ್ಲ. ಅಡವಿಯ ದನಕರುಗಳ ಮೈ ಮೇಲೂ, ಪಶುವಕ್ಷಿಗಳ ಮೈ ಮೇಲೂ ಇರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಣಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳನ್ನು ಕೇಬಕರ್ನಿಡಲ್ಲಿ ಎಣಿಸಿರುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ೯ ಉಷ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ ಆ ಉಷಜಾತಿಗಳೊಳಗಿನ ಎರಡು ಪಕ್ಕದ ಚಿಕ್ಕಾಟವು ರೋಗಬೀಜವನ್ನು ಪಸರಿಸತಕ್ಕ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಅಂಡಜವಾಗಿದ್ದು, ಪಾಕರಿಗಿತ್ತಿಯಂತೆ ಇದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಅವಸ್ಥೆಗಳಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ತಿಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದು, ೨ನೆಯ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನೊಲಿನಂತಹ ಸಣ್ಣ ಹುಳುವಾಗುವದು. ೩ನೇ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಕೋಸಾ ಆಗಿ, ೪ನೆಯ (ಕಡೆಯ) ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪಾತೀವುಡಿ ಬಣ್ಣದ ಹಾರಾಡುವ ಡಪ್ಪಟ ತರೀರದ ಚಿಕ್ಕಾಟವಾಗುವದು. ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ತೇವಿನ ಸ್ಥಳ, ಹಸಿ ನೆಲ, ಹೊಲಸು, ಕಸ ಕಡ್ಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ; ಹಾಗೂ ಉಷ್ಣ ಹವೆಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತುಬೀಜ ಸಿಗೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಿಲ್ಕು ಇದ್ದವೂ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತವೆ.

ಚಿಕ್ಕಾಟವು ರಕ್ತ ಕುಡಿದು ಬೀವಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಯಾದುದರಿಂದ ಅದು ತನ್ನ ವಿಷಯುಕ್ತ ನೊಂದಿಯನ್ನು ಮನುಷ್ಯನ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ನೇರಿಸಿ ರಕ್ತ ಹೀರತಕ್ಕ

ತೆಂದರೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅವನ ರಕ್ತದೊಳಗೆ ಅದರ ವಿಷವು ಮಿಶ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ವಿಷವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜಂತುಯುಕ್ತವಾದುದರಿಂದ ಅದು ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಕೂಡಲೆ ಆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕ್ರಿಮಿಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಮನುಷ್ಯರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಬಹು ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ರಕ್ತವೂ ಕೆಟ್ಟು (ವಿಷದೂಷಿತವಾಗಿ) ಜ್ವರಬಂದು ಸನ್ನಿವಾತದ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳು ತೋರಿ ಅವನು ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಕಡಿಮೆ ಪ್ರತಿಯು ಇಲ್ಲವೆ ಆದ್ದರಿಂದ ದೋಷದ ವಿಷವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಾಧಿಸದಿದ್ದರೆ, ಅಂಥ ಆದ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪ ರೋಗಿಗಳು ಜೀವಕ್ಕಿರುವಾಗಲೇ ಉಳಿಯುವರು; ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಉಳಿಯುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಆತ್ಮಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು. ವಿಷದೂಷಿತ ರಕ್ತದ ಅತಿರೇಕವಾಯಿತೆಂದರೆ, ಅದರಿಂದ ಗಂಟು ಏಳುತ್ತದೆ. ಅದರ ಕ್ರಮವು ಹೀಗೆ:—ವಿಷದೂಷಿತ ಚಿಕಾಟವು ಮನುಷ್ಯನ ಟೊಂಕದ ಕೆಳಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಕಡಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ತೊಡೆಗಳ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗಿನ ಗಂಟು ಏಳುತ್ತದೆ. ಟೊಂಕದಿಂದ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಕಡಿದರೂ ಒಗಲಲ್ಲಿ ಗಂಟು ಏಳುತ್ತದೆ. ಕುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ತಲೆಯ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಕಡಿದರೂ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕಿವಿಯ ಹಿಂದೆ ಕರ್ಣಮೂಲದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆ ಗಂಟು ಏಳುತ್ತದೆ; ಹೀಗೆ ಆ ಗಂಟಿನ ಕ್ರಮವಿದ್ದರೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕೈಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಲಿಗೆ ಸಹ ಗಂಟೆಗಳುಂಟಾದವು ನೋಡಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ನಡುವೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಯಾವುದೊಂದು ರಕ್ತವಾಹಿನಿಗೆ ಚಿಕಾಟವು ಕಡಿದು ಮುಂದೆ ಹೋಗುವ ರಕ್ತವನ್ನು ವಿಷಜಂತುಗಳು ತಡೆಯುವದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಗಂಟು ಏಳುವದು ಹಸುಗೂಸುಗಳಿಗೆ ಪ್ಲೇಗ ರೋಗವು ಕೃಚ್ಛತ್ತಾಗಿಯೇ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಸ್ಥಳಾಂತರ ಮಾಡುವದೂ, ಪ್ಲೇಗಿನ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಪಡುವದೂ.

“ಮೃಯಂತೇ ಮೂಷಕಾ ಯತ್ರ, ನಿವಸತ್ತತ್ರ ನ ಕ್ಷಣಂ”

(ಸೃಸಿಂಹಪುರಾಣ)

ಮೇಲಿನ ಉಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದೇನೆಂದರೆ, ಇಲ್ಲಿಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರ ಸ್ಥಳವಾದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರಬೇಕು ಪ್ಲೇಗಿನ ಪಿಡುಗಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳಾಂತರ ಮಾಡತಕ್ಕವರು ಕೆಳಗಿನ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಮನದಟ್ಟಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

(೧) ಸ್ಥಳಾಂತರ ಮಾಡುವಾಗ ಇಲ್ಲಿಯ ಉಪಸರ್ಗವಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರ ಪಡಬೇಕು.

(೨) ಇಲಿ ಸತ್ತ ಸ್ಥಳವು ದೂಷಿತನೊಂದು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಬಿಡಬೇಕು.

(೩) ಇಲಿಗಳ ಮೈಮೇಲಿನ ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳು ರೋಗದ್ರವ್ಯಾಕರಣ ಹಾಗೂ ರೋಗವಾಹಕಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳಿಂದ ಬಾಧಿತರಾದವರಿಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

(೪) ಚಿಕ್ಕಾಟಗಳೂ, ಪ್ಲೇಗಜಂತುಗಳೂ ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಸಾಯುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ-ಹುಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ದಿನಾಲು ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಬೆಂಕಿಯ ಜಳದಲ್ಲಿ ಕಾಸಬೇಕು.

(೫) ದೂಷಿತ ಸ್ಥಳಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿಡತಕ್ಕದ್ದು; ಹಾಗೂ ರಾತ್ರಿ ಅಂಧಲ್ಲಿ ಮಲಗಬಾರದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಆಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣ ಸಹ ಇರಬಾರದು.

(೬) ಸ್ಥಳಾಂತರ ಮಾಡಿದ ಲೋಕ ಪುನಃ ಪುನಃ ದೂಷಿತ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಬರಬಾರದು; ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಎಹಿವಾಟ ಮಾಡಬಾರದು.

(೭) ದೂಷಿತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವವಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಬರಗೊಡಬಾರದು; ಮತ್ತು ಆತನೊಡನೆ ತಕ್ಕವಿದ್ದಷ್ಟು ಸಂಬಂಧವಿಡಬಾರದು.

(೮) ಮನೆಯೊಳಗೆ ಇಲಿಗಳು ಬಿಳಹತ್ತಿದೊಡನೆಯೇ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದ ಧೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದೊಂದನ್ನು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಹಾಕಬೇಕು.

(೯) ಅಂಟಾಳಕಾಯಿ ಹಾಕಿದ ನೀರಲ್ಲಿ, ಸೌಳಿನ ನೀರಲ್ಲಿ, ರಸಕರ್ಪೂರ ಮಿಶ್ರಿತ ನೀರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ತುಕ್ಕು ಬೀಸಿದ ನೀರಲ್ಲಿ ಅಂವೆಗಳನ್ನು ನೆಳೆಯಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಸಾದಾ ನೀರಲ್ಲಿ ೨ ಕುದಿ ಬರುವ ವರೆಗೆ ಅಂವೆಗಳನ್ನು ಕುಚ್ಚಿ, ಬಳಕೆ ಜಳಜಳ ನೆಳೆದು ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

(೧೦) ನೀರಿಗೆ ಒಂದು ಕುದಿಕೊಟ್ಟು ತಾಂತ್ರದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಆರಿಸಿ ಕುದಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

(೧೧) ಪ್ಲೇಗಿನ ಪಿಡುಗಿನ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಜೀರ್ಣವಾಗುವಂತಹ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಣಕೊಡದು; ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಇತರ ಜ್ವರಗಳು ಬರುವವೋ ಆಯಾ ಕಾರಣಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು.

ಹವೆಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಧೂಪಗಳು.

ಉಣಕೊಳಗೆ ಪ್ಲೇಗಿನ ಪಿಡುಗಿದ್ದಾಗ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಲಿ ಬೀಳಲಿ-ಬೀಳದಿರಲಿ ದಿನಾಲು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ಧೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದೊಂದು ಧೂಪವನ್ನು ಬೆಳಗು-ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸುಡಲಿಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಬಾರದು.

(೧) ಬೇವಿನ ಒಣಗಿದ ನೆಣ್ಣನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಡತಕ್ಕದ್ದು.

(೨) ಗುಗ್ಗುಳ, ರಾಳ, ಚಂದನ, ಲೋಭಾನಗಳಿಗೆ ತುಪ್ಪದ ವಾಸನೆ ಹಚ್ಚಿ ಸುಡಬೇಕು.

(೩) ಗಂಧಕ ಇಲ್ಲವೆ ಚಂದ್ರಬೋತಿಯ ಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಕಿಟಕಿ-ದಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಇಕ್ಕೆ ಆ ಹೊಗೆ ಹೊರಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

(೪) ಬೇವು, ರಾಳ, ಬೆಲ್ಲ, ಬಿಳೀಸಾಸುವೆ, ಗುಗ್ಗುಳ, ಚಂದನಗಳ ಧೂಪ ಸುಡಬೇಕು.

(೫) ಜ್ವರದೊಳಗೆ ಹಾಗು ಎಷಮಜ್ವರದೊಳಗೆ ಹೇಳಿದ ಅನೇಕ ಧೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾದವುಗಳ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಬೇಕು.

(೬) ಯಾರಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲತೆಯ ಮೂಲಕ ಹಾಗು ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಳಾಂತರ ಮಾಡುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲವೋ, ಅವರು ಮೇಲಿನ ಧೂಪಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು; ಉರ್ದಿಗಳಿಗಿನ ಇತರ ದೂಷಿತ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರವಡಬೇಕು.

ವೈಗಜ್ವರದ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಸನ್ನಿವಾತ ಜ್ವರದಂತೆಯೇ ಈ ಜ್ವರದಲ್ಲಿಯೂ ರೋಗಿಯ ನಾಡಿಯು ಅಸ್ಥಿರ ಹಾಗು ತೀವ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗಂಭೀರ ಗಂಭೀರ ದಿಗ್ಗಿಗಳ ವರೆಗೆ ಜ್ವರ ಎರುತ್ತವೆ. ಒಮ್ಮೆಮ್ಮೆ ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಇರುತ್ತವೆ. ಮನಸ್ಸು ಹಾಗು ಚಿತ್ತಗಳು ಚಂಚಲವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ವಾಂತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಜುಲಾಬುಗಳಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಹಾಗು ಕೆಲಕೆಲವರಿಗೆ ಇವೆರಡೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಮುಖಮುದ್ರೆಯು ತೇಜೋಹೀನವಾಗಿ ಕವ್ವಿಡುತ್ತದೆ. ತ್ರಿದೋಷಗಳಾಗು ವದರ ಕಡೆಗೇ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಎಳೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಬಡಬಡಿಸುವದು, ಆಗಾಗ್ಗೆ ಎದ್ದಿದ್ದು ಹರಿದಾಡುವದು; ಕೆಲಕೆಲವರು ಬರೇ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದುಕೊಳ್ಳು ವರು. ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಾಗುತ್ತವೆ. ತಲೆತೂಲಿ ಎಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು, ಕೆಲವರಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಉಪದ್ರವಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ನಾಲಿಗೆಯು ಹೊಲಸು ಪರಿಬಂದಂತೆಯೂ, ದಿಕ್ಕಿಗೂ, ಕೆಂಪಗೂ ಆಗಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಕ್ಕೆಗಳೇಳುತ್ತವೆ. ತುಟಿ ಕವ್ವಾಗುತ್ತವೆ. ಕೈಕಾಲ ದಿಕ್ಕಿಗೂ, ಉಗುರುಗಳೂ ಕವ್ವಾಗು ತ್ತವೆ. ಈ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಬಹು ಬೇಗ ಶಕ್ತಿವಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರೋಗಿ ಯನ್ನು ಕೊಂಚವೂ ಆಗಲಾಗದೇ ಬಾರದು. ಅತ್ಯಲ್ಪ ಆಗಲಾಡುವದರಿಂದ ಲೂ ಶಕ್ತಿವಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಕ್ತಿವಾತವಾಗದಂತಹ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಪ್ಲೇಗುಬೀನೆಗೆ ಗ್ರಾಂಥಿಕಸನ್ನಿವಾತ ಇಲ್ಲವೆ ಔಷಧಿಗಳ

ಸನ್ನಿವಾತವೆಂತಲೂ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ದೇನೆಯು ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲ ಭಕ್ತಿಗ್ನೇತ್ರ ಸನ್ನಿವಾತದಂತೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಜ್ವರ ಸತತವಾಗಿರುತ್ತವೆ, ಬೆವರು ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತುವುದಿಲ್ಲ, ಮೈ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಎಚ್ಚರವಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಇಲ್ಲವೆ ಅವು ಸ್ವಲ್ಪ ಎಚ್ಚರವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಯಾರಿಗೆ ಆಗುವವೋ ಅವಳು ಬದುಕುವದು ಕಷ್ಟವು. ಈ ದೇನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಗನೆ ಶಕ್ತಿಪಾತವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ರುಧಿರಾಣಿ ಸರಣದಮೂಲಕ ಕೃಮಿಜನ್ಯ ಎಷವು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ತಗಲುವದೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ; ಅದರಿಂದ ಹೃದಯವು ತೀರ ನಿರ್ಬಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ಕಡೆಯು ಪ್ಲೇಗಿನ ಗಂಟುಗಳಿಗಿಂತ ಬಗಲೆಣಿಗಳಿನ ಹಾಗೂ ಕಿವಿಯ ಹಿಂದಿನ ಗಂಟುಗಳು ತೀವ್ರ ಘಾತುಕಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಮಾಹಿತಿಯೂ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ.

ಪ್ಲೇಗಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ೪ ಜಾತಿಗಳಿವೆ ೧ ಗಂಟುಯುಕ್ತವಾದದ್ದು. (ಈ ಜಾತಿಯು ರೋಗಿಗಳೇ ಬಹಳ) ೨ ಗಂಟು ಇಲ್ಲದ್ದು. (ಈ ದೇನೆಯಲ್ಲಿ ರೋಗಿಯು ಕೂಡಲೆ ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿ ಬಹಳಮಾಡಿ ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ) ೩ ಘುಪ್ತನ ದಾಹವುಳ್ಳದ್ದು. ೪ ಕರುಳಿನ ವಿಕಾರವುಳ್ಳದ್ದು; ಅಂದರೆ ಆಮಾಂಶ ಇಲ್ಲವೆ ಜುಲಾಬು ಆಗುವದು. (ಈ ಜಾತಿಯು ರೋಗಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಅತ್ಯಲ್ಪವು.) ಪ್ಲೇಗಿನ ಗಂಟುಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ಏಳುತ್ತವೆ; ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ಏಳುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ರೋಗವಾದ ರೋಗಿಯು ನಾಲಿಗೆಯು ಮಾತ್ರ ಬೆಳ್ಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕೃಮಿಜನ್ಯ ರೋಗಗಳ ಜಂతుಗಳು ರೋಗಿಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿರದೆ, ಭವಿಷ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ನೀರಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ವೃದ್ಧಿಗಳಾಗುವವು. ಅವು ಅರಿವೆ ಅಂಚೂ ಗಳಿಕೊಡನೆ ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವುದೊಂದು ಸಜೀವ ಇಲ್ಲವೆ ನಿರ್ಜೀವ ಜಂಗಮ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸ್ಥಳಾಂತರ ಮಾಡುವವು ಆ ಹೊಸ ಸ್ಥಳವು ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿ ಹೋದರೆ ಅವು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಿರಹಿತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವವು. ಒಮ್ಮೆ ಹೀಗೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಸಾರವಾಯಿತೆಂದರೆ ಬಳಿಕ ಅವು ಯಾವ ಮಾನವೀ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದಲೂ ಸಮೂಲ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕೆಲ ವಿಚಿತ್ರ ರೋಗಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ದುಸುವದು ಮಾನವೀ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಸಂಗತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಕೂಡ ಮೈಲಿ ಚುಚ್ಚಿ ಮೈಲಿಗಳನ್ನೂ ಹುಚ್ಚು ನಾಯಿಯು ಕಹ ತಕ್ಕೆ ಇಂಜೆಕ್ಟನ್ ಮಾಡಿ ಅದರ ಎಷವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಹಾಕುವದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಶಕ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಇದರಂತೆಯೇ ಪ್ಲೇಗಿನ ರೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ಲೇಗಿನ ರಸಿಗೆ ಚುಚ್ಚಿ ಅದರ ಎಷ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವದೂ ಶಕ್ಯವಾಗಿವೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ಲೇಗಿನ ಪಿಡುಗು ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಮಾಡುವದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಗಂಟು

ಬೇನೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಷುಶುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಹವೆಯೂ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ; ಅದು ಕಾರಣ ಎಲ್ಲದಲಿ(ತನ್ನ ಹೃಕ್ಕೆ ತಾನೇ) ಬಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆ ಜಿಬ್ಬಿಗಳೂ, ಇಲಿಗಳೂ ಇಂಥ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಲಯಗಳಾದರೂ ಮಾನವನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಎದುರಿದ ಮಾತಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈಶ್ವರ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಇವು ಪ್ರತಿಕ್ಷಾಲತೆಯುಂಟಾದರೂ ಅವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೇಳ ಹೆಸರಿಲ್ಲದಂತೆ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಮಾನವರು ಅವುಗಳ ನಾಶದ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಾಯ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ತಿಳಿಯದಾರದು. ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವದು ಮನುಷ್ಯನ ಇತಿ ಕರ್ತವ್ಯವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಪ್ಲೇಗ, ಇನ್‌ಫ್ಲುಎಂಯಾ, ಮಲೇರಿಯಾ, ದುರ್ಜಲಜನಿತಜ್ವರ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆ ಖಾತ್ರಿಯ ಔಷಧವೆಂದರೆ ಬೇವು.

ಬೇವಿನ ಹೆಸರುಗಳು.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬೇವಿಗೆ:—ನಿಂಬ, ಪಾರಿಭದ್ರ, ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ, ಅಮೃತರು ಎಂದೆನ್ನುವರು. ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ:—ಕಡಲನಿಂಬ, ದಾಳಂತಲಿಂಬ, ಲಿಂಬ, ಪಾಡವ್ಯಾಚಾಲಿಂಬ, ದಾಳಲಿಂಬ ಎಂದೂ; ಗುಜರಾಠಿಯಲ್ಲಿ:—ಲಿಂಬಡಾ ಎಂದೂ; ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿಯಲ್ಲಿ:—ನಿಂಬ, ನೀಲಿಂಬಗಳೆಂದೂ; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ:—ಬೇವು, ಬಾಣಂತಿ ಬೇವು, ಬೇವಿನಮರವೆಂದೂ; ತೆಲಗಿನಲ್ಲಿ:—ಪೆಚಕು ವೆಂಪುಗಳೆಂದೂ; ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ:—ವೆಂಬು ಎಂದೂ; ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ:—ಮಾರ್ಗೋಸಾ ಟ್ರೀ (Margosa Tree) ಎಂದೂ ಹೆಸರುಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಬೇವಿನ ಗುಣಧರ್ಮಗಳು.

ಬೇವಿನ ಗಿಡದ ಗುಣಧರ್ಮದ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾದರೆ, ರಾಜನಿಘಂಟು, ಮದನಪಾಲನಿಘಂಟು, ನಿಘಂಟುರತ್ನಾಕರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗುವದು.

“ನಿಂಬಪಂಚಕ”ವೆಂದರೆ ಬೇವಿನಗಿಡದ ಪಂಚಾಂಗಗಳು:—ಪಿಕ್ಕ, ರಕ್ತದೋಷ, ಒಣತುರಿ, ದಾಹ, ಕುಷ್ಠ, ವ್ರಣ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಾಶವು ಆದರಿಂದಾಗುತ್ತದೆ. ತೊಗಟೆ ಹಾಗೂ ಬೇರಿನ ತೊಗಟೆಗಳು ಶೀತಲ, ಕಹಿ, ಲಘು, ಗ್ರಾಹಕ, ಖಾರ, ಅಗ್ನಿಮಾಂದ್ಯಕರ, ಬಾವನ್ನು ಹಣ್ಣು ಮಾಡತಕ್ಕಂಥವು, ವ್ರಣಶೋಧಕ, ಚಿಕ್ಕಬಾಲಕರಿಗೆ ಹಿತಕರ, ಅಹೃದ್ಯಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಮತ್ತೂ ಕೃಮಿ, ಕಫ, ವ್ರಣ, ವಾಂತಿ, ಬಾವು, ವಿಷ, ಪಿಕ್ಕ, ಹೃದಯದಾಹ, ವಾಯು, ಕುಷ್ಠ, ಶ್ರಮ ಕೃನಾ, ಕೆಮ್ಮು, ಜ್ವರ, ಆರುಚಿ, ನೋಹ, ರಕ್ತದೋಷ ಇವು

ಗಳ ನಾಶಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಎಳೆ ಎಲೆಗಳು:-ಗ್ರಾಹಕ, ವಾತಜನಕಗಳಾಗಿದ್ದು, ರಕ್ತಪಿತ್ತ, ಕುಷ್ಠ, ನೇತ್ರರೋಗಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವಂಥವಾಗಿವೆ. ಬಲಿತ ಎಲೆಗಳು, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಣನಾಶಕಗಳಾಗಿವೆ. ಎಲೆಗಳ ಕಡ್ಡಿಗಳು:- ಕೆಮ್ಮು, ಉಬ್ಬುಸ, ಗುಲ್ಮ, ಆಶ, ಕೃಮಿ, ಮೇಹಗಳ ನಾಶಮಾಡುತ್ತವೆ. ಎಳೆಕಾಯಿಗಳು:-ಭೇದಕ, ಸ್ನಿಗ್ಧ, ಉಷ್ಣ, ಲಘುಗಳಾಗಿದ್ದು, ಮೇಹ ಹಾಗೂ ಕುಷ್ಠಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಬೇವಿನ ಹಣ್ಣುಗಳು:-ಮಧುರ, ಕಹಿ, ಸ್ನಿಗ್ಧ, ಒಗರು, ಪಿತ್ತಕರಗಳಾಗಿದ್ದು, ನೇತ್ರರೋಗ, ಕಫರೋಗ, ಕ್ಷತಕ್ಷಯ, ರಕ್ತ ಪಿತ್ತಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತವೆ. ಬೇವಿನ ಬೀಜದ ತಿಳುಲು:-ಕೃಮಿ ಕುಷ್ಠಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬೇವಿನ ಮರದ ಗುಣ ಧರ್ಮಗಳಾಗಿದ್ದು ಇದರ ಪಂಚಾಂಗಗಳು ಇಲ್ಲವೆ ಕೆಲವಂಗಗಳು ಎಲ್ಲ ದೂಷಿತ ಜ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವದುಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ ಉಳಿದ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಹೇಗಾಗುವದೆಂದನ್ನು ಬಿ. ಪ್ರ. ದೊಳಗಿನ ಆಯಾ ರೋಗಗಳ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಈ ಬೇವಿನಮರಿಕ್ಕೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವೆಂದು ಆರ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸಕರು ಕೊಟ್ಟ ಉಪಮೆಯು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಈ ಬೇವಿನ ಪಂಚಾಂಗಗಳನ್ನು ಪ್ಲೇಗ ರೋಗಕ್ಕೂ ಇತರ ಬೇಸಗೆಗಳೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕಲ್ಪನಾತೀತ ಯಶ ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಆರ್ಯ ವೈದ್ಯರೂ, ಡಾಕ್ಟರ್, ಹಕ್ಕೀಮರೂ ಇದರ ಉಪಯೋಗನಮ್ಮ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಆಗ್ರಹದ ವಿನಂತಿ ಯಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಉಪಾಯದಿಂದ ಪ್ಲೇಗಿನ ರಸಿಗೆ ಚುಚ್ಚಿಣ, ಇಲಿ ಕೊಲ್ಲಣ ಮುಂತಾದ ಖಟಾಟೀಪದ ಕಾರಣವೇ ಉಳಿಯಲಾರದು.

ಸಾಧ್ಯಾಸಾಧ್ಯ ವಿಚಾರ.

ಪ್ಲೇಗು ಬರುವದೆಂದರ ಯಮನ ನಿಮಂತ್ರಣವೇ ಬಂದಿತೆಂಬದು ನಿಜ ವಿದ್ದರೂ, ಈ ಪಿಡುಗಿನಿಂದಲೂ ೧೦ಂಕ್ಕೆ ೨೫-೩೦ ಜನರು ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ಲೇಗಿನ ಎಷವು ಪಿಡುಗಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿರು ವದೋ, ಅಷ್ಟು ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯು ಮುಂದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ; ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಅದರಿಂದ ಗಂಟುಬೇಸೆಯ ಹಾವಳಿಯು ಅಡಗು ವದು; ಹಾಗೂ ಕೆಲ ಕೆಲವು ರೋಗಿಗಳೂ ಬದುಕಹತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಯಾರ ಗಂಟು ಬೇಗನೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಒಡೆಯುವದೋ, ಅವರು ಬಹುಶಃ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ. ಸಣ್ಣ ಗಂಟು ಎದ್ದವರೂ, ಗಂಟು ಎಳೆದವರೂ ಬೇಗ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಪ್ಲೇಗ ದಲ್ಲಿ ಘಟ್ಟಸದಾಹವಾಧರೆ ಬದುಕುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಉಳಿದ ಸ್ಥಳ ಗಂಟುಗಳ

ಗಿಂತ ಶೋಧಿಸದಿರಬೇಕಾಗಿರುವ ಗಂಟಿನ ರೋಗಿಗಳು ಒಡುಕುವ ಪ್ರಕಾರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗಂಟು ಎದ್ದವನೂ, ತೀರ ದೊಡ್ಡ ಗಂಟಾದವನೂ ಒಡುಕುವ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ: ಪ್ಲೇಗಿನ ಜಂತುಗಳು ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಗೂಡುತ್ತವೆ. ಆ ಗಂಟಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ, ಅವುಗಳ ಪಾತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ವೈಯೋಗಿಕನ ವಿಷದ ಪ್ರಮಾಣವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು. ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕೀವಾದರೆ ಆ ಕೀವಿನೊಳಗಿನ ಕ್ರಿಮಿಗಳು ಪ್ಲೇಗಿನ ಜಂತುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ದಿಡ್ಡುತ್ತವೆ. ಅಂತೇ ಆ ಕೀವಿನೊಳಗೆ ಪ್ಲೇಗಿನ ಜಂತುಗಳು ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಗಂಟಾಗಿ ಒಡೆಯುವದು ಸುಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ; ಗಂಟಾಗದಿರುವದು ಅವಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಅನುಭವದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ.

ಪ್ಲೇಗಿಗೆ (ಗಂಟುಬೇನೆಗೆ) ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಪ್ಲೇಗುಬೇನೆಯಲ್ಲಿ ನರಚ್ಛೇದ ಮಾಡಿ ಎಂದೂ ರಕ್ತತೆಗೆಯಬೇಡದು. (ನರಕೊಯ್ದು ರಕ್ತತೆಗೆಯಬೇಕೆಂದು ಹಿಂದಿನವೈ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಶಕ್ತಿ ಪಾತವಾಗುವ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಿದ್ದರೆ, ರೋಗಿಯು ಅಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ ರಕ್ತತೆಗೆಯಬಾರದು) ತೀತಲ ಹಾಗೂ ಹೃದಯದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಚಂದನ, ಕರ್ಪೂರ, ಬಾಳದಬೇರು (ಯುನಾನಿ) ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಗುಲಾದಿನ ನೀರಲ್ಲಿ ತಯ್ಯು ಗಂಟಿಗೆ ಹಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದು. ತಂಪಾದ ಪಾನಕಗಳನ್ನು ಕುಡಿಸಬೇಕು. ಸಕ್ಕರೆಯೊಳಗೆ ಶೇಖರಿಸಿಟ್ಟ ಮಾಂಸವನ್ನೂ, ಚನ್ನಂಗಿ, ದುಂಡು ಗತಲೆ, ಕೋಳೀತತ್ತಿಯ ರಸಗಳನ್ನೂ, ಕಬ್ಬಿನ ಹಳಸಿದ ರಸದ ಪಾಕವನ್ನೂ ಹಾಕಿ ಕೊಡುವದು. ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕೀವಾದೊಡನೆ ಅದನ್ನು ಒಡೆದು ಕೀವು ತೆಗೆಯಬೇಕು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಆಗಿಂದಾಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಸಬೇಕು. (ಯುನಾನಿ)

೨ ಬೇವಿನತೊಗಟೆ ೫ ತೊಲಿ ಕುಟ್ಟಿ ೮೦ ತೊಲಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ೩ ತೊಲಿ ವೇಣಿಸಿನ ಪುಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕುರೇಸಾನೀ ಅಜ್ವಾನ ಕಾಲುತೊಲಿ ಹಾಕಿ ಅಷ್ಟ ಮಾಂಶ ಕನಾಯಮಾಡಬೇಕು. ನಂತರ ನೋಸು ಕಾಡಿಸ ಸೀಸೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅದರಲ್ಲಿ ೨ ಗುಂಡಿಯಷ್ಟು ಕರೇಬಾಳದ ಪುಡಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಸೀಸೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಗಲಾಡಿಸಿ ೨-೨|| ತಾಸುಗಳ ಅಂತರದಿಂದ ಪ್ರತಿ ಸಾರೆ ೨ ತೊಲಿಯಂತೆ ೫ ಸಾರೆ ಆ ಕನಾಯವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಸ್ಥೂವರಿಗೆ ವಯೋಮಾನದಂತೆ ಅರ್ಧ ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದು ತೊಲಿ ಕನಾಯ ಕೊಡಬೇಕು. ದಿವಸ ೩ ಇಲ್ಲವೆ ೫, ಪ್ಲೇಗು ಬೇನೆಯು ಬುಡಿದವಾಗಿ ನಿವಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೩ ಬೇವಿನ ತೊಗಟೆಯ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲವೆ ನೆಲೆಪ್ಪಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಹಂದೇಶ್ವರ ಮಾತ್ರ, ತ್ರಿಭುವನಕೀರ್ತಿ, ಕಾಲಕೂಟ, ಮಹಾಜ್ವರಾಂಕುಶ, ವಿಶ್ವತಾಪಹರಣ ಈ ಮಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದನ್ನು ೧ ಗುಂಜೆಯಷ್ಟು ತೆತ್ತು ಕೊಟ್ಟರೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೪ ಬೇವಿನ ಪಂಚಾಂಗದ ಸ್ವಸ್ತ ೨ ಗುಂಜೆ, ೧ ಗುಂಜೆ ಮೆಣಸಿನ ವುಡಿ ಕೂಡಿಸಿ ಲಿಂದೀಹಣ್ಣಿನ ಪಾಸಕದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲವೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಈ ಸತ್ವವು ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದು, ಜ್ವರಕೃಮಿ, ಕ್ರಿಮಿಜನ್ಯ ವಿಷಗಳಿಗೂ ಗುಣಕಾರಿಯಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಕ್ಷೀಣಾಯಿನದ ಬೋಷವು ಈ ಸತ್ವದಲ್ಲಿರದ್ದರಿಂದ ಇದು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿದೆ.

೫ ಬೇವಿನ ಪಂಚಾಂಗ (ತೊಗಟೆ, ಎಲೆ, ಹೂವು, ಹಣ್ಣು, ಬೇರು) ೨ ತೊಲಿ, ೨೦ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ, ಅಜ್ಜಿನ, ದಾಳಂಬರ ತೊಗಟೆ, ಕರೇಸಾನಿ ಅಜ್ಜಿನ, ಹವೀಜ, ಶಲಿ ೩ ಎಲ್ಲ ಕಾಯ ಕಾಲತೊಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ೮೦ ತೊಲಿ ನೀರು ಹಾಕಿ ಅಷ್ಟವಾರಂಶ ಕಪಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಸಾರ ೨-೨ ತೊಲಿಯಂತೆ ೨ ತಾಸಿನ ಅಂತರವಿಂಪಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಅಥವಾ ಕಪಾಯ ಮಾಡದೆ, ಮೇಲಿನ ಬೆಷಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲತೊಲಿ ಕಂಗು ಬೀಜ ಬೋಣಿಮಾಡಿ, ಪ್ರತಿಸಾರ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಬೋಣಿವನ್ನು ಬೇನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡನೆ ಅಲ್ಲವೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಪಥ್ಯ:-- ಉಪ್ಪುಕಾರಗಳಿಲ್ಲದೆ ಎಕ್ಕಂಗುಜೆ, ಎಚ್ಚೆ, ಕಾದಾರಂದ ನೀರು, ಭತ್ತದಂಶನ ಕಾಟಿ ಎಲ್ಲವೆ ಗುಜೆ. (ಈ ಬೋಧವು ಮುಗಿಸಿದಾಗುತ್ತದೆ)

೬ ಧೂಪ.—ಬೇವಿನ ಬೀಜವು ಎಲೆ, ಗುಗ್ಗುಳ, ರಾಳ, ಕೇರು ಇವ ನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಸಿ ಬೆಚ್ಚೆ ಎದ್ದು ಧೂಪವನ್ನು ರೋಗಿಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಸುಡಬೇಕು.

೭ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಮದೀಶೀ ಬೆಷಧವನ್ನು ೨-೨ ಹನಿಗಳಂತೆ ೨-೨ ತಾಸಿಗೊಮ್ಮೆ ಸುಯ್ಯಂತ ನೀಡಿದನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು; ಹಾಗೂ ಅದನ್ನೇ ಗಂಟಿಗೂ ಹುಡ್ಡು ಎಕ್ಕು. ಈ ಡಾಕ್ಟರೇ ಉಪಾಯವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೂ ರೋಗ ಮುರಿಯದು ಮುಂಚಿತವು.

೮ ಪ್ಲೇಗಿನ ಹಾವಳಿಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ೧-೧|| ತೊಲಿ ಬೇವಿನ ತೊಗಟೆಯ ರಸ ಅಲ್ಲವೆ ಕಪಾಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಅವ ನಿಗೆ ಪ್ಲೇಗು ರೋಗವು ಬಂದದ್ದೇ ಎಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಸಾಯುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಂತದ ಅನುಭವದಿಂದ ಮನಗಾತ್ರವೆ. ವಾಚಕರು ಇದರ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. (ಸ್ವಂತದ ಅನುಭವ)

೪ ಗಂಟೆಗೆ ಲೇಪ:—ಕೇರು, ಇಲ್ಲಾಣ, ಸುಣ್ಣ, ಬೆಲ್ಲ ಇವುಗಳನ್ನು ಅರೆದು ಹಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದು.

೧೦ ಗಂಟೆಗೆ ಲೇಪ:—ಲವುಳಸರದ ತಿಳುಲಿನಲ್ಲಿ ಅರವಿಣ ಹಾಕಿ ಬೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾಡಿ, ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಗಂಟೆಗೆ ಹಚ್ಚಬೇಕು.

೧೧ ಇಗ್ಗೇಸಿಯಾ ಬಿ:ಬಿ (ಎದಕ್ಕೆ ಆರಮಿ ವಾತ್ಸು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ “ಪಪೀತಾ” ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಹೆಮ್ಮುಪ್ಪಿ, ವರ್ಗದ ಬಿ:ಬಿ; ಆದರೆ ಗುಣಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇದು ಹೆಮ್ಮುಪ್ಪಿ ಬಿ:ಬಿಕ್ಕಂತ ಮೇಲ್ಮ ಗತಿಯದಾಗಿದೆ. ಇವು ಕ್ಷೇನಮ್ಮ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಕೊಡಿಸಿ, ತಾ ವರ್ಗಕೋರ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಇದರ ಗಿಡವು ಬೆಲಸಪ್ರಿಯ ಗಿಡದಂತಿರುತ್ತದೆ. ಹಣ್ಣುಗಳು ಡಬ್ಬಗಳ್ಳಿಯ ಹೆಣ್ಣಿನಂತಿದ್ದು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ೨೪ ಬೀಜಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಪಪೀತದ ಬಿ:ಬಿ ಹ ಲವಣದ ಬಿ:ಬಿದಂತೆ ಇದ್ದು ಅದರ ಬಣ್ಣವು ಕಪ್ಪು ಇರುತ್ತದೆ) ವನ್ನು ಎಣ್ಣಿನಿಂದ ಜವರ ಪ್ಲೇಗಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಅದರ ಅದರಿಂದ ಗುಣ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

೧೨ ಬೇವಿನ ತೊಟ್ಟಿಲು ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತ ಬೀಜನಾಯನವನ್ನು ೩-೪ ಸುತ್ತು ತೆಮ್ಮು, ಜಿನಸುಪ್ಪ ಹಾಕಿ ೩-೩ ತಾಸಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಪಕ್ಕು: ಹಾಲು ಅನ್ನ, ಎಣ್ಣೆ, ಹುಳಿ, ಪಾಕಗಳು ವರ್ಜ್ಯ. ಇದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಾದ ಔಷಧವು.

೧೩ ಪ್ಲೇಗಿನ ಗಂಟೆಗೆ:—ವಾತಂಶ ದುಂತ್ರದಿಂದ ತೆಗೆದ ಕೇರಸ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಗಂಟೆಗೆ ಹಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದು. ಒಂದು ಬಿಟ್ಟಿ ೨೫-೩೦ ಗಂಟೆಗೆ ಹಚ್ಚಿದರೆ ಗಂಟು ಒಡೆದು ವೇದನೆಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಒಳಿಕ ಮಲವು ಹಚ್ಚಿ ಗಾಯವನ್ನು ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಧರ್ಮರ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ನೆಹದನೆ ಅರೆದು ಹಚ್ಚುವದು.

೧೪ ಬರೇ ನೀರಿನ ಅಷ್ಟನಾಂತ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಬೇವಿನ ತೊಟ್ಟಿಲು ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಂಜೆಯಷ್ಟು ಪೃತದಿಂದೀವಿನಿ ಮಾತ್ರೆಯನ್ನು ತೆಮ್ಮು ೩-೩ ತಾಸಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಯಾವ ರೋಗಿಗೆ ವಾತವಿಕಾರದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೋರವವೋ ಅವನಿಗೆ ಈ ಉಪಾಯವು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದು.

೧೫ ತುಳಸಿಎಲೆ, ತುಂದಿಎಲೆ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವು ಪ್ರಸ್ಥೀಕ ೧-೧ ತೊಲಿ, ಕರ್ಪೂರ ೩ ಮಾಸಿ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಬೇವಿನಕಡ್ಡಿಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ

ಬಿಟ್ಟು ಸಹಜವಾಗಿ ಅರಿದು ಏ ಗುಂಜಿಕೊಂಡ ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದದೇಕು. ಪ್ರತಿಸಾರಿ ೧ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡುವದು. ಇದರಿಂದ ಜ್ವರದ ವೇಗವು ಕುಂದುತ್ತದೆ.

(೧೬) ಮಾವಳಿಯ ಗಿಡವನ್ನು ಒಡ್ಡಿ ಸಹಿತ ತಂದು ಅರಿದು ಉಂಡೆ ಮಾಡಿ ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ಪ್ಲೇಗಿನ ಗಂಟು ಎದ್ದಿರುವದೋ ಆ ಕಡೆಯ ಕೈವಾಡಿಯ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡದಿಲ್ಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅರಿವೆಯಿಂದ ದಿಗಿಯದೇಕು. ೨-೩ ತಾಸುಗಳ ನಂತರ ಬಿಡಬೇಕು. ಕಟ್ಟಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಗುಳ್ಳಿಯೇಳುವದು. ಅದನ್ನು ಸೂಜಿಯು ವೇನೆಯಿಂದ ಚುಚ್ಚಿ ಒಡಿದರೆ ಒಳಗಿನಿಂದ ನೀರು ಹರಿಯುವದು. ಬಳಿಕ ಆ ಗಾಯಕ್ಕೆ ಹಳೇ ತುಪ್ಪ ಹಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದು. ಗಂಟು ಕರಗಿ, ರೋಗಿಗೆ ಗುಣವಾಗುವದು. ಇದೊಂದು ಸುಲಭವಿವಾಹವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೧೭ ಹುಣಸೀದಕ್ಕದಪ್ಪು ಚಲೋ ಕಲ್ಲುಸುಣ್ಣು. ಅಷ್ಟೇ ಚಲೋ ಹೆತ್ತಪ್ಪ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ, ತಾಸಿಕೊಂಡು ಗುಳಿಗೆಯಂತೆ ೩ ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಜ್ವರದ ವೇಗವು ಕೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರತಿಸಾರಿ ೨-೩ ಗುಳಿಗೆ ಸಹ ಕೊಡಬಹುದು. ದಿವಸ ೩. ಗಂಟೆಗೆ ಕೇರ ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚುವದು. ಕೇರ ಎಣ್ಣೆ ತೆಗೆಯುವ ರೀತಿಯು:—ಕೇರುಗಳನ್ನು ಕೆಂಡದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಬಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವನ್ನು ಒಂದು ಕಬ್ಬಿಣಹಂಚಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹಂಚನ್ನು ಅಂಗಾತಾಗಿಟ್ಟು ಕಸುವಿನಿಂದ ಒತ್ತತಕ್ಕದ್ದು. ಇಲ್ಲವೆ ಹಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಕಾಲಿಟ್ಟು ನಿಂತು ಒತ್ತಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಮೇಲಿನ ಆ ಹಂಚನ್ನು ಭಾರಸಹಿತ ತಿರುಗಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ಬಂದಂಥ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಸೀಸೆ ತುಂಬಿದದೇಕು. ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ ಅದರ ಉಪಯೋಗವು ಬೆನ್ನಾಗಿ ಆಗುವದು.

೧೮ ಹುಣಸೀದ ಎಲೆ ಸುಟ್ಟು, ಅದರ ತಿಳುವನ್ನು ಪ್ಲೇಗಿನ ಗಂಟೆಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಗಂಟು ಒಡೆಯುತ್ತದೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಕರಗುತ್ತದೆ.

೧೯ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಕರೇಬಾಳ, ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಅಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅರಿದು ಬಿಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಗಂಟೆಗೆ ಲೇಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ೨-೩ ಸಾರಿ ಹಚ್ಚುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಗಂಟು ಕರಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

೫೪ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಉಪಾಯಗಳು.

೧ ಅದನಾಲದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ೧ ತೊಲಿ ರಸದಲ್ಲಿ ೧ ಗುಂಜಿ ಕಸತ್ತಿರಿ ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಜ್ವರಗಳೂ ಗುಣವಾಗುತ್ತವೆ.

೨ ಹೆಮ್ಮುಪ್ಪೇ ಬೀಜವನ್ನು ನೆನಿಸಿ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಒಣಗಿಸಿ, ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಹುರಿಸು ಚರ್ಬಣ ಮಾಡಿ ೧ ಗುಂಜಿಯಷ್ಟು ಪುಡಿಯನ್ನು ಎಣ್ಣೆದೀರೆಯೊಡನೆ ಕೊಡುವದು. ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಜ್ವರಗಳೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೩ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ವಾಯು ವಾದನೆ:—ಒಂದು ತೊಲಿ ಅಜ್ವಾನವನ್ನು ಹಾಕಿ ಅಕ್ಷಮಾಂಶ ಕಸಾಯವಿಳಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ನ್ಲೇತೊಪ್ಪಲದ ೧ ತೊಲಿ ರಸ ಹಾಕಿ ಕುಡಿಸದೇಕು ವಾಯುವು ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಡಬಡಿಕೆಯು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಅಜ್ವಾನವನ್ನು ಮಜ್ಜೆಗೆಯ ತಿಳಿಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ನೆನೆಹಾಕಿ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಒಣಗಿಸಿ, ಥಳಿಸಿ, ಒಣಗಿದ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಕೊಂಕೊಂಡು ಮಜ್ಜೆಗೆಯ ತಿಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅರೆದು ಬಾರೀಕಾಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಜೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಇಲ್ಲವೆ ಬೆಲ್ಲದೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೪ ಎಷ್ಟುಕ್ರಾಂತದ ೨ ತೊಲಿ ರಸ ತೆಗೆದು ಸಕ್ಕರೆ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸಕಲ ಜ್ವರಗಳೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೫ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಯುನಾನಿ ಗುಳಿಗೆಯು:—ಅನೆ ಹಿಪ್ಪಲಿ ೧ ತೊಲಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಗಂಟು ೧ ತೊಲಿ, ಗಜಗದ ಬೀಜ ೧ ತೊಲಿ, ಜಾಲೀತೊಪ್ಪಲ ೯ ತೊಲಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಸಿ ಕುಟ್ಟಿ ಒಡೆನೊಪ್ಪಿನ ಕಸಾಯದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಗಜಗದಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದೇಕು. ಅವು ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ದಿವ್ಯಾಕಥವಾಗಿವೆ.

೬ ನೊನ್ನೆಕ್ಕಾಯಿಯನ್ನು ಆಕಳ ಹಾಲುಲ್ಲಿ ೩ ದಿನ ನೆನೆಸಿ ನಂತರ ದಿಸಿ ನೀರಿನಿಂದ ತೊಳೆಯದೇಕು. ೩ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ದಿನಾಲು ಹೊಸ ಹೊಸ ಹಾಲು ಹಾಕದೇಕು. ಬಳಿಕ ಅದರ ಆಧಾರದಷ್ಟು ಶುಂಠಿ ಹಾಕಿ ಕೂಡಿಸಿ ಎಣ್ಣೆದೀರೆಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಅವರೀಕಾಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟತಕ್ಕದ್ದು. ಅನುಪಾನ:—ತಾಂಬೂಲ, ಅಲ್ಲದ ರಸ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ, ಆಕಳ ಹಾಲು, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ತುಪ್ಪ ಇವುಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಕೃತಿಮಾನ್ಯನುಗುಣವಾಗಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಔಷಧವು ಸಾದಾ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ, ಬೆಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ಜ್ವರಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೭ ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಬೇರ್ಬಜ್ವರಗಳಿಗೂ:—ಶುಂಠಿ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಒಡೆನೊಣ್ಣೆ, ಲವಂಗ, ದಾಂಬಿ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ, ನೆಲ್ಲೆಡೆಟ್ಟು, ಉತ್ತತ್ತಿ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಧು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಪಾವಲಿ ತೊಕದಂತೆ ಹಾಕಿ ಅಕ್ಷಮಾಂಶ ಕಸಾಯವಿಳಿಸಿ ಕೊಡುವದು. ದಿವಸ ೭.

೮ ಡಬ್ಬಗಳ್ಳೆಯ ಪುಷ್ಪವಾದ ೨ ಎಲಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಅದರಲ್ಲಿ ಅರಿಸಿ, ಬೇರಿಗೆ, ಕಟಕರೋದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ೧-೧ ತೊಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಪುಡಿ ಮಾಡಿ ಹಾಕಿ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಜೋಳದ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಮುಚ್ಚಬೇಕು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಅರಿವೆ ಸುತ್ತಿ, ಸುತ್ತಲು ಹಸೀಮಣ್ಣು ಬಡೆದು, ಕಾಕುಳ್ಳ ಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸುಡಬೇಕು. ತಾನಾಗಿಯೇ ಅರಿದ ಬಳಿಕ ಅದರೊಳಗಿನ ತಿಳುಲು ಸಹಿತ ಬಿಷಧವನ್ನು ಅರೆದು ೭ ಭಾಗ ಮಾಡಿ ದಿನಾಲು ಮುಂಜಾನೆ ಸಂಜೆಗೆ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾದ ಬೆಂಬೆಹಳ್ಳನ್ನು ಎದ್ದಿ ತೆಗೆದು ಕುಡಿದಬೇಕು. ಮೂರೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಜ್ವರಗಳಿದ್ದರೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೯ ಆಮಜ್ವರಗಳಿಗೆ:—ಅಳಲೆಕಾಯಿ, ಶುಂಠಿ, ನೆಲವರಿಗಳ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ೩ ದಿನ ಕೊಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಆಮಜ್ವರಗಳೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೦ ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಅಂಜನವು:—ಕಾಗೆಯ ಮಲ, ಹೆಣದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಇದ್ದಲಿಗಳನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅರೆದು ರೋಗಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅಂಜನ ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಜ್ವರ, ಭೂತಜ್ವರ, ಪಿಶಾಚಿ ದಾಧಿ, ಡಾಕಿನಿ, ದೃಷ್ಟಿಜ್ವರ, ಚೌಡಿಜ್ವರ ಮುಂತಾದವುಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೧ ನೆಲಬೇವು, ಕೋಡುಮುರುಕಸ ಬೀಜ, ವಾಯುವಡಂಗ, ಜೇಕಿನ ಗಡ್ಡೆ, ಶುಂಠಿ, ಅವಂಗ, ಜೈಷ್ಠವಧು, ಮುತ್ತಲಬೀಜ, ಎಷ್ಟಕ್ಕಾಂತಿ, ಅಮೃತಕಳ್ಳಿ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ, ಕಹಿಪಡುವಲ, ದೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಉತ್ತುತ್ತಿ, ದ್ರಾಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಷ್ಟನಾಂಶ ಕಷಾಯವಿಳಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಬೀಜವಿನ ನಿಕಾಢೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡುವದು. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳೂ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತವೆ.

೧೨ ಜ್ವರಾವೃತ ಎಟಿ:—ಶುದ್ಧನೇಪಾಳದ ಬೀಜ, ಮೆಣಸು, ಅಕ್ಕಕರಿ, ಅವಂಗಗಳನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೂಡಿಸಿ, ಪುಡಿ ಮಾಡಿ, ಎಳ್ಳೆದಿಲೆಯ ರಸದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಗುಲಗಂಜಿ ತಹಿತದ ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ೧ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನೂ ಅವಂಗ ಚೂರ್ಣ, ತಾಂಬೂಲ ಇಲ್ಲವೆ ಅಲ್ಲದರಸ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೩ ಸಾಧಾರಣ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ:—ಅದಿತ್ಯವಾರ ದಿವಸ ಲೆಕ್ಕಿಯು ಇಲ್ಲವೆ ಗಾಯದ ಬೇರನ್ನು ತಂದು ರೋಗಿಯ ನಡಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದರೆ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೪ ಸಿದ್ಧಪಥ:—ಕವಡೀ ಲೋಭಾನ ೩ ತೊಲಿ, ಸೆಕನೆ ಕ್ಯಾವಿ ೧ ತೊಲಿ, ಅರ್ಧತೊಲಿ ಕೇಶರ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ದಿಸಿಲೊಳಗಿಟ್ಟು ನುಣ್ಣಿಗೆ ಅರಿಯಬೇಕು; ಹಾಗು ಪುಡಿಯನ್ನು ಸೀಸೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದಬೇಕು. ಚಿಕ್ಕವರಿಗೆ

ಚವಲೀ ತೂಕ ತುಪ್ಪದೊಳಗೆ ೧ ಗುಂಡೆ ಬೆಸಧವನೊ, ದೊಡ್ಡವರಿಗೆ ೨-೩ ಗುಂಡೆ ಬೆಸಧವನೊ ಹಾಕಿ ತಿನಿಸಬೇಕು.

೧೫ ಆಕಾಶಬಳ್ಳಿಯ, ಅಕ್ಕೀತೊಗಟೆಯ ಹಾಗು ಕರಿಕೆಯ ಬೂದಿಗಳನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದಬೇಕು. ೧ ತೊಲಿ ಬೂದಿಯನ್ನು ಬೇನುತುಪ್ಪ ಬೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು.

೧೬ ಎಕ್ಕೀಎಲೆಯ ಎರಡು ಪತ್ರಾವಳಿಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಒಂದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹಿಡಿ ಜಾಬೀಸೆಂಪ್ಪ ಹಾಕಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ತೊಲಿ ಹಿಪ್ಪಲಿ ಹೂರ್ಣ, ೧ ತೊಲಿ ಹೂವು ತೆಗೆದ ಲವಂಗದ ಹೂರ್ಣ ಕೂಡಿಸಿ ಹಾಕಬೇಕು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಜಾಬೀಸೆಂಪ್ಪ ಹಾಕಿ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರಾವಳಿ ಡಬ್ಬು ಹಾಕಿ ಅವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ೩ ಥರ ಅರಿವೆ-ಕೆಸರು ಹಾಕ ಬೇಕು. ನಂತರ ಅದನ್ನು ಕುಳ್ಳದೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಅರಿವೆ-ಕೆಸರುಗಳ ೨ ಥರ ಗಳು ಸುಟ್ಟು ಹೊದಿಸಂತರ ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು, ಒಳಗಿನ ಪತ್ರಾವಳಿ ಗಳನ್ನೂ, ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಬೆಸಧಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದು ಅರೆದು ಅವರೇಕಾಣ್ಪು ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಜ್ವರದ ಬಲಾಬಲಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ೧-೨ ಗುಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಗಳೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

೧೭ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ:— ಶನಿವಾರ ದಿನ ಉತ್ತರಾಣೀ ಗಿಡಕ್ಕೆ ೩ ಸುತ್ತು ಬಿಳೀನಣಲು ಸುತ್ತಿ ಅದರ ಹತ್ತರ ತಾಂಬೂಲವನ್ನಿಟ್ಟು ಬರಬೇಕು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ತುಚ್ಛರ್ಣತರಾಗಿ ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಮಾತಾಡದಂತೆ ಹಾಗು ಆ ಗಿಡದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ನೆಳಲು ಕೆಡವದಂತೆ ಹೋಗಿ, ಅದರ ಬೇರನ್ನು ತಂದು ಆ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಮುನ್ನಾದಿನ ಸುತ್ತಿದ್ದ ದಾರದಿಂದಲೇ ಅದನ್ನು ಜ್ವರಹೋಗಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟತಕ್ಕದ್ದು. ಇದರಿಂದ ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ದಿನ ಬರತಕ್ಕ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ಬಲಿತ ಕಲ್ಲಕಡಲೆಯ ಬೇರನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರೂ ಗುಣತೋರುತ್ತದೆ.

೧೮ ಸರ್ವಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಮಸ್ತಕ ಲೇಪ:— ನೆಲಬೀವು, ಉಪ್ಪು, ಶುಂಠಿ, ಕೋಣ್ಣ, ಚಂದನ, ಬಾಳದಬೇರು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ನೀರಲ್ಲಿ ಅರೆದು, ತಲೆಗೆ (ಹಣೆಗೆ) ಹಚ್ಚಿದರೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಜ್ವರಗಳೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೯ ಎಲ್ಲ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಅಂಜನ:— ಇಂಗು, ಬೇವಿನಬೀಜ, ಕರೇ ಹಾವಿನಪರಿ ಇವನ್ನು ಕತ್ತೆಯ ಉಜ್ಜಿಯಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅಂಜನ ಮಾಡಿದರೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜ್ವರಗಳೂ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತವೆ.

೨೦ ಯಾವುದೊಂದು ಜ್ವರ-ಕೆಮ್ಮು-ದಮ್ಮು-ಉಬ್ಬು ಸಗಳಿಗೆ ಗುಬ್ಬಿಯು

ಮನೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಮಾಡಿ, ಒಂದು ಚಮಟಿಗಿ ಬೂದಿಯನ್ನು ಜೇನು ತುಪ್ಪದೊಡನೆ ನೆಕ್ಕಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ದಿವಸ ೩ ಅಲ್ಲವೆ ೭ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಗುಣ ಬರುವದು.

೨೧ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ ಕಲ್ಪವು:—ಲೆಕ್ಕೇನೊಪ್ಪು, ಬೇವಿನೊಪ್ಪು, ಗಜಗದ ನೊಪ್ಪು ಇವುಗಳನ್ನು ನೀರು ಹಾಕಿ ಕುಟ್ಟಿ ರಸ ತೆಗೆದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀರಿಗೆಪುಡಿ ಹಾಕಿ, ಹಳೇ ಅಟ್ಟಂಗಿಯನ್ನು ಕಾಸಿ ಎದ್ದಿ, ಅರಿದ ಮೇಲೆ ಕುಡಿಸಬೇಕು. ದೊಡ್ಡವರಿಗೆ ೨೦೦ದ ೫ ತೊಲಿ. ಸಣ್ಣವರಿಗೆ ೧ ತೊಲಿ. ದಿವಸ ೩ ಅಲ್ಲವೆ ೭.

೨೨ ಕೈಮಿಜನೈ ಜ್ವರಗಳಿಗೆ:—ಕಾಡುವೇರಿಗಿ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ನೆಲಬೇವು, ದಿಕ್ಕೇಮಲಿ, ಶುಂಠಿ, ವಾದೇರೋಣಿ ಇವನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಪುಡಿ ಮಾಡಿ ಬೆಳಗು-ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ತೊಲಿ ಪುಡಿ ತಣ್ಣೀರಿನೊಡನೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಅಲ್ಲವೆ ೮ ಪುಡಿಯನ್ನು ತಣ್ಣೀರಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣಸವಟು ಕಾಸಿ ಎದ್ದಿ ನೋಸಿ ಕುಡಿಸಬೇಕು. ದಿವಸ ೩-೭. ಈ ಔಷಧವು ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರಿಗೂ, ಜಂತಿನ ಜ್ವರದವರಿಗೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.

೨೩ ಪಂಚಾನನ ರಸ:—೨ಭಾಗ ಶುದ್ಧ ನೇವಾಳದಬೇರು, ೪ಭಾಗ ಮೆಣಸು, ೨ ಭಾಗ ಶುದ್ಧ ಗಂಧಕ, ೧ ಭಾಗ ಶುದ್ಧ ಇಂಗುಳೀಕ, ೧೨ ಭಾಗ ತಾಮ್ರ ಭಸ್ಮ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಸಿ ಚರ್ಣಮಾಡಿ ಎಕ್ಕಿ ಹಾಲಲ್ಲಿ ಅರೆದು ಉದ್ದಿನಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಸಾರೆ ೧ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪದೊಡನೆ ಕೊಡುವದು. ಪಥ್ಯ:—ಹಾಲು ಅನ್ನ, ಸೈಂಧಲವಣ, ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆ, ತಣ್ಣೀರು.

೨೪ ಮಹಾಜ್ವರಾಂಕುಶ:—ಶುದ್ಧ ಪಾರಜ, ಗಂಧಕ, ನೇವಾಳದಬೇರು ೧-೧ತೊಲಿ, ಶುದ್ಧ ಮದಗುಣಕೀದೀಪ ೯ ತೊಲಿ, ಹಾಗೂ ಗೋಳಗೋಳಕಿಯ ಬೇರನ್ನು ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನುಗಳ ಇಮ್ಮಡಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕುಟ್ಟಿ ವಸ್ತ್ರಗಾಳಚರ್ಣ ಮಾಡಿ, ದೊಡ್ಡಿಕಾಯಿ ರಸದಲ್ಲಿ ೧ ದಿನ, ಪಾರಗೀಣಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ೧ ದಿನ ಅರೆದು ಅವರೇಕಾಳಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಒಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ತ್ರಿದೋಷಜವ್ಯಜ್ವರ, ಹಗಲು ಹಾಗೂ ರಾತ್ರಿ ಹೀಗೆ ದಿನಕ್ಕಿರಡು ಸಾರೆ ಬರುವ ಜ್ವರ, ದಿನದಿಟ್ಟು ದಿನ ಬರುವ ಜ್ವರ ಮತ್ತು ಚಾತುರ್ಥಿಕ ಜ್ವರ ಇವೆಲ್ಲ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಈ ಔಷಧವು ಎಕಮಜ್ವರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.

೨೫ ಜ್ವರಮೂರಾಂಕ:—ಶುದ್ಧ ಕಲ್ಲ ಕಪ್ಪರಿಗೆಯ ಚರ್ಣಕ್ಕೆ ಲಿಂಬೀ ಹುಳಿಯು ೨೧ ಪುಟ ಕೊಟ್ಟು, ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ಆಕಳ ತಾಜಾ ಜಿಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಅರೆಯಬೇಕು. ಪ್ರತಿಸಾರೆ ೨ ಅವರೇ ಕಾಳಷ್ಟು ಔಷಧವನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಯೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸಾಧಾ ಜ್ವರಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೨೬ ಸುವರ್ಣಮಾಲಿನೀ ವಸಂತ:—ಬಂಗಾರದ ವರ್ಣ ಇಲ್ಲವೆ ಶುಭಿ (ಪುಡಿ) ೧ ತೊಲಿ, ಮುತ್ತಿನಪುಡಿ ೨ ತೊಲಿ, ಮೆಣಸು ೩ ತೊಲಿ, ಶುದ್ಧವಾದ ಕಲ್ಲುಕಪ್ಪರಿಗೆ ೮ ತೊಲಿ, ಶುದ್ಧ ಇಂಗಲೀಕ ೨ ತೊಲಿ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಟ್ಟಿ ವಸ್ತ್ರ ಗಾಳಿ ಚರ್ಚಿ ಮಾಡಿ ೨|| ತೊಲಿ ಬೆಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಅರೆದು ನಂತರ ಬೆಣ್ಣೆಯ ಹೆಡಸು ಹೋಗುವವರೆಗೆ ಲಿಂದೀಹಳಿಯಲ್ಲಿ ಅರೆಯಬೇಕು. ಬೆಣ್ಣೆಯ ಹೆಡಸು ಕೊಂಚವೂ ಉಳಿಯಕೂಡದು ೨ ಗುಂಜಿ ಈ ಬಿಷಧವನ್ನು ಬೇನುತುಪ್ಪ, ಹಿಪ್ಪಲಿಪುಡಿಗಳೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದರಿಂದ ಬೇಣಜ್ವರ, ಧಾತುಗತಜ್ವರ, ಅತಿ ಸಾರ, ಕ್ಷಯ, ಪಾಂಡುರೋಗ, ಪಿತ್ತವಿಕಾರ, ನೇತ್ರವಿಕಾರ, ಪಾಣಂತಿರೋಗ, ಅಸ್ಥಿಜ್ವರ, ಉಬ್ಬುಸ, ದಮ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೨೭ ಲಘುಸೂಚಿಕಾರ್ಥಣ ಸನ್ನಿಪಾತಕ್ಕೆ:—೪ ತೊಲಿ ಶುದ್ಧ ನೇಪಾಳ ಬೇರು, ೩ ಮಾಸ ಶುದ್ಧ ಪಾರಜ ತಕ್ಕೊಂಡು ಎರಡು ಪ್ರಹರಗಳ ವರೆಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಅರೆಯಬೇಕು. ಸುಟ್ಟ ಮಣ್ಣಿನ ೨ (ಒಟ್ಟು) ಪೇಲೆಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಒಳಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಕಾಜಿನ ಪುಡಿಯನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಾಗಿ ಅರೆದು ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಅದು ಒಣಗಿದ ಬಳಿಕ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಬಿಷಧವನ್ನು ತುಂಬಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಎ ತಕ್ಕೊಂಡು ಪೇಲೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಸಂದಾಗಳನ್ನು ಅರಿವೆ-ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಒಣಗಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ೮ ಪೇಲೆಯನ್ನು ಒಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಕಳಗೆ ಮಂದವಾಗಿ ಉರಿ ಮಾಡಬೇಕು. ೨ ಪ್ರಹರಗಳ ವರೆಗೆ ಉರಿ ಹಚ್ಚಿದ ನಂತರ ಮೇಲಿನ ಪೇಲಿಗೆ ತಂಗಲರವಿಯ ಮಡಿಕೆಯನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹಾಕಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ, ಅದರ ಸಂಸುಗಳಿಗೆ ಸುತ್ತಿದ್ದ ಅರಿವೆ-ಮಣ್ಣಿ ಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಮೇಲಿನ ಪೇಲಿಗೆ ಹತ್ತಿದ್ದ ಪಾರಜವನ್ನು ಕಾಜಿನ ಸೀಸೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಡಬೇಕು. ಸನ್ನಿಪಾತ ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ರೋಗಿಗೆ ಮೂರ್ಛೆ ಬಂದರೆ, ಕತ್ತಿಯಿಂದ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲಿನ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಬೇರಿಸಿ, ಸೂಜಿಯ ವೊನೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವಷ್ಟು ಪಾರಜವನ್ನು ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಗಾಯ ಮಾಡಿ ರಕ್ತ ಒರಿಸಿ ೮ ಗಾಯದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಬಿಡಬೇಕು ತಿಕ್ಕಿ ೮ ಪಾರಜವು ನೆತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಮರಸವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವದು. ಅದರಿಂದ ರೋಗಿಯು ಕೂಡಲೆ ಸಾವಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮೂರ್ಛೆಯು ತಿಳಿಯುವದು. ಇದರಂತೆ ಯೇ ಹಾವು ಕಡಿದು ಮೂರ್ಛೆ-ಮುಂಟಾಗಿ ಅಸನ್ನ ಮರಣವಾದ ಮನುಷ್ಯನೂ ಈ ಮೇಲಿನ ಉಪಾಯದಿಂದ ಎಚ್ಚರ ಹೊಂದಿ ತಾನೆ ಈ ಬಿಷಧದ ಯೋಗ ದಿಂದ ವೈದಾಹವಾದರೆ ಗುಲಕಂದ, ಡಾಳಿಂಬರ, ಪ್ರಾಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಿಸಿದರೆ ಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ.

೨೨ ಗದಮೂರಾರಿ ರಸ:—ತರುಣ ಮತ್ತು ಅಮಜ್ಜರಗಳಿಗೆ ಶುಭ ವಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಸೀಸಧಸ್ಮ, ಲೋಹಧಸ್ಮ, ಅಭ್ರಕಭಸ್ಮ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮನಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ನೇಪಾಳದೀರು ಕೂಡಿಸಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೆರೆಸಿ ಸಣ್ಣಾಗಿ ಅರೆದು ಸೀಸೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಡದೀಕು. ೧ ಗುಂಜಿ ಔಷಧವನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸದೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೨೪ ಬಾಲಾರ್ಕ ಮಧು:—ಶುಭವಾದ ವಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಇಂಗಲೀಕ, ಜಾವಾಳದೀರು ಸಮನಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ದಂತಿಫ(ದಾದ)ದ ಬೀರಿನ ಕಪಾಯದಲ್ಲಿ ಅರೆದು ೨ ಗುಂಜಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಡದೀಕು. ೧ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತಿಂದರೆ ಒಂದೇ ದಿನವನ್ನಲ್ಲಿ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅನುಪಾನ ಅಲ್ಲದ ರಸ, ಸಕ್ಕರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಬಿಲ್ಲ.

೩೦ ತ್ರಿಭುವನಕೀರ್ತಿ ರಸ:—ಶೋಧಿಸಿದ ಇಂಗಲಾರ, ನೇಪಾಳದೀರು, ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಬಳೆಗಾರ ಮತ್ತು ಹಿಪ್ಪಲಿದೀರು ಇವನ್ನು ಸಮ ನಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಫುಡಿ ಮಾಡಿ, ತುಳಸಿ, ಅಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮದಗುಣಿಕೆ ಇವುಗಳ ರಸಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೈಕವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಅರೆದು, ಗುಲಗಂಜಿಯಷ್ಟು ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡಿಡದೀಕು. ಮುಂಜಾವು ಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ೧-೧ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲದ ರಸದೊಡನೆ ಇಲ್ಲವೆ ಜ್ವರೋಕ್ತ ಕಪಾಯದೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜ್ವರ ಗಳೂ, ೧೩ ಪ್ರಕಾರದ ಸನ್ನಿವಾತಗಳೂ ಪಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

೩೧ ಕುಂಚಿನ ಇಲ್ಲವೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ತಂಪಾದ ನೀರು ಹಾಕಿ, ಆ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ರೋಗಿಯ ಎದೆ, ತಲೆ, ಕಿವಿಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸರಿಸಾಡದೀಕು. ಆ ನೀರು ಬೆಚ್ಚಗಾದರೆ ಅವನ್ನು ಜೆಲ್ಲಿ ಹೊಸ ತಣ್ಣೀರು ಹಾಕಬೇಕು ಹೀಗೆ ೧ ಗಳಿಗೆಯ ವರೆಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಒಳ್ಳೆ ಗುಣ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ೧೦೫ ದಿಗ್ರಿಗಳ ವರೆಗೆ ಜ್ವರವಿದ್ದರೂ ಅಂಜುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬರ್ಫವು ಸಿಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಉಪಾಯವು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯ ವಾಗಿದ್ದು, ಇದರಿಂದ ಬರ್ಫದ ಕೆಲಸವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಜ ಬರದಿದ್ದಾಗಲೂ, ಕೈ ಕಾಲುಗಳು ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೂ ಇದೇ ಉಪಾಯ ಮಾಡಿದರೆ ಉತ್ತಮ ಗುಣ ಕಾಣುವದು.

೩೨ ವೈಕಪ್ರಾಣದಾಯಿ ರಸ:—ಶುಭ ವಾರಜ, ಗಂಧಕ, ಬಳೆಗಾರ, ನೇಪಾಳದ ಬೀರು, ಮದಗುಣಿಕೆಯ ದೀರು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮನಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕುಟ್ಟಿ ಅರೆದು, ಅದಕ್ಕೆ ಮದಗುಣಿಕದೀರು ಹಾಗೂ ನೇಪಾಳದ ಬೀರಿನ ಕಪಾಯಗಳ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೈಕ ೩-೩ ಭಾವನೆ ಕೊಡದೀಕು. ನಂತರ ಅದಕ್ಕೆ ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಹಿಪ್ಪಲಿಗಳ ಕಪಾಯದ ೫ ಭಾವನೆ ಕೊಟ್ಟು ಇಡದೀಕು. ಇನ್ನೂ

ತರೆ ದೀಪಧವು ಸಿದ್ಧವಾದಂತಾಯಿತು. ಈ ದೀಪಧವನ್ನು ಪನ್ನಿಪಾತಜ್ವರ, ಸಂತಪ ಜ್ವರ, ಭಯಂಕರ ಕಫರೋಗಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲದ ರಸದಲ್ಲಿ ೧ ಗುಂಜೆಯಷ್ಟು ಕೊಡ ಬೇಕು. ಪಥ್ಯ:—ಹಾಲೂ ಅನ್ನ, ಮಸರೂ ಅನ್ನ, ಪಾಯಸ, ಮಜ್ಜಿಗೆ ಅನ್ನ ಗಳನ್ನು ಣ್ಣ ಬೇಕು. ಜ್ವರಾತಿಸಾರ, ಆಮಾತಿಸಾರ, ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಮೂಲವ್ಯಾಧಿ ಗಳಿಗೆ ಇದನ್ನು ಜೇನತುಪ್ಪ-ಸಕ್ಕರೆಗಳೊಡನೆ ಕೊಡಬೇಕು ವಾತಜ್ವರ, ಪ್ರಕಂಪ ವಾತ, ಬಾಹು ಕಂಪ, ಏಕಾಂಗವಾತಗಳಿಗೆ ಶುಂಠಿ, ಮೆಣಸು, ಚಿತ್ರಮೂಲ, ಹಿಪ್ಪಲಿ ಇವುಗಳ ಕವಾಯದಲ್ಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು; ಮತ್ತು ಅಪಸ್ವಾರ, ಉನ್ಮಾದ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಸಕ್ಕರೆ ಮದುಗುಣಿಕೆಯ ಬೀಜಗಳೊಡನೆ ಕೊಡುವದು. ಈ ಮೃತಪ್ರಾಣದಾಯಕ ರಸವು ಮೇಲಿನ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.

೩೩ ಸುದರ್ಶನಚರ್ಣ:—(ಭೇದೋಕ್ತ) ಚಾಳೀಸಪತ್ರಿ, ತ್ರಿಫಲ, ಯಾಲಕ್ಕಿ, ದಾಲಚಿನ್ನಿ, ತ್ರಿಕಟು, ನಿರಾಮೆಬಳ್ಳಿ, ತಿಗಡಿ, (ಓಮು) ಹಿಪ್ಪಲಿ ಬೇರು, ಅರಿಷಣ, ಮರಅರಿಷಣ, ಕಚೋರ, ಕಲ್ಲಕಡಲೆ, ಕೋಷ್ಠ, ನೆಲಗುಲ್ಲ ಬೇರು, ಗುಕ್ಕದಬೇರು, ಜೇಕಿನಗಡ್ಡೆ, ಕಲ್ಲುಸಬ್ಬುಸಿಗಿ, ಬೇವು, ಕೊಳಂಜನ, ಅಜ್ವಾನ, ಬಾಳದಬೇರು, ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ, ಚವಕ, (ಕಾಡುಮೆಣಸಿನಬೇರು) ಚಿತ್ರಮೂಲ, ದಿಳೇಕಮೂಲದ ಮೂಲ, ತಗರ, ಕರೇಬಾಳದಬೇರು, ವಾಯು ವಡಂಗ, ಬಜಿ, ನೆಲಿಂಗಲ, ಕೋಡುಮುರುಕನ ತೊಗಟೆ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಕೋಡುಮುರುಕನದೀಪ, ದೇವದಾರು, ಹಳದೀಬಾಳದಬೇರು, ನುಗ್ಗಿದೀಪ, ಕಹಿಪಡುವಲ, ಕಟುಕರೋಣಿ, ಪದ್ಮಕಾಷ್ಠ, ತಮಾಲಪತ್ರ, ಗೋರೀಮಿಡಿ, (ಆಸ್ಕಂದ) ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಧು, ಕೇಶರ, ತವಾಕ್ಷರ, ಲವಂಗ, ಉರಿಹೇಣ್ಣೆ, ಕಲ್ಲ ಪೂವು, ಮೂರೆಲೆಹೇಣ್ಣೆ, ಒಣಗಿದ ಮಾವಿನ ಗೊರಟೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮನಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ವಸ್ತ್ರಗಾಳಚರ್ಣಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಅದರ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಕಾಫೆಚೆರಾ ಯಿತ, (ನೆಲದೇವಿನಕಡ್ಡಿ.) ಚರ್ಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಸುದರ್ಶನ ಚರ್ಣವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರೆ ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫಜ್ವರ, ತ್ರಿದೋಷಜ್ವರ, ದ್ವಿದೋಷಜ್ವರ, ದ್ವಂದ್ವಜ್ವರ, ವಿಷಮಜ್ವರ, ಧಾತುಗತಜ್ವರ, ಅಧಿಘಾತಜ್ವರ, ಸಾಮಜ್ವರ, ಮಾನಸಜ್ವರ, ದಾಹಜ್ವರ, ಶೀತಜ್ವರ, ಕೃತೀಯಕ ಜ್ವರ, ಚಾತುರ್ಥಿಕಜ್ವರ, ಎಕ್ಯಾಹಿಕ, ದ್ವ್ಯಾಹಿಕ, ವಿಪರ್ಯಾಕಜ್ವರ, ಸನ್ನಿ ಪಾತಜ್ವರ, ವರ್ಷಜ್ವರ, ಮಾಸಜ್ವರ, ಕೃಷೆ, ದಾಹ, ವೋಹ, ಭ್ರಮೆ, ಮಬ್ಬು, ಉಬ್ಬುಸ, ದಮ್ಮು, ಆರುಚಿ, ವಾಂಡುರೋಗ, ಹಲೀಮುಕ, ಕಾಮಣಿ, ಪಕ್ಕಿ ಶೂಲಿ, ಬಿನ್ನುಶೂಲಿ, ವೋಣಕಾಲಶೂಲಿ, ಕುಂಡೆಯರೊಂದಿಯಶೂಲಿ, ಸಂಪೂ ಣ್ಣವಾತವಿಕಾರ, ಶಲೆಶೂಲಿ, ನಾನಾದೇಶಗಳ ನೇರಿನಿಂದಾದ ದೋಷ, ದೂಷೀ

ಎಷ, ಸ್ತ್ರೀಯರಮುಟ್ಟುಬೋವ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಗುಣವಾಗುವವು. ಬಿಷಧ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮ:—ಅರ್ಧತೊಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ೧ ತೊಲಿ ಹೊರ್ಪವನ್ನು ದಿನ ಕೊಂದು ಸಾರೆ ಬಿಸಿನೀರಿನೊಡನೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಪಿತ್ತಾಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ ತಣ್ಣೀರಿನಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು

೩೪ ಜ್ವರಫಣಿ ಗರೂಡ:—ಶುದ್ಧಗಂಧಕ ೧ ಭಾಗ, ಪಾರಜ ೧ ಭಾಗ, ನೇಪಾಳದಬೇರು ೧ ಭಾಗ, ಇಂಗಲೀಕ ೪ ಭಾಗ, ಜಾಪಾಳಬೀಜ ೮ ಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮದಗುಣಿಕೆಯ ರಸದಲ್ಲಿ ೧ ಪ್ರಹರದ ವರೆಗೆ ನುಣ್ಣುಗಾಗಿ ಅರೆದು ಗುಂಜಿತೊಕದ ಗುಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಅಲ್ಲದರಸ, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ಇಲ್ಲವೆ ಸಕ್ಕರೆ ಇವುಗಳೊಡನೆ ೧ ಗುಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅರ್ಧದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಜ್ವರ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ

೩೫ ಕಲ್ಪಂತಭೈರವ:—ತೋಧಿಸಿದ ಇಲಿ ವಾಪಾಣ, ಅರೆದಾಳ, ಗಂಧಕ, ಪಾರಜ, ಜಾಪಾಳಬೀಜ, ಬಳಗಾರ, ಶುಕ್ಕೆ, (ಇವೆಲ್ಲ ಶುದ್ಧವಾದವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು) ತಾಮ್ರಭಸ್ಮ, ಮೆಣಸು ಇವೆಲ್ಲ ಸಮಭಾಗ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧ ನೇಪಾಳದ ಬೇರು ೨ ಭಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡು ಪುಡಿ ಮಾಡಿ, ಅದಕ್ಕೆ ತುಳಸಿ, ನುಗ್ಗಿ, ಲೆಕ್ಕಿ, ಕಾಡಿದ್ದರಗು. ಚಿತ್ರಮೂಲ, ಮದಗುಣಿಕೆ ಹಣ್ಣಿನ ರಸ, ಅಲ್ಲದ ರಸ ಇವುಗಳ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾವನೆ ಕೊಟ್ಟು ಅರೆದು ಅರ್ಧ ಗುಂಜಿ ತೊಕದ ಗುಳಿಗೆ ಮಾಡ ಬೇಕು. ಎಣ್ಣೆಬೆಲೆವೊಡನೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅಲ್ಲದ ರಸವೊಡನೆ ೧ ಗುಳಿಗೆ ಕೊಡ ಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ವಾತರೋಗ, ಹದಿಮೂರೂ ಬಗೆಯ ಸನ್ನಿವಾತಗಳು ಹೊಟ್ಟೆಯುಲ್ಪವದು, ಕಾಮಣಿ, ಕೆಮ್ಮು, ದಮ್ಮು, ತ್ರಿದೋಷ ಜ್ವರ, ಕಾಲಜ್ವರ, ಯಕ್ಷ್ಮತ, ಸ್ಥಿಮ, ಉದರ, ಗುಲ್ಮ, ತೊಲಿ, ಉಪದಂತ, ಬಾಣಂತಿಯ ವಾತರೋಗ ವಾದಿ. ಸ್ಥಿಮನಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ; ಹಾಗೂ ಕಫ ವಾತ ಸಂಪಂಧದ ದುಃಸಾಧನೆ ಗಲಿ ವಾರಣವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧಿ ವಂತ ವೈದ್ಯರು ಆಯಾ ರೋಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಾದ ಅನುಪಾನ ಯೋಜಿಸಿ ಕೊಡ ತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ರಸಾಯನವನ್ನು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀ ಶಂಕರನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

೩೬ ಜ್ವರಕೇಸರಿ:—(ಎಷಮಜ್ವರದ ೨೪ನೇ ಉಪಾಯ ನೋಡಿರಿ.) ಅನುಪಾನವನ್ನು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಯೋಜಿಸಿ ಸರ್ವ ಜ್ವರಗಳಿಗೂ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

ವೈದ್ಯನಾರಾಯಣನು ಸಕಲರಿಗೂ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿ!

ಜ್ವರಪ್ರಕರಣವು ಮುಗಿದುದು

ಸದ್ಭೋಧ ಚಂದ್ರಿಕೆ

ಆ ನಂದವನ.

ಕಳೆದ ೨೨ ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಸಾರವಿರುವ ಈ ಲೇಖನಗಳುಳ್ಳ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯು ಈ ವರ್ಷದ ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ, ಒಂದು ನಾಮಾಚಿಕ ಕಾದಂಬರಿ ಹೀಗೆ ಎರಡು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ, ಒಂದು ಸತ್ಪುರುಷರ ಚರಿತ್ರವೂ, ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಲೇಖನವೂ, ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳೂ ಬಹು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಚಿಕೆಗಳು ಪ್ರತಿತಿಂಗಳ ೧ನೇತಾರೀಖಿಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಕವಾನಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಚಂದಾದಾರರಾಗುವವರು ತ್ವರಿತ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬರೆದವರಿಗೆ ಜೈತ್ರದಿಂದ (ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಂದಿನಿಂದ) ಅಂಕಗಳು ಸಿಗುವದು ದುಸ್ತರವಾದೀತು. ಕಾರಣ ಬೇಗನೆ ಚಂದಾದಾರರಾಗಬೇಕು. ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ ಅಂಚೇವೆಚ್ಚ ಸೇರಿ (೩-೦-೦) ರೂಪಾಯಿ.

ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲ ಪ್ರೆಸ್,

ಆನಂದವನ.

ಯಾವದೇ ತರದ ಭಾಷಿಸುವ ಅಥವಾ ಬಾಯಿಂದಿಗೆ ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿರುವ ಗೃಹಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೇ ಕಳಿಸಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದರಗಳು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ.

ನಿಯಮಿತತನವೇ ನಮ್ಮ ಶೀಲವು.

ಭಿ. ಪೆ. ಕಾಳೆ, ಮ್ಯಾನೇಜರ, ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲ ಪ್ರೆಸ್,
ಆನಂದವನ.

ಸತೀಸಾಹಸ.

[೨ನೇ ಅವ್ಯಕ್ತಿ.]

ಉತ್ತಮ ಗ್ಲೇಷಕಾಗದದಲ್ಲಿ, ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ಅತಿ ಸುಂದರ
ವಾಗಿ ಛಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಬೆಲೆ ೪ ಆಣೆ.

ನಿಗೂಢ ಕೊಲೆ!

[ಪತ್ತೇದಾರೀ ಕಾದಂಬರಿ.] (೨ನೇ ಅವ್ಯಕ್ತಿ.)

ಈ ಸುಮನೋಹರ ಕಾದಂಬರಿಯು ವೊದಲನೇ ಪ್ರತಿಗಳೆಲ್ಲ ಅಲ್ಪಾವಧಿ
ಉಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಹೋದ್ದರಿಂದ ಈ ೨ನೇ ಅವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದೆ.

ಬೆಲೆ ೮ ಆಣೆ. ಟಿ. ಖ. ಬೇರೆ. ಗ್ರಾಹಕರು ಬೇಗನೆ ತರಿಸಿ ಓದಬೇಕು.

ಘಾತುಕ ಶ್ರೀತಿಕಂಠ.

೨ನೇ ಅವ್ಯಕ್ತಿ.

ಈ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತ್ಯ ಜರುಗಿದ ಸಂಗತಿಯು
ವರ್ಣನೀಯವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ವಾಚಕರಿಗೆ ಇಂಥ ದುರ್ಘಟನೆಗಳು ಒದಗದಾಕ
ನೆಂಬದೇ ನಮ್ಮ ಧೇಯವು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಚನಾಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳವರು ಇಂಥ
ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲೇ ಬೇಕು. ಕಥೆಯು ಒಳ್ಳೇ ಬೋಧಪ್ರದವೂ,
ಮುಢಾರ್ಥ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವೂ ಆಗಿರುವದಲ್ಲದೆ, ಪುಸ್ತಕದ ಮುಕ್ತಾಂತ
ವನ್ನು ಮುದ್ದಾಗುವಂತೆ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಬೆಲೆ ೧೦ ಆಣೆ

ವಿಲಕ್ಷಣ ಪತಿಸೇವೆ.

೨ನೇ ಅವ್ಯಕ್ತಿ.

ಪತಿತ್ವವಾದ ಪತಿಯು ದೊರೆತರೂ ಸ್ತ್ರೀಯು ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆ
ಕೆಂಬದನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಬಹು ಸರಸವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಇದರ ವೊದಲನೇ
ಅವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಗಳು ಬಹು ಬೇಗನೆ ತೀರಿ, ಗ್ರಾಹಕರ ಬೇಡಿಕೆಯು
ಹೆಚ್ಚಾದ್ದರಿಂದ ಈ ೨ನೇ ಅವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವೆವು. ಇದು
ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ಬೆಲೆ ೪ ಆಣೆ.

ಸಿಗುವ ವಿಳಾಸ:—ಭಿ. ಪೆ. ಕಾಳೆ,

ಪೋ. ಅನಂದವನ, ಜಿ. ಧಾರವಾಡ.

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಪುಸ್ತಕಗಳು.

೧ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ

೧ ಶಕ್ತಿಮಯಿ	೧೪೬
೨ ವಡಗಾವದವಿಜಯ(ಸಚಿತ್ರ)	೧೪೬
೩ ಮರಾಟರ ಅವನತಿ	೧೪೬
೪ ಸಂಕ್ರಮಣ	೧೪೬
೫ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಾರಸ್ಥಾನ	೧೪೬
೬ ಕೃಷ್ಣಾಕುಮಾರಿ	೧೪೬
೭ ಚಿಮಣಾಜಿವಿಜಯ	೧೪೬
೮ ದೈವಸಂಕಲ್ಪ	೧೪೬
೯ ದೈವತಂತ್ರ	೧೪೬
೧೦ ಗುರುಗೋವಿಂದಸಿಂಹ	೧೪೬
೧೧ ನರವೀರಕಾಸೀಮ	೧೪೬
೧೨ ಪತಿತೋದ್ಧರಣ	೧೪೬
೧೩ ಜಕಣಾಚಾರ್ಯ	೧೪೬
೧೪ ಕಂಕಣಜೋರ	೧೪೬
೧೫ ವಿಮಲಾ	೧೪೬
೧೬ ರಾಜದಂಡ	೧೪೬
೧೭ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ	೧೪೬
೧೮ ಹಿಂದೂ-ಮುಸಲ್ಮಾನರವಿಕ್ಕ	೧೪೬
೧೯ [ಸ.]ಮಹಾತ್ಮತುಳಸೀದಾಸ	೧೪೬
೨೦ ಫರಂಗಿಗಳ ಉತ್ಪಾತ	೧೪೬
೨೧ ತಾಯಿನಾಡು	೧೪೬

೨ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ

೧ ಸಂನ್ಯಾಸಿ	೧೪೬
೨ ಸೌಭಾಗ್ಯತಿಲಕ	೧೪೬
೩ ಸದ್ಗುಣಿಕಮಲಾ[೨ನೇ೮.]	೧೪೬
೪ ಬಂಧುಪ್ರೇಮ	೧೪೬
೫ ಸತೀಸಾಹಸ [೨ನೇ೮.]	೧೪೬
೬ ರಾಜನಂದಿನಿ	೧೪೬
೭ ಪ್ರೇಮಯಜ್ಞ	೧೪೬
೮ ಗೃಹಲೀಲೆ	೧೪೬

೯ ಎರಡನೇ ಹೆಂಡತಿ

೧೦ ಮನೋರಮಾ	೧೪೬
೧೧ ನೀಡ ಜನಾಮದಾರ	೧೪೬
೧೨ ಜಯ-ಪರಾಜಯ	೧೪೬
೧೩ ಎಲಕ್ಷಣಪತಿನೇವೆ	೧೪೬
೧೪ ವಿಷಕುಂಭ	೧೪೬
೧೫ ಭಾಮಿನಿ	೧೪೬

೩ ಡಿಟೆಕ್ಟಿವ್ ಕಾದಂಬರಿ

೧ ಅಂಜಿಕೆ.	೧೪೬
೨ ವಿಚಿತ್ರಚಟಿ [೨ನೇ೮.]	೧೪೬
೩ ಇಂದುಮುಖಿ ,,	೧೪೬
೪ ಭಗವಾನ್‌ದಾಸ	೧೪೬
೫ ನಿಗೂಢ ಕೊಲೆ [೨ನೇ೮.]	೧೪೬
೬ ಭಯಂಕರಕೊಲೆ ,,	೧೪೬
೭ ಘಾತುಕ ಶಿಶಿಕಂಠ ,,	೧೪೬
೮ ಪತ್ತೇದಾರ ನರಸಿಂಗರಾಯ	೧೪೬

೪ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾದಂಬರಿ

೧ ಪರಶುರಾಮ ಪರಾಜಯ	೧೪೬
೨ ಅಂಗದನ ಫಿಯಾದು	೧೪೬
೩ ಈಶಪ್ರಸಾದ	೧೪೬

೫ ಚರಿತ್ರಗಳು.

೧ ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರದ್ಧಾನಂದ	೧೪೬
೨ ಶ್ರೀ ಬ್ರ. ಜೈ. ಮಹಾರಾಜರು	೧೪೬
೩ ಕೃಷ್ಣಾ ವಧೂತರು	೧೪೬
೪ ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲಸಾಧುಗಳು	೧೪೬
೫ ಶ್ರೀ ಮದಿವಾಳಪ್ಪನವರು	೧೪೬
೬ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮಲಕೋಟಿಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೪೬
೭ ಸಂತ-ತುಕಾರಾಮ	೧೪೬
೮ ಶ್ರೀ ಚಿದಂಬರವಿಜಯ	೧೪೬
೯ ಶ್ರೀ ಮಾಣಿಕ ಪ್ರಭುಗಳು	೧೪೬
೧೦ ಕ. ಸ. ಮಂಡಲ ಭಾಗ-೨	೧೪೬
೧೧ ಶ್ರೀ ಜ. ಸು. ಜಯಾರಾ	೧೪೬

೧೨	ಶ್ರೀ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ವಿಜಯ	೧೪೮	೧೩	ಮಡಿ-ಮೈಲಿಗೆಗಳ ಗುಟ್ಟು	೫೮
೧೩	ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಕಥಾಮೃತ	೧೪	೧೪	ಮಿತ್ರದುಃಖ (೨ನೇ ಆವೃತ್ತಿ)	೪೮
	ಸಚಿತ್ರ	೧ ರೂ	೧೫	ಪ್ರಗತಿ-ದಾಸ್ಯವಿವೇಚನ	೬೮
೧೪	ಶ್ರೀ ಗಿರಿಯಮ್ಮನ ಚರಿತ್ರೆ	೮೮	೧೬	ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲ ದೋಧಾಮೃತ	
೧೫	ಶ್ರೀ ವಿಜಯದಾಯಿ	೪೮			
೧೬	ಶ್ರೀ ಶಂಕರಭಗವಾಸರಚರಿತ್ರೆ	೪೮		ಸಾರ	೧ರೂ
೧೭	ಶ್ರೀ ಸ. ರಾಮದಾಸರು	೧ರೂ ೨೮	೧೭	ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳ ಆಗ	
೧೮	ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಸಂಧಚರಿತ್ರೆ	೧೦೮		ಮನ (೨ನೇ ಆವೃತ್ತಿ)	೧೦೮
೧೯	ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲಲಘುಚರಿತ್ರೆ	೪೮	೧೮	ಪ್ರಪಂಚದರ್ಪಣ-೨ಭಾಗ ೧-೨-೦	
೨೦	ಬೆಳದಡಿ ಶ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರು	೩೮		ಸಂಸಾರ ಕರ್ತವ್ಯ	೧೨೮
೨೧	ಗುಜರಾಥದ ಇತಿಹಾಸ	೬೮	೧೯	ಈಶಾವಾಸ್ತೋದನಿಷತ್	೧೦೮
೨೨	ಶೋಕಮಾಸ್ಯ ಕಥಾ	೮೮	೨೦	ಭಕ್ತಾನಂದಲಹರಿ	೨೮
೨೩	ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ	೫೮	೨೧	ಕರ್ನಾಟಕಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರ ೨ ರೂ	

೬ ನಾಟಕಗಳು.

೧	ವಿವೇಕೋದಯ	೮೮	೨೩	ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲಭಜನಸಂಗ್ರಹ	೪೮
೨	ಪ್ರೇಮಲೀಲಾ ಸಂಗೀತ	೧ರೂ	೨೪	ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಇತರ.	
೩	ಪ್ರೇಮಪರಿವರ್ತನ	೧೨೮	೨	ಹಿಂದುಗಳು ಬಲಿಷ್ಠರಾಗುವ	
೪	ಜಲಂಧರ(ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಪ್ರಭಾವ)	೧೦೮		ದಿಂಶು	೮೮
೫	ನಾರದಲೀಲಾ	೧೦೮	೩	ಶು. ಯ. ಕಾಣ್ವಸಂಹಿತೆ	೩ರೂ.
೬	ವೋಜಿನ ಮರಣ	೧೨೮	೪	ಕಾಣ್ವ ತ್ರಿಕಾಲ ಸಂಧ್ಯಾ	೨೮
೭	ದೇವ-ದಾಸವರು	೧೨೮	೫	ಮಗ್ಗೇದಿ ತ್ರಿಕಾಲಸಂಧ್ಯಾ	೨೮
೮	ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ಭಾರತಿ	೬೮	೬	ಕಾಣ್ವ ನಿತ್ಯವಿಧಿ	೮೮
೯	ಪೌರಾಣಿಕ-ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ.		೭	ಶ್ರಾದ್ಧಮಾರ್ತಂಡ	೧ರೂ
೧೦	ಶ್ರೀ ಅಧ್ಯಾತ್ಮರಾಮಾಯಣ	೧ ರೂ	೮	ಉಪಾಕರ್ಮ	೧೦೮
೧೧	ಶ್ರೀ ಆನಂದರಾಮಾಯಣ	೧ ರೂ	೯	ಸಂಸ್ಕಾರಮಾರ್ತಂಡ	೨ರೂ
೧೨	ಶ್ರೀಶಿವಲೀಲಾಮೃತ	೬೮	೧೦	ಶಾಂತಿಮಾರ್ತಂಡ ಭಾಗ-೨	೨ರೂ
೧೩	ಶ್ರೀ ಬನಶಂಕರೀಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ	೮೮	೧೧	ಧರ್ಮಸಿಂಧು ೧ನೇಭಾಗ	೧ರೂ
೧೪	ಭಕ್ತಿವಿಜಯ	೧ ರೂ	೧೨	ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಾರಿಕೀರ್ತನ	೫೮
೧೫	ಹಂಸಗೀತೆ	೬೮	೧೩	ಹಾದಿಗನ-ಹರಟಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ	
೧೬	ವೆಂಕಟೇಶಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ	೧ರೂ		ಭಕ್ತನ ಬಯಕೆ	೩೮
೧೭	ಶ್ರೀ ನವನಾಥಭಕ್ತಿ ಸಾರ	೨ ರೂ	೧೪	ಜ್ವರಪ್ರಕರಣ	೧ ರೂ
೧೮	ಎಕನಾಥೀ ಅವಧೂತಗೀತೆ	೧ರೂ	೧೫	ಕನ್ನಡ ಶಿವಾನಂದಲಹರಿ	೨೮
೧೯	ಶ್ರೀದಿನಕರರಾಮದಾಸರೂ				
	ಐಲಗೀತೆಯೂ	೮೮			

ವಿಳಾಸ:—ಬಿ. ಪೆ. ಕಾಲೆ. ಪೊ|| ಆನಂದವನ, ಜಿ. ಧಾರವಾಡ.

चिकित्सा प्रभाकर

(आर्थ वैद्यकावरील एक अत्यंत सुगम उपयुक्त ग्रंथ)

समग्र ग्रंथ डेमी अष्टपत्री १६०० पृष्ठांचा असून उत्तम कापडी बांधणी केली आहे. तरी १००० रु. च किंमत आहे. ट. ख. वेगळा.

केसरी आदि सर्व वर्तमानपत्रे, पुरुषार्थादि मासिकपुस्तके, पुष्कळ डॉक्टर व वैद्य यांचे उत्तम अभिप्राय आले आहेत.

मराठी सोप्या भाषेत लिहिला असल्यामुळे प्रत्येक कुटुंबावरस लाणी जरूर संग्रही ठेवावा.

प्रभाकर बाळाजी ओगले, ग्रंथकार,

पो. ओगलेवाडी (सं. औंध) जि. सातारा.

ದೀಗನೆ ಬರೆಯಿರಿ!

ತೀವ್ರ ಕಂಪುಕೊಳ್ಳಿರಿ!

ಶ್ರೀ ವೇಂಕಟೇಶ ಮಹಾಕವ್ಯ

[೩ನೇ ಆವೃತ್ತಿ.]

ಆಶ್ವೀನ ಮಾಸದ ನವರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಶ್ರೀ ವೇಂಕಟೇಶನ ಪುರಾಣ ವನ್ನು ಓದಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವೇಂಕಟೇಶ ಮಾಹಾ ಕವ್ಯವು ಮಾನೇಷಹರವಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ದಿಶೆ ೧ ರೂ. ಟ. ೨. ದೀರೆ.

ವಿಳಾಸ: — ಭಿ. ಪ. ಕಾಳೆ, ಆನಂದವನ.

